DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

dr. Molnár Tamás

Debrecen
2019

DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

ALAPELVEK A KÖZJEGYZŐI NEMPERES ELJÁRÁSOKBAN

Készítette:
dr. Molnár Tamás

Témavezető:
Dr. Pribula László
tanszékvezető, habil. egyetemi docens

A doktori program címe:

Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-Európában

A doktori iskola vezetője:

Prof. Dr. Szabadfalvi József egyetemi tanár

A kézirat lezárva: 2019. január 20.

DEBRECEN
2019

TARTALOMJEGYZÉK

NYILATKOZAT 9
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE 10
TÉMAVEZETŐI AJÁNLÁS 10
I. Bevezetés 13
I.1. A témaválasztás megindokolása 13
I.2. Az értekezés felépítése, szerkezeti egységei 16
I.3. A kutatási módszerek alkalmazása és a kutatási hipotézis felállítása 17
II. A polgári eljárásjog alapelveiről általában 19
II.1. Az alapelvek jelentősége és fogalmi meghatározása 19
II.2. A bírói gyakorlat alapelv fogalmának megközelítése 22
II.3. Az alapelvek örökérvényűségének kérdése 23
II.4. Az alapelvek normativitásának kérdése 25
II.5. Az alapelvek fejlődéstörténeti szakaszai Magyarországon 26
II.6. A polgári eljárásjog alapelveinek időbeli rendszerezése 28
II.6.1. Az 1952-es Pp. előtti polgári eljárásjog alapelveinek megjelenése 28
II.6.2. A szocialista alapelvek térhódítása 31
II.6.3. Az 1952-es Pp. alapelvi struktúrája 31
II.6.4. A Pp. alapelvi modellje 33
II.7. A Pp. kodifikáció eredménye: (új) alapelvek megváltozott szerepben 35
II.7.1. Az alapelvi fejezete szükségességének kérdése 35
II.7.2. A Pp. alapelvi fejezete 37
II.7.3. A Pp. egyes alapelvei 39
II.7.3.1. A rendelkezési elv 39
II.7.3.2. A perkoncentráció elve (összpontosítás elve) 40

II.7.3.2.1 A perhatékonyság elve 43

II.7.3.3. A felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége 44

II.7.3.4. Az igazmondás kötelezettsége és megszegésének szankciója 45

II.7.3.5. A jóhiszeműség elve 47

II.7.3.6. A bíróság közrehatási tevékenysége 48

II.8. Az alapelvek csoportosítása 50

II.8.1. Az alapelvek fő csoportosítási módja: Az igazságszolgáltatási alapelvek és a polgári perjog sajátos alapelvei 53

II.8.2. Az alapelvek további csoportosítási lehetőségei 56

II.9. Nemzetközi kitekintés – Alapelvek más államok polgári perrendtartásában .. 57

II.9.1. Anglia 57

II.9.2. Oroszország 58

II.9.3. Finnország 60

II.9.4. Románia 61

II.9.5. Olaszország 63

II.9.6. Svájc – a mintaadó polgári perrendtartás 64

II.10. Alapelvek a bírósági nemperes eljárásokban 67

II.10.1. A polgári peres eljárás és a nemperes eljárás egyes elméleti alapvetései . 67

II.10.2. A (bírósági) nemperes eljárások szabályozási háttere 69

II.10.3. A bírósági nemperes eljárások alapelveinek csonkasága 71

III. A közjegyzői eljárások helye és szerepe a polgári eljárásjog rendszerében 74

III.1. A közjegyző alkotmányjogi megközelítése és az igazságszolgáltatásban való elhelyezése 74

III.2. A közjegyzői eljárásjog fogalmának meghatározása, elhelyezése a polgári eljárásjog rendszerében 77

III.3. A közjegyzői eljárásjog jogforrási rendszere 77

III.4. A közjegyzői eljárásjog hatályos főbb jogforrásai 78

III.5. A közjegyzői eljárások csoportosítása 82

III.6. Az alapelvek megnyilvánulása az egyes közjegyzői eljárásokban 87
III.6.1. A fizetési meghagyásos eljárás 88
III.6.1.1. A fizetési meghagyásos eljárás szerepe a polgári eljárásjogban 88
III.6.1.2. A fizetési meghagyásos eljárás alapelvi vizsgálata 90
III.6.1.3. A bíróság igazságszolgáltatási monopóliuma elvének kérdése 91
III.6.1.4. Az észszerű határidőn belüli eljárás követelményének alapelvi tartalma 93
III.6.1.5. A jogorvoslathoz való jog 94
III.6.1.6. A szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség elvének megnyilvánulásai 97
III.6.1.7. A polgári eljárás sajátos alapelveinek vizsgálata 99
III.6.1.7.1. A kérelemre történő eljárás elve 99
III.6.1.7.2. A rendelkezési elv 99
III.6.1.8. További alapelvek vizsgálata 102
III.6.1.9. Megállapítások 103
III.6.1.10. Javaslatok 104
III.6.2. Hagyatéki eljárás 106
III.6.2.1. A hagyatéki eljárás bírósági és közjegyzői hatáskörbe tartozása közötti elvi különbségek – történeti kitekintés 106
III.6.2.2. Az osztott eljárási modell 107
III.6.2.2.1. Az osztott eljárási modell nemzetközi kitekintése 109
III.6.2.3. A hagyatéki eljárás hatályos szabályozási háttere 111
III.6.2.4. Alapelvek a permegelőzés szolgálatában 112
III.6.2.5. Kontroll a hagyatéki eljárás felett: A nyilvánosság elve és a tárgyaláshoz való jog 113
III.6.2.6. A közvetlenség és szóbeliség elve 116
III.6.2.7. A polgári perjog sajátos alapelveinek egyes kérdései 117
III.6.2.8. A rendelkezési elv és a kérelemre történő eljárás elve 119
III.6.2.9. A közjegyző által foganatosítható bizonyítás szabályai 121

III.6.2.10. A jogorvoslathoz való jog vizsgálata jogorvoslati modellek tükrében ... 125

III.6.2.11. További alapelvek vizsgálata ... 127

III.6.3. A közjegyzői okirat-szerkesztési eljárás ... 129

III.6.3.1. A közjegyző okiratszerkesztő tevékenységének elhelyezése a polgári eljárásjogban ... 129

III.6.3.2. Az okirat-szerkesztési eljárás bírósági megítélése ... 130

III.6.3.3. Az okirat-szerkesztési nemperes eljárás jogszabályi környezete – múlt és jelen ... 131

III.6.3.4. A kérelemre történő eljárás elvének elemzése ... 133

III.6.3.5. A kérelemre történő eljárás elvének kiteljesedése az okirat-szerkesztési eljárásban ... 135

III.6.3.6. Az okiratszerkesztés iránti kérelem mint eljárást megindító irat ... 136

III.6.3.7. Az okirat-szerkesztési kérelem alaki és tartalmi vizsgálata ... 138

III.6.3.8. Az okirat-szerkesztési eljárás befejezése ... 142

III.6.3.9. Szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság elve ... 145

III.6.3.10. További alapelvek vizsgálata ... 146

III.6.3.11. Megállapítások ... 147

III.6.4. A bizonyítás körébe tartozó közjegyzői nemperes eljárások ... 149

III.6.4.1. A bizonyítás körében felmerülő közjegyzői eljárások ... 149

III.6.4.2. A közjegyző előtti előzetes bizonyítás általános megközelítése ... 150

III.6.4.3. Az előzetes bizonyítás története közjegyzői szempontból ... 153

III.6.4.4. Az előzetes bizonyítás elméleti megközelítése közjegyzői aspektusból 153

III.6.4.5. Igazságügyi szakértő közjegyző általi kirendelése ... 156

III.6.4.5.1. A Pp.-ben szabályozott szakértői bizonyítás közjegyzői szempontból ... 157

III.6.5. A közjegyző előtti egyezségi eljárás sajátosságai ... 158

III.6.5.1. Párhuzamos hatásköri kollízió kérdése ... 159

III.6.5.2. A közjegyző előtti egyezségi eljárás szabályozásának főbb jellemzői 160

III.6.5.3. Az eljárás lefolytatásának korlátai 161

III.6.5.4. A közjegyző előtti egyezségi eljárás alapelvi jellemzői 162

III.6.5.5. Eljárás befejezése során meghozható végzések 163

III.6.6. Bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző általi megszüntetése 164

III.6.7. A közjegyzői nyilvántartási és regisztrációs eljárások 166

III.6.7.1. A közjegyzői nyilvántartások vezetése, mint nemperes eljárások 166

III.6.7.2. A közjegyzői nyilvántartások közös jellemzői 167

III.6.7.3. Végrendeletek Országos Nyilvántartása 168

III.6.7.4. Nyilvántartások a biztosítékok köréből – Zálogjogi nyilvántartás, gkZONY, Hitelbiztosítéki nyilvántartás 170

IV. A közjegyzői nemperes eljárások sui generis alapelvei 172

IV.1. A közjegyzői nemperes eljárások sui generis alapelveinek kérdése 172

IV.2. A közjegyzői eljárások sajátos alapelvei 178

IV.2.1. A függetlenség elve 178

IV.2.2. A pártatlanság elve 179

IV.2.2.1. A pártatlanság elvének egyik aspektusa: a képviseleti jog 180

IV.2.3. A közhitelesség elve 182

IV.2.4. A kinevezéshez kötöttség elve 184

IV.2.5. A kötött díjazás elve 184

IV.2.6. A tájékoztatási kötelezettség és jogi tanácsadás tilalmának elve 186

IV.2.7. A közjegyzői székhelyhez kötöttség elve 188

IV.2.8. A szabad közjegyzőválasztás elve 188

IV.2.8.1. A közjegyzőhöz fordulás joga a második polgári közjegyzőség időszaka előtt 189

IV.2.8.2. A közjegyzőhöz fordulás joga a második polgári közjegyzőség után . 190

IV.2.8.3. A közjegyző illetékessége, mint a szabad közjegyzőválasztás elvének korlátja 190

IV.2.8.4. Az egyes közjegyzői eljárásokban való illetékességi szabályok 191

IV.2.8.4.1. A fizetési meghagyásos eljárás 192

IV.2.8.4.2. A hagyatéki eljárás 193

IV.2.8.4.3. Az okiratszerkesztési eljárás 195

IV.2.8.4.4. A Kjnp.-ben szabályozott egyes nemperes eljárások illetékessége 196

IV.2.8.4.5. Megállapítások 198

IV.3. Nemzetközi kitekintés – Az UINL alapelveinek vizsgálata 199

V. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA 202

VI. FELHASZNÁLT IRODALOM 206

VII. A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE 223

VIII. SUMMARY 224

NYILATKOZAT

Alulírott, Molnár Tamás, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, *Alapelvek a közjegyzői nemperes eljárásokban* című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti lelőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2019. január 20.

dr. Molnár Tamás

TÉMAVEZETŐI AJÁNLÁS

Molnár Tamás doktori értekezése hiánypótló munka: mindeddig nem született a jogirodalomban olyan átfogó elemző mű, amely célul tűzte volna ki annak a vizsgálatát, hogy érvényesülnek-e a közjegyzői nemperes eljárásokat általában meghatározó alapelvek. Miközben a kontradiktórius jellegű, a magánjogi jogviták végleges elbírálását célzó polgári pereket nyilvánvalóan meghatározzák a hézagpótló és értelmező funkcióval rendelkező, a felek és a bíróság perbeli cselekményeire általánosan kiható alapelvek, addig a rendeltetésükben, tárgyukban, eljárási rendjükben egymástól oly mértékben különböző nemperes eljárások tekintetében mindez egyáltalán nem egyértelmű. A jelölt kiválóan oldotta meg a választott feladatot: a problémát jól felismeri, az alapvetést megfelelően fogalmazza meg, részletes történeti kitekintéssel közelít a hatályos szabályozás összefüggéseihez, és mindezek alapján fogalmazza meg az alapelvek létezésére és szerepére vonatkozó következtetéseit.

A témaválasztás indokoltságát és a kutatási módszerek alkalmazását teljes körűen bemutató részt az alapelvek általános történeti megalapozása követi; ennek során kitér a legújabb hazai perjogi kodifikáció törekvéseire és eredményeire. Ezt követően átfogóan elemzi – kellő nemzetközi kitekintést is alkalmazva – a közjegyzők jogállásának, feladatkörének alakulását, és ennek alapján mutatja be a polgári nemperes eljárások ellátásában vállalt szerepük alakulását. A közjegyzői hatáskörbe utalt nemperes eljárásoknak részletesen vizsgálja az azonos és eltérő szabályozási céljait, rendeltetéseit, és ezen keresztül jut el igazolható következtetéseihez.

A hivatkozások következetesek, a felhasznált irodalom széles körű. Követhetően választja el az alapos kutató munkát igazoló saját gondolatait a jogirodalmi forrásoktól. A szöveg nyelvhelyessége kifogástalan. Az értekezés témája tudományosan értékelhető, hiteles adatokat és eredményeket tartalmaz. Mind tartalmi, mind formai szempontból megfelel a jogtudományi PhD értekezéssel kapcsolatban támasztott elvárásoknak, nyilvános vitára bocsátását javaslom.

Debrecen, 2019. január 20.

dr. Pribula László

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AB	Alkotmánybíróság
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
Alkotmány	1949. évi XX. törvény
Be.	2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
Bék.	2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról
Bpnp.	2017. évi CXVIII. törvény a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról
Btk.	2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
CPC	1940. évi olasz polgári perrendtartás
CPR	1998. évi angol polgári perrendtartás
Ctv.	2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
Cstv.	1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
ENYER	Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása
EU.	Európai Unió
Fmhtc.	1893. évi XIX. törvénycikk a fizetési meghagyásról
Fmhtv.	2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásról
gkZONY	Az egyedi azonosításra kétséget kizáróan alkalmas ingó dolgok zálogjogi nyilvántartása
HBNY	Hitelbiztosítéki nyilvántartás
He.	6/1958. (VII.4.) számú IM rendelet a hagyatéki eljárásról
Hetv.	2010. évi XXXVIII. törvény a hagyatéki eljárásról
HÉVSZENY	Házassági és élettársi vagyonjogi szerződések nyilvántartása
Kjnp.	2008. évi XLV. törvény az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról
Kjtv.	1991. évi XLI. törvény a közjegyzőkről
Kktc.	1874. évi XXXV. törvénycikk a királyi közjegyzőkről
Kp.	2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról

MOKK	Magyar Országos Közjegyzői Kamara
Orosz Pp.	2003. évi orosz polgári perrendtartás
oZPO	1895. évi osztrák polgári perrendtartás
Öe.	1894. évi XVI. törvénycikk az örökösödési eljárásról
Plósz-féle Pp.	1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról
Pp.	2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
Ppék.	105/1952. (XII. 28.) MT rendelet
Ppn.	2017. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról
Ptk.	2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
Se.	1893. évi XVIII. törvény a sommás eljárásról
SchZPO	2011. évi svájci szövetségi perrendtartás
Szakértői Javaslat	VARGA István, ÉLESS Tamás (szerk.), *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*, HVG–ORAC és Magyar Közlöny Lap– és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016.
Szaktv.	2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
UINL	Union International du Notariat Latin, Latin Típusú Közjegyzőségek Nemzetközi Uniója
Vht.	1994. évi LIII. törvény bírósági végrehajtásról
VONY	Végrendeletek Országos Nyilvántartása
ZONY	Zálogjogi Nyilvántartás
ZPO	1877. évi német polgári perrendtartás
1952-es Pp.	1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról
1959-es Ptk.	1959. évi IV. törvény a polgári törvénykönyvről

I. BEVEZETÉS

I.1. A témaválasztás megindokolása

Jelen értekezés tárgya a közjegyzői nemperes eljárásokra vonatkozó szabályok speciális vizsgálata. Az értekezés fő célkitűzése a polgári eljárásjog alapelveinek általános elemzését követően, a közjegyzői eljárások különös szabályainak komplex analízise. Ugyanakkor jelen disszertáció a közjegyzői eljárások keretein belül marad, az egyes bírósági nemperes eljárások részletes vizsgálatára nem kívánunk kitérni.

Az állam és a jog változásainak keresztmetszetében vizsgálva az elmúlt évtizedeket, megállapítható, hogy mind a polgári eljárásjog alapelveiben, mind a magyar közjegyzői eljárásokban metamorfózis következett be. Álláspontunk szerint ez az átalakulás a polgári eljárásjog és a társadalmi változások szerves fejlődésének eredménye.

A szakirodalomban sorra jelentek meg közjegyzői tárgykörben elméleti és gyakorlati forrásmunkák. Napjainkban a tudományos érdektelenség megszűnni látszik, s a közjegyzői jog a polgári eljárásjog egyik kiemelt területévé vált.

A változások okai nyilvánvalóak: a közjegyzői jog felértékelődése a 1990-es évektől kezdődő gazdasági és társadalmi változásokkal, a jogállamiság eszméjének megerősödésével hozható összhangba. Már az Alkotmánybíróság is számos esetben foglalkozott a közjegyző polgári eljárásjogban betöltött szerepével, egyes eljárásaival.

Az Országgyűlés által 1991. szeptember 10. napján elfogadott korszerű, rendszerében és szemléletében egyaránt új közjegyzői törvény megalkotására került sor.[1] A közjegyzőség újjászervezése és a közjegyzőkre vonatkozó törvény – példátlanul – teljes politikai támogatottságot élvezett, hiszen az Országgyűlés ellenszavazat nélkül fogadta el. ISÉPY Tamás államtitkár szerint: „*Az Országgyűlés által a napokban – eddig ritkán, de a jövőben remélhetőleg elég sűrűn előforduló módon – ellenszavazat és tartózkodás nélkül, egyhangúan elfogadott törvény visszaállította a Pallas Lexikon fogalom-meghatározását, és a nehéz időket megélt közjegyzői kar felkészültségének ismeretében megalapozottan bízhatunk abban, hogy a megújuló intézmény maradéktalanul betölti fontos hivatását.*”[2]

Az elmúlt huszonöt év alatt a Kjtv. kisebb módosításokon ment keresztül, de a jogalkotó különösen nagyobb novelláris módosítást nem hajtott végre. A közjegyzői jog

[1] A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (továbbiakban: Kjtv.).
[2] ISÉPY Tamás, *Közjegyző – a bíró és az ügyvéd között*. In: ISÉPY Tamás, *Politikai forgácsok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 264.

alapját képező Kjtv.-n kívül számos más törvény született az elmúlt évtizedben. Kiemelkedő ezek közül a 2009. január 1. napján hatályba lépett, az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (továbbiakban: Kjnp.), amely *kódex jelleget* biztosít számos közjegyzői nemperes eljárásnak. A fejlődés nem állt meg: a fizetési meghagyásos eljárás, illetve a polgári törvénykönyv, valamint a polgári perrendtartás kodifikációja során újabb feladatokat kapott a közjegyzőség.

A magyar jogrendszert megfigyelve, jelentős változásokat hozó éveket élünk. Az utóbbi években a jogalkotó időben rendkívül közel egymáshoz, egyszerre valósította meg a *három eljárási törvény* újraszabályozását: a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényt (továbbiakban: Be.), a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvényt (továbbiakban: Kp.), valamint a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX törvényt (továbbiakban: Pp.). E kodifikációs kavalkádban fontos változások születtek az alapvető szabályok, így az alapelvek területén is. Régi-új alapelvek jelentek meg, tartalmuk sok esetben változáson ment keresztül, aminek vizsgálatát – főként közjegyzői szemüvegen keresztül – szintén elvégezzük.

PACZOLAY Péter megállapítása szerint „*a közjegyzői hivatásra vonatkozó szabályokat rendkívül sokszínű módon lehet értékelni. A jogtörténeti fejlődés gazdag tapasztalataitól kezdve, a hivatás gyakorlásának etikai normáin át, a hatályos eljárási jogszabályok aprólékos szabályozásáig minden aspektus nagyon fontos részleteket ad hozzá a közjegyzői tevékenység átfogó értékeléséhez.*”[3]

Mindezen változások fényében érdemes jelen értekezésben a közjegyzői eljárásokkal járó *eljárási garanciák* és közjegyzőket érintő polgári eljárásjog egyes *jogintézményeit* vizsgálni. Az értekezés tárgya a polgári eljárásjog alapelvei hatókörének vizsgálata, különösen a közjegyzői nemperes eljárásokra vonatkozóan.

Nem kívánunk foglalkozni a dolgozatban a közjegyzői eljárásokra gyakorolt elektronizációs hatásokkal, ennek következtében a digitalizáció térnyerésének vizsgálata kimarad, helyette eljárásjogi kérdésekre koncentrálunk.

Szükséges annak a magyarázata, hogy miért éppen a közjegyzői eljárások során érvényesülő alapelvek tükrében vesszük figyelembe a közjegyzői eljárások hatályos szabályait, s egyáltalán indokolt-e alapelveket vizsgálni a polgári peres eljáráson kívül. A válasz talán meglepő: annak ellenére, hogy a polgári eljárásjog alapelveire fokozott szerep hárul, a közjegyzői eljárásokat érdemes az alapelvek egyfajta *sorvezetőjeként*

[3] PACZOLAY Péter, *A közjegyzők alkotmányos helyzete, A közjegyzők és a közhatalom*, Közjegyzők Közlönye, 2013/1, 4.

használni, hogy az ezek kapcsán felmerülő jogértelmezési és jogalkalmazási problémákat elemzés alá vonjuk. Az értekezés a közjegyzői hivatásra vonatkozó szabályokat – az alapelvek szemüvegén keresztül – bizonyos jogtörténeti tapasztalatokat és a polgári eljárásjogban ismert eljárási szabályokat igyekszik a középpontba állítani.

A közjegyzőkre vonatkozó tudományos igényű munkák száma a mai napig kevés. E témakörből ROKOLYA Gábor közjegyző, jogtörténész munkásságát lehet kiemelni. A munka jogtörténeti szemléletű monográfia.[4] Monografikus műként említhetjük MOLNÁR Judit munkáját, amely a közjegyző hatáskörébe tartozó fizetési meghagyásra fókuszál, európai megoldásokkal.[5] A közjegyzői jog területén a polgári eljárásjog vizsgálódási pontjából még nem született átfogó értekezés.

A közjegyző fogalmának meghatározásával az elmúlt időszakig is adós maradt a szakirodalom. Hiánypótló IMREGH Géza közjegyzői fogalom meghatározása a 2003. évben megjelent monográfiájában: „*a közjegyző az a külön, speciális törvényben meghatározott követelményeknek megfelelő, az igazságügyi-miniszter által kinevezett személy, aki működése során mindig pártatlanul, a bírósági szervektől függetlenül, de mégis az állam igazságszolgáltató hatalma keretében, közhiteles feladatokat lát el és a külön jogszabályokban meghatározott nemperes eljárásokat folytat le.*”[6]

Külföldi szakirodalomban a közjegyzőkkel kapcsolatos egyik kiemelkedő monográfia 1999. évből származik, Eric DECKERS belga közjegyző által írt francia nyelven megjelent *La profession notariale, sa déontolgie et ses structures*, amely magyarul is olvasható *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete* címmel.[7]

A kutatásunk forrásait képezik a XIX. és XX. századi, valamint a hatályos jogszabályok és kommentárok, tanulmányok. Igyekeztünk számos európai ország polgári eljárásjogára vonatkozó jogforrást és a közjegyzői eljárásokra vonatkozó külföldi szakirodalmat is beépíteni az értekezésbe.

[4] ROKOLYA Gábor, *A közjegyzői intézmény fejlődése a polgári korban*, Gondolat Kiadó, második kiadás, Budapest, 2018.
[5] MOLNÁR Judit, *A magyar fizetési meghagyásos eljárás az európai megoldások tükrében*, Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2014.
[6] IMREGH Géza, *A közjegyzői eljárás*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2003.
[7] DECKERS Eric, *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete*, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, Budapest, 2000.

I.2. Az értekezés felépítése, szerkezeti egységei

Az értekezés három fő szerkezeti egységből áll, amelyek egymástól bár elkülönülve kerültek feldolgozásra, azonban szerves összefüggésekkel összekapcsolódnak.

Az első nagyobb szerkezeti egységben (fejezetben) általános alapvetést, az alapelv fogalmát, a polgári eljárásjog alapelvei lehetséges rendszerbe állításának elméleti áttekintését kívánjuk megtenni, a magyar polgári eljárásjog jogtudományi iskoláinak bemutatásával. Összefoglalásra kerül az alapelvek sajátos jellemzője, köztük az örökérvényűség és a normativitás kérdése is. E fejezetben elvégezzük az új polgári perrendtartás alapelvi értékelését a szakirodalomban fellelhető kritikai észrevételek figyelembe vételével, valamint nemzetközi tapasztalatok feldolgozására is sor kerül.

A fejezet végén a bírósági nemperes eljárásokra vonatkozó általános megállapításokat tesszük meg, külön kitérve a polgári perrendtartási kodifikáció bírósági nemperes eljárásokra gyakorolt hatására. Az értekezés tárgyát tekintve ez azért is szükséges, hiszen a közjegyzői eljárásokat a bírósági nemperes eljárásokhoz képest érdemes vizsgálni.

A második szerkezeti egység (fejezet) a közjegyzői eljárások helyét és szerepét vizsgálja, amely megkerülhetetlenné tesz bizonyos fokú alkotmányjogi megközelítést is. E a fejezet első részében a közjegyzői eljárások általános jellemzői, a jogirodalomban fellelhető csoportosításuk szerepel. A fejezet gerincét alapelvek megközelítése felől az egyes közjegyzői eljárások vizsgálata képezi. Az okirat-szerkesztési, fizetési meghagyásos, valamint hagyatéki eljárás hangsúlyosabb figyelembe vételével e fejezetben konkrét jogalkalmazási kérdésekre keressük a választ. A fejezetben a bíróság és közjegyző közötti párhuzamos és "versengő" hatásköri kérdések megválaszolását igyekszünk megtenni, a bíróság igazságszolgáltatási monopóliumán keresztül. Elemzésre kerülnek az előzetes bizonyítás, szakértő kirendelése, bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése, valamint a közjegyző előtti egyezségi eljárás szabályai.

A harmadik fejezet a közjegyzői eljárás sui generis alapelveinek feldolgozását foglalja magában. Az értekezés témáját tekintve, talán a legjelentősebb szerkezeti egységében egy-egy alapelv bemutatása során igyekszünk az adott közjegyzői alapelv érvényesülését segítő, vagy esetlegesen gátló szabályokat bemutatni. E fejezetben kitérünk továbbá a közjegyzőkre vonatkozó nemzetközi együttműködés kereteiben megfogalmazott alapelvekre is.

I.3. A kutatási módszerek alkalmazása és a kutatási hipotézis felállítása

A kutatási metódusok alkalmazása körében elsősorban a *normatív* és a *dogmatikai módszert* alkalmazzuk. A disszertáció a polgári eljárásra vonatkozó alapvető törvényi rendelkezéseket vizsgálja, illetve a közjegyzőkre vonatkozó törvényeket és alacsonyabb szintű jogforrásokat elemzi.

Az értekezés témakörében különösen hangsúlyos szerepet kap a kutatási módszerek között a *történeti módszertan* igénybe vétele. Az alapelvek történeti kategória szerinti vizsgálata nélkül nem lehet teljes képet kapni sem a közjegyzői eljárások, sem az alapelvek hatókörére vonatkozóan. E módszer a régmúlt jogintézményeinek alapos vizsgálatát teszi lehetővé, az ebből levonható következtetéseken keresztül a jövőre nézve, de lege ferenda javaslatok megfogalmazására is lehetőség nyílik. Erre tekintettel az értekezés egyes részeiben a közjegyzői eljárások szabályozásának módosítására vonatkozó javaslatok megtételére is sor kerül.

A *fogalomelemző módszer* alkalmazása elsősorban a témában publikáló szerzők alapelv fogalomalkotásainak elemzése és a közjegyző, a közjegyzői jog fogalmának meghatározása esetén jelenik meg.

Az értekezés alkalmazza a *komparatisztikai* (jogösszehasonlító) *módszertant* is. E módszertant elsősorban számos alapelv és a közjegyzői eljárások egyes kérdéseinek más jogrendszerben való elemzése során vettük igénybe. Ugyanakkor igyekeztünk megteremteni az összhangot a statikus–leíró részek, valamint a gyakorlati tapasztalatok dinamikusabb megjelenése között.

Funkcionális módszertan a közjegyzői eljárások – kiemelten a fizetési meghagyásos eljárás, hagyatéki eljárás, okirat-szerkesztési eljárás és az előzetes bizonyítás – céljának és szerepének elemzése során kerül alkalmazásra.

Az értekezés során alkalmazzuk az *induktív módszertant*, tekintettel arra, hogy az esetjogi szemlélet a közjegyzőkre vonatkozó joganyag elemzése során nélkülözhetetlen. A releváns hazai bírósági döntésekből – főként a releváns alkotmánybírósági határozatokat kiemelve – következtetéseket vonunk le a közjegyzői nemperes eljárásokkal kapcsolatban, valamint a közjegyzői gyakorlatból is igyekeztünk számos felmerülő példát meríteni.

Az értekezés tárgyát illetően, a kutatás során három hipotézis felállítása történt meg, amelyeket a következőkben foglalunk össze.

Első és alapvető hipotézisünk, hogy indokolt a polgári eljárásjogban bizonyos alapvető elvek léte. Az alapelvek áthatják az egész polgári eljárásjog rendszerét, ennek következtében kihatással vannak a nemperes eljárásokra is. Azonban hatásuk nem *teljes*, hanem *részleges*, és nem *abszolút*, hanem *relatív*. Hipotézisünk szerint az alapelvek csonkasága mutatkozik meg a nemperes eljárásokban, ezáltal a közjegyzői eljárásokban is.

Második hipotézisünk értelmében a polgári eljárásjog egyes alapelveinek hatóköre kiterjed a közjegyzői eljárásokra, bizonyos fokú érvényesülésük megfigyelhető. Az érvényesülés hatóköre mindig az adott közjegyzői eljárás hatósági jellegétől függ.

Harmadik hipotézisünk, hogy nem kizárólag a polgári peres eljárás során a jogtudomány által megalkotott alapelvek gyakorolnak hatást a közjegyző által lefolytatott eljárásokra, hanem léteznek a közjegyzői nemperes eljárások esetén önálló, sui generis alapelvek. Ezek az alapelvek kizárólag a közjegyzői eljárások horizontján tűnnek fel.

A hipotézisek felállításán túl fontosnak tartjuk az értekezés alapjául szolgáló kutatás kereteit is meghatározni, valamint azt az értelmezési tartományt megadni, amelyen belül végezzük kutatásainkat.

Nem célunk a polgári eljárás során érvényesülő alapelvek teljes körű bemutatása. Erre nem vállalkozhatunk, egyrészt az meghaladná a PhD értekezés terjedelmi kereteit, másrészt jelen dolgozat témaköre miatt sem tartjuk ezt célszerűnek. Az alapelvek vizsgálódási körét annyiban kívánjuk elemezni, amennyiben azok a közjegyzői eljárások tekintetében szükségesek.

Az egyes közjegyzői eljárások vizsgálatának sorrendje és mélysége mutatja kutatásunk értelmezési tartományát. Kiemelve vizsgáljuk a közjegyzői eljárások közül a fizetési meghagyás, hagyatéki eljárás, okiratszerkesztési nemperes eljárás, előzetes bizonyítás, igazságügyi szakértő kirendelése, valamint a közjegyző előtti egyezségi eljárás és a nyilvántartási eljárások részletszabályait.

Az egyes alapelveket történeti időskálán mozogva tárgyaljuk, így igyekszünk visszautalni a korábbi szabályozási modellekre is. Ennek következtében a XIX. századra is visszakanyarodunk, azonban főbb kutatásunk a hatályos joganyagra irányul.

II. A POLGÁRI ELJÁRÁSJOG ALAPELVEIRŐL ÁLTALÁBAN

Mielőtt az alapelvek kérdéskörével behatóbban foglalkoznánk, fontos tisztázni, hogy egyáltalán beszélhetünk-e polgári eljárásjogi alapelvekről, vagy csak a polgári perben érvényesülő sajátos alapelvek léteznek, amelyek a Pp. mögöttes háttérjogszabályi jellege folytán nyerhetnek alkalmazást egyes, akár bírósági, akár közjegyzői nemperes eljárásokban. Véleményünk szerint sajátos polgári eljárásjogi alapelvek nem léteznek, nem létezhetnek a nemperes eljárások sokfélesége és céljaik különbözősége okán, így a sajátos alapelvek csak a perre értelmezhetők. E tétel alapul vételével lehet vizsgálni, hogy egyes perre szabott alapelvek érvényesülhetnek-e egyáltalán a nemperes eljárásokban, ha igen, melyekben és milyen – esetleg módosult – tartalommal. A polgári perjog sajátos alapelveitől elkülönítve kell vizsgálni azt, hogy az úgynevezett igazságszolgáltatási alapelvek, amelyek az igazságszolgáltatási tevékenység valamennyi ágában érvényesülnek, azaz nem kifejezetten a polgári perre szabottak, a nemperes eljárásokban, nevesül a közjegyzői nemperes eljárásokban érvényesülnek-e, és ha igen, milyen módon.

II.1. Az alapelvek jelentősége és fogalmi meghatározása

Amennyiben a polgári eljárásjog tudományából szeretnék kiemelni egy olyan területet, amely körül évszázados viták bontakoztak ki, akkor kétségkívül az alapelvek ingoványos talaját kell megemlítenünk. Ez magyarázható jogpolitikai indokkal is, hiszen az alapelvek politikai tartalommal való feltöltése minden korszakban aktuális volt. A jogalkotó mellett a polgári eljárásjog tudománya is mindig kiemelt figyelmet fordított a polgári eljárás egészét átható alapvető elvek meghatározására és vizsgálatára. Az alapelvek témaköre a polgári eljárásjog egyik olyan szelete, amely már-már feloldhatatlan, örök vita tárgyát képezi.

A jogtudomány és a jogalkalmazás területén minden bizonnyal az alapelvek természetével kapcsolatban van a legkevesebb vita. Általánosan elfogadott, hogy iránymutatásul szolgálnak a jogalkalmazás számára, egyfajta iránytűként funkcionálnak a polgári eljárásjogban, valamint hézagpótló szerepük is elfogadott.

Amennyiben az alapelvek fogalmi elemzését távolról kezdjük, akkor a következőkre jutunk. Megvizsgálva az alapelv szó szemantikai, általános jelentését, azt találjuk, hogy „*az emberi gondolkodás vagy szemlélet természetében gyökerező olyan, önmagában*

világos, kétségbevonhatatlan tétel, amely tovább már nem bizonyítható, de igazolásra nem is szorul, s amelyből további tételek vezethetők le; axióma, alaptétel, alapigazság, sarktétel, sarkigazság."[8]

Áttekintve a magyar jogi fogalomtárban lévő fogalmat, azt a meghatározást találjuk, hogy alapelv alatt „*egy jogrendszer vagy jogi norma egészét átható, gyakran törvénybe foglalt formában meghatározott általános érvényességű jogi normákat értünk.*"[9]

Az alapelv fogalmával kapcsolatban, külföldi szakirodalomban is találunk példát, ha még némiképp általános jellegű megfogalmazásként is. Az alapelv „*egy általános irányadó szabály (irányelv), ami nem tartalmaz konkrét irányokat, amelyek változnak a tárgytól függően.*"[10]

Azt, hogy mit értünk a polgári eljárásjogban alapelv alatt, a jogtudomány dolgozta ki, azonban egységes és mindenki által elfogadott alapelv fogalom nincs. Az alapelv fogalma körüli bizonytalanság több okkal is magyarázható. Fontos azt leszögezni, hogy az alapelv korszakonként eltérő tartalommal bír. Megfigyelhető, hogy az alapelv fogalmát az adott kor jogpolitikai tényezői befolyásolták és sokszor feltöltötték olyan ismérvekkel, amelyek nem a jog, hanem a politikai világából érkeztek.[11]

Az alapelv fogalmi elemeit vizsgálva – a XX. század közepére ugorva – eljuthatunk számos elméleti kérdéshez. BACSÓ Jenő megfogalmazásában a *tudományos perjog,* a perre vonatkozó jogszabályok összessége igen nagy és rendkívül differenciált tételes anyagot szolgáltat. E hatalmas szabálytörvényben a törvényhozó nemcsak a külső konstrukció tekintetében követ bizonyos szempontokat, hanem belső tartalmi lényege szempontjából is egyes alapvető elveket igyekszik érvényre juttatni. BACSÓ Jenő megállapítja továbbá, hogy a magyar polgári perrendtartásnak is megvannak az alapvető, sarkalatos elvei, „*amelyeken mint szilárd pilléreken perjogi rendszerünk boltozata nyugszik.*"[12]

Az 1952-es Pp.-ben lévő alapelvi elhelyezkedés elmélete lényegében a XX. század elején kimunkált szocialista törvénykönyvekre vezethető vissza. A szocialista törvénykönyveknek volt az egyik sajátossága, hogy a törvény elején összefoglaló, a törvény szellemével egyező és azt átható alapvető normákat rögzítettek, amelyek

[8] http://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=alapelv (letöltés dátuma: 2019. január 20.)
[9] HARGITAI József, *Jogi fogalomtár*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005, 62.
[10] Az angol jogi megfogalmazás szerint: Principle means a general guiding rule, and does not include specific directions, which vary according to the subject matter. Forrás: HAY David, *Words and phrases Legally defined*, Fouth Edition, Reed Elsevier (UK) Ltd., 2007, 607.
[11] Ez főként a szocialista jogfelfogásban tükröződik.
[12] BACSÓ Jenő, *Tudományos Perjog*, Debrecen, Stúdium könyvkiadó Rt, 1937, 4.

normatív szabályokká válva, akár politikai és erkölcsi tételeket is magukba foglalva hatottak az adott jogágra.

NÉVAI László szerint az eljárási alapelvek *történelmi kategóriák,* amelyek a társadalom fejlődésével alakulnak ki, fejlődnek, telítődnek új tartalommal. Éppen ezért a társadalmi viszonyok, azok változása, fejlődése döntő hatással van az alapelvekre.[13]
A szocialista szemléletű alapelv fogalom – szintén NÉVAI László nyomdokain – a következőképpen foglalható össze:

„*A magyar polgári eljárás alapelvei olyan általános tételek, amelyek megszabják az eljárás egész felépítését, áthatják valamennyi szabályát és intézményét, kijelölik a célját, e cél megvalósításának alapvető módszereit, meghatározzák a polgári eljárás alanyai tevékenységének természetét és tartalmát, megadják azokat a legjellemzőbb vonásukat, amelyek révén kidomborodik a polgári eljárásunk szocialista jellege.*"[14]

E definíciót 1945 utáni szakirodalmi források változatlan tartalommal hivatkozták.[15] Megállapítható, hogy ezen alapelv fogalom a magyar szocialista polgári eljárásjogban általánosan elfogadott tétellé vált. NÉVAI László később már puhít az alapelv fenti fogalmán, amikor is azt mondja, hogy „*a szocialista polgári eljárás alapelvei a polgári eljárás céljának megvalósítását szolgáló feladatok végrehajtásának általános és alapvető módszereit határozzák meg, s egyben biztosítékai is e feladatok betöltésének; megszabják ehhez képest az eljárás szervezeti alapjainak, szerkezeti rendszerének és lebonyolítási megoldásainak legfontosabb vonásait, áthatják a perintézményeket és a főbb eljárási rendelkezéseket, kidomborítják a polgári eljárás egészének szocialista eszmei tartalmát*".[16]

Látható, hogy a szocialista jogfelfogás alapvetően ideologizálta az alapelv fogalmat. Kihangsúlyozza, hogy „*a szocialista magyar polgári eljárás alapelvei társadalmunk alapjának, gazdasági rendjének a felépítményéhez tartoznak; közelebbről: a magyar népi demokrácia jogi nézetei közé, amelyek törvényi megszövegezést jogszabályaink megfelelő tételeiben nyernek, a polgári eljárás egész rendszerében érvényesülnek, és*

[13] NÉVAI László, *A szocialista polgári eljárásjog elméleti alapkérdései*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1987, 176.
[14] BACSÓ Jenő – BECK Salamon – MÓRA Mihály – NÉVAI László, *Magyar Polgári Eljárásjog*, Tankönyvkiadó, 1959, 73.
[15] Lásd az alábbi szakirodalmat: NÉVAI László: *A szocialista polgári eljárásjog elméleti alapkérdései*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1987, 176., valamint BACSÓ – BECK – MÓRA – NÉVAI *i.m.* 73., NÉVAI László – SZILBEREKI Jenő, *Polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1977, 64.
[16] NÉVAI [1987] *i.m.* 175.

alkalmazásra kerülnek bíróságaink működése során. Polgári eljárásunk alapelvei ilyenformán részei a szocialista jogtudatnak."[17]

Az alapelvek fogalmát tovább elemezve, áttérve a szocialista jogfelfogást követő időszakra, több szerző álláspontját is ki kell emelnünk.

KISS Daisy fogalom-meghatározása szerint a polgári eljárási alapelvek a polgári eljárási jog konkrét szabályai mögött általános érvénnyel ható, a részletszabályokon végighúzódó, az egyes normák hátterét jelentő követelményeket jelentik. Ezen alapelvek pedig az emberi jogokra vezethetők vissza.[18]

NOVÁK István is foglalkozott az alapelv fogalmával, miszerint alapelven „*önmagában nyilvánvaló, más tételek levezetésében kiindulásként használható tételt*, illetve „*legfőbb elvi meggondolást*" érthetünk, vagyis olyan tételeket, amelyeket a „*konkrét diszciplína saját tételeinek és törekvéseinek megvalósításánál iránymutatóul elfogadottnak tekint*".[19]

Az alapelv fogalmát az új polgári perrendtartás szellemében is érte számottevő hatás. A polgári perrendtartás kodifikációja során a legújabb szakirodalom is foglalkozik az alapelvek meghatározásával. WOPERA Zsuzsa fogalom-meghatározása szerint az alapelvek „*olyan általános elvi tételek, amelyek meghatározzák az eljárás érvényesülő rendjét, kijelölik a célját, e cél megvalósulásának módszereit, és meghatározzák az eljárás alanyai tevékenységének természetét, mozgásterét, továbbá a per tárgyához való viszonyát.*"[20]

II.2. A bírói gyakorlat alapelv fogalmának megközelítése

A jogtudományon kívül a bírói gyakorlat is foglalkozott az alapelv fogalmi kérdéskörével. Az alapelvekkel kapcsolatban nyilvánult meg a Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma a 2008. december 1-i ülésén, amelynek tárgya volt a polgári perben a bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség. A Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma megfogalmazásában „*a polgári eljárás alapelvei olyan általános elvi tételek, amelyek a jogpolitikai és jogtudományi nézetek, valamint a tételes jogi szabályok találkozási pontján helyezkednek el, és átmenetet képeznek az említett*

[17] BACSÓ – BECK – MÓRA – NÉVAI *i.m.* 75.
[18] KISS Daisy, *A polgári per titkai. Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből*, Budapest, HVG-ORAC, 2009, 73.
[19] NOVÁK István, *Polgári eljárásjogunk alapelveinek jövője*, Magyar Jog, 1994/9, 551.
[20] WOPERA Zsuzsa, *A polgári perjog alapelvei II. fejezet*. In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.), *Polgári eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 33.

területek között."[21] A Fővárosi Ítélőtábla fent idézett nézete szerint az alapelvek közös vonása, hogy normatív formában jelennek meg, amelynek következtében jogilag kötelező erővel rendelkeznek.

A Legfelsőbb Bíróság esetjogából GÁSPÁRDY László azt a következtetést vonta le, hogy a polgári perrendtartás értelmezése, illetve alkalmazása során az alapelvekre való hivatkozás alárendelt szerepet játszott.[22]

A magunk részéről az alapelv fogalmával összefüggő fenti megállapításokat azzal egészítjük ki, hogy egyrészt – beleértve a Pp.-t is – egyik polgári eljárásjogi törvénykönyvünk sem kísérelte meg az alapelv fogalmának meghatározását. Tételes jogként, vagyis jogi normaként való beépítése minden esetben elmaradt az adott polgári perrendtartási törvény alkotása során, így a fogalmi elemeket a jogtudománynak kellett kimunkálnia. A fentiekre tekintettel összegzésként megállapíthatjuk, hogy nincs egységes, általános és örökérvényű alapelv fogalom-meghatározás.

II.3. Az alapelvek örökérvényűségének kérdése

Az alapelvek fogalmi természetét vizsgálva KENGYEL Miklós arra a következtetésre jut, hogy nehéz megállapítani az alapelvek számát, sok esetben ugyanis különböző elnevezések ugyanazt a princípiumot fedik. Megállapítása szerint *nincsenek örökérvényű alapelvek* sem, ami állandó, az a bennük megragadható eljárásjogi probléma, mint például a bíróság és a felek közötti jogviszony vagy éppen a jogvita eldöntésének a hatékonysága.[23] Az alapelvek pedig olyan kérdésekre keresik a választ, amelyek nem magyarázhatók meg csupán egyetlen jogszabály vagy jogintézmény alapján.[24] Mivel a kérdések és a válaszok változnak, ezért nincsenek örökérvényű alapelvek sem. KENGYEL Miklós álláspontját azzal is alátámasztotta, hogy több alapelvet a jogtudomány fogalmazott meg, amelyeket az 1952-es Pp. nem jelöl meg alapelvként. Ezek egy része közvetve vagy közvetlenül kifejezésre jut (közvetlenség, szóbeliség, felek kétoldalú meghallgatásának elve), míg más alapelvek az 1952-es Pp.-

[21] A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben című előterjesztés, amelyet a Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma a 2008. december 1.-i ülésén megvitatott (továbbiakban: Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiumának előterjesztése) 2.
Forrás:http://fovarosiitelotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/2008_a_bizonyitasra_vonatkozo_tajekoztatasi_kotelezettseg_a_polgari_perben_0.pdf (letöltés dátuma: 2019. január 20.)
[22] GÁSPÁRDY László, *Alapvető elvek*. In: Polgári eljárásjog, Kommentár a gyakorlat számára. (Szerk.: Petrik Ferenc) Budapest, HVG–ORAC, 1994, 1–2.
[23] KENGYEL Miklós, *Magyar Polgári Eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 69.
[24] KENGYEL Miklós, *Polgári Eljárásjog I.,* Pécs, 1996, 62.

ben egyáltalán nem vagy más tartalommal érvényesülnek (az eshetőség elve, a perkoncentráció elve vagy a tárgyalás egységességének az elve).[25]

Az alapelvek örökérvényűségével kapcsolatban meg kell említenünk RICHTER Béla álláspontját is, aki KENGYEL Miklós álláspontjához hasonlóan nem fogadta el az alapelvek örökké tartó érvényesülését. RICHTER Béla szerint „*a polgári perrendtartásnak alapelvei nem örökéletűek. Az idők vasfoga által előidézett változásnak, az elmúlásnak szintén alá vannak vetve.*"[26] További megállapítása szerint az alapelvek száma sem véges, hiszen évszázadról–évszázadra fokozatosan kifejlődő, a polgári eljárásra hatást gyakorló alapelvek nem tekinthetők lezárt körnek. A fejlődés következtében ezek az alapelvek számtalanszor kiegészítésre, felfrissítésre szorulnak.

A bírói gyakorlatban is látunk arra példát, hogy elfogadható és egyben igazolható is az alapelvek folyton változó jellege. A Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma által fent már említett ülésén elfogadott előterjesztés is igyekszik leszögezni, hogy az alapelvek változása szoros összefüggést mutat a társadalmi viszonyok és a jogpolitika alakulásával. Az alapelvek e fejlődési tendenciáját a bírói testület a rendszerváltás és az Európai Unióhoz (továbbiakban: EU) való csatlakozás által keletkezett tényezőkre alapozza.[27]

A magunk részéről elfogadjuk az örökérvényűségre vonatkozó megállapításokat, példaként hozható fel a perkoncentráció elve az új polgári perrendtartással kapcsolatban, amely nem egy jogintézmény, hanem a polgári per egészét átívelő elv a per gyorsítása iránti cél megvalósítása érdekében. Álláspontunk szerint helyes megállapítás, hogy az alapelvek folyton változó tartalommal léteznek, azonban az örökérvényűség kapcsán feltétlenül kiemelendő, hogy vannak olyan alapelvek, amelyek tartalma az idők során kevesebb változáson ment és megy keresztül, vagyis egyfajta állandóság figyelhető meg bennük. Idesoroljuk a rendelkezési elv[28] vagy épp a szóbeliség elve jelentéstartalmát.

[25] KENGYEL Miklós, *A rendelkezési elv és a tárgyalási elv a Polgári perrendtartás 1995. évi módosítása után*, Magyar Jog, 1996/5, 279.
[26] RICHTER Béla, *A polgári per új alapelve*, Jog, 1936, 3/1, 1.
[27] Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiumának előterjesztése 2.
[28] Megfigyelhető a rendelkezési elv változása történeti kitekintésben: a szocialista rendelkezési elv a magánautonómia háttérbe helyezését mutatja, az ügyészi fellépés erősödésével, majd az 1990-es években a felek akaraturalma erősödött, ezáltal a rendelkezési elv kiszélesedett.

II.4. Az alapelvek normativitásának kérdése

A rendszerváltás utáni magyar polgári eljárás jogtudománya nem egységes az alapelvek jellegének meghatározása kapcsán sem. E tekintetben három nagy irányzatot szükséges megkülönböztetnünk.

Az első felfogás szerint – e nézet képviselő, köztük NÉMETH János, számukat tekintve többen vannak – az alapelvek kétséget kizáróan normatív jelleggel bírnak. E szemlélet képviselői a *NÉVAI-iskola* alapelvekkel kapcsolatos normativitását követik. NÉMETH János a normativitást abból vezette le, hogy „*közülük nagyon sokat az Alkotmány, a bírósági szervezeti törvény vagy más, nemzetközi egyezményt kihirdető törvény (törvényerejű rendelet) fogalmaz meg és rendel alkalmazni*."[29]

Az alapelvek normativitását vallotta KISS Daisy is, aki a normativitást kiterjesztette a polgári nemperes eljárásokra is. Álláspontjában NÉMETH János által kifejtett szemlélet tükröződik vissza, amikor a normativitást azzal indokolja, hogy közülük nagyon sokat az Alkotmány, a bírósági szervezeti törvény vagy más, nemzetközi egyezményt kihirdető törvény fogalmaz meg.[30]

A második felfogást vallók szerint – jeles képviselőjük GÁSPÁRDY László – az alapelvek nem rendelkeznek normatív jelleggel, hiszen tartalmuk változásra hajlamos és ebből kifolyólag csupán a jogértelmezésben betöltött szerepük domináló. GÁSPÁRDY László szerint: „*jogforrási eredetüktől és érvényességi tartományuktól, ezek kiterjedésétől függetlenül az alapelvek – adott tételes jogi bázison – a jogszabályok értelmezését és alkalmazását segítik, elsősorban akkor, ha a tételes norma a jogalkalmazó szerv számára részleges vagy teljes cselekvési szabadságot enged, illetve akkor, ha jogértelmezési vagy jogalkalmazási határesettel állunk szemben*".[31] A normativitást tagadók táborát erősíti NOVÁK István is, aki az alapelvek jogalkalmazásban betöltött jogmagyarázó szerepét emeli ki.[32]

WOPERA Zsuzsa álláspontja szerint mindkét megközelítés elfogadható és alátámasztható volt egészen a VIII. Ppn. elfogadásáig. Ettől kezdve az alapelvek normativitásához kétség nem fér, hiszen bekerült az alapelvek közé az eljárás észszerű

[29] NÉMETH János, *Alapvető elvek*. In: Németh János (szerk.), A Polgári perrendtartás magyarázata 1. kötet, KJK Kerszöv Kiadó, Budapest, 1999, 24.
[30] KISS Daisy, *Per vagy nem per? Kérdések és válaszok a polgári nemperes eljárások témaköréből*, HVG–ORAC, 2008, 55.
[31] GÁSPÁRDY, *Alapvető* [1994]…*i.m.* 1.
[32] NOVÁK István, *Polgári eljárásjogunk alapelveinek jövője*, Magyar Jog, 1994/9, 553.

időn belül való befejezéséhez való jog, melynek elmulasztása megalapozza az eljáró bíróság kártérítési felelősségét.[33]

Álláspontunk szerint – főként a Pp. elfogadásától kezdve – az alapelvek normatív szabályok, amelyet az is alátámaszt, hogy megszegésük esetén szankciók alkalmazandóak. Ezt jól példázza az igazmondás kötelezettségének megszegése esetén szankcióként megjelenő pénzbírság intézménye is. Ugyanakkor a normatív szabály nem zárja ki az alapelvek jogalkalmazás irányában kifejtett tevékenységét, amely a hézagkitöltő funkcióval és a szabályok részleteinek értelmezési funkciójában jelenik meg.

II.5. Az alapelvek fejlődéstörténeti szakaszai Magyarországon

Az egyes polgári eljárásjogok sarokpontjait, valamint fejlődési szintjüket jelentik, hogy milyen általános, alapvető elvi szabályok alkotják, vagyis melyek azok a vezérelvek, amik áthatják a mindenkor hatályos szabályozást.

Az egyes alapelvi rendszerek a polgári eljárásjog fejlődését követték. Álláspontunk szerint az alapelvek fejlődéstörténete szempontjából a magyar polgári eljárásjog négy szakaszra bontható. A különböző szakaszokban az alapelvek számát, tartalmát és funkcióját tekintve különbözőségek mutatkoznak. Minden egyes korszaknak megvan a maga sajátossága, amelyben a jogalkotói cél is megjelenik. Tagadhatatlan viszont, hogy az egyes szakaszok között átfedések és kölcsönhatások mutatkoznak, amelyet minden esetben jogpolitikai döntések befolyásoltak. Vagyis megállapítható, hogy egyrészt a jogalkotó, másrészt az adott kor jogtudománya – a kor szelleméhez viszonyítva – együttesen határozták meg az alapelveket.

Az alapelvek fejlődésének első szakasza a XIX. század közepétől számítható egészen az 1950-es évek elejéig, amely a Plósz-féle Pp. megszüntetésének idejével esik egybe. A kibontakozó kapitalista, piacgazdasági szemlélet és a társadalmi változások egységes, korszerű eljárásjogi törvény megalkotását igényelték. Az alapelvi fejlődésre a francia és német perrend nagy hatással volt, de meg kell említenünk az eljárási elvekre épülő 1850. évi hannoveri polgári perrendtartást is. A korabeli neves jogtudósok – köztük MAGYARY Géza, PLÓSZ Sándor, BACSÓ Jenő – foglalkoztak az alapelvek fogalmával és

[33] WOPERA Zsuzsa, *A polgári perjog alapelvei*. In: GÁSPÁRDY László – WOPERA Zsuzsa – KORMOS Erzsébet – CSERBA Lajos – NAGY Andrea – HARSÁGI Viktória, *Polgári perjog Általános rész*, Kjk Kerszöv Kiadó, Budapest, 2003, 50.

szerepével, azonban a modern polgári eljárásjog alapjait az osztott perszerkezetben és a perkoncentráció érvényesülésében látták.

A második szakasz – amely 1952-től datálható – az alapelvek szocialista eljárásjogának korszaka volt. Az eljárási és igazságszolgáltatási alapelvek letisztulása – szocialista színezettel – és térnyerése ebben az időszakban következett be. A szocialista jogfelfogás egy egészen más szerepet szánt az alapelveknek, mint a régi magyar magánjog, hiszen az alapelveket politikai és erkölcsi tartalommal töltötte fel. A hazai szocialista polgári eljárásjog jogirodalmában az alapelv fogalma eltérő tartalommal és funkcióval bírt, mint a 1945 előtti polgári, akkori szóhasználat szerint "burzsoá" jogszemléletben. Meg kell említenünk, hogy az 1960-70-es években az alapelvek jelentős változásokon mentek keresztül, amely a nemzetközi egyezményekben rögzített elvek nyomása miatt következett be.[34]

A harmadik szakasz időbeli behatárolása a XX. század legvégére, az 1999. évre tehető, amikor „*végérvényesen lezárult a szocialista polgári eljárásjog korszaka*".[35] A VIII. Ppn.[36] gyökeresen megváltoztatta az alapelvek rendszerét és szerepét is, háttérbe szorítva az ügyész fellépési lehetőségét, és előtérbe helyezte a felek rendelkezési elve során érvényesülő magánautonómiát. A korszak jellemzője, hogy még megfigyelhetők a szocialista perrendtartási alapelvek "csökevényei".

A negyedik szakasz a legújabb polgári eljárásjogi kodifikációhoz köthető és időben a mai napig is tart. A 2018. január 1. napjával hatályba lépett Pp. fontos újításokat hozott az alapelvek területén is. E változások az alapelvek számának csökkenését és új alapelvek megjelenését hozták magukkal. Ennek következtében végérvényesen lezárult a szocialista perjogi alapelvek utóhatása. Megállapíthatjuk, hogy e szakasz jellemzője – az egyes európai országok polgári eljárásjogában megfigyelhető alapelvi változásokra is tekintettel – a magyar polgári eljárásjog tradícióihoz való visszatérés. Ennek jele többek között a Plósz-féle Pp. számos jogintézményéhez való visszanyúlás. Az alapelvekkel kapcsolatban a különböző külföldi, például a svájci perrendtartásokból levont tapasztalatok is megfigyelhetők.

[34] KENGYEL, *A rendelkezési elv* [1996] …*i.m.* 278.
[35] KENGYEL Miklós, *Magyar Polgári Eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 71.
[36] Az Országos Ítélőtábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény (továbbiakban: VIII. Ppn.).

II.6. A polgári eljárásjog alapelveinek időbeli rendszerezése

II.6.1. Az 1952-es Pp. előtti polgári eljárásjog alapelveinek megjelenése

A magyar perjogtörténet első jelentős jogforrásaként említhető törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. törvénycikk (továbbiakban: Ideiglenes Törvénykezési Rendtartás) nem tulajdonított kiemelkedő szerepet az eljárásjogi alapelveknek. Ez elsősorban annak tulajdonítható, hogy ideiglenes jellegű rendtartásnak szánták, valamint sem az akkori bírósági szervezetrendszer, sem a polgári perek nem voltak olyan fejlődési szinten, ahol az alapelvek központi szerepet játszhattak volna. Érdemes megjegyezni, hogy az Ideiglenes Törvénykezési Rendtartás a polgári peres eljárásokat sommás és rendes eljárásra osztotta.[37] A rendes eljárásban az írásbeliség, míg a sommás eljárásban a szóbeliség és a közvetlenség elve jutott érvényre.[38] A fejlődés iránya viszont egyértelműen az írásbeliség – az írásbeli per – visszaszorítása és a szóbeli, közvetlen eljárás középpontba állítása volt. Ekkor már, TÉRFY Gyula szavaival élve a „*francia szóbeli per megtette volt hódító utját egész Európán át*"[39], így a német perrendtartásban is a formalizmus háttérbe szorulása figyelhető meg. Ezek természetesen mind hatással voltak a magyar polgári eljárásjog alapelveinek fejlődésére.

Az alapelvek a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvény (továbbiakban: Se.) rendelkezéseiben sem bírtak igazán nagy általános jelentőséggel. Az Se. azonban már egyfajta "előszele" volt a Plósz-féle Pp.-nek, így az alapelvekkel kapcsolatban is előrelépés figyelhető meg: szóbeliség, közvetlenség elve, a szabad bizonyítás elvei megjelentek a járásbíróság előtti eljárásokban. Bár az Se. nem minden eljárásban volt alkalmazandó, tehát nem általában a polgári perre volt szabva, hanem a kisértékű per szabályait foglalta össze, azonban fontos alapelveket tükrözött.

Elmondható, hogy az Se. alapelvei igazodtak a korabeli liberális perjogi alapelvekhez[40] és a magyar polgári eljárásjogban először normatív szabályokká váltak a jogtudomány által kidolgozott alapelvi tételek, köztük a nyilvánosság, közvetlenség, szóbeliség elvei. Ezen alapelvek mellett fontos megállapítás, hogy a szabad bizonyítás

[37] Ideiglenes Törvénykezési Rendtartás 91.§.
[38] HORVÁTH E. Írisz, *A kis értékű ügyek története Magyarországon*, Iustum Aequum Salutare XIII, 2017/2, 185-186.
[39] TÉRFY Gyula, *A Polgári perrendtartás*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1927, 1.
[40] Itt kell megjegyeznünk, hogy főként az 1850. november 8-án elfogadott hannoveri polgári perrendtartást vette alapul, amely a szóbeliség és a nyilvánosság alapelvét alkalmazta. A modern perjogi alapelvek vizsgálatával - köztük a hannoveri polgári perrendtartással a korszakban első ízben HALMOSY Endre (1829-1895) foglalkozott, aki a polgári bíráskodás újjászervezését a nyilvánosság és a szóbeliség alapján képzelte el.

rendszerét követte, felsorolva a bizonyítási eszközöket, azonban nem kimerítő jelleggel, így a bíró maga dönthetett a felek által előadott bizonyítékok mérlegelése felől, hogy melyeket veszi figyelembe.[41] A szabad bizonyítás rendszerének természetesen voltak korlátozásai, amelyek arra szolgáltak, hogy a bírói önkény ne alakuljon ki. E körbe sorolható a bíróság általi indokolási kötelezettség és a nyilvánosság követelménye. Az Se. alapelvi rendszere az igazság kiderítése érdekében nyújtott megfelelő garanciát, a bíró pervezetési joga mellett.

PLÓSZ Sándor jogtudós, igazságügyi miniszter által közel harminc év alatt kimunkált mű, az 1911. évi I. törvénycikk (továbbiakban: Plósz-féle Pp.) jelentőségét mutatja, hogy a még ma is hatályban lévő 1877. évi német polgári perrendtartás (továbbiakban: ZPO) és az 1895-ben elfogadott osztrák polgári perrendtartás (továbbiakban: oZPO) példáját követte. A Plósz-féle Pp. több évtizedes megalkotási folyamata során viszont már nagyobb figyelem fordult az alapelvek felé is. A figyelem főként a szóbeliség, közvetlenség elve, a szabad bizonyítás, tárgyalási elv és a rendelkezési elv köré összpontosult.

Ki kell térnünk a Plósz-féle Pp.-vel kapcsolatban azon általánosan elfogadott nézetre, hogy nem tekinthető a polgári eljárásjog kódexének, tekintettel arra, hogy a végrehajtási eljárást és a nemperes eljárások szabályrendszerét nem tartalmazza. A kódex jelző hiányának az alapelvekre is hatása van. A végrehajtási eljárás és az egyes nemperes eljárások alapelveit nem tartalmazza, azoknak a normáit mögöttes jogszabályként kölcsönadja.[42]

A korabeli jogirodalomban fellelhető, TÉRFY Gyula által kidolgozott rendszerezés szerint a Plósz-féle Pp. alapján a polgári per alapelvei a következők voltak: a rendelkezési és tárgyalási elv, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a szóbeliség, a közvetlenség, az eljárás kettéosztása a perfelvétel és az érdemleges tárgyalás szakára, az érdemleges tárgyalás egysége, a mulasztásnak és orvoslásának szabályozása és a fellebbvitel berendezése.[43]

A Plósz-féle Pp. megalkotása során a szóbeliség és a közvetlenség elve kapcsán fejtette ki aggályait SIMONYI–SEMADAM Sándor, aki kritikusan fogalmazott, és nem volt

[41] Amint az Se. 64. §-a rendelkezik: „*A bíróság a bizonyítékok mérlegelésében törvényes bizonyítási szabályokhoz csak a jelen törvényben kijelölt esetekben van kötve; egyébként pedig valamely tényállításnak valóságát vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján ítéli meg. Az okok, a melyek a bíróság meggyőződését előidézték, ugyszintén a melyek miatt a bíróság valamely bizonyítást elégtelennek tartott, vagy a fél ajánlotta bizonyítást mellőzte, az ítéletben tüzetesen előadandók.*"

[42] MEZEI Barna (szerk.), *Magyar Jogtörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 461-462.

[43] Lásd erről bővebben: TÉRFY *i.m.* 20.

feltétel nélküli híve e két alapelvnek. Álláspontját azzal az érveléssel kívánta alátámasztani, hogy a szóbeli előadás egyrészt elkerüli a figyelmet, másrészt a jövőre nézve – akár az ítélethozatalkor, akár egy fellebbviteli eljárásban – a tényállítás nincs pontosan rögzítve.[44]

PLÓSZ Sándor a szóbeliség és a közvetlenség nagy előnyeit hangsúlyozta SIMONYI–SEMADAM Sándor fenti véleményével szemben, egyúttal arra figyelmeztetett, hogy azok elérésében nem lehet kompromisszumot kötni: vagy egészen van szóbeliség vagy sehogy, középút nincs, mert abból írásbeliség lesz. Példaként hozható fel az 1840. évi váltóeljárás, amely ugyan szóbeli volt, de egyfajta jegyzőkönyvi eljárás vált belőle.[45]

Természetesen nem lehet elvárni egy perrendtartástól sem, hogy a teljes szóbeliség talaján álljon, valamilyen szinten az írásbeliségnek is szerepet kell adni. A Plósz-féle Pp. kétféle módon használja az írásbeliséget: a szóbeli tárgyalás előkészítése és a szóval előadottak utólagos írásba foglalása esetén. A szóbeliségtől azt várták, hogy a fél a polgári perben a lehető leggyorsabban, a legalaposabban és a lehető legkevesebb költséggel érvényesíthesse jogait.

A Plósz-féle Pp.-vel összefüggésben érdemes kitérni a rendelkezési és tárgyalási elvre is. Alapelvként említhetjük, hogy per a felek szabad rendelkezésének van alávetve. Kizárólag a felek akaratától függ magánjogaik érvényesítése: a bíróság csak keresetre járhat el, a kereseti kérelem határain belül.[46]

A tárgyalási elvvel kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy a peranyag gyűjtése a felek közreműködésén alapult, viszont az igazság kiderítésében a bíró maga is közreműködött, amely így mereven nem valósította meg a tárgyalási elvet. Kivételt jelentett a tárgyalási elv alól, hogy a bíróság a köztudomású tényeket akkor is figyelembe kellett, hogy vegye, ha a felek egyike sem adta azt elő.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a Plósz-féle Pp. – felhasználva az Se. tapasztalatait – rendkívül korszerű, modern perjogi alapelveket tükrözött. Ötvözete volt a francia és német (főként bajor) perjogi mintáknak. Az alapelvi fejezet hiánya nem fosztotta meg attól a polgári per sajátos elveit, hogy kiemelkedő, az egész polgári eljárás ívére ható erővel bírjanak.

---

[44] TÉRFY *i.m.* 8.
[45] TÉRFY *i.m.* 11.
[46] A kereseti kérelem határain belüli kérdésnél előhívhatjuk SÁRFFY Andor rendkívül találó példáját, amelyből levezethető, hogy a bíróság mit és hogyan vizsgálhat egy polgári perhez. „*Például a felperes azt állítja, hogy a perben követelt ló az övé, s ezért kéri az alperest a birtokában levő ló kiadására kötelezni. A bíróság az alperes mulasztása esetén nem fogja kérdezni, hogy hogyan szerezte a ló tulajdonjogát és így nem keresi, hogy a jogszabályok a tényállás alapján megalapítják-e a kereseti kérelmet*". Lásd: SÁRFFY Andor, A *polgári peres eljárás zsebkönyve*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1942, 11.

II.6.2. A szocialista alapelvek térhódítása

Utalnunk kell arra, hogy a szocialista szemléletű 1952-es Pp. teljes változást hozott az alapelvek területén.

Amennyiben a szocialista polgári eljárásjog egyes alapelveit elemezzük, megállapíthatjuk, hogy ezen alapelvek kimunkálását a szovjet jogtudomány végezte el.[47] A magyar szocialista alapelvek kidolgozása – szovjet mintára – NÉVAI László nevéhez kötődik, de meg kell említenünk MÓRA Mihály nevét is, aki az 1950-es években szintén foglalkozott a szocialista alapelvek kérdéseivel. NÉVAI László hangsúlyozza, hogy a szocialista polgári eljárás alapelvei a szocialista ideológiát juttatják kifejezésre és ezáltal részei a szocialista jogtudatnak.[48] Megállapítható, hogy a per hatékonysága is központi témája a szocialista polgári eljárásjognak. A polgári per hatékonyságának ismérve a közvéleményre gyakorolt *nevelő hatású, megnyugtató ítélkezés* eredménye.[49] Azonban NÉVAI László a perhatékonyságot nem sorolta az alapelvek közé, csupán követelménynek tartotta, amelynek a polgári pernek meg kell felelnie.

II.6.3. Az 1952-es Pp. alapelvi struktúrája

Annak ellenére, hogy az 1952-es Pp. kényszer hatására szocialista szemléletű volt, a korabeli jogtudósok – többek között BECK Salamon és NIZSALOVSZKY Endre – igyekeztek a Plósz-féle Pp.-ből minél több elemet átmenteni. Valójában nem történt más, mint a Plósz-féle Pp.-nek egy drasztikus lerövidítése, kivonatolása, de azért a koncepcionális mag, amelyre épült, megmaradt. Vagyis az 1952-es Pp.-ben felfedezhetőek a továbbélő Plósz-féle Pp. egyes elemei. NÉVAI László szerint köztudott, hogy az 1952-es Pp. „*formailag miniatürizált mása az Plósz-féle Pp. hatalmas neobarokk épületének.*”[50] Leszögezi továbbá, hogy a Plósz-féle Pp.-t zsugorították össze, egyszerűsítve a korábbi törvény rendszerét, beépítették a szocialista polgári eljárásjog alapelveit, és új elvi megoldásokat bevezetésére is sor került.

Az 1952-es Pp. alapelvi rendszere az idők során jelentős változáson ment keresztül. Ennek oka, hogy a szocialista polgári eljárásjog szellemében készült. Az 1952-es Pp.

[47] A szovjet alapelvek rendszeréről lásd bővebben: KENGYEL, *A rendelkezési elv* [1996]…*i.m.* 1. lábjegyzetben lévő hivatkozások.
[48] FARKAS József – NÉMETH János – NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő – VARGA Gyula – VIDA István, *Polgári eljárásjog I.*, Tankönyvkiadó Budapest, 1987, 47.
[49] Lásd bővebben: FARKAS – NÉMETH – NÉVAI – SZILBEREKY – VARGA – VIDA, *Polgári* [1987]…*i.m.* 49.
[50] NÉVAI László, *Egy új polgári perrendtartás koncepciójáról*, Magyar Jog, 1983/4, 290.

megalkotása idején a polgári eljárás alapelveinek *normatív* jellege megkérdőjelezhetetlen volt, amelyek két irányba hatottak: követelményeket támasztottak mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás vonalára.[51]

A jogalkotás tekintetében az alapelvek egyrészt megszabták az eljárás egész felépítését, szerkezetét, rendszerét és konkrét formát öltöttek, például a néprészvétel elve, a rendelkezési elv, a tárgyalási elv eljárási törvényben való rögzítésével.[52] Másrészt pedig iránymutatásul szolgáltak a jövőbeli kodifikáció számára is. Az alapelveknek a jogalkalmazás területén jogértelmezési és hézagkitöltő szerepet szántak. A szocialista jogirodalom kialakította az alapelvek két nagy csoportját: szervezeti és működési alapelvekre osztva azokat.[53]

Mint már fentebb említésre került, az 1952-es Pp. végleges alapelvi berendezkedését a VIII. Ppn. hatályba lépésével nyerte el.[54] A VIII. Ppn. átalakította az eljárási kódex I. fejezetét, amely az alapelvek tartalmi megújításával járt. A módosítás legfőbb eredménye, hogy „*végérvényesen lezárult a szocialista polgári eljárásjog korszaka*".[55] Az új alapelvek megfogalmazása összhangba került a rendszerváltozást követő új társadalmi, gazdasági berendezkedéssel. A módosítás újszerű megközelítést alkalmazott, miszerint az alapelvek rendeltetését is megfogalmazta. A 1952-es Pp. 1. § kimondta, hogy *„[e]nnek a törvénynek az a célja, hogy a természetes személyek és más személyek vagyoni és személyi jogaival kapcsolatban felmerült jogviták bíróság előtti eljárásban való pártatlan eldöntését az e fejezetben meghatározott alapelvek érvényesítésével biztosítsa.*" E rendelkezés megerősítette az alapelvek normatív jellegét.

Ki kell emelnünk NOVÁK István alapelvek számával kapcsolatos nézetét is, aki az 1952-es Pp. VIII. novelláját követően állapította meg, hogy az alapelvek számszerűen felszaporodtak, és már tételes törvényi szinten is a perrendtartáshoz kapcsolódtak. A polgári peres alapelveket pedig a következőkben foglalta össze: a rendelkezési elv, a tárgyalási elv, továbbá a perbeli esélyegyenlőség, a szabad bizonyítás, a nyilvánosság, a szóbeliség, a közvetlenség, a jóhiszeműség és az anya- illetve kisebbségi nyelv

[51] NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő, *Polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1977, 64.
[52] A hatályba lépő 1952-es Pp. eredeti szöveg 11-12. §-a tartalmazza a néprészvétel elvét, 2. §-a és 4. §-a a rendelkezési elvet, 121. § (1) bekezdése és 164. §-a a tárgyalási elvet.
[53] NÉVAI László, *A magyar polgári perjog főbb kérdései*, Jogi- és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1953, 12.
[54] VIII. Ppn.
[55] KENGYEL, *Magyar polgári* [2014]*…i.m*. 71.

használatának elve. NOVÁK István az alapelvekkel kapcsolatban azt is kifejtette, hogy véleménye szerint minden egyéb elvi vonatkozási tétel csupán kívánalom. [56]

Meglátásunk szerint az 1952-es Pp. alapelvi berendezkedésének legfőbb kritikájaként fogalmazható meg, hogy egyrészt nem kizárólag a *polgári per sajátos alapelveit* rögzítette, hanem számos úgynevezett *igazságszolgáltatási alapelvet* is tartalmazott, mint például a nyilvánosság elve, az anyanyelv használatának elve. Másrészt pedig, ha már igazságszolgáltatási alapelvek kerültek szabályozásra, úgy a polgári per szempontjából lényeges elveket, mint például a képviselethez vagy a jogorvoslathoz való jogot is szükséges lett volna nevesíteni.[57] A valóság talaján állva, a polgári per sajátos alapelvei a szocialista szemlélet miatt sem érvényesülhettek volna határozottabban. Például a rendelkezési elvet az ügyészi perindítási jog csorbította a felek akaratnyilvánításával szemben.

II.6.4. A Pp. alapelvi modellje

A polgári és büntető eljárásjogi kodifikáció során kiemelkedő jogértelmező funkció és jelentőség tulajdonítható az alapelveknek, hiszen egy új eljárásjogi kódex a jogalkalmazó számára bizonytalanságot okozhat addig, amíg nem tisztul le az egyes új jogintézmények pontos tartalma. Ebben az esetben lehet segítségül hívni az alapelvek *joghézagkitöltő, iránymutató* szerepét.

Megfigyelhető, hogy a Pp. alapelvi fejezete teljes megújuláson ment keresztül. A törvény elején található fejezetben csak azok az alapelvek jelennek meg, amelyeknek az egész polgári perrendtartáson keresztül ható hatásuk van. Érdemes párhuzamot vonni az anyagi jog kodifikálása során megalkotott alapelvi fejezettel, mivel a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) első könyvének bevezető rendelkezései is hasonló rövid, tömör alapelvi tételeket tartalmaznak.[58]

---

[56] NOVÁK István, *Polgári peres eljárásjogunk jogalkotásának vészhelyzetei.* In: Kengyel Miklós (szerk.): 50 éves a polgári perrendtartás, Dialóg Campus Kiadó, 2003, Pécs, 161.

[57] Lásd bővebben: WOPERA Zsuzsa, *Előzetes megfontolások egy új polgári perrendtartás alapelveihez*. In: BARTA Judit – WOPERA Zsuzsa (szerk.), *Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében. A Magánjogot Oktató Fiatal Jogászok és a Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozóján, 2010. június 3-4-én elhangzott előadások alapján készült tanulmányok gyűjteménye*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2011, 219.

[58] A Ptk. törvényjavaslatának indokolása szerint: „*A törvény a Bevezető rendelkezések között csak a törvénykönyv egészére vonatkozó elveket jeleníti meg, és tudatosan csökkenti a törvénykönyv alapelveinek számát*”.

Első vizsgálatra is megállapítható, hogy az alapelvi lista nem lett hosszú, az alapelvek koncentráltak, magas absztrakciós szintet képviselnek, és szoros kölcsönhatásban állnak egymással. Az alapelvi fejezet egyik legfontosabb újítása, hogy kizárólag a polgári per sajátos alapelveit tartalmazza. A jogalkotó szükségtelennek tartotta más jogszabályokban – Alaptörvény, a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény, a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény – rögzített igazságszolgáltatási alapelvek Pp.-ben való rögzítését, amely az 1952-es Pp. alapelvei kapcsán megfogalmazott kritika fényében mindenképpen helyeselhető és kedvező változást eredményezett. E megállapítást nem csorbítja, hogy bizonyos igazságszolgáltatási alapelvek polgári perjogi leképeződése a Pp.-ben több helyen is megfigyelhető. Példának említhető a nyilvánosság elve[59] vagy az anyanyelv használatának elve.[60]

Szükséges megjegyeznünk, hogy a törvény elején lévő alapelvi fejezet nem taxatív felsorolást tartalmaz. Az alapelveket nem kizárólag az alapelvi fejezet foglalja össze, az egyes további fejezetek is megfogalmaznak jelentős alapelvi tételeket. Példaként említhető a Pp. 263. §–a, mely rögzíti a bizonyítás körében *a tényállás szabad megállapításának elvét*.

[59] Pp. 231. § (1) bek.
[60] Pp. 113. § (3) bek.

II.7. A Pp. kodifikáció eredménye: (új) alapelvek megváltozott szerepben

II.7.1. Az alapelvi fejezete szükségességének kérdése

Az anyagi és eljárásjogi törvénykönyvek kodifikációja során szükségszerű kérdésként merült fel, hogy az új kódex tartalmazzon-e önálló alapelvi fejezetet. Sok esetben ez csupán jogtechnikai vagy szerkesztési megoldásnak tűnik, viszont nagy jelentőséggel bírhat, hiszen az alapelvek, mint a jogtudomány által megalkotott tételek nem öncélúak.

Az alapelvek rövid, tételszerű megfogalmazása és elhelyezése a törvény elején azt a célt szolgálja, hogy legyen néhány olyan kiemelkedő szereppel bíró vezérlő elv, amely a polgári perrendtartás egészét áthatja, vagyis az eljárás egésze során érvényesül.[61]

Ha visszatekintünk a régi perrendtartási kódexeinkre, az alapelvi fejezet témakörében ellentétes modellekkel találkozunk. A Plósz-féle Pp. első fejezete nem a törvény céljáról vagy valamilyen általánosan elfogadott elvekről szól, hanem a járásbíróság hatáskörébe tartozó ügyeket sorolja fel. Tehát külön alapelvi fejezetet nem kodifikáltak. Fontos leszögezni, annak ellenére, hogy a Plósz-féle Pp. nem tartalmazott alapelvi fejezet, ez nem jelentette azt, hogy az eljárási alapelvek háttérbe szorultak volna. Az alapelvek az egyes eljárásoknál, a részletszabályokban keresendőek. Jó példa erre a rendelkezési elv megnyilvánulása. A Plósz-féle Pp. a rendelkezési elvet nem nevesítette, viszont a 394. §-a kimondta: „*a marasztalás a kérelmen túl nem terjedhet. Ez a szabály a kamatra, gyümölcsre és más mellékkövetelésre is alkalmazandó*."

Az 1953. január 1-én hatályba lépett 1952-es Pp. szakított a korábbi megoldással. Mint már fentebb említésre került, a korabeli szocialista törvénykönyvek egyik sajátosságának tekinthető, hogy a törvénykönyv elején összefoglalt, a kódex egészét átható alapvető elveket határoztak meg, amelyek politikai és erkölcsi szabályokat is tartalmaztak. Mintaadó kódexként az 1923. évi szovjet Pp. szolgált. A 1952-es Pp. módosításai során, bár sokat változott az alapelvi fejezetbe foglalt alapelvek tartalma, azonban magát az alapelvi fejezetet a törvény sosem veszítette el.

Másik kodifikációs megoldás szerint, a perrendtartási törvényben nem szükséges alapelvi fejezetet beemelni, elegendő az egyes eljárási szakasznál, a részletszabályokba beépíteni az alapelvek tartalmát. A szakirodalomban fellelhető olyan álláspont is, amely

[61] Lásd erről bővebben: VITVINDICS Mária – WOPERA Zsuzsa, *Az új polgári perrendtartás koncepciójának sarokkövei*, Fontes Iuris, 2015/1, 48-55.

az alapelvi fejezet létét megkérdőjelezi.[62] Megvizsgálva a külföldi perrendtartási kódexeket, mindkét modellre találunk jól működő példákat.

A francia polgári perrendtartási törvény (*Code de Procedure Civile)* I. Könyv („A bíróságokra vonatkozó közös szabályok") I. Cím („Előzetes szabályok") 1. fejezete („A perek általános alapelvei", 1–24.§) alatt rendelkezik alapelvi fejezettel, amelyben a polgári perre vonatkozó alapelvek kerültek kodifikálásra.

Ellentétben a francia perrendtartással, a magyar perrendtartás számára sok esetben mintaadónak tekintett ZPO alapelvei nem alkotnak egy külön fejezetet, hanem azok az eljárás különböző szakaszaihoz kapcsolódóan épülnek be a törvény szerkezetébe. A német szabályozás egyik jellemzője, hogy nem is beszélhetünk igazán alapelvekről, hanem az egyes részletszabályokban ölt testet az alapelvek tartalma. Így például a rendelkezési elv részét képező kérelemre történő eljárás több helyen jelenik meg a ZPO-ban.[63] További példaként hozható fel a ZPO 355. §, amely a közvetlenség elvét deklarálja: „*A bizonyítékot az eljáró bíróság elé kell terjeszteni. Csak a jelen törvényben meghatározott esetekben zajlik a bizonyítás-felvétel az eljáró bíróság egy tagja, vagy egy másik bíróság előtt*".[64]

A német hagyományokat követő osztrák oZPO-ban nincs külön alapelvi fejezet. Nem tartalmaz alapelvi fejezetet a 2014. évben hatályba lépett új luxemburgi polgári perrendtartás és az olasz polgári perrendtartás sem.

A magyar jogalkotó a kodifikációja során a 2011. január 1-én hatályba lépett svájci szövetségi perrendtartás (schweizerische Zivilprozessordnung, továbbiakban: schZPO) mintáját vette alapul, amely 3-4 alapelvet tartalmazó alapelvi fejezettel rendelkezik. Az schZPO összesen négy részből áll, amelynek első részében 3. és 4. cím alatt, az 5-58. cikk között rögzíti az eljárási alapelveket. Az eljárási alapelvek a tárgyalási és a rendelkezési elvből indulnak ki, viszont a bírói kérdezési kötelezettség – ami a Pp.-ben a bíróság közrehatási kötelezettségével társítható – korlátozza a tárgyalási elvet és a rendelkezési elvet.[65]

---

[62] VARGA István, *Alapvetések*. In: VARGA István (szerk.), *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III*, HVG-ORAC, Budapest, 2018, 19.

[63] Lásd erre vonatkozóan a ZPO alábbi §-aiban: 253. § A keresetlevél, 269. § A keresetlevél visszavonása, 519. § Fellebbezés, 549. § Felülvizsgálat.

[64] A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott *Az új polgári perrendtartás koncepciója* 11. számú melléklete, 103.
http://www.kormany.hu/download/f/ca/30000/20150128%20Az%20%C3%BAj%20polg%C3%A1ri%20perrendtart%C3%A1s%20koncepci%C3%B3ja.pdf (letöltés dátuma: 2019. január 20.)

[65] SUTTER-SOMM Thomas, *A svájci polgári perrendtartás – Keletkezése és súlypontjai*, In: HARSÁGI Viktória (szerk.), *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG Orac, Budapest, 2014, 231.

II.7.2. A Pp. alapelvi fejezete

A kodifikáció során a jogalkotó igyekezett leszűkíteni az alapelvek számát, illetve tartalmukat is. A Pp. törekszik elkerülni, hogy más jogforrásokban rögzített elveket megismételjen. Az alapelvi fejezet ezért csak a polgári eljárás sajátos elveit tartalmazza és a következő elvekből épül fel:

- a rendelkezési elv [Pp. 2. §],
- a perkoncentráció elve [Pp. 3. §],
- a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége [Pp. 4. §],
- a jóhiszeműség elve [Pp. 5. §],
- a bíróság közrehatási tevékenysége [Pp. 6. §].

Az alapelvi fejezeten kívül is találunk további elveket, mint például a nyelvhasználathoz való jog[66], a bíróság tájékoztatási kötelezettsége[67], vagy a tárgyalás nyilvánossága.[68] Ezek közös jellemzője, hogy azoknak az eljárási szakaszoknak a szabályai közé kerültek, amelyekre vonatkozóan tartalmaznak előírásokat. Látható, hogy egyes alapelvek rögzítése nem volt indokolt a Pp.-ben. Ennek egyik magyarázata az, hogy ezekben az esetekben olyan igazságszolgáltatási alapelvekről beszélünk, amelyeknek mind a polgári, mind a büntetőeljárás során érvényesülniük kell. Ide sorolható a tisztességes eljáráshoz és az észszerű időn belüli eljáráshoz való jog elve[69], a nyilvánosság elve[70] és az anyanyelv használatának elve[71]. A másik indoka, hogy az eljárási törvényt nem kell alkotmányos és emberi jogi alapelvekkel terhelni. Így vélekedett OSZTOVITS András is, amikor az 1952-es Pp. kapcsán elemezte a tisztességes eljáráshoz való jog polgári perrendtartásban rögzült kiemelt jelentőségét, és némileg „rendszeridegen" jogintézményként kezelte.[72]

Mindezek fényében megállapítható, hogy az alapelvi modell egyik sajátossága – ahogy azt a fentiekben is láttuk –, hogy a törvény elején fogalmaz meg néhány rendező

[66] Pp. 113. §.
[67] Pp. 111. §.
[68] Pp. 231. §.
[69] 1952-es Pp. 2. § (1) bek.
[70] 1952-es Pp. 5. §.
[71] 1952-es Pp. 6. § (2) bek.
[72] OSZTOVITS András, *A magyar polgári perrendtartás szabályozásának kihívásai a XXI. században.* In: BARTA Judit – WOPERA Zsuzsa, *Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében. A Magánjogot Oktató Fiatal Jogászok és a Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozóján 2010. június 3-4-én elhangzott előadások alapján készült tanulmányok gyűjteménye*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2011, 195.

elvet. A szabályozási mód azt követi, hogy a rendező elveken túl a Pp. egyes szerkezeti egységeiben kapnak részletes szabályozást a kapcsolódó alapelvek. Ennek következtében a szabad bizonyítás elve a Pp. „Bizonyítás" címében, a IV. részben került meghatározásra.

Az új alapelvi fejezettel kapcsolatos kritikai észrevételeket elsősorban NÉMETH János és VARGA István fogalmazta meg. NÉMETH János egyrészt az alapelvek kérdéskörével összefüggésben a kodifikáció során tapasztalt bizonytalanságot emelte ki, részletesen elemezve, hogy szerinte „hol csúszott el" a szabályozás logikája.[73]

A Pp.-nek a szóbeliség elvével kapcsolatban leszűrhető első megállapítása, hogy nem említi önállóan, mint külön eljárási alapelvet. Ebből egyenes következtetésként nem vonhatjuk le, hogy nem is szentel kiemelt szerepet az új szabályozás a szóbeliség alapelvének.

KÖBLÖS Adél álláspontja szerint az új szabályozásban a Plósz-féle Pp.-től kezdődően napjainkig tartó időszakban érvényesülő kötelező szóbeliségtől eltolódás figyelhető meg egy vegyes rendszer irányába.[74] Ezt azzal indokolja, hogy az írásbeliség szerepének megváltozása következett be. Kötelezően írásban kell előterjeszteni a viszontkeresetet, megjelent különleges új iratként a beszámítást tartalmazó irat, valamint, hogy a perfelvétel lezárható szóbeli kommunikáció, vagyis perfelvételi tárgyalás nélkül is.[75]

Az újonnan megfogalmazott alapelvekkel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a két szakból álló, osztott perszerkezethez igazodva kerültek megfogalmazásra. Ennek talán egyik legszemléletesebb megfogalmazása SZABÓ Imrétől származik: „*Az alapelvek mint ölelkező-követelmények, egymásra hatásukban tudnak érvényesülni, hogy a perhatékonyság megvalósuljon. A perhatékonyság három tartópillére a perkoncentráció, a felek eljárástámogatása és a bíróság közrehatási tevékenysége*."[76]

[73] Lásd erről bővebben: NÉMETH János, *Az új Polgári Perrendtartás, egyes vitatott kérdések és az elfogadott változat,* Közjegyzők Közlönye, 2017/2, 10.
[74] KÖBLÖS Adél, *Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban*, Közjegyzők Közlönye, 2017/2, 8.
[75] KÖBLÖS [2017] *i.m.* 18–19.
[76] SZABÓ Imre, *A perkoncentráció elve*. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.), *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2017. 27.

II.7.3. A Pp. egyes alapelvei

II.7.3.1. A rendelkezési elv

A rendelkezési elv a polgári perjog legfontosabb rendező elve. A rendelkezési elv tartalma az elmúlt évtizedekben sok változáson ment keresztül, azonban lényegében továbbra is helytálló megállapítás, hogy a felek szabadon rendelkezhetnek perbe vitt anyagi jogaikkal és a védelmükhöz szükséges eljárási eszközökkel.[77] A felek magánjogi *cselekvési autonómiájának* folytán az anyagi jogok perbevitele semmilyen formában nem korlátozza a felek anyagi jog feletti szabad rendelkezését.

A rendelkezési jog tehát a per tárgya feletti uralmat jelenti, amennyiben az a feleket illeti meg.[78] Eszerint a felperes nemcsak a kereset benyújtásakor, hanem a per során mindvégig rendelkezhet a per tárgya felett, például egyezségkötés, elismerés vagy lemondás útján. E rendelkezési jog azonban nem abszolút és korlátlan, hiszen a felperes az eljárás bizonyos szakaszaiban már csak az alperes hozzájárulásával állhat el a keresetétől.

A Pp. 2. § (1) bekezdése szerint: a felek szabadon rendelkeznek perbe vitt jogaikkal. A 2. § (2) bekezdés pedig rögzíti a rendelkezési elvhez szorosan kapcsolódó kérelemhez kötöttség elvét, amikor kimondja, hogy a bíróság – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van.

A rendelkezési elv alkotmányjogi értelmezése nem változott, a rendelkezési jog továbbra is az önrendelkezési jog egyik aspektusának tekinthető.[79] A fentiekből látjuk, hogy az új perrendtartás a rendelkezési elvből következő *kérelemhez kötöttség elvét* jeleníti meg önállóan ugyanezen jogszabályhelyen belül. A kérelemhez kötöttség elvéhez hasonlóan a rendelkezési elvből következik a *kérelemre történő eljárás elve* is, amely azonban nem az alapelvi fejezetben jelenik meg, hanem a törvény hatályát meghatározó szakaszban szerepel.[80] A bíróság a kérelmekhez és a jognyilatkozatokhoz való kötöttsége egyrészt jelenti a túlterjeszkedés tilalmát, másrészt pedig azt, hogy a bíróság döntésének ki kell merítenie a perben érvényesített összes kereseti kérelmet.[81]

---

[77] NOVÁK István, *A keresetindítás eljárásjogi felelőssége*, Jogtudományi Közlöny, 1988/4, 214.
[78] KENGYEL Miklós, *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 8.
[79] 1/1994. (I. 7.) AB hat.
[80] Pp. 1. § (2) bek.
[81] Az ítélet teljességéről és fajtáiról lásd bővebben: Pp. 341. § (1) bek.

A rendelkezési elv felfogásában bekövetkező változás tükrözi a Ptk. koncepcionális változását a döntéseiért felelősséget vállaló, önálló emberkép tekintetében. Ennek köszönhetően a Pp.-nek is „*felelősségteljes, döntéseket hozó fél rendelkezési jogán alapuló perrendtartást kellett meghatároznia, ahol háttérbe szorul a bíró gyámkodó, kioktató szerepe*."[82]

A pervezetés terjedelme és intenzitása kapcsán emeli ki PÁKOZDI Zita, hogy a rendelkezési elv talaján álló polgári perjogi szabályok érvényesülése során a bírói tevékenység háttérbe szorul. Ezt azzal magyarázza, hogy az alapelvből kiindulva az ügy ura a fél, ő dönti el, hogy amennyiben érvényesíti a jogszabályban védett alanyi jogát, úgy azt milyen kereset útján teszi, és az adott perben konkrétan mit érvényesít.[83]

II.7.3.2. A perkoncentráció elve (összpontosítás elve)

A magyar polgári eljárásjogban nem előzmény nélküli a perkoncentráció elve, hiszen már a Plósz-féle Pp.-ben is követelményként jelent meg. A korabeli szakirodalom rendkívül sokat foglalkozott a perkoncentráció elvével, amelyet *összpontosítási elv* elnevezéssel illettek.[84]

A kodifikáció során ez az alapelv váltotta ki a legnagyobb vitát, megkérdőjelezve alapelvi szinten történő megfogalmazását is.

A perkoncentráció lényege, hogy a jogvita elbírálása szempontjából releváns tények a polgári perben a lehető legkorábban rögzüljenek, és a felek, valamint a bíróság rendelkezésére álljanak, amivel elősegíthetik a per észszerű időn belüli befejezését. Ilyen értelemben az alapelv a tisztességes eljáráshoz való jogon nyugszik.

A perkoncentráció gondolata – Franz KLEIN nevéhez köthetően – a XIX. századra nyúlik vissza. Az 1895. évi osztrák polgári perrendtartásból eredeztethető, innen vált a későbbi eljárási törvények – így a Plósz-féle Pp. – részére mintaadóvá. Az alapgondolat szerint az egyszerű, gyors és olcsó eljárás érdekében hangsúlyozni kell a bíróság pervezetését, erősíteni kell a hivatalbóliság elvét, akár a felek rendelkezési jogának korlátozásával. A perkoncentráció a bíróságot a tényállás megállapítása és a felek által

[82] PRIBULA László, *A rendelkezési elv az új polgári perrendtartásban*. In: CSÁKI-HATALOVICS Gyula Balázs – SZABÓ Krisztián (szerk.), *Eljárásjogi kodifikáció – nemzetközi hatások*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018, 25-26.
[83] PÁKOZDI Zita, *Új intézmények a Pp. koncepciójában - az anyagi pervezetés jogösszehasonlító megközelítésben*, Acta Universitatis Szegediensis: forum: Acta Juridica et Politica, 2014/2, 146.
[84] Lásd erről bővebben: RICHTER [1936] *i.m.*, NOVÁK [2003] *i.m.* 153–163.

előadott jognyilatkozatok tartalmának tisztázása érdekében aktívabb szerepbe hozta, és ennek érdekében erős *pervezetési jogosítványokkal* ruházta fel az eljáró bírót. [85]

A perkoncentráció azt a kívánalmat igyekszik teljesíteni, hogy a felek közötti jogvita egy úgynevezett főtárgyaláson elbírálható legyen. Ezt fejezi ki az Európa Tanács ajánlása is, amely szerint az eljárásoknak a lehető legkoncentráltabbnak kell lenniük, mert így lehetséges elérni a hatékonyságukat. Az ajánlás megfogalmazása szerint egy átlagos eljárást két tárgyaláson be kellene fejezni, melyből az első egyfajta előkészítő tárgyalás, míg a második a bizonyítás lefolytatását és az érdemi döntést, vagyis a jogvita eldöntését célozza meg.[86] A Pp. által bevezetett osztott perszerkezet modelljében az előbbi, első tárgyalás lényegében a perfelvételi szakasznak, a második az érdemi tárgyalásnak felel meg.[87]

A kodifikáció során készített Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára[88] (továbbiakban: Szakértői Javaslat) úgy foglalt állást, hogy nem indokolt a perkoncentrációt tételesen, alapelvként megfogalmazni a kódex elején, hiszen „*a perkoncentráció lényegében nem határozható meg alapelvként […], hanem az a törvény teljes szabályrendszerén keresztül érvényesülhet*."[89]

Megvizsgálva a perkoncentráció alapelvi létjogosultságát az egyes külföldi polgári perrendtartási kódexekben, arra a következtetésre juthatunk, hogy megítélése nem egységes. A litván polgári perrendtartásban és a német polgári perrendtartásban külön alapelvként fogalmazódik meg.[90] Ellenpéldaként az osztrák perrendtartás és az új, 2011-ben elfogadott schZPO. hozható fel, amelyek közvetlenül nem tartalmazzák alapelvként. Ettől függetlenül mind az osztrák, mind a svájci perrendtartásban érvényesül a perkoncentráció elve a bíróság anyagi pervezetése tekintetében.[91]

Az alapelvi fogalmi elemeket kevésbé magában hordozó perkoncentráció bekerülése az alapelvi fejezetbe azzal indokolható, hogy egyrészt az egész polgári eljárásra

[85] KENGYEL, *A bírói hatalom…i.m.* 110.
[86] CEPEJ (European Commission for the Efficiency of Justice) 2006. évi ajánlása, amelyet 2006. december 8. napján Strasbourgban fogadtak el. Az ajánlás 13. pontja: „Compendium of „best practices" on time management of judicial proceedings".
[87] A mintaadó német polgári perjog is követi a két részre osztott perszerkezetet, amelynek első szakasza egy előkészítő tárgyalás (Haupttermin), a második szakasza a főtárgyalás, mindez megfeleltethető a magyar perfelvételi és érdemi szakaszoknak.
[88] VARGA István, ÉLESS Tamás (szerk.), *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*, HVG–ORAC és Magyar Közlöny Lap– és könyvkiadó Kft., Budapest, 2016.
[89] Szakértői Javaslat, 46.
[90] A litván polgári perrendtartás 7. §, illetve a ZPO 272. § (1) bek.
[91] Lásd bővebben: öZPO 182. §.

kisugárzó hatással bír, másrészt pedig a Pp. megalkotása során kiemelt jogalkotói célkitűzésként jelent meg a perhatékonyság rendszerszintű biztosítása.[92]

Ezzel ellentétes VARGA István álláspontja, aki a perkoncentráció alapelvként való elfogadását tagadja. Nézete szerint a perkoncentráció nem alapelv, hanem egyfajta eredmény, amelyet a bírósági joggyakorlattól szükséges elvárni, tekintettel a társadalmi erőforrások kímélésének a szempontjára. Álláspontja szerint a perkoncentráció alapelvként történő elfogadása veszéllyel jár, tekintettel arra, hogy a kódex kiemelt helyén *gondolati paradigmaváltást* sugall: a polgári per célja és rendeltetése nem elsődlegesen a valóságnak megfelelő tényállás feltárásán alapuló eljárás lefolytatása, hanem az eljárás gyors lezárása.[93] Kiemeli, hogy a nemzetközi perjogtudomány és a bírósági gyakorlat is ezt az álláspontot képviseli. A perkoncentrációt pedig a részletszabályokon keresztül lehetséges megvalósítani. Mindezekre tekintettel nem fogadja el a perkoncentráció a polgári perrendtartási törvény alapelvi fejezetében való elhelyezését.

A perkoncentráció alapelvi elfogadása mellett érvel ezzel szemben CZOBOLY Gergely, aki kifejti: „*Amennyiben az új polgári perrendtartásban egyértelmű és konzekvens részletszabályokon keresztül érvényesülne a perkoncentráció elve és a bíróságnak meglennének azok az eljárási eszközei, hogy a pert mederben tartva a vitás anyagi jogi problémára tudjon koncentrálni, úgy valódi sikerek is elérhetők*."[94]

Összefoglalóan arra a következtetésre juthatunk, hogy a szakirodalomban nincs egységes álláspont a perkoncentráció alapelvként való elfogadása tekintetében, azt többen inkább a polgári per céljaként, annak eredményeként jelölik meg. Azonban nem vonatkoztathatunk el attól, hogy az 1945 előtti magyar perjogi hagyományban a perkoncentrációt alapelvként kezelték.

[92] Lásd bővebben: A T/11900. törvényjavaslat 3. §–hoz fűzött részletes indokolás, 242.
[93] NÉMETH János – VARGA István (szerk.), *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG–ORAC, Budapest, 2014, 25–26.
[94] CZOBOLY Gergely, *A polgári perek elhúzódása,* In: JAKAB András – GAJDUSCHEK György (szerk.), *A magyar jogrendszer állapota.* MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2016, 771.

II.7.3.2.1 A perhatékonyság elve

Fontosnak tartjuk a perkoncentráció elvétől elhatárolni a perhatékonyság elvét. E két alapelv látszólag sok esetben lefedi egymást, azonban szükséges külön értelmezni őket. A perhatékonyság elve a Pp.-ben nem került nevesítésre, így a normaszövegben, tehát a Pp. alapelvei fejezetében sem található meg.

A legfontosabb elhatárolást abban tudjuk megragadni, hogy a perkoncentráció a perszerkezetre, a per lefolytatására, ezáltal annak befejezésére irányul, míg a perhatékonyság elve a határidőkön keresztül igyekszik a per minél gyorsabb befejezését szolgálni.

SZABÓ Imre korábbi, a polgári perrendtartás kodifikációját megelőző 2007. évi tanulmányában a következőképpen érvelt a perhatékonyság elvével kapcsolatban: „*A perhatékonyságot nem eljárási alapelvként, sokkal inkább percélként kell felfogni. Olyan percélnak, amely anyagi jogi oldaláról a helyes, jogszabályoknak megfelelő ítéletet, eljárásjogi oldalról az eljárási jogszabályoknak megfelelő perbeli cselekmények sorát jelenti.*”[95] E megközelítésben a perhatékonyság elve egyfajta célként fogalmazható meg.

Ezzel párhuzamba állítva, NÉMETH János és VARGA István nem említi a perhatékonyság elvét sem az alapelvek, sem az általános elvek témakörében, vagyis nem sorolja a polgári perjog sajátos alapelvei közé.

Tovább erősíti az alapelv-tagadók táborát NOVÁK István. Megfogalmazása szerint a perhatékonyság tétele alapelvi minősítésre azért nem számíthat, mert megvalósulása, konkrét betartása számtalan irányú cselekvőségtől függ, és „*az alapelv „rangjára” csak olyan tételek emelhetőek, amelyek az igazságszolgáltatás egészére érvényesek.*”[96]

A perhatékonyság elvével kapcsolatban érdemes megemlíteni SZIGETI Krisztina véleményét is, aki kifejti, hogy egyrészt a hatékonyság nem jogi *terminus technicus*, másrészt a perhatékonyságot nem tudja elfogadni alapvető jog eljárásjogi leképeződésének, tehát alapelvnek sem. Ezzel ellentétben a hatékonyság tekintetében, mint időkövetelményt, az észszerű időn belüliséget polgári perjogi alapelvként fogja fel.[97]

---

[95] SZABÓ Imre, *A hatékonyság: megvalósítható cél vagy eljárási elv*. In: HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa, *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században*, HVG–ORAC, Budapest, 2007, 369.
[96] NOVÁK [2003] *i.m.* 161.
[97] SZIGETI Krisztina, *A perhatékonyság. Normatíva vagy alapelv?* In: HARSÁGI Viktória – HORVÁTH Edit Írisz – RAFFAI Katalin (szerk.), *Nemzetközi magánjog és polgári eljárásjog a megváltozott gazdasági környezetben*. Budapest, 2013, 212.

KENGYEL Miklós a perhatékonyság perjogi elvét az 1950-es Római Egyezmény 6. cikke szerinti észszerű időhatáron belüli méltányos és nyilvános tárgyalásból vezeti le.[98]

Mindezekből az a következtetés vonható le, hogy a perhatékonyság elve nem tekinthető a polgári per sajátos alapelvének, főként nem sorolható az igazságszolgáltatási alapelvek köréhez. A perhatékonyság elve egy kívánalom, amely bár hasonló a perkoncentráció elvéhez, más értelemben használható a per előbbre vitele érdekében.

II.7.3.3. A felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége

A Pp. alapelvi fejezete további új alapelvet nevesít a perhatékonyság rendszerszintű elérése érdekében. Az alapelv a felek tekintetében ír elő két jelentős kötelezettséget: az eljárás támogatását és az igazmondást.

Az eljárástámogatási kötelezettség új követelmény perrendtartásunkban.[99] Az eljárástámogatási kötelezettség tartalmának meghatározása – legalábbis annak a határai tekintetében – első megközelítésben magyarázatot igényel. A felperes oldaláról ugyanis az eljárás támogatásával kapcsolatos kötelezettség értelmezése kézenfekvő, hiszen ő dönt arról, hogy a vitát jogi útra tereli, érdeke annak kedvező kimenetele, és ebből következően mindent megtesz a pernyertessé válás érdekében. Az alperes tekintetében azonban ez már korántsem magától értetődő: ő perre kényszerített fél, ellentétes perbeli érdekkel, fő szabályként nem feltételezhető, hogy állami fórumot kívánt a jogvita rendezéséhez igénybe venni.

Az eljárástámogatási kötelezettség a fél *fokozott eljárási felelősségét* foglalja magában, amely tevőleges és aktív szerepet jelent. Feltételezhetnénk, hogy ez az aktív szerep az alperes vonatkozásában kétséges, hiszen az aktív szerep az alperes részéről a védekezés lenne, méghozzá a felperes által előterjesztett kereseti kérelemmel szemben. Fontos kiemelni, hogy ez nem így van, az alperes a kereseti kérelemmel szemben nem köteles védekezni, ez az ő saját magánautonómiája, vagyis döntése.

Lényeges kihangsúlyozni, hogy az alapelv, mint kötelezettség nem akkor kezdődik, amikor a per hárompólusúvá válik, vagyis a keresetlevél alperes részére történő

[98] KENGYEL Miklós, *Magyar Polgári Eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2012, 76.

[99] Az alapelv nem minden előzmény nélküli a magyar polgári eljárásjog történetében. Az 1952-es Pp. is tartalmaz a feleket terhelő kötelezettséget a per előre vitele érdekében, például a 141. § (2) bekezdése alatt, amikor előírja, hogy a fél tényállításait, nyilatkozatait, bizonyítékait a per állása szerint a „*gondos és az eljárást elősegítő*” pervitelnek megfelelő időben köteles előadni. E rendelkezést emeli alapelvi szintre a Pp.

kézbesítésétől, hanem már a per megindításával. Emiatt támaszt a törvény fokozott elvárásokat a pert kezdeményező fél keresetével szemben is.

Az eljárástámogatási kötelezettség körébe tartozó előírásnak tekinthetjük a feleket terhelő azon szabályokat, hogy nyilatkozataikat, bizonyítékaikat vagy indítványaikat kellő időben kell előterjeszteniük, mert ha a fél azokkal késedelembe esik, egyedül az önhiba hiánya esetén lesznek figyelembe vehetőek.[100]

Érdemes megvizsgálni az alapelv címzettjeit, kikre vonatkozhat az alapelv előírása. Az alapelv kötelezettsége a felekre, tehát a beavatkozóra is kiterjed, illetve a fél képviselőjére is, aki a fél nevében teszi meg a jognyilatkozatokat. Az alanyi kör ezzel bezárul, a peres eljárás további résztvevőire – szakértőre, tanúra – nem vonatkozik, hiszen rájuk vonatkozó kötelezettségeket a Pp. külön nevesíti és megsértésüket szankcionálja.[101]

Az alapelv fogalmi elemei közé tartozik a felek peranyag-szolgáltatási kötelezettsége. A Pp 4. § (2) bekezdésében jelenik meg a peranyag szolgáltatására vonatkozó, alapelvi jelentőségű tétel. E szabály a felek kötelezettségévé teszi a per eldöntéséhez szükséges tények előadását és az alátámasztásukra szolgáló bizonyítási eszközök megjelölését, valamint a bizonyítékok rendelkezésre bocsátását.

A Pp. hatályba lépése előtt a szakirodalomban az alapelvvel kapcsolatban felmerült kritikai észrevételként KIRÁLY Lilla részéről, hogy *„peridegen rendelkezés, nincs alapelvi tartalma, továbbá tisztázatlan a viszonya az anyagi pervezetés szabályaival is”*.[102]

II.7.3.4. Az igazmondás kötelezettsége és megszegésének szankciója

Mint ahogy arra WOPERA Zsuzsa is rámutat, az igazmondási kötelezettség meghatározása szemléletváltozást tükröz.[103] A szemléletváltozást két irányból érdemes megközelíteni: egyfelől a törvény külön nevesíti az igazmondási kötelezettséget, és nem beágyazza a jóhiszeműség elve körébe, másfelől nem negatív, hanem pozitív módon határozza meg.

---

[100] Eljárástámogatási kötelezettségként említhető még, hogy a perfelvételi tárgyaláson a fél köteles gondoskodni arról, hogy tény- és bizonyítási kérdésekben nyilatkozatot tudjon tenni. Továbbá e körbe sorolható az írásbeli ellenkérelem elmulasztásának következménye is.

[101] A tanú meg nem jelenése, valamint a perben felkért szakértő szakértői véleményének késedelmes benyújtása nem tartozik az alapelv „hatókörébe”.

[102] Lásd erről részletesen: KIRÁLY Lilla, *Az új magyar polgári perrendtartás megszületése és legújabb szabályai (Kodifikáció vagy reform?)*, JURA, 2017/2,103., valamint a 165. számú lábjegyzet.

[103] WOPERA Zsuzsa, *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 2017/4,158.

Az igazmondási kötelezettség sem előzmény nélküli a magyar polgári perjogban. Elődjének tekinthető a perbeli hazugság tilalma és annak jogkövetkezményei, amelynek első megjelenése a Plósz-féle Pp.-ben nyert megfogalmazást, majd továbbélt a 1952-es Pp.-ben is.[104]

A törvény által előírt igazmondási kötelezettség nem abszolút, hiszen a felek csak annyiban kötelesek annak eleget tenni, amennyiben nyilatkozatot tesznek. Azon tények feltárására nem lehet kötelezni a feleket, amelyek perbeli érdekeikkel nyilvánvalóan ellentétesek. A törvény indokolása kiemeli, hogy a polgári per *társadalmi költségei* is szükségessé teszik a fél felelősségének hangsúlyozását a tényállítások, és az általa megtett nyilatkozatok valóságtartalma tekintetében.

Hasonlóan a felek eljárástámogatási kötelezettségéhez, érdemes itt is megvizsgálni, milyen alanyi körre vonatkozik az alapelv hatóköre. Az igazmondási kötelezettség a felperesre és az alperesre vonatkozik, és irányadó a képviselőre és a beavatkozóra is, abban az esetben, ha tényállítást vagy nyilatkozatot tesznek.[105] Ugyanúgy helytálló a megállapítás – mint az eljárástámogatási kötelezettség elvénél –, hogy az eljárás egyéb résztvevőire nem terjed ki, amelynek dogmatikai indoka van: a szakértőre és a tanúra szintén a speciális szabályok és azok jogkövetkezményei alkalmazandók.[106]

Számos európai polgári eljárásjogi kódexekben láthatjuk, hogy az igazmondási kötelezettséget a közelmúltban kodifikált kódexek is tartalmazzák. A ZPO 138. § (1) bekezdése szerint „*a felek ténybeli nyilatkozataikat teljes körűen és a valóságnak megfelelően kötelesek előadni.*" Az oZPO 178. § (1) és (2) bekezdése szabályozza a fél igazmondási kötelezettségét, valamint megszegésének következményeit. A szlovén polgári perrendtartás a 9. §-ában foglalja össze az igazmondásra vonatkozó szabályokat.

Külön kiemelést érdemel az igazmondási kötelezettség megsértésének szankcionálása. A Pp. 4. § (4) bekezdése alapján a bíróság az igazmondási kötelezettségét megsértő felet pénzbírság megfizetésére kötelezi, vagy más jogkövetkezménnyel sújtja. Összehasonlítva az 1952-es Pp. által alkalmazott szabályrendszerrel, nem kizárólag az indokolatlan késedelem, a felesleges költségokozás esetére helyezi kilátásba a pénzbírságon kívüli, a törvényben

[104] A 1952-es Pp. 8. § (3) bekezdése, a Plósz-féle Pp. 222. §-ához hasonlóan határozta meg azt, hogy milyen cselekményekkel valósulhat meg a perbeli hazugság.
[105] Az igazmondási kötelezettség személyi hatályával kapcsolatos kérdések témakörében lásd bővebben: UDVARY Sándor, *A jövő polgári perrendtartása madártávlatból*, Pro Futuro, 2016/2, 120-121.
[106] Kiemelendő, hogy a felek és a tanú igazmondási kötelezettsége nem esik egy tekintet alá. A tanú igazmondásra köteles az általa ismert tények feltárására és előadására is tekintettel, amire a bíró külön is figyelmezteti.

meghatározott más jogkövetkezménnyel való sújtást, hanem kifejezetten a perbeli hazugság esetköreire is. A kötelezettség megsértése esetén kiszabható pénzbírság összege is emelkedett, legmagasabb összege egymillió forint.[107]

Az igazmondás kötelezettségével kapcsolatban hangsúlyozza NÉMETH János, hogy az anyagi igazság kiderítésére szolgáló eszköz. Álláspontja szerint – visszautalva a Plósz-féle Pp.-re – a hazudozás tilalmát kell kimondani, s akkor abban benne rejlik az igazmondás kötelezettsége is. Ezen állítását MAGYARY Géza a felek perbeli cselekményére vonatkozó tanaira vezeti vissza, ahol megkülönböztetünk akaratnyilatkozatokat és tudomás-kijelentéseket. A kettő közül a felekre vonatkozó igazmondás kötelezettsége csupán a tudomás-kijelentés esetében áll fenn, az akaratnyilatkozat tekintetében nem.[108]

II.7.3.5. A jóhiszeműség elve

A Pp. kimondja, hogy „*a felek és más perbeli személyek eljárási jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése során jóhiszeműen kötelesek eljárni*".[109]

Az alapelv már létezett a korábbi perrendtartásunkban is, viszont a kodifikáció eredményeként változáson ment keresztül, amely szemléletváltozásnak is tekinthető. Ha megvizsgáljuk, miként változott az alapelv a korábbi szabályozáshoz képest, azt látjuk, a Pp. eltér attól a megközelítéstől, hogy a jóhiszeműséget a rosszhiszemű pervitel oldaláról közelíti meg, és ezáltal fogalmaz meg elvárásokat. A Pp. 5. § nem a bíróság szemszögéből, vagyis a pervezetési kötelezettségei felől közelít, hanem a felek és más perbeli személyek egyfajta általános kötelezettségeként fogalmazza meg a jóhiszemű eljárást.

A polgári perrendtartásban a jóhiszeműség nem szubjektív, hanem objektív kategória, amely az eljárási jogok gyakorlása és a perbeli kötelezettségek teljesítése tekintetében is objektív zsinórmértékül szolgál. Az objektivitás alatt azt értjük, hogy a jóhiszemű eljárással ellentétes magatartások, cselekmények megállapíthatósága független a jogalany szubjektív tudatától, annak megítélése körében a magatartás szubjektív oldalának nincs relevanciája.[110] A jogalkotó nem határozta meg taxatív

[107] Pp. 166. § (1) bek.
[108] NÉMETH [2017] *i.m.*10–11.
[109] Pp. 5. § (1) bek.
[110] GÁSPÁRDY [1994] *i.m.* 21., valamint az újabb szakirodalomban: NAGY ADRIENN – WOPERA ZSUZSA (szerk.) *Polgári eljárásjog I.*,Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2017, 48.

módon, milyen magatartásokat értünk a jóhiszeműség megsértésén. Ennek esetköreit a bíróság mérlegelésére bízza, az adott ügy jellegzetességei alapján.[111]

A jóhiszeműség és az igazmondás kötelezettségének közös pontja, hogy az igazmondási kötelezettség megsértésének ugyanaz a következménye, mint a jóhiszemű eljárás követelményébe ütközésnek: a pénzbírság és a törvényben meghatározott, egyéb jogkövetkezménnyel sújtás.

II.7.3.6. A bíróság közrehatási tevékenysége

Új alapelvként jelenik meg polgári perrendtartásunkban a bíróság közrehatási tevékenysége. A Pp. 6. §-a szerint: „*A bíróság a perkoncentráció érvényesülése érdekében az e törvényben meghatározott módon és eszközökkel hozzájárul ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesíthessék.*"

Különös jelentősége van ennek az alapelvnek, hiszen ez az alapelv nem a felekre, hanem a bíróságra ró kötelezettséget. Ha megvizsgáljuk a polgári eljárásra ható alapelveket, nem találkozunk olyannal, amely kifejezetten a bíróságra vonatkozik, és az ügyben eljáró bíróra szab kötelezettségeket. Ez az alapelv sem minden előzmény nélküli, hiszen az 1952-es Pp.-ben is találunk a bíróságra vonatkozó ilyen tartalmú kötelezettségeket.[112] A bíróság e kötelezettségét a felek eljárási kötelezettségeik teljesítése érdekében határozza meg a törvény, az eljárás egészét átható perkoncentráció érvényesülése miatt. Ez az alapelv az 1952-es Pp.-ben lévő jogérvényesítés segítésének elvével és a tájékoztatási kötelezettség elvével rokonítható, azonban teljes mértékben egyikkel sem azonosítható.

A bíróság közrehatási kötelezettségének tartalma többet jelent, mint az eddigi *tájékoztatási kötelezettség*: a közrehatás természetszerűleg magában foglalja a tájékoztatási kötelezettséget is, amely azonban nem azonos annak az 1952-es Pp. 3. § (3) bekezdésében foglaltak szerinti tájékoztatással. Lényegi különbség, hogy a tájékoztatási kötelezettség a bíróságot általánosságban terheli, ellentétben a közrehatási kötelezettséggel, amely a bizonyítás körében felmerülő tényekről, a bizonyíték rendelkezésre bocsátásáról, a bizonyítási teherről, a bizonyítás esetleges sikertelenségének következményeiről szóló tájékoztatást is magában foglalja.[113]

[111] A jóhiszemű eljárással ellentétes magatartáshoz sorolható a felesleges perköltségek növelése, valamint a per elhúzására irányuló cselekmény.
[112] 1952-es Pp. 3. § (3)-(6) bek., valamint 7. § (2) bek. és a 8. § (1)-(2) bek.
[113] Pp. 237. § (1) és (2) bek.

További különbség a két alapelv között, hogy a tájékoztatási kötelezettség kizárólag az eljárási jogok vonatkozásában terhelte a bíróságot, míg az anyagi pervezetésben érvényesülő közrehatásnak arra kell kiterjednie, hogy a felek a nyilatkozataikat anyagi jogi szempontból is helyesen tegyék meg.

A közrehatási kötelezettség középpontjában a pervezetési eszközök megváltozása és erősödése áll. A bíróság közrehatási tevékenysége körében az új kódex megerősítette a bíróság kezében lévő per vezetésére vonatkozó jogosítványokat. Ezek a jogosítványok az *alaki* és *anyagi* pervezetési eszközökben öltenek testet. Az alaki pervezetési eszközök az eljárás törvényességének fenntartását biztosítják. Ide sorolhatóak az idézés szabályai, a tárgyalási időköz betartása, valamint a tárgyalás menetének és rendjének fenntartása.

A Pp.-ben hangsúlyosabb szerepet kap a bíróság anyagi pervezetése. A Szakértői Javaslat szerint a bíróság anyagi pervezetése „*azt célozza, hogy a bíró a jelenleginél hatékonyabb eszközökkel rendelkezzen a joganyag ténybeli és jogi megvitatásával kapcsolatban.*”[114] Az anyagi pervezetés a bíró részére hatékony eszközként szolgál, hogy csökkentse az eljárás költségét, valamint idejét, ezáltal a per elhúzódását meggátolja. Ennek eredményeképpen pedig jogbiztonságot és pergazdaságosságot szolgál.

Az anyagi pervezetés fogalmi elemei a szociális polgári perjogi modellre és főként Franz KLEIN személyére vezethetőek vissza. Tartalmi elemeiként a bíróság kitanítási, kérdezési és nyilatkozattételre felhívó feladatait határozza meg.[115] Ha közelebbről megvizsgáljuk az anyagi pervezetést, elmondhatjuk, hogy az *osztott perszerkezet* mindkét eljárási szakában érvényesül, sőt a bíróság már a tárgyalást megelőzően is gyakorolhatja e jogosítványait. A perfelvételi szakaszban széles jogkörrel rendelkezik a bíróság: a felek által szolgáltatott peranyag, a perfelvételi nyilatkozatok vonatkozásában intézkedik, amennyiben a felektől további nyilatkozatokra van szükség.

Az anyagi pervezetés a jogvita tárgyi kereteinek meghatározása érdekében aktív közreműködési kötelezettséget telepít a bíróságra. A közrehatási kötelezettség tehát nem azonosítható sem a jogérvényesítés segítésének elvével, sem a bíróság tájékoztatási kötelezettségével.

Kérdésként merülhet fel, hogy a bíróság közrehatási kötelezettsége nem sérti-e a felek rendelkezési jogát. Álláspontunk szerint az alapelv nem áll ellentétben a

[114] Szakértői Javaslat, 42.
[115] Szakértői Javaslat, 43.

rendelkezési elvvel, mivel a fél ezt követően is szabadon dönthet arról, hogy a bíróság esetleges felhívásának eleget tesz vagy nem. A bíróság közrehatási kötelezettségének további korlátja maga a kereseti kérelem és az ellenkérelem, valamint az érvényesített jog és annak megjelölt jogalapja.

A szakirodalomban a Pp. elfogadása előtt, a kodifikációs folyamat alatt születtek kritikai észrevételek, amelyek megkérdőjelezték alapelvként minősítését.[116] VARGA István a bíróság közrehatási tevékenysége alapelv vizsgálata során kritikaként fogalmazza meg, hasonlóan a perkoncentráció elvéhez, hogy nem tekinthető alapelvnek, hanem a bírósággal szembeni egyfajta elvárás.[117]

II.8. Az alapelvek csoportosítása

Az alapelv fogalmának meghatározása során tapasztalt bizonytalanság átszövi az alapelvek csoportosítását is. A bizonytalanság nem kizárólag a csoportosítást, hanem az alapelvek számát, tartalmát is áthatja. NÉVAI László megfogalmazása szerint „*ahány szerző, legalább annyi rendszer*".[118] E megfogalmazás több mint hatvan év távlatából tovább erősödött, hiszen azóta még több csoportosítással találkozunk a szakirodalomban.

Ha visszatekintünk a XIX. századra, akkor azt látjuk, hogy MAGYARY GÉZA az eshetőlegesség, a közvetlenség, szóbeliség, nyilvánosság elvét emelte ki 1898-ban megjelent művében.[119]

SÁRFFY Andor a polgári peres eljárás alapelveit a következőkben sorolja fel: szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság, kétoldalú meghallgatás elve, összpontosítás (koncentráció) elve és a szóbeli tárgyalás egységességének elve, a tárgyalási elv és ellentéteként a nyomozási (inkvizicionális) elv, rendelkezési elv és ellentéteként a hivatalból való eljárás elve.[120] Álláspontja szerint a polgári peres eljárás alapelvei között egymásnak ellentmondó elvek is szerepelnek, amelyek a magyar perjogban egymással vegyülve érvényesülnek. Erre példaként a tárgyalási és nyomozási elvet, a rendelkezési elvet és a hivatalból való eljárás elvét hozza fel ellenpárként. Az alapelvek közül

[116] NÉMETH – VARGA [2014.] *i.m.* 33.
[117] VARGA, *Alapvetések* [2018]*...i.m.* 33.
[118] NÉVAI, *A magyar polgári* [1953]*...i.m.* 17.
[119] Lásd erről bővebben: MAGYARY Géza, *A magyar polgári peres eljárás alaptanai (A perbeli cselekvények tana)*, Budapest, Franklin-Társulat Nyomdája, 1898.
[120] SÁRFFY, *A polgári peres* [1942]*...i.m.* 10.

kiemeli a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvét, mivel ezek térnek el leginkább a régi eljárás – értsd az Se. és a Plósz-féle Pp. előtti időszak – perjogától.

TÉRFY Gyula[121] meglátása szerint a polgári perrendtartás alapelvei a következők: a rendelkezési és tárgyalási elv, a bizonyítékok szabad mérlegelése, a szóbeliség, közvetlenség, az eljárás kettéosztása (perfelvétel-érdemleges tárgyalási szak), az érdemleges tárgyalás egysége, a mulasztásnak és orvoslásának szabályozása és a fellebbvitel berendezése.

A Plósz-féle Pp. fő alapelveit FABINYI Tihamér az alábbiakban foglalta össze tíz alapelvet említve:[122]

- A felek kétoldalú (kölcsönös) meghallgatásának elve[123],
- percezúra elve,
- szóbeliség elve,
- közvetlenség elve,
- nyilvánosság elve,
- rendelkezési és tárgyalási elv,
- bizonyítékok szabad mérlegelése,
- az érdemleges tárgyalás egysége,
- különleges mulasztási eljárás,
- kétfokú jogorvoslati rendszer.

MENYHÁRT Gáspár 1934. évben megjelent tankönyvében kiemeli, hogy az alapelvek közötti eltérés határozza meg a magyar perjog különbözőségét.[124] Álláspontja szerint az alapelvek ellenpárokkal léteznek, amelyek egymással ellentétben is állhatnak, ezáltal azonban megférnek és érvényesülnek is egymás mellett. Példaként említi a tárgyalási elv-nyomozás elve, szóbeliség-írásbeliség elve kapcsolatpárokat. Mindezek után MENYHÁRT Gáspár a következőkben határozza meg a polgári perjog alapelveit:[125]

- rendelkezési elv,
- tárgyalási elv,
- a kölcsönös meghallgatás elve,
- szóbeliség,

[121] TÉRFY *i.m.* 20.
[122] FABINYI Tihamér, *A polgári perrendtartás törvénye és joggyakorlata I. kötet*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1931, 8.
[123] Audiatur et altera pars elvéből következik, amelynek jelentése: „hallgattassék még a másik fél is”.
[124] Lásd erről bővebben: MENYHÁRT Gáspár, *A magyar polgári perjog*, Budapest, 1934.
[125] MENYHÁRT *i.m.* 22–23.

– közvetlenség,
– nyilvánosság,
– bizonyítékok szabad mérlegelésének elve,
– szabad cselekvés elve.

A fenti alapelvi listából talán némi magyarázatra szorul a szabad cselekvés elve, amely a percselekmények idejét kívánja meghatározni, és azt jelenti, hogy a felek tényállásaikat, valamint a bizonyítási eszközeiket a tárgyalás folyamán bármikor felhozhatják. Ennek ellentéte az esetlegességi elv, ami azt jelenti, hogy bizonyos perbeli cselekmények csak bizonyos időben és egyszerre teljesíthetők, különben a bíróság azokat nem veszi figyelembe. Az alapelv a per elhúzásának megakadályozására szolgált. Ha ezt az alapelvet rávetítjük a hatályos szabályozásra, megfigyelhető, hogy a Pp. az esetlegesség elvét követi az osztott perszerkezet megvalósításával és a prekluzív szabályok betartásával.

Az alapelvek *funkciója* szerinti csoportosítás tesz különbséget szervezeti és működési alapelvek között. E felosztás kidolgozása NÉVAI László nevéhez köthető, aki a polgári eljárási alapelvek szervezeti jellegét találja meghatározónak a bírósági igazságszolgáltatás kizárólagossága, a szocialista igazságszolgáltatás egysége, társasbíráskodás, néprészvétel, bírák választása, bírói függetlenség alapelvek között.[126]

Fontos rámutatni, hogy ezeknek az alapelveknek a nagy része már történeti kategóriának tekinthető, többségük más tartalommal vagy egyáltalán nem bír jelentőséggel a hatályos magyar polgári eljárásjogban. Vannak közöttük olyan alapelvek is, mint például a bírák választásának elve[127], amelyek teljesen összeférhetetlenek a mai magyar polgári eljárásjog eszményképével.

A működési elveket az eljárás alanyaira, tevékenységére vonatkoztatja NÉVAI László: ilyen a jóhiszemű eljárás elve, a felek egyenjogúságának elve, a rendelkezési elv, a peranyagszolgáltatás elve, a nyilvánosság, a szóbeliség, a közvetlenség, az anyanyelv használatának biztosítása.[128]

Megállapíthatjuk, hogy ez a csoportosítás már csupán jogtörténeti jelentőséggel bír, azt a hatályos szabályozásból nem lehet levezetni. A Pp.-vel kapcsolatos legújabb szakirodalom már nem nevesíti a szervezeti és működési alapelvek csoportosításának

[126] NÉVAI László, *Magyar Törvénykezési szervezeti jog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1961, 65–98.
[127] A szocialista jogrendszerben a hivatásos bírákat a Népköztársaság Elnöki Tanácsa választotta határozatlan időre, amely azonban a gyakorlatban nem választást, hanem kijelölést jelentett.
[128] FARKAS – NÉMETH – NÉVAI – SZILBEREKY – VARGA – VIDA, *Polgári* [1987]… *i.m.* 51.

lehetőségét. Külön is érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a szervezeti alapelvek közül az igazságszolgáltatás kizárólag bíróságok útján alapelv az Alaptörvény elfogadása óta egyértelműen nem érvényesül, bár a Pp.-vel kapcsolatos szakirodalomban még mindig találkozunk ezen alapelv megemlítésével.[129]

A többször módosított 1952-es Pp.-ből még közvetve levezethető felosztás szerint az alapelvek a következők szerint sorolhatók az egyes csoportokba:

Szervezeti alapelvek:

- igazságszolgáltatás kizárólag a bíróságok útján,
- társasbíráskodás elve,
- bírói függetlenség,
- laikus elem részvétele az igazságszolgáltatásban,

Működési alapelvek:

- jóhiszemű eljárás elve,
- félegyenlőség elve,
- rendelkezési elv,
- tárgyalási elv,
- nyilvánosság elve,
- szóbeliség elve,
- anyanyelv használatának elve.

II.8.1. Az alapelvek fő csoportosítási módja: Az igazságszolgáltatási alapelvek és a polgári perjog sajátos alapelvei

A szakirodalomban az alapelvek rendszerezésére szolgáló felosztás a polgári perben érvényesülő alapelvek hatóköre alapján történő csoportosítás.[130] E szerint *igazságszolgáltatási alapelvek* és *polgári perjog sajátos alapelvei* közötti különbségtétel figyelhető meg. A hatályos szakirodalomban kutatva, arra a következtetésre juthatunk, hogy az alapelvek e két körbe való sorolása a leginkább elfogadott csoportosítási mód.[131]

[129] VARGA, *Alapvetések* [2018]*...i.m.* 20.
[130] NAGY – WOPERA *i.m.* 33.
[131] Lásd: NAGY – WOPERA *i.m.* 33, NAGY Adrienn, *Alapelvek*. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.), *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, [2017.]*...i.m.* 27, VARGA, *Alapvetések* [2018]*...i.m.* 20.

Az igazságszolgáltatási alapelvek tág kört fognak át, tekintettel arra, hogy az igazságszolgáltatási tevékenység valamennyi ágában – büntető, polgári és közigazgatási bíráskodás – érvényesülnek, azokra hatást gyakorolnak. Mindezek alapján jogforrási helyük sem kizárólag a polgári eljárásjogban gyökerezik, hanem az Alaptörvény és az adott jogágra vonatkozó eljárási törvény szabályozza.

Az igazságszolgáltatási alapelveket a következőkben foglalhatjuk össze:

- törvény (bíróság) előtti egyenlőség elve [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.],
- bírósághoz fordulás joga [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.],
- tisztességes eljáráshoz való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.],
- az eljárás észszerű időn belül való befejezéséhez való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.],
- nyilvánosság elve [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.],
- a bírák függetlenségének elve [Alaptörvény 26. cikk (1) bek.],
- társasbíráskodás elve [Alaptörvény 27. cikk (1) bek.],
- nem hivatásos bírák (ülnökök) részvételének elve [Alaptörvény 27. cikk (2) bek.]
- jogorvoslathoz való jog elve [Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bek.]
- védelemhez (képviselethez) való jog elve [Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bek.]

Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az igazságszolgáltatást átható alapelvek között sok esetben nem alapelvi, hanem alapjogi tartalmú elvek előfordulása figyelhető meg. A bírósághoz való fordulás joga, illetve a jogorvoslathoz való jog inkább alapjognak, mintsem alapelvnek minősíthető.[132]

Az igazságszolgáltatási elvek közé sorolja KENGYEL Miklós továbbá a közvetlenség elvét és a szóbeliség elvét is.

Fontos megemlíteni, hogy a Pp. kapcsán az igazságszolgáltatási elvek egyfajta átrendeződése történt a jogforrási elhelyezésük kapcsán, amely abból fakad, hogy a kodifikáció során a jogalkotó igyekezett az alapelvek duplikációját elkerülni, és kiiktatni a Pp.-ből az igazságszolgáltatási elvek elhelyezését.[133]

[132] Lásd erről: VARGA [2018] *i.m.* 20.

[133] Ez a tendencia nem kizárólag a Pp., hanem a 2018. július 1. napján hatályba lépő Be. esetén is megfigyelhető. A Be. a büntetőeljárási jog alapelveit megfogalmazó alapvető rendelkezéseket rögzíti, és

Az igazságszolgáltatási alapelvekhez viszonyítva határozhatók meg a *polgári perjog sajátos alapelvei*. Közös jellemzőjük, hogy kizárólag a polgári per (nemperes eljárás) során érvényesülnek. A jogforrási elhelyezkedésük kettős jelleget mutatni. A sajátos alapelvek első csoportja a Pp. Alapvetések címet tartalmazó I. részében az „Alapelvek" címszó alatt került szabályozásra, míg egyes alapelvek a különböző eljárási szakaszoknál nyernek részletes szabályozást.

Az első csoportba tartozó sajátos alapelvek jellemzője, hogy egyfajta *rendező elvként* jelennek meg. Érvényesülésük a per teljes időtartama alatt megfigyelhetők. Ezzel ellentétben a második csoportban lévő alapelvek a polgári per egyes szakaszaihoz kapcsolódnak, amelyre a legjobb példa a bizonyítás során érvényesülő bizonyítékok szabad mérlegelésének elve.

A polgári eljárásjog saját alapelvének tekinti KENGYEL Miklós a következőket: kérelemre történő eljárás elve, a jóhiszemű eljárás elve, a rendelkezési elv, a peranyag-szolgáltatási elv, a jogérvényesítés segítésének az elve.[134]

Mindezekre tekintettel a polgári perjog sajátos alapelveit – a Pp. szabályozási modelljét is figyelembe véve – a következőkben foglalhatjuk össze.

- rendelkezési elv (amely magába foglalja a kérelemre történő eljárás elvét is),
- perkoncentráció elve,
- a felek eljárástámogatási kötelezettségének elve,
- a felek peranyag-szolgáltatásának elve (tárgyalási elv),
- a felek igazmondási kötelezettségének elve,
- jóhiszeműség elve
- a bíróság közrehatásának elve,
- a tényállás szabad megállapításának elve,
- a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve.

nem tartalmazza az Alaptörvényben is rögzített szervezeti jellegű alapelveket. Ennek megfelelően a Be.-ben nem szerepel a hatalmi ágak elválasztásából eredő bírói függetlenség és a bírák kizárólag törvény alá vetettsége, a társas bíráskodás, az ítélkezésben való társadalmi részvétel, a törvény előtti egyenlőség, a büntetőeljárás törvényességének elve, a bíróság eljárásához való jog, a tárgyalás közvetlenségének, nyilvánosságának és szóbeliségének elve, a jogorvoslathoz való jog és a tájékoztatáshoz való jog.

[134] KENGYEL, *Magyar polgári [2014]…i.m.* 71.

II.8.2. Az alapelvek további csoportosítási lehetőségei

Az alapelvekkel kapcsolatban a szakirodalomban fellelhetőek további rendszerezési lehetőségek, amelyek azonban háttérbe szorulnak a fenti funkcionális rendszer és az igazságszolgáltatás-polgári eljárásjog sajátos alapelvei felosztása mellett.

Lényegesen mértéktartó osztályozási szempont a *legális rendszer,* amely az alapelvek jogszabályi elhelyezkedésük szerinti felosztását követi. E rendszerezésnek a sajátos jellemzőjeként említhetjük, hogy a jogalkotó döntésén múlik. A főbb ismérve, hogy mely jogszabály fogalmazza meg az adott alapelvet. Ez döntően két szinten történhet meg: az Alaptörvényben vagy más törvényben kerülnek rögzítésre.

Magyarországon nem beszélhetünk tiszta legális rendszerről, inkább egy vegyes legális rendszer érvényesül, tekintettel arra, hogy némely alapelv több jogszabályban is megtalálható. Nem mehetünk el szó nélkül azonban a legális rendszer változása mellett, amit a Pp. hozott. A perjogi kodifikáció a vegyes legális rendszertől elmozdult a tiszta legális rendszer felé, tekintettel arra, hogy a Pp. alapelvi rendszeréből kikerültek az igazságszolgáltatási alapelvek. A jogalkotó igyekezett az alapelvek szabályozási helyének csökkentését elvégezni.

A *genetikus rendszer* lényege a társadalmi és történeti eredet szerinti csoportosítás. Egyes alapelvek hosszú történeti múltra tekintenek vissza, és a polgári szabadságjogokból vezethetők le, mások pedig pár évtized fejlődésének eredménye.[135]

A jogirodalomban létezik olyan álláspont is, amely az alapelvek jellegének, tartalmának egységes felfogása hiánya miatt az alapelvek *rendszertelenségét* vallja.[136]

Ami a közjegyzőkre vonatkozó elvek csoportosítását illeti, itt fontos megemlíteni, hogy a közjegyzőkre vonatkozó (eljárási) alapelvek vizsgálatát a fenti alapelv fogalmak és rendszerezések szerint érdemes elvégezni. Elmondható, hogy széles körben lehet vizsgálni a közjegyzőkre vonatkozó elveket, hiszen a fent részletezett elvek szinte mindegyike valamilyen hatást gyakorol a közjegyzői eljárásokra.

[135] Lásd Pp. hatályos alapelveit.
[136] KISS Daisy – NÉMETH János – PAPP Zsuzsanna – SOMLAI Zsuzsanna – SZILBEREKY Jenő, *Magyar polgári perjog I.*, Ligatura Kiadó, Budapest, 1993, 58.

II.9. Nemzetközi kitekintés – Alapelvek más államok polgári perrendtartásában

Az alapelvek külföldi kitekintése tekintetében az első fontos megállapítás, hogy a vizsgált országok polgári eljárásjogára az alapvető emberi jogok katalógusa jelentős hatást gyakorolt. E hatás az adott ország alkotmányában és polgári eljárásjogi törvényben mutatkozik meg. Jelen fejezetben igyekszünk kerülni az alkotmányos alapelvek elemzését – mint például a tisztességes eljárásjog való jog – és megpróbálunk az adott polgári perrendtartási törvény sajátos polgári eljárási alapelveire koncentrálni.

Igyekeztünk a vizsgálatot olyan államok polgári eljárásjogával kapcsolatban elvégezni, amelyek egymástól mind földrajzilag, mind a polgári eljárásjog tekintetében távol állnak egymástól, ezáltal az eljárási alapelvek különbözőségei jobban kiütközhetnek.

II.9.1. Anglia

Az angolszász jogrendszer ismert sajátosságaiból adódóan, azt az előzetes feltevést tehetnénk, hogy az angol jogban a polgári eljárás – a kontinentális jogot követő országokkal ellentétben – egészen más alapelvi struktúra köré épül fel.

Az angol polgári eljárásjogi kódex, az 1998-ban elfogadott Civil Procedure Rules (továbbiakban: CPR) 1999-ben lépett hatályba. A törvény elején rövid és tömör elvek foglalnak helyet, amelyeket a CPR bár nem nevesít alapelvekként, de tartalmukat tekintve annak tekinthetők.[137] A CPR I. fejezete *overriding objectives* (kiemelkedő célok) alatt rögzíti ezen alapelveket, amelyek célja a bíróságok igazságszolgáltatási feladatai hatékonyságának a növelése.[138]

A CPR tehát a következő elvi tételetek foglalja össze:[139]

- felek egyenlőségének elve,
- költségtakarékosság elve,
- arányosság elve, amelynek szempontjai a pertárgy értéke, az ügy fontossága, az ügyben felmerülő kérdések összetettsége, a felek jövedelmi és vagyoni viszonyai,
- gyors és tisztességes eljárás elve,

[137] ANDREWS Niel, *English Civil Preocedure, Fundamentals of the New Civil Justice System*, Oxford University Press, 2003. reprinted: 2010, 38.
[138] SIME Stuart – FRENCH Derek (szerk.), *Civil Practice*, Oxford University Press, 2017, 46.
[139] Összehasonlításként lásd: WOPERA [2011] *i.m.* 227.

– a bíróság erőforrásainak megfelelő arányban történő felosztás elve,
– szabályoknak való megfelelés elve.

II.9.2. Oroszország

Oroszországban 2003. február 1. napjával lépett hatályba az új polgári perrendtartási törvény (továbbiakban: orosz Pp.), amely a többször módosított 1964. évi orosz Pp.-t váltotta fel.[140]

A hatályos orosz Pp. tartalmaz alapelvi fejezetet, amely az I. fejezet „Alapvető rendelkezések" cím alatt nem a polgári eljárás sajátos alapelveit, hanem igazságszolgáltatási és szervezeti alapelveket rögzíti.[141]

Összefoglalóan az alábbi alapelveket szükséges megemlíteni:

– a polgári bírósági út igénybevételének lehetősége,
– a polgári bírósági eljárás feladatai,
– a bíróság előtti egyenlőség elve,
– a bírói függetlenség elve,
– a bírósági eljárás nyilvánossága,
– a jogorvoslathoz való jog elve,
– a bírósági döntés kötelező ereje.

Az orosz Pp.-vel kapcsolatban megállapítható, hogy a bíró passzív szerepétől eltávolodva, aktív és az objektív igazság kiderítése érdekében munkálkodó bírót kíván megtestesíteni, amely a kérelemre történő eljárás és a kontradiktórius eljárás keretében figyelhető meg.

Az orosz polgári eljárásjogban a polgári eljárás alapelvei a polgári igazságosság alapvető garanciáit képezik. Az alapelvek határozzák meg a polgári eljárási jog tartalmát és szerkezetét, az eljárás céljait és módszereit. Az orosz polgári eljárásjog elvei nem egyszerűen egy elvek csoportját jelentik, hanem egy zárt rendszert alkotnak.[142]

---

[140] Az orosz polgári perrendtartás reformjáról lásd bővebben: ROBERTO Martino, *Premessa a una ricerca Sul Codice di Procedura Civile delle Federazione Russa 2003*. In: HARSÁGI – WOPERA [2007] *i.m.* 239-251.
[141] WOPERA [2011] *i.m.* 229.
[142] MALESHIN Dimitry, *Civil Procedure in Russia*, Wolters Kluwer Law International B.V., The Netherlands, 2017, 17.

Az orosz Pp. a polgári eljárásjog sajátos elvei közül épít a *nyilvánosság* és a *szóbeliség* elvére is. A szóbeliség elvének természete biztosítja a bizonyítékok többségének közvetlen érzékelését, elősegítve a bizonyítékok közvetlen vizsgálatának elvét. Ezen kívül a nyilvánosság elvének a természete biztosítja a tárgyalóteremben jelen lévő személyeknek a lehetőséget, hogy kövessék a bírósági vizsgálati eljárást, és észrevegyék az eset összes ténybeli hátterét.

Az orosz polgári eljárásjog az eljárásban részt vevő felek egyenjogúságát hirdeti a törvény és a bíróság előtt, emellett az egyik fő alapelv az eljárás kontradiktórius jellegének elve. Érdemes megemlíteni a szabályozás helyét is: ezt az elvet az orosz Alkotmány 123. § (3) bekezdése és az orosz Pp. 12. cikke hangsúlyoz.

Megállapítható, hogy az orosz Pp. nem említi az anyagi igazság kiderítésének kötelezettségét. Az oroszországi polgári bíróságokkal szemben a törvény nem követeli meg az anyagi jogi értelemben vett igazság megállapítását.[143] Ettől függetlenül a bíróság döntése a megállapított igazságon, a bírósági üléseken bizonyított tényeken kell, hogy alapuljon.

A polgári eljárások nyilvánosságát az orosz eljárásjog részletesen szabályozza. Először is megállapítja, hogy a bíróságok és a bírósági eljárások is nyilvánosak. Lehetőség van jegyzetek és hangfelvételek készítésére. A film-, fénykép- és videófelvétel rögzítése kizárólag bíró engedélyével lehetséges. További fontos rendelkezés, hogy az ítéleteket nyilvánosan hirdetik ki, és elérhetők hivatalos online igazságszolgáltatási rendszereken keresztül is. A nyilvánosság elvével kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy zárt tárgyalás elrendelésének is van helye, amennyiben államtitok, üzleti titok merül fel az eljárásban, illetve gyermek részvételével zajlik a bíróság előtti eljárás.

Az orosz Pp. hivatalos nyelvnek az Orosz Föderáció nyelvét tekinti, azonban deklarálja a nyelvhasználathoz való jogot, amelynek következtében tolmács alkalmazását biztosítja.

[143] VAN DER POL Ruth, PETROV Anton, *Searching for truth in civil process: The Netherlands and Russia*, Russian Law Journal, 2015, 121.

II.9.3. Finnország

Finnország polgári eljárásjogi szabályozása különlegesnek nevezhető. E különlegesség abban ragadható meg, hogy egészen 1997-ig, a büntetőeljárási kódex elfogadásáig a polgári és büntetőeljárás, vagyis a két eljárásjog rendelkezései egy közös eljárási törvénybe voltak foglalva.[144] Az 1998-ban bevezetett reformnak köszönhetően kettévált a két eljárásjog szabályozása, viszont a közös alapelvei megmaradtak. A mai hatályos finn jogban a bizonyítás és a fellebbezés főbb elemei is ugyanabban a fejezetben szerepelnek mind a büntető, mind a polgári eljárásjogra vonatkozóan.[145]

A finn polgári eljárásjogban érvényesül a bizonyítás körében az anyagi igazság elve, az észszerű határidőben történő eljárás elve, a nyilvánosság elve, valamint a kontradikció elve, amely mindig is a finn eljárásjog alapvető elve volt.[146]

Finnországban az 1993. évben bekövetkezett reformnak köszönhetően két fő eljárásra osztották a polgári pert: előkészítő szakra és főtárgyalásra. A változtatás fő elvei a főtárgyalás elsődlegessége, a koncentráció és a közvetlenség volt. A per a főtárgyalásra összpontosul, ahol a szóbeliség és közvetlenség dominanciája figyelhető meg.[147] Látható, hogy ezt a megoldást is követi hatályos magyarországi szabályozás, hiszen a Pp-ben az osztott perszerkezet testesíti meg a finn polgári eljárás kettéosztottságát. A két ország polgári eljárásjogában a perszerkezet tekintetében egymáshoz közel álló, hasonló modell működik.

[144] *Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa,* 689/1997. számú törvény.
[145] NIEMI Johanna, *Civil Procedure of Finland*, Wolters Kluwer, 2016, 20.
[146] NIEMI [2016] *i.m.* 25.
[147] NIEMI [2016] *i.m.* 26.

II.9.4. Románia

A romániai polgári perrendtartás vizsgálatát több okból is érdemes elvégezni. Hasonlóan a magyar szabályozáshoz, a román jogalkotó rövid időn belül mind a polgári anyagi jog, mind a polgári eljárásjog kodifikációját elvégezte.[148]

Az új román Polgári Törvénykönyv 2011. évi hatálybalépése, valamint egy korszerű Polgári Eljárásjogi Törvénykönyv megalkotása a már archaikusnak mondható korábbi szabályozás megújulását tette szükségessé.[149]

A magyar polgári eljárásjog és a magyar polgári jog alapelvei között, ha mutatkozik némi átfedés is, a két törvény alapelvei egymástól jól elkülöníthetőek. Bár kölcsönhatással vannak egymásra, tisztán elkülöníthetőek az anyagi jog és eljárásjog alapelvei. A román polgári eljárásjog alapelveinek egyik érdekes jellemzője, hogy jogforrási elhelyezésük megoszlott a már hatályon kívül helyezett polgári törvénykönyv és a polgári perrendtartási törvény között.

A román jogalkotó úgy vélte, hogy az alapelvek – amelyek a joggyakorlat és a jogtudósok munkája által alakultak ki – magának az eljárásjognak az alappillérei. Meghatározzák az eljárás szemléletét, irányát, ilyen módon szükséges azokat tételes jogi normaként beemelni a perrendtartási törvénybe.[150]

A kodifikáció előtti román polgári eljárásjog alapelvei az 1806. évi francia eljárásjogi kódex rendelkezéseire vezethetőek vissza.

A 2011. évi román Pp. előtt hatályban volt polgári perrendtartási kódex nem ismerte az alapelvi fejezetet, amely azonban – köszönhetően a legújabb trendnek is[151] – már alapelvi résszel bővült ki.

A román Pp. alapelvi része a kódex „Bevezető cím" elnevezésű részében található meg. Ennek első („A polgári eljárásjog szabályozási területe" cím) fejezete négy cikkelyt, míg második („A polgári per alapvető elvei" cím) fejezete az 5-től 23-ig terjedő cikkelyeket tartalmazza. Az alapelvi fejezettel összefüggésben SZÉKELY JÁNOS

[148] Román polgári eljárásjogról lásd bővebben: VIOREL Mihai Ciobanu, Claudia Ana (Moarcas) COSTEA, *Civil Procedure in Romania*, Wolters Kluwer Law International B.V., The Netherlands, 2016., valamint SZÉKELY JÁNOS, *Perintézmények metamorfózisa – A magyarországi és romániai polgári perjog intézményeinek fejlődési sajátosságai a XX. század negyedik évtizedétől napjainkig*. (doktori értekezés) Debrecen, 2017.
[149] A 287/2009. számú Polgári Törvénykönyvre vonatkozó törvény 2011. október 1. napjától, a 134/2010. számú Polgári Eljárásjogi Törvénykönyvre vonatkozó törvény 2013. február 15. napjától hatályos.
[150] SZÉKELY [2017] *i.m.* 246.
[151] Lásd fentebb az alapelvek szükségessége témakörében foglaltakra.

rámutat arra, hogy ellentétben a mintaadó francia perrendtartási törvénnyel, az alapelvek felsorolása nem mutat szervezőelvet.[152]

Az alapelvek között bőséggel találunk olyan elveket is, amelyek alkotmányos elvek, vagy az igazságszolgáltatás egészére ható alapelvek, így nem kizárólag a polgári eljárás sajátos alapelveit rögzíti.[153]

A magyar alapelvi rendszerhez képest néhány speciális alapelv kiemelése indokolható: *Az alapelvek tiszteletben tartásának elve* a polgári eljárásban a bíró kötelezettségévé teszi, hogy az alapelvek betartását garantálja és ellenőrizze is egyben. Amennyiben a felek vagy a bíró nem tartják be az alapelveket, akkor a jogszabályban előírt módon szankcionálhatók. A *folytonosság elve* azt garantálja, hogy az eljárást lefolytató bíró személye az eljárás kezdetétől az eljárás befejezéséig állandó legyen. Végül érdemes szót ejtenünk *az igazságszolgáltatásnak kijáró tisztelet elvéről,* amely a tárgyaláson részt vevő felek viselkedésére utal.

PANTILIMON Rikhárd Árpád szerint az alapelvek közvetlen és tételes meghatározásával a jogalkotó pluszgaranciát kíván beépíteni az új kódexbe.[154]

A fentiekből kiemelhetjük, hogy a román Pp. egyrészt alapelvi fejezettel rendelkezik, másrészt nem kizárólag a polgári eljárásjog alapvető rendező elveit rögzíti. Ennek következtében nem a tömör, lényegre törő, kisszámú alapelvi fejezet jellemzi, hanem a polgári eljárás sajátos alapelvein túl tartalmaz igazságszolgáltatásra vonatkozó alapelveket is.

[152] A román Pp. alapelvi fejezetében kifejtett alapelvek sorrendiségét lásd: SZÉKELY [2017] *i.m.*150.

[153] A román Pp. az alábbi alapelveket tartalmazza: Igazságszolgáltatáshoz való szabad hozzáférésnek a biztosítása (bírósági hatóságokhoz való fordulás joga), valamint a tisztességes eljáráshoz való jog – optimális és kiszámítható időkereten belül, törvényesség és esélyegyenlőség elve, a rendelkezés elve, a jóhiszeműség elve, a védelemhez való jog, kétoldalú meghallgatáshoz való jog, a szóbeliség elve, a nyilvánosság elve, a közvetlenség elve, az eljárás nyelve, a folytonosság elve, az alapelvek tiszteletben tartásának elve, a felek békéltetésének elve, a bírák aktív szerepének elve, az igazságszolgáltatásnak kijáró tisztelet elve.

[154] PANTILIMON Rikhárd Árpád, *A romániai polgári perrendtartás reformja*. In: Harsági [2014] *i.m.* 246.

II.9.5. Olaszország

Az olasz polgári eljárásjog az egyike azon európai mintáknak, ahol a polgári perrendtartás kodifikációja meglehetősen későn, 1865-ben történt meg. Az első olasz perrendtartási törvény a korábbi piemonti és a francia modellt vette alapul.[155]

A ma hatályos olasz perrendtartási kódex 1942. április 21. napján lépett hatályba, amelyet az olasz polgári eljárásjog atyjának tekintett Giuseppe CHIOVENDA három fő alapelv köré épített fel: szóbeliség, (per)koncentráció és közvetlenség elve.[156]

Az olasz polgári perrendtartási törvény (Codice di procedura civile, továbbiakban CPC) négy könyvből áll, amelynek első részében olyan *általános elvek, mint alapelvek* kerültek lefektetésre, amelyek az egész olasz polgári eljárást áthatják.

Az olasz polgári perrendtartás alapelvi rendszerében kiemelkedő jelentősége van az úgynevezett *Principio Dispositivo* elvének, amely a felek peres eljárás feletti rendelkezési (ellenőrzési) jogát jelenti. Az CPC tartalmazza a rendelkezési elv mellett a nyilvánosság, közvetlenség és perkoncentráció elvét is.

[155] PICARDI Nicola, *Il bicentenario del codice di procedura civile in Italia. Origine, evoluzione e crisi del monopolio statuale della procedura*. In: Studi in onore di Modestino Acone, Jovene Editore, 2010, 185.
[156] LUPOI Angelo Michele, *Civil procedure in Italy*, Wolters Kluwer Law International B.V., The Netherlands, 2014, 29.

II.9.6. Svájc – a mintaadó polgári perrendtartás

Amennyiben a polgári eljárás során érvényesülő alapelveket vizsgáljuk, nem mehetünk el szó nélkül a svájci perrendtartás elemzése mellett. Ezt azért is érdemes megtennünk, mivel a magyarországi perrendtartási kodifikáció során egyfajta hivatkozásként, modellként tekintett a jogalkotó a svájci perrendi szabályokra.

Elsőként érdemes megemlíteni Svájc perjogi kultúrájának sokszínűségét, amely abból fakad, hogy Svájc 26 kantonból áll, és egészen 2011-ig valamennyi tartomány önálló polgári perrendtartással rendelkezett.[157] A Svájcban lezajlott polgári perrendtartási reform egy sokkal nagyobb „csomag", az eljárásjog és szövetségi bíróságok átfogó átalakításának a részét képezte.[158]

A 2011. január 1-én hatályba lépett új svájci polgári perrendtartás (schZPO) a kantonális perrendtartásokat felválva egységes, egész Svájcra kiterjedő perrendtartást vezetett be. Az egyes alapelvek vizsgálata szempontjából is fontos tény, miszerint az schZPO elsőbbséget élvez a kantonális joggal szemben.

A svájci polgári perrendtartás követi a kontinentális jogrendszerek polgári perrendtartásainak felépítését, így négy nagy részre oszlik: Általános rész, Különös rész, Választottbírósági eljárás és Záró rendelkezések.[159]

HARSÁGI Viktória szerint a svájci szabályozást azért lehet fontos elemezni, mivel Svájc – mint egy „miniatűr Európa" – és az EU között párhuzamok állapíthatóak meg. Ez a párhuzamosság a svájci és az európai polgári eljárásjogi egységesítés folyamatában keresendő, hiszen Svájcban a kantonokon keresztül több mint húsz különböző jogi kultúrában fejlődött perjogról van szó.[160]

Megállapítható, hogy az schZPO központi területe a 3. és 4. cím, amely Alapelvi fejezettel kezdődik, hiszen itt találhatóak meg az eljárási alapelvek (schZPO 5-58. cikk). A szabályozás alapvetően a tárgyalási elvből és a rendelkezési elvből indul ki, amelyek viszont korlátozások alá esnek azzal, hogy a bíró kérdezési kötelezettsége áll fenn. A

---

[157] VÖLCSEY Balázs, *Jogerő a svájci polgári perjogban*. Themis, 2015/2, 257-258.
Az schZPO előtti széttagolt svájci perrendtartásról lásd bővebben: ZUCKERMAN A.S. Adrian (szerk.), *Civil Justice in Crisis, Comparative Perspectives of Civil Procedure*, Oxford University Press, 2003, 464-485.

[158] BAUMGARTNER P. Samuel, *Civil Procedure Reform in Switzerland and the Role of Legal Transplants*, 2010, 3.

[159] HORVÁTH Edit Írisz, *Egyszerűsített polgári peres eljárás Svájcban*. In: Iustum Aequum Salutare VIII, 2012/2, 221.

[160] HARSÁGI Viktória, *A svájci polgári perjog egységesítésének módszere – valóban lehetne modellértékű Európa számára?* Európai jog, 2013/6.

bizonyítással kapcsolatban pedig meg kell említenünk, hogy a bíróság nemcsak kérelemre, hanem hivatalból is folytathat le bizonyítást: meghallgathat szemtanúkat vagy szakértői véleményt szerezhet be.

SUTTER–SOMM Thomas az alapelvekkel összefüggésben megállapítja, hogy az eshetőség elvét ugyan tartalmazza az schZPO, azonban nem az eljárási alapelveknél, hanem az később, a rendes eljárásoknál került szabályozásra.[161]

Az schZPO tartalmazza a jóhiszeműség elvét, amikor is kimondja, hogy az eljárásban résztvevő minden személy köteles jóhiszeműen eljárni.[162] Az alapelvi fejezeten kívül a jóhiszeműség elve máshol is megtalálható.[163]

Az alapelvek között került megfogalmazásra a tartalmát tekintve a Pp. 162. §-ában foglalt iratbetekintési jognak nevezhető rendelkezés. Az schZPO szerint a feleknek joga van meghallgatáshoz, aktákba való betekintéshez, másolatok készítéséhez, amennyiben az nyomós közérdeket vagy magánérdeket nem sért.[164]

A magyar szabályozástól eltérően, a nyilvánosság elve szintén az alapelvi fejezet részét képezi, amely szerint a tárgyalások és az ítéletek kihirdetései nyilvánosak. A bírósági döntések a nyilvánosság részére hozzáférhetők.[165] A nyilvánosság részben vagy egészben kizárható, ha a közérdek vagy egyik fél különös méltánylást érdemlő érdeke azt megköveteli. További korlátozás, hogy a családjogi eljárások nem nyilvánosak.[166]

A tárgyalási és nyomozási elv kapcsolódási pontjai is rögzítésre kerültek, amelynek értelmében a feleknek kell a bizonyítási indítványaikat a bíróság részére előterjeszteni és alátámasztani.[167]

A Pp.-ben az aktív bírói pervezetéshez kapcsolódó bírói kérdezési jogot, mint bírói kötelezettséget külön elvként tartalmazza az schZPO. A bíróság feltárási (tisztázási) kötelezettsége elnevezésű alapelv keretében, ha az egyik fél előadása nem világos, ellentmondó, nyilvánvalóan hiányos, akkor a bíróság megfelelő kérdéseket tesz fel, hogy kiegészítésre vagy tisztázásra kerüljenek a felek nyilatkozatai.[168] A svájci

[161] SUTTER–SOMM *i.m.* 232.
[162] SchZPO 52. cikk.
[163] SUTTER-SOMM Thomas – HASENBÖHLER Franz – LEUENBERGER Christoph, *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)*, 3. kiadás, Schulthess Juristiche Medien AG, Zürich, Basel, Genf, 2016, 436.
[164] SchZPO 53. cikk.
[165] SchZPO 54. cikk (1) és (3) bek.
[166] SchZPO 54. cikk (4) bek.
[167] SchZPO 55. cikk.
[168] SchZPO 56. cikk.

perrendtartás ezen alapelve a Pp.-ben lévő bíróság közrehatási tevékenysége elvével vonható párhuzamba.

A rendelkezési elv és a hivatalbóliság elve is bekerült az schZPO alapelvi fejezetébe.[169] A szabad bizonyítás elvét az schZPO – hasonlóan a magyar Pp.-hez – nem az alapelvi fejezetben szabályozza, hanem a bizonyítás körében fogalmazza meg.[170] Mint már korábban említésre került, a perkoncentráció elvét az alapelvi fejezet nem tartalmazza.

A hatályos magyar Pp. és svájci Pp. alapelvi berendezkedését összehasonlítva azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a polgári perjog sajátos alapelvei közül számos elv mindkét perrendtartási törvény alapelvi fejezetében helyet kapott. Példaként hozható fel a jóhiszeműség elve vagy a bíróság közrehatási tevékenységének elve; mindazonáltal a perkoncentráció elve az schZPO alapelvi fejezetében nem szerepel. Ellentétben a schZPO-val, a Pp. alapelvi fejezete azonban nem nevesíti az igazságszolgáltatási alapelvként számon tartott nyilvánosság elvét.

[169] SchZPO 57. és 58. cikk.
[170] SchZPO I. fejezet 10. cím 157. cikk.

II.10. Alapelvek a bírósági nemperes eljárásokban

Jelen dolgozat terjedelmi korlátai nem engedik meg a nemperes eljárások teljes körű feldolgozását, azonban az értekezés célja érdekében, vagyis a közjegyzői eljárásokban megnyilvánuló alapelvek szempontjából szükséges a perenkívüli eljárások egyes dogmatikai jellemzőire kitérni.

II.10.1. A polgári peres eljárás és a nemperes eljárás egyes elméleti alapvetései

A peren kívül eljárások mibenlétét a polgári per fogalmának ellenpárjaként, illetve ahhoz viszonyítva lehet meghatározni.

MAGYARY Géza definíciója szerint a (polgári) per: „*két, egymástól feltételezett közjogi viszonyból áll az állam és mindegyik peres fél közt, a melynek alapján az állam egyik fél kérelme folytán s a másik meghallgatása után a felek cselekvését egy bizonyos magánjogi viszony tekintetében meghatározza*”.[171] E megfogalmazásban a per kontradiktórius jellege és a szóbeliség (meghallgatás) elve domborodik ki. A különböző jogtudósok munkásságai között a polgári per közjogi eleme dominál, vagyis hogy a felek és a bíróság között közjogi viszony áll fenn. Ezzel kapcsolatos viták középpontjában a XX. század elején a kétpólusú vagy hárompólusú közjogi viszony kérdése állt.[172]

Ma már kétség sem fér hozzá, hogy a polgári eljárás két ága a peres és nemperes eljárás, azonban a magyar polgári eljárásjogban a nemperes eljárások megítélése nem mindig volt egységes. Hosszú időn keresztül a negatív megközelítés nézete uralkodott, amely SÁRFFY Andor nevéhez köthető: „*ami nem per […], mind perenkívüli eljárás*”.[173]

Az adott kor változása az elnevezésben is tetten érhető: PLÓSZ Sándor önkéntes jogszolgáltatási eljárás[174] és perenkívüli[175], MAGYARY Géza per körén kívül eső, NÉVAI László és NÉMETH János nemperes megnevezéseket használnak.

---

[171] MAGYARY [1898] *i.m.* 11.

[172] A polgári per háromoldalú közjogi viszonyát vallotta VASS Károly, a kettős közjogi jogviszonyt BACSÓ Jenő, JANCSÓ György, ANTALFI Mihály, TÓTH Károly, MENYHÁRT Gáspár. Ezzel ellentétes nézetet vallott MOÓR Gyula, aki kétségbe vonta a közjogi elem létezését, álláspontja szerint a felek privát autonómiájukat gyakorolják a polgári perben. Lásd erről részletesen: MAGYARY Géza – NIZSALOVSZKY Endre, *Magyar polgári perjog*, Franklin–Társulat Nyomdája, Budapest, 1939, 16–17., valamint TÓTH Károly, *Polgári Törvénykezési jog, II. kötet, Törvénykezés államhatalommal*, Hegedüs és Sándor Könyvkiadóhivatala, Debrecen, 1910, 512-528.

[173] SÁRFFY Andor, *A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárások fejlesztése útján*, Magyar Jogászegylet Könyvtára, Budapest, 1930, 11.

[174] PLÓSZ Sándor, *Polgári törvénykezési rendtartás*, Egyetemi előadásról készül kézirat, Budapest I. kötet, 19.

Érdemes megemlíteni, hogy SÁRFFY Andor polgári nemperes eljárás néven megkülönböztet egyrészt végrehajtási eljárást és kényszer gyakorlására irányuló egyéb eljárásokat, mint például a csődeljárást, valamint a perenkívüli eljárások (iurisdictio voluntaria) csoportját, amelyek nem kényszert gyakorló, hanem gondozó, támogató eljárások.[176]

Amennyiben a nemperes eljárások fogalmi elemeit vizsgáljuk, feltétlenül meg kell említeni BECK Salamon fogalom-meghatározását, amely a SÁRFFY–féle negatív megközelítéstől eltávolodva, egyfajta pozitív viszonyulással tekintett előre: „*a nemperes eljárás egymást követő eljárási cselekményekből áll, amelynek alanyai: a bíróság – nemperes eljárásban a bíróság mellett a közjegyző, valamint az eljárásban részt venni jogosult érdekelt személyek, az eljárás tárgya polgári ügy, célja az igazságszolgáltatás megvalósítása az erre rendelt eljárási forma alapján*".[177]

NÉMETH JÁNOS-féle fogalom szerint a nemperes eljárások „*a bíróságnak vagy valamely ahhoz tartozó, illetőleg meghatározott szempontból azzal azonosnak minősülő személynek, valamint az eljárásban részvételre jogosult más személyeknek az igazságszolgáltatás megvalósítása vagy a tények, illetve jogok tanúsítása, elismertetése stb. érdekében, sajátos formában végzett, törvényileg meghatározott, egymást követő cselekményei és az azokhoz kapcsolódó eljárási jogviszonyok*".[178]

KISS Daisy definíciójában a nemperes eljárás alatt sajátos eljárási formában végzett, a polgári perre előírt szabályoktól egyszerűbb eljárási cselekmények sorozatát érti.[179]

A fentiekből is látható, hogy a közjegyző által kifejtett tevékenység nemperes eljárások világába való tartozása számos esetben felmerült kérdésként, és nem volt vita tárgya, hogy szerepe van a közjegyzőnek a nemperes eljárásokban.

---

[175] A perenkívüli eljárás kifejezés a magyar jogi terminológiába az osztrák jogból került át.
[176] SÁRFFY Andor, *Magyar Polgári Perjog*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1946, 10.
[177] BACSÓ Ferenc – BECK Salamon – MÓRA Mihály – NÉVAI László, *Magyar polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1962, 430.
[178] BÓKAI Judit – GABÁNYI Józsefné – KISS Daisy – NÉMETH János – PISKOLTI Sándor – VIDA István, *Polgári nemperes eljárások*. Ligatura Kiadó, Budapest, 1996, 55.
[179] KISS [2008] *i.m.* 43.

II.10.2. A (bírósági) nemperes eljárások szabályozási háttere

A szabályozás helye szerint a nemperes eljárások egyik fő ismérve, hogy néhány kivételtől eltekintve a polgári perrendtartáson kívül, más jogszabályokban szabályozottak.[180]

ANKA Tibor álláspontja szerint a széttagolt szabályozásnak és a szabályozás helyének is köszönhetően a polgári nemperes eljárások joga kifejezetten instabil része a jogrendszernek.[181]

A polgári perrendtartás kodifikációja során a jogalkotó alapvetően a szűkebb értelemben vett polgári eljárást, a polgári perrend szabályait vizsgálta felül. Azonban ennek köszönhetően szükségessé vált, hogy a bírósági nemperes eljárások egyes szabályai a Pp.-hez képest átgondolásra kerüljenek. Ennek következtében elfogadásra került a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (továbbiakban: Bpnp.). E törvény célja abban ragadható meg, hogy a bírósági nemperes eljárások közös általános – a polgári nemperes eljárások sajátosságai miatt eltérő – szabályait összefoglalja, ezáltal biztosítva koherenciát a bírósági nemperes eljárás rendszerében.

A Bpnp. elfogadása jogtörténeti jelentőséggel bír. A magyar polgári eljárásjogban eddig nem született a bírósági nemperes eljárásokra vonatkozó átfogó és általános szabályokat tartalmazó törvény. A korábbi szabályozás, a 105/1952. (XII. 28.) MT rendelet (továbbiakban: Ppék.) az 1952-es Pp.-vel egyidősnek mondható, amely az idők során több változáson ment keresztül, kijelenthető, hogy elavulttá vált.

A nemperes eljárások száma és sokfélesége folytán mindenképpen szükséges és helyeselhető a Bpnp. megalkotása. Amennyiben kitekintünk a bírósági nemperes eljárások világából a közjegyzői nemperes eljárásokra, azt láthatjuk, hogy a jogalkotó részére mintaként szolgálhatott a közjegyzői nemperes eljárások szabályanyaga. A közjegyzői eljárások általános szabályait az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (továbbiakban: Kjnp.) foglalja össze.[182]

[180] A Pp.-ben szabályozott nemperes eljárások a következők: Bíró/bíróság kizárására irányuló eljárás, Bíróság kijelölése iránti eljárás, Általános meghatalmazás bejegyzése iránti eljárás, Ideiglenes intézkedés a perindítást megelőzően, Egyezségi kísérlet perindítás előtt, Bizonyításfelvétel megkeresett bíróság útján, Előzetes bizonyítás, Alkotmányjogi panasz esetén követendő eljárás.
[181] Szakértői Javaslat, 812.
[182] Lásd részletesebben: III.fejezet 4. pont „A közjegyzői eljárásjog hatályos főbb jogforrásai".

Megfigyelhető, hogy a nemperes eljárások szabályozási modelljének kialakítása során a jogalkotó választhatott:

1. A *Pp. külön fejezetében* helyezi el a nemperes eljárásokkal kapcsolatos általános szabályokat, és külön jogszabályokban rendezi a nemperes eljárások egyes különös szabályait.
2. *Külön nemperes eljárásokra vonatkozó kódex jellegű törvényben* szabályozza a nemperes eljárásokkal kapcsolatos általános szabályokat, és külön jogszabályokban rendezi a nemperes eljárások egyes különös szabályait.

A Szakértői Javaslat a Pp. külön fejezete mellett tette le a voksát, azonban a jogalkotó részben a második lehetőséget választotta, és megalkotta a már említett Bpnp.-t. Ez a megoldás annak tudható be, hogy a nemperes eljárások jellegzetességei jelentős eltéréseket mutatnak a polgári perekhez képest; jellemzően nem kontradiktórius természetűek, nem jogvita eldöntésére irányulnak, elvárás az eljárás egyszerűsített és gyors lefolytatása, így a perrendtartásba foglalásuk nem indokolt. Célszerűségi okokból viszont a nemperes eljárási kódex azonban nem csupán a valamennyi bírósági nemperes eljárásokra vonatkozó közös szabályokat tartalmazza, hanem tartalmazza egyes nemperes eljárások különös szabályait is.

Kérdésként merülhet fel, hogy a bírósági és közjegyzői nemperes eljárások esetében a Bpnp. elfogadása jelent-e egy újabb szabályozási szint – esetleges felesleges – beépítését?

A közjegyző hatáskörbe tartozó eljárások esetén nem merül fel a szabályozási szintek felesleges megnövekedése. Ez azzal magyarázható, hogy a Bpnp. kifejezetten bírósági nemperes eljárásokra vonatkozik, illetve emlékeztetni kell arra, hogy a Kjnp. 12. §-ába a Bpnp. 1. §-ával párhuzamos szabályok szintén beiktatásra kerültek.

A Bpnp. tárgyi hatálya a „bírósági nemperes eljárások” körére terjed ki, így a bíróságon kívüli igazságszolgáltatási szervek – köztük a közjegyző és az önálló bírósági végrehajtó – által lefolytatott nemperes eljárásokra közvetlenül nem vonatkozik. A Bpnp. indokolása is megállapítja, hogy a törvény első fejezete a polgári nemperes eljárások közös szabályait tartalmazza, amelyek a közigazgatási nemperes eljárásokban nem alkalmazandóak.[183]

[183] Bpnp. törvényjavaslat indokolása 1.

Összegzésként megállapítható, hogy a bírósági nemperes eljárások szabályozása továbbra is töredezett maradt, a nagy számukból adódóan nem oldható meg továbbra sem egységes bírósági nemperes kódex létrehozatala, azonban a Bpnp. megoldotta a bírósági nemperes eljárásokra vonatkozó legfontosabb közös általános szabályok – így például az osztott perszerkezetnek, a kötelező jogi képviseletnek, a magánszakértő alkalmazásának, az ítélkezési szünetnek a kizárására vonatkozó rendelkezések – egy kódexbe foglalását.

II.10.3. A bírósági nemperes eljárások alapelveinek csonkasága

Mint fentebb láttuk, a polgári eljárásjog alapelvei a magyar jogrendszerben *igazából a (polgári) perre szabottak,* illetve a *polgári eljárásjogban elsősorban a per modelljére vonatkoznak.*[184] Ebből azonban nem következik, hogy érvényesülésük teljes mértékben kizárt a bírósági nemperes eljárások és a közjegyzői nemperes eljárások esetében.

A Bpnp.-ben alapelvi rendelkezéseket illetően nem találunk szabályozást. Sem alapelvi fejezettel, sem egyes alapelvekkel nem terhelte a jogalkotó a törvényt, így elmondható, hogy a *funkcionális hatály*[185] révén a polgári perrendtartás során érvényesülő alapelveik alkalmazhatóságát vagy épp alkalmazhatatlanságát szükséges figyelembe venni a nemperes eljárások vizsgálata során.

A szakirodalomban található álláspont szerint a nemperes eljárások szabályozásának jellegéből fakadóan az úgynevezett alapelvi rendelkezések külön szabályozást nem nyertek. Ahol azonban bírósági hatáskörbe tartoznak ezek az eljárások, a bíróságra vonatkozó alapelveknek érvényesülniük kell.[186]

A nemperes eljárások sok esetben áttörik a peres eljárásban ismert alapelvek kereteit. Példaként hozható fel az Alaptörvény elfogadását követően jelentős változást magában hordozó igazságszolgáltatás kizárólag bíróságok útján történő elve, amely alapelvet épp a közjegyzői nemperes eljárások előretörése lazította fel. A sort tovább lehet folytatni: a nyilvánosság és a szóbeliség érvényesülési foka szintén alacsonyabb, a szabad

[184] CSERBA Lajos – ETLÉNYI Edit – GÁSPÁRDY László – KORMOS Erzsébet – LÖVEINÉ NAGY Anita, *Perjogi kislexikon,* Miskolci Egyetem, Miskolc, 1995, 6. és 41.

[185] A funkcionális hatály normaszövegként való megjelenésére példa, hogy a 105/1952 (XII.28.) MT rendelet 13. § (3) bekezdése kimondta, mely szerint az 1952-es Pp. rendelkezései a nemperes eljárásokra is alkalmazandók, amennyiben nincs más irányadó jogszabály, vagy az adott nemperes eljárás másként nem kívánja.

[186] SZIGETI Krisztina, *Kódex, hatály, értelmezés: az alapelvi rendelkezések és a jogvédelmi eljárás a nem peres ügyek tekintetében.* In: HARSÁGI Viktória − RAFFAI Katalin − SURI Noémi (szerk.): *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*, Budapest, Pázmány Press, 2014, 285.

bizonyítás elve (tényállás szabad megállapítása elve) a nemperes eljárásokban szinte egyáltalán nem érvényesül, valamit a kérelemre történő eljárást sok esetben a hivatalból történő eljárás elve váltja fel.

Látható, hogy az eljárási alapelvek egész rendszere hálózza be a polgári peres eljárásokat. Ezek az alapelvek számos jogforrásból táplálkoznak. A már említett *funkcionális hatály* elmélete alapján ezek az elvek teljes mértékben, általánosságban, alapvetően és kizárólag alkalmazandók a bírósági eljárások környezetére, vagyis a funkcionális hatás a nemperes eljárásokban teljesedik ki igazán. UDVARY Sándor szerint – a nemperes eljárások rendeltetéséből következően – ezen alapelvek és eljárási garanciák teljes körű alkalmazása az eljárás alanyainak védelmét szolgálja, azonban az eljárás menetét lassítja, így az igazságszolgáltatás társadalmi és személyi költségei mellett magas eljárási költségeket eredményezhet.[187]

UDVARY Sándor a peres és nemperes eljárások alkalmazásának elválasztása kapcsán kijelenti, hogy nem szabad szigorú határvonalat húzni, ahol a peres eljárások a polgári jogviták rendezésének egyetlen módját jelentik.[188] Ennek volt következménye az 1930-as években megfigyelhető eljárásjogi „robbanás", amely során a *polgári per áradatának csökkentése* érdekében a bíróságon kívüli eljárások számának növekedésével olcsóbb, gyorsabb, egyszerűbb eljárások elterjedése volt megfigyelhető.

A nemperes eljárások száma növekedésének azonban ára van. A költségcsökkentés, a gyorsaság, egyszerűsítés az eljárási garanciák teljes vagy részleges (korlátozott) hiányát vonhatja maga után. Ezek az eljárási garanciák egyértelműen az alapelvek érvényesülésével hozhatók összefüggésbe.

Amennyiben megfigyeljük a jelenlegi magyar polgári eljárásjog rendszerét, több mint 100 nemperes eljárás van hatályban, amelyek mindegyike „lyukat üthet" az alapelvi garanciák rendszerén, ennek következtében a közjegyzői nemperes eljárásokban is.

Az eljárási garanciákkal kapcsolatban meg kell említenünk UDVARY Sándor által megfogalmazott peres és nemperes eljárás alapmodelljét, amely szerint a bírósági eljárások olyan vonalként ábrázolhatók, amelynek egyik végpontján a garanciák teljes mértékben érvényesülnek, a másik végpontján azonban egyáltalán nem érvényesülnek. Amennyiben ezen a vonalon egy gombot csúsztatnánk – vélekedik UDVARY Sándor –,

[187] UDVARY Sándor, *A közjegyzői eljárások néhány vonatkozása és eljárási garanciái az alkotmányjog tükrében*, Közjegyzők Közlönye, 2013/1, 31.
[188] UDVARY *i.m.* 31.

ami az eljárási garanciák szintjét ábrázolná, a vonal jobb oldali végén a magas költséggel járó, eljárási garanciákkal teletűzdelt eljárást, míg a másik végén a garanciális elvek csökkenését mutató eljárást lehetne megfigyelni. Mindezekből állapítja meg, hogy a nemperes eljárásokban az eljárások természetéből adódóan kétségkívül kevesebb eljárási garancia érvényesül, mint a bírósági eljárások során.

III. A KÖZJEGYZŐI ELJÁRÁSOK HELYE ÉS SZEREPE A POLGÁRI ELJÁRÁSJOG RENDSZERÉBEN

III.1. A közjegyző alkotmányjogi megközelítése és az igazságszolgáltatásban való elhelyezése

A közjegyzők alkotmányjogi helyzetével több szerző is foglalkozott. PACZOLAY Péter, az Alkotmánybíróság volt elnöke szerint az Alkotmánybíróság gyakorlatában a közjegyzői tevékenység természetének leírásakor visszatérően több fordulat is leszűrhető, amelyeket a következőkben foglal össze:[189]

- a közjegyzői tevékenység az állam igazságszolgáltató tevékenységének részét képezi,
- a közjegyzői tevékenység állami tevékenység,
- a közjegyző hatósági jogszolgáltató tevékenységet végez,
- a közjegyző közbizalmi tevékenységet végez.

PACZOLAY Péter megállapítja, hogy ezekben a fordulatokban mind közös a közjegyzőség közjogi jellegének hangsúlyozása. A közhatalmi aktus legutóbbi vizsgálata a fizetési meghagyásos eljárás kapcsán merült fel. Az Alkotmánybíróság e tárgykörben született határozatát lentebb a fizetési meghagyásos eljárásnál részletesen taglaljuk.

KÖBLÖS Adél tanulmányában a közjegyzők és az Alaptörvény viszonyával foglalkozott. Álláspontja szerint a közjegyzők a közhatalom gyakorlásából nem az államszervezet részeként, nem függelmi viszonyban, hanem szellemi szabadfoglalkozásúként veszik ki a részüket.[190]

Amennyiben vizsgálat alá vesszük az Alkotmányt és a hatályos Alaptörvényt, megállapíthatjuk, hogy kifejezetten nem nevesíti a közjegyzőt. Nincs olyan alaptörvényi rendelkezés sem, amely meghatározná, hogy az államnak biztosítania kellene közjegyzői szervezetrendszert. Az alaptörvénybeli közjegyzői "hiány" azonban nem jelenti azt, hogy nem vizsgálható a közjegyző tevékenysége az Alaptörvény tükrében. Ennek megértéséhez az igazságszolgáltatás fogalmát szükséges elemeznünk.

A szakirodalom megkülönbözteti az *igazságszolgáltatás tágabb* és *szűkebb* értelemben vett fogalmát. A szűkebb – materiális értelemben vett – igazságszolgáltatás

[189] PACZOLAY *i.m.* 11.
[190] KÖBLÖS Adél, *A közjegyzők és az Alaptörvény*, Magyar Jog, 2014/3, 136.

fogalmi elemeit RÁCZ Attila az alábbiakban foglalta össze: „*igazságszolgáltatás az, amikor jogvitát, illetve jogsértést, jogszabály alapján oldanak fel, bírálnak el*.”[191] Az igazságszolgáltatás szűkebb értelemben az igazságszolgáltatási monopóliumot foglalja magában, amely „*azt jelenti, hogy minden jogvitát és minden jogsérelmet bíróság elé lehet vinni*”.[192] Vagyis a bírósági útnak mindig nyitva kell állnia, és senkit nem lehet arra kényszeríteni, hogy valamely más módját válassza igényeinek érvényesítésére.

E fogalmi körből a közjegyző ki van zárva, azonban a tágabb értelemben vett fogalomba beleesik. Az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy az igazságszolgáltatás tágabb értelemben véve nem csupán a bíróságokat, hanem az úgynevezett *kvázi bíróságok* tevékenységét is jelenti.[193] Így említhető meg az eseti és választott választottbíróságok, a fogyasztóvédelmi hatóság, a jegyző, a közjegyző jogszolgáltató tevékenysége.

Az *Alkotmány* 45. §-ának (1) bekezdése kimondta, hogy „*A Magyar Köztársaságban az igazságszolgáltatást a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága, az ítélőtáblák, a Fővárosi Bíróság és a megyei bíróságok, valamint a helyi és a munkaügyi bíróságok gyakorolják*”. Ez a felsorolás taxatív volt, minden más szervet kizárt az igazságszolgáltatás gyakorlásából.[194]

Az *Alaptörvény* ezzel ellentétben viszont már azt deklarálja, hogy „*a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el*”,[195] és ami még fontosabb: „*törvény egyes jogvitákban más szervek eljárását is lehetővé teheti*.”[196] Ezzel kapcsolatban fontos megállapítás, hogy nem tehető egyenlőségjel a bíróságok és az igazságszolgáltatási tevékenység gyakorlása között, hiszen a bíróságok az igazságszolgáltatási tevékenységen kívül más tevékenységet is elláthatnak, például cégnyilvántartás.[197]

A két alkotmányunk között nem pusztán technikai változást jelentenek ezek a szabályok, hanem egyenesen megnyitják az alkotmányjogi lehetőségét annak, hogy a

---

[191] RÁCZ Attila, *Az igazságszolgáltatási szervezet egysége és differenciálódása*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1972, 9.
[192] BODNÁR Eszter – CHRONOWSKI Nóra – KUKORELLI István – LÁPOSSY Attila – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SOMODY Bernadette – VISSY Beatrix, *Alkotmányos tanok I.*, HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018, 185.
[193] 1208/B/2010. számú AB határozat 3.1. pontja.
[194] SZABÓ Imre, *A polgári peres eljárás alapelvei*. In: OSZTOVITS András – PRIBULA László – SZABÓ Imre – UDVARY Sándor – WOPERA Zsuzsa, *Polgári eljárásjog I.,* HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013, 26.
[195] Alaptörvény 25. cikk (1) bek.
[196] Alaptörvény 25. cikk (6) bek.
[197] BENKŐ Orsolya – BODNÁR Eszter – CHRONOWSKI Nóra – KOLLARICS Flóra – KUKORELLI István – LÁPOSSY Attila – LUKONITS Ádám – MÉCS János – MILÁNKOVICH András – PÁSZTOR Emese – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SOMODY Bernadette – SZALBOT Balázs – VISSY Beatrix, *Alkotmányos tanok II*., Szemelvények és kommentárok, HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018, 204.

bíróságokon kívüli szervek – tehát a közjegyzők – is igazságszolgáltatási feladatokat lássanak el.

A közjegyző által kifejtett tevékenységgel kapcsolatban fontos rámutatni, hogy a közhatalmi tevékenység bizonyos szempontból szűkebb fogalmi kör, mint az igazságszolgáltatás – főként az Alkotmánybíróság gyakorlatában megjelenő – tágabb értelmezésnél. Legszemléletesebb megnyilvánulása ennek az Alkotmánybíróság 1208/B/2010. számú AB határozata, amely szerint az igazságszolgáltatás legtágabb fogalmába az ügyvédség is bevonható, annak ellenére, hogy az ügyvédi tevékenység nem jár közhatalmi tevékenységgel.

A közjegyző jogállása irányából az igazságszolgáltatás fogalmához kapcsolódóan szükséges kitérni az ítélkező tevékenységre. Az Alaptörvény előtt meghozott, 1/2008. (I.11.) AB határozatában foglalkozott az Alkotmánybíróság az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elve kapcsán a bírósági titkár döntéseivel kapcsolatban az ítélkező tevékenységgel. Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy az ítélkezésnek szűkebb és tágabb értelmű jelentését különböztetjük meg. Az ítélkezés szűkebb értelemben „*a bíróságok olyan tevékenységére utal, amikor jogvitát vagy jogsértést jogszabály alapján bírálnak el, vagy valamely alkotmányos jog megsértésével vagy vélt megsértésével összefüggésben hoznak olyan döntést, mely a jogokra, kötelezettségekre vagy az érintettek törvényes érdekeire érdemi kihatással van.*”[198] Mindezekkel összhangban megállapítható, hogy a közjegyző nem folytathat szűkebb értelemben vett ítélkező tevékenységet egyik eljárása során sem.

Összegzésként elmondható, hogy a bíróságok igazságszolgáltatási monopóliuma nem abszolút jellegű, az Alaptörvény felhatalmazása alapján ugyanis törvény más szervek eljárását is lehetővé teheti.[199] A jogirodalomban uralkodó álláspont szerint a bíróságok igazságszolgáltatási monopóliumának elve megszűnt, szűkebb értelemben véve a bíróságok igazságszolgáltatási monopóliumának elve már nem érvényesül.[200]

[198] 1/2008. (I.11.) AB határozat V.3. pontja.
[199] BENKŐ – BODNÁR – CHRONOWSKI – KOLLARICS – KUKORELLI – LÁPOSSY – LUKONITS – MÉCS – MILÁNKOVICH – PÁSZTOR – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY – SOMODY – SZALBOT – VISSY [2018] *i.m.* 204.
[200] KÖBLÖS [2014] *i.m.* 130., SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf szerint az Alaptörvény 25. cikkének (1) bekezdéséből következően egyértelművé válik a bíróságok igazságszolgáltatási monopóliumának a megszűnése. Lásd: SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf, *Nagykommentár a fizetési meghagyásos eljárásról szóló törvényhez*, Complex Kiadó, Budapest, 2012, 41.

III.2. A közjegyzői eljárásjog fogalmának meghatározása, elhelyezése a polgári eljárásjog rendszerében

A közjegyzői eljárásjog a magyar polgári eljárásjog részét képezi, amely a közjegyzőkre vonatkozó eljárásjogi normák összességét jelenti. Egyetértünk azzal az állásponttal, hogy a közjegyzői eljárásjog önálló jogterület.[201] Tekintettel arra, hogy a polgári eljárásjog részét képezi, így közjognak tekinthető.

IMREGH Géza fogalma szerint a közjegyző eljárási jog „*azon, a közjegyző működése kapcsán alkalmazott eljárási szabályok összessége, amelyek a közjegyzőnek a hatáskörébe utalt tevékenységek különös eljárási rendjét határozzák meg mindig az adott jogterület különös igényeit szolgálva, s a polgári eljárási jog általános, a Polgári Perrendtartásban megfogalmazott szabályait csak kisegítésül és kiegészítésül alkalmazva.*”[202]

III.3. A közjegyzői eljárásjog jogforrási rendszere

Áttekintve a közjegyzőkre vonatkozó normák jogforrási rendszerét, arra a megállapításra jutunk, hogy a szabályozás sokrétű, amely törvényi és rendeleti szinten meghatározott rendszer köré épül.

A közjegyzőkre vonatkozó hatályos joganyag törvényi szintű szabályozása nem volt mindig magától értetődő. A jogpolitikai célok és a közjegyzőség pillanatnyi megítélése determinálta azt, hogy milyen szabályozás alá essen a közjegyzői jog.

A XIX. század végén a polgári közjegyzőség első időszakában törvénycikk – tehát törvényi szintű szabályozás – rendezte és fogta össze a közjegyzőkre vonatkozó joganyagot. Ezen időszakból kiemelkedő jelentőségű törvénycikk a királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. törvénycikk (továbbiakban: Kktc.) és az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. törvénycikk (továbbiakban: Öe.).

Az állami közjegyzőség időszakában főként a *rendeleti* szintű szabályozás érvényesült, amelynek következtében rugalmassá vált a közjegyzőkre vonatkozó joganyag, hiszen kormányrendeleti vagy miniszteri rendeleti szinten mindig könnyebb és egyszerűbb módosítani a jogszabályokat, mint a törvényekben. Jól láthatjuk ezt a hagyatéki eljárás szabályozása kapcsán.[203] A közjegyzők helyzetét ezen időszak alatt

[201] IMREGH [2003] *i.m.* 14.
[202] IMREGH [2003] *i.m.* 14.
[203] Lásd bővebben a II. fejezet 6.2. pontjában a hagyatéki eljárás elemzéséről szóló résznél.

szerteágazóan szabályozták, törvényi szinten csupán a deklaratív jellegű, a bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvényt említhetjük.[204]

III.4. A közjegyzői eljárásjog hatályos főbb jogforrásai

Amennyiben a hatályos jogforrási rendszerét vizsgáljuk, megállapítható, hogy a közjegyzői eljárásjog alapvetően két jelentős törvényen alapul. Az időben is korábbi és egyfajta közjegyzői „státusztörvénynek" is tekinthető közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. (továbbiakban: Kjtv.), valamint a tisztán eljárásjogi elemeket magában hordozó, időben későbbi, az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (továbbiakban: Kjnp.). E két törvény szabályrendszere szoros kölcsönhatásban van egymással, a közjegyzőkre és a közjegyzői nemperes eljárásokra vonatkozó általános szabályokat rögzítik.

A Kjtv. és a Kjnp. a közjegyzőség jogállásának és nemperes eljárásainak tartópillérei, amelyek háttérjogszabálya – mint a polgári nemperes eljárásoknak – a mindenkor hatályos polgári perrendtartás.

A Kjtv. sajátossága, hogy anyagi és eljárásjogi normákat együttesen, míg a Kjnp. kizárólag eljárási normák összességét tartalmazza. A két törvény egymáshoz való viszonyát is érdemes megemlíteni, hiszen a Kjtv. háttérjogszabálya – ha a Kjtv. eltérően nem rendelkezik, vagy az eljárás sajátosságaiból más nem következik – a Kjnp. is.

A Kjtv. rögzíti a közjegyzőkre vonatkozó általános elveket[205], a közjegyző illetékességének általános szabályait, a közjegyzői önkormányzatiság fő elemeit és szerveit, a közjegyzői szolgálat keletkezését és megszűnését, szünetelését, a közjegyző alkalmazottjaira vonatkozó rendelkezéseket, a közjegyzői irodák működését, a közjegyző helyettesítését, a közjegyző működésének felügyeletét, a közjegyző fegyelmi felelősségét és a fegyelmi eljárás részletszabályait. A Kjtv. megszabja a közjegyzői okirat szerkesztésére vonatkozó általános és különös szabályokat, vagyis az okirat-szerkesztési nemperes eljárást, az őrzési ügyletekre és a közjegyzői levéltárra vonatkozó rendelkezéseket.

A Kjnp. a polgári eljárási szabályokat két nagy fejezetre tagolódva tartalmazza. Az első fejezet a közjegyzői nemperes eljárások általános szabályait foglalja össze. E fejezet a közjegyzői eljárások *esszenciáját* adja, hiszen a polgári peres eljáráshoz és a

[204] E törvény 38–40. §-ai között rendezi a közjegyzők feladatait, járásbíróság melletti működésüket, kinevezésüket és felügyeletüket.
[205] Itt említhetjük meg a közhitelesség elvét.

bírósági nemperes eljáráshoz viszonyítva határozza meg a közjegyzői eljárások általános szabályait. Köztük olyan jelentős rendelkezések találhatóak, mint például annak kimondása, hogy főszabály szerint kizárt a bizonyítási eljárás[206], vagy éppen a közjegyző kizárására vonatkozó, bírói jogálláshoz hasonló szabályozást rögzít.[207]

Amennyiben lehetséges kiemelni rendelkezést a Kjnp. összetett szabályrendszeréből, akkor az kétségkívül a közjegyző határozatának hatályát érintené. A közjegyző határozata a jogorvoslat szempontjából a járásbíróság végzésével azonos hatályú, amelynek jelentőségét abban lehet megragadni, hogy a fellebbezési jog érvényesítése körében a törvényszék hatáskörébe tartozik a fellebbezés elbírálása. Ennek következtében a Kjnp. kimondja a bírósági (törvényszéki) eljárásjogi kontrollt a közjegyző eljárására határozatainak meghozatala során.[208] A Kjnp. rögzíti a közjegyzői eljárások tekintetében a *kérelemre történő eljárás elve* általános érvényesülését, meghatározza a közjegyzői eljárás lefolytatására irányuló kérelemre vonatkozó határidőt és tartalmi dimenzióit.

Megállapítható, hogy a Kjnp. eljárási keretet szab a közjegyzői nemperes eljárásoknak, amikor részletesen taglalja a közjegyző eljárását a kérelem beérkezését követően: hiánypótlásra felhívás vagy eljárás visszautasítása, esetleg eljárás megszüntetése. Az *észszerű időn belüli elbírálás* egyik fontos garanciája, hogy a közjegyző az eljárás lefolytatása iránti kérelem beérkezését követően 8 munkanapon belül megvizsgálja a kérelmet, és intézkedik a kérelem elbírálása érdekében.[209]

A Kjnp. meghatározza a mindenkor hatályos Pp. egyes jogintézményeihez való viszonyt is, amely a nemperes eljárás sajátosságaiból fakad: a közjegyző előtti eljárásban felfüggesztésnek, szünetelésnek, beavatkozásnak és ideiglenes intézkedés elrendelésének nincs helye.[210]

A Kjnp. második fejezete tartalmaz egyes közjegyzői nemperes eljárásokat. A szabályozás sajátossága, hogy a Kjnp. nem tekinthető – hasonlóan a Plósz-féle Pp.-nél fent írt indokokra – kódexnek, hiszen nem fogja át az összes közjegyzői nemperes eljárást (fizetési meghagyásos eljárás, hagyatéki eljárás).

Megfigyelhető, hogy az egyes hatáskörbővítés során a jogalkotó egyik jogtechnikai megoldása, hogy a Kjnp. második fejezetébe ülteti be az új közjegyzői eljárás

[206] Kjnp. 9. §.
[207] Kjnp. 3. §.
[208] Kjnp. 13. § (1) és (2) bek.
[209] Kjnp. 10. §.
[210] Kjnp. 12. § (5) bek.

szabályait, ahogy ez megtörtént az előzetes bizonyítás vagy éppen a közjegyző előtti egyezségi eljárás során is.

Sorrendben a következő nemperes eljárásokat fogja át: közjegyző előtti előzetes bizonyítás, igazságügyi szakértő kirendelése közjegyzői eljárásban, közgyűjteményben elhelyezett dologra vonatkozó valószínű öröklési jogcím igazolására irányuló eljárás, közjegyző előtti egyezségi eljárás, értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása, bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző általi megszüntetése, Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának vezetése, házassági és az élettársi vagyonjogi szerződések elektronikus nyilvántartásának vezetése, közjegyző letéti eljárása, hitelbiztosítéki nyilvántartásba bejegyzett jogosult vagy kötelezett jogutódlásának nyilvántartási átvezetése.

A fenti két törvényen kívül a közjegyzői jog forrásait további törvények alkotják. A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (továbbiakban: Hetv.) és a fizetési meghagyásról szóló 2009. évi L. törvény (továbbiakban: Fmhtv.) szintén eljárásjogi normák összessége. Érdemes megállapítani, hogy mindkét törvény hasonlóan épül fel abból a szempontból, hogy egyrészt kizárja a Kjnp. rendelkezéseit, másrészt mögöttes joganyagként a hatályos polgári perrendtartás szolgál.

A Hetv. háttérjoga egyrészt a mindenkor hatályos polgári perrendtartási törvény – a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból fakadó eltérésekkel – másrészt pedig amennyiben a Hetv. másként nem rendelkezik, kizárt a hagyatéki eljárásban a Kjnp. rendelkezéseinek alkalmazása. Megállapítható, hogy e négy törvényen kívül más közjegyzői eljárás szabályait is tartalmazza további törvény, köztük a Ptk. és a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (továbbiakban: Vht.).

A közjegyzői jogforrás hierarchiáját a törvények után az egyes miniszteri rendeletek képezik. E körben az igazságügyért felelős miniszter rendeleteit kell megemlíteni. Fontos kiemelni a közjegyzői díjszabásról szóló mindenkor hatályos miniszteri rendeletet, illetve azokat a rendeleteket, amelyek a törvényben szabályozott közjegyzői nemperes eljárások végrehajtási és ügyviteli szabályait adják meg.

Nem mehetünk el szó nélkül a közjegyzőkre vonatkozó belső normák mellett sem. A Magyar Országos Közjegyzői Kamara (továbbiakban: MOKK) választmánya iránymutatások elfogadásáról határozhat, ennek következtében a meghozott iránymutatás a közjegyzőkre kötelező erővel bír. Jelenleg összesen 98 iránymutatást fogadott el a MOKK választmánya. Ezek főként olyan részletszabályokat tartalmaznak, amelyek a törvény és a rendelek értelmezését teszik lehetővé. Az iránymutatás célja az

esetleges joghézagok feloldása is.[211] A MOKK választmánya szabályzatokat – mindeddig 6 ilyen szabályzat született – és határozatokat is elfogad. Megemlíthető továbbá az állásfoglalás normarendszere is, ezeket a MOKK egyes bizottságai fogadnak el.[212] Az egyes területi közjegyzői kamarák elnökségének és elnökének döntései is irányadóak lehetnek a közjegyzőkre vonatkozóan, főként etikai és szakmai irány tekintetében.

A fenti elemzésből láthatjuk, hogy törvényi szintű szabályozás mindig erősebbé és masszívabbá teszi az adott joganyagot, így igaz ez a közjegyzői jogra is. Minél magasabb szintű szabályozás mellett dönt a jogalkotó, annál kiemelkedőbb szerep tulajdonítható az adott jogintézménynek és jogterületnek. A hatályos közjegyzői jog rendszerét elemezve láthatjuk, hogy összehasonlítva az állami közjegyzőkre vonatkozó szabályanyaggal, sokrétű szabályozást fogadott el a jogalkotó, ami a közjegyzői jog biztos alapokon álló szerkezetére utal.

Megállapíthatjuk, hogy a közjegyzői jog területét az elmúlt 25 évben folyamatos, *expanzív* növekedés jellemezte. A növekedés az elmúlt 10 évben még inkább felgyorsult, ami a hatásköri bővítéseknek tudható be. A sort a Kjnp. „nyitotta meg" a 2008. évben, amelyet követett a 2009. évben a fizetési meghagyásos eljárás, majd ez a Ptk. kodifikációja utáni közjegyzői hatáskörök – főként regisztrációs eljárások – fényében folytatódott. A 2018. évben az új polgári perrendtartáshoz kapcsolódó módosítások révén pedig a közjegyző előtti egyezségi eljárás került elfogadásra.

A közjegyzői jog térnyerésével nem csupán az egyes eljárások száma, hanem az alapelvek hatóköre is növekedett, hiszen az új eljárásokban is vizsgálandóak az alapelvi rendelkezések.

[211] Példaként hozható fel a közjegyzőhelyettes több közjegyzőnél való foglalkoztatása, amelyet a Kjtv. nem szabályozott egészen 2019. január 1. napjáig, viszont a gyakorlatban felmerült ennek igénye, így a MOKK választmánya 89. számú iránymutatásban rendezte – ideiglenesen – a fennálló kérdéseket.

[212] Jelenleg 5 állásfoglalás van hatályban, amelyek a tartós helyettesről (1. számú állásfoglalás), etikai kérdésekről (2. és 3. számú állásfoglalás), közjegyzőjelölt feladatköreiről (4. számú állásfoglalás), valamint a végrehajtási záradékkal kapcsolatos, idegen pénzben meghatározott pénzkövetelésről kiállított közjegyzői okirat esetén fogalmaz meg észrevételeket.

III.5. A közjegyzői eljárások csoportosítása

A jogtudomány művelői többször foglalkoztak a lehetséges csoportosításokkal, ennek folytán rendkívül sokszínű elhatárolások születettek. A közjegyzői eljárások csoportosítását többféle módon is el lehet végezni, így a nemperes eljárások célját tekintve azokat a *perelhárító, perpótló, perelkerülő* eljárások közé sorolhatjuk.

KRENNER Zoltán királyi közjegyző 1934-ben a közjegyzői hatáskörbe tartozó feladatokat három csoportba sorolta. Az első csoportba a közhitelességi feladatok ellátása jelentette, amely a közokiratok készítése, a közjegyzői ténytanúsítás és a végrendelet felvételét foglalta magába. A második csoportba a magánmegbízások, a bírói és gyámhatósági megkeresések teljesítése, a harmadik csoportba a nem peres eljárásokban a felek képviselete tartoztak.[213]

A közjegyzői eljárásokat KENGYEL Miklós két csoportba sorolta. Álláspontja szerint a csoportosítás eredményeként a közjegyzői nemperes eljárásokat nevezhetjük atipikus és tipikus nemperes eljárásoknak.

Az egyik csoport a *felek részére végzett közjegyzői tevékenység*ek, amelyhez tartoznak a különböző tanúsítványok kiállítása, eredeti okiratról hiteles másolat kiadása, okirat vagy pénz bizalmi őrzésbe vétele és nem utolsó sorban a közjegyzői okirat készítése. Jogszabályi hátterüket a Kjtv. adja meg (atipikus nemperes eljárások).

A másik csoportba a *külön szabályozott nemperes eljárások* tartoznak. E nemperes eljárások száma az elmúlt évtizedben ugrásszerűen növekedett, hiszen a klasszikus hagyatéki eljáráson kívül ide sorolhatóak már a fizetési meghagyásos eljárás, a végrehajtási nemperes eljárás elrendelésének bizonyos esetei (végrehajtási záradék, végrehajtási lap kiállítása), illetve a különböző *nyilvántartások* vezetése is.[214] Ezen eljárások egy részét a Kjnp. tartalmazza, illetve külön törvényekben rögzítettek[215] (tipikus nemperes eljárások). A külön törvényekben rögzített eljárások közül – a

[213] KRENNER Zoltán, *A közjegyzői rendtartás reformja*, Királyi Közjegyzők Közlönye, 1934/2, 48.
[214] HBNY, VONY, ENYER, HÉVSZENY elektronikus nyilvántartása.
[215] A Kjnp.-ben találjuk a közjegyző előtti előzetes bizonyítás, az igazságügyi szakértő kirendelése, a közgyűjteményben elhelyezett dologra vonatkozó valószínű öröklési jogcím igazolására irányuló eljárás, értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása, bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző általi megszüntetése, Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának vezetése, házassági és élettársi vagyonjogi szerződések elektronikus nyilvántartásának vezetése, a közjegyző letéti eljárása, a hitelbiztosítéki nyilvántartásba bejegyzett jogosult vagy kötelezett jogutódjának megállapítása iránti nemperes eljárást. Külön törvény szabályozza a hagyatéki eljárást, valamint a fizetési meghagyásos eljárást.

fajsúlyosságának és az ügyek számának figyelembe vételével – kiemelendő a hagyatéki eljárás, valamint a fizetési meghagyásos eljárás.[216]

KADLÓT Erzsébet – a fizetési meghagyás, a végrehajtási eljárás, valamint a különböző nyilvántartások bevezetése előtti időszakban – a következőképpen csoportosította a közjegyzői tevékenységeket: 1. közokiratkészítés. 2. egyéb különös közokiratok: végrendelet, közjegyzői tanúsítvány, hiteles kiadmány, másolat, kivonat, bizonyítvány kiadása. 3. Pénz, értéktárgy, értékpapír bizalmi őrzése, 4. közjegyző részvétele egyes nemperes eljárásokban: hagyatéki eljárás, közreműködés családjogi ügyekben, közreműködés cégbírósági eljárásban és cégügyekben, pénz és értékpapírokkal kapcsolatos eljárás, közjegyzői (levéltári-zálogjogi) nyilvántartások.[217]

A közjegyzői tevékenységeket IMREGH Géza két nagy területre osztja. A csoportosítást gyakorlatias érvekkel indokolja és megjegyezi, hogy a jogirodalomban vannak olyan nézetek, amelyek szerint minden közjegyzői tevékenység nemperes eljárásnak tekinthető.[218] Az első területet az általános közhiteles tevékenységre, a másodikat a bíróival rokon nemperes eljárásokra osztja fel.[219] Az általános közhiteles tevékenység mindazokat a közjegyzői hatáskörbe tartozó feladatokat és tevékenységeket magába foglalja, amelyek nem tartoznak valamely speciális jogszabály által szabályozott nemperes eljárás fogalmi körébe.[220]

SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf a szabályozás helye szerint csoportosítja – még a közjegyző előtti egyezségi eljárás bevezetése előtt – a közjegyzői eljárásokat.[221] E körben összesen 23 nemperes eljárást sorol fel, ideérve a hiteles kiadmány kiállítását is.

Érdemesnek tartjuk a hiteles kiadmány kiállítása iránti eljárásra néhány gondolattal kitérni.[222] A szakirodalomban kivételesen jelenik meg a hiteles kiadmány kiállítása iránti eljárás, mint külön nemperes eljárás. Álláspontunk szerint önálló nemperes jellege

---

[216] A Hetv., valamint az Fmhtv.

[217] KADLÓT Erzsébet, *A közjegyzői szervezet és ügyvitel*, PTE Állam– és Jogtudományi Kar, Pécs, 2002/6-7.

[218] Ezt az álláspontot képviseli FARKAS JÓZSEF.

[219] IMREGH Géza – NAGY Andrea, *Közjegyzői és ügyvédi jog*, Novotni Alapítvány a Magánjog fejlesztéséért, Miskolc, 2004, 21.

[220] *Általános közhiteles tevékenység* körébe sorolja: jogügyletekről közokirat kiállítása, jogi jelentőségű tényekről közokirat kiállítása és kiadása, okiratok megőrzése, felek megbízásából pénz, értékpapír, értéktárgy átvétele a jogosult részére való átadás céljából, a feleknek jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése érdekében, de a hatáskörébe utalt eljárásokkal összefüggésben tanácsok adása.

[221] Lásd bővebben: Szakértői Javaslat, 824.

[222] Némi jogtörténeti kitekintést megengedve, a Kktc. 144. §-a a hiteles kiadmány kiadása iránt külön úgynevezett megengedő végzés meghozatalát is előírta, amelyet a feleknek kézbesíttetni kellett. Amennyiben a közjegyző nem találta alaposnak a kiadás iránti jogalapot, a megtagadó végzés ellen jogorvoslatnak volt helye.

igazolható, amelyet a hatályos szabályozás is mutat.[223] A hatályos szabályozásban e külön nemperes eljárásba tartozik a hiteles kiadmány, másolat, kivonat és bizonyítvány kiadása is.

A közjegyző előtt folyó eljárások sokféleségét mutatja nagy számuk, valamint a jogszabályi hátterük. Számuk az elmúlt években jelentősen növekedett A legújabb szakirodalom a közjegyző hatáskörébe tartozó nemperes eljárásoknak már 20 típusát különbözteti meg.[224]Áttekintve a jelenleg hatályos szabályozást, Magyarországon a következő nemperes eljárások tartoznak közjegyzői hatáskörbe:[225]

A hatályos jogszabályok alapján közjegyző hatáskörébe tartozó polgári nemperes eljárások a következők:

- Hagyatéki eljárás,
- Fizetési meghagyásos eljárás,
- Európai fizetési meghagyásos eljárás,
- Közjegyző előtti előzetes bizonyítás,
- Igazságügyi szakértő kirendelése közjegyzői eljárásban,
- A közgyűjteményben elhelyezett dologra vonatkozó valószínű öröklési jogcím igazolására irányuló eljárás,
- Értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása iránti eljárás,
- Bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző előtti megszüntetése,
- Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának vezetése,
- A házassági és az élettársi vagyonjogi szerződések elektronikus nyilvántartásának vezetése,
- Közjegyzői letéti eljárás,
- A hitelbiztosítéki nyilvántartásba bejegyzett jogosult vagy kötelezett jogutódjának megállapítása,
- Végrehajtás elrendelése fizetési meghagyás, európai fizetési meghagyás,
- Közjegyzői okirat, marasztalást tartalmazó közjegyzői határozat, közjegyző által jóváhagyott egyezség alapján,

[223] Kktc. 137. §-150. § valamint Kjtv. 148.§-157. §.
[224] MIKÓ Ádám – RÁDONYI Dénes, *A fizetési meghagyásos eljárás új szabályai*. In: Varga István (szerk.), *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja III/III*, HVG-ORAC, Budapest, 2018, 2274.
[225] A közjegyzői nemperes eljárások taxatív felsorolása SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf munkáján alapul, kiegészítve a 2018. január 1. napjával közjegyzői hatáskörbe utalt közjegyző előtti egyezségi eljárással. Lásd bővebben: Szakértői Javaslat, 831-832.

- A közjegyző határozatának, a közjegyző által jóváhagyott egyezségnek és a közjegyzői okiratnak az EU más tagállamában, illetve más szerződő államában való végrehajtásához szükséges tanúsítvány, kivonat és igazolás kiállítása,
- A jogutód személyének megállapítása a végrehajtás során,
- A végrehajtás felfüggesztése,
- A végrehajtás megszüntetése, korlátozása,
- Végrendeleti Országos Nyilvántartás vezetése,
- Okiratszerkesztési eljárás,
- Hiteles kiadmány kiállítása,
- Okirat megőrzése,
- Pénz, értéktárgy és értékpapír bizalmi őrzése,
- Elektronikus letéti tár,
- Közjegyző előtti egyezségi eljárás.

A teljesség igénye miatt meg kell említenünk, hogy a hagyatéki eljárás körében további eljárásokat is foganatosít a közjegyző, mint az Európai Öröklési Bizonyítvány kiállítása[226], illetve a 2019. január 1. napjától hatályos Öröklési tanúsítvány kiállítása, amely harmadik államban történő igényérvényesítés céljára szolgál.[227]

Álláspontunk szerint a fenti csoportosításokon túl célszerűbb egy másik osztályozás figyelembe vétele. E csoportosítás egyrészt az elektronizáció előtörésével és a 2008. évtől megfigyelhető folyamatos hatásköri bővítésekkel indokolható. A hatásköri bővítések 2008. évben a Kjnp. elfogadásán keresztül, a 2010. évi fizetési meghagyásos eljárásokon, illetve a Ptk. szerinti regisztrációs nyilvántartásokon át a Pp.-vel bezárólag (közjegyző előtti egyezségi eljárás) tekintetbe veszi a megváltozott közjegyzői szerepet. Nem lehet figyelmen kívül hagyni az európai polgári eljárásjog fejlődését sem, amely során az európai fizetési meghagyásos eljárás, illetve a már említett Európai Öröklési Bizonyítvány kiállítása iránti eljárás és végrehajtási tanúsítványok kiállítása iránti eljárás létrejöttével valósult meg.

A fentiekre figyelemmel a közjegyzői nemperes eljárásokat a következők szerint csoportosíthatjuk:

- Közjegyzői okirat-szerkesztési eljárás,

[226] Hetv. 102/B §, valamint 102/C §.
[227] Hetv. 102/D §.

- Közjegyzői nyilvántartások vezetése (regisztrációs eljárások[228]),
- Magyar és európai fizetési meghagyásos eljárás,
- Végrehajtási eljárások (fizetési meghagyás, európai fizetési meghagyás, közjegyzői okirat, marasztalást tartalmazó közjegyzői határozat, közjegyző által jóváhagyott egyezség alapján, végrehajtási tanúsítványok kiállítása iránti eljárás, jogutód személyének megállapítása végrehajtás során),
- Öröklési ügyekkel kapcsolatos nemperes eljárások (hagyatéki eljárás, európai öröklési bizonyítvány kiállítása iránti eljárás, hagyatéki eljárás igazolása iránti eljárás),
- Bizonyítással kapcsolatos ügyletek: előzetes bizonyítás, igazságügyi szakértő kirendelése iránti eljárás,
- Közjegyző előtti egyezségi eljárás,
- Megőrzési ügyek: okirat megőrzése; pénz, értéktárgy és értékpapír bizalmi őrzése, közjegyzői letéti eljárás,
- Egyéb közjegyzői eljárások: hiteles kiadmány kiadása iránti eljárás, bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése, közgyűjteményben elhelyezett dologra vonatkozó valószínű öröklési jogcím igazolására irányuló eljárás, értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása, hitelbiztosítéki nyilvántartásba bejegyzett jogosult vagy kötelezett jogutódjának megállapítása.

A fentiek szerinti csoportosítás egyrészt rámutat az egyes önálló nemperes eljárásokra, mint a közjegyzői okirat-szerkesztési eljárás helyére a közjegyzői eljárásjogban, kiemelve annak jelentőségét.[229] Másrészt nem hagyja figyelmen kívül az Európai Unió eljárásjogának fejlődését és hatását sem a magyar jogrendszerre, különösen az öröklési jog területén.

A közjegyzői eljárások fenti, kilenc osztályba történő sorolása világít rá igazán a közjegyzői nemperes eljárások sokszínűségére. Álláspontunk szerint az osztályozás szempontjait ugyanis nem lehet szűkebb körben meghatározni.

[228] E körbe sorolható az alábbi nyilvántartások vezetése: gkZONY, ENYER, Elektronikus letéti tár, HÉVSZENY, HBNY, VONY, ZONY.
[229] https://www.mokk.hu/ugyfeleknek/index.php#3rdPage (letöltés dátuma: 2019. január 20.).

III.6. Az alapelvek megnyilvánulása az egyes közjegyzői eljárásokban

A XIX. században a közjegyzői eljárások számát tekintve a mai eljárásokhoz képest jóval kevesebb hatáskört mutattak. A korabeli szabályozást áttekintve kiemelkedő jelentőséggel bír a Kktc. E törvénycikk 53. §-a tételesen felsorolja, mely hatáskörök tartoznak a közjegyzőhöz. A törvénycikk nem tartalmazott eljárási alapelveket, a közjegyzői önrendelkezési jog, vagyis az önkormányzatiság elve viszont megjelent a közjegyzői kamarák működésén keresztül. Az alapelvek hiánya a korabeli polgári eljárásjog fejlődési szintjét jól mutatja, hiszen még ezt követően, a XX. század elején "szivárogtak be" a magyar jogrendszerbe a francia és főként a bajor eljárásjogi alaptételek.

Figyelemmel arra a tényre, hogy a közjegyző eljárása is polgári (nemperes) eljárás, a polgári eljárásjog valamennyi alapelve kihatással lehet – nemperes eljárásokra jellemző módon – a közjegyzői eljárásokban is.

Kérdésként tehetjük fel, mire és mit szolgálnak az alapelvek a közjegyzői nemperes eljárásokban? Erre azt a választ adhatjuk, hogy hasonló szerepet töltenek be, mint a többi polgári eljárásban: a jogalkalmazás számára fontos értelmezést elősegítő, egyfajta jogegységesítő, *iránymutató* funkcióval bírnak, továbbá a hiányzó szabályozás esetén *hézagkitöltő* szereppel rendelkeznek.

Jelen értekezés terjedelmi korlátaira tekintettel az egyes közjegyzői eljárásokra vonatkozó alapelvi hatókört leszűkítettük. Igyekeztünk olyan közjegyzői eljárásokat vizsgálat alá venni, ahol előzetes megítélésünk szerint erőteljesebben kidomborodhatnak az alapelvek megjelenési formái. Ennek alapjául a fizetési meghagyás, a hagyatéki eljárás, az okiratszerkesztési eljárás, az előzetes bizonyítás, az igazságügyi szakértő kirendelése, a közjegyző előtti egyezségi eljárás, valamint a bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző előtti megszüntetése iránti eljárás szabályrendszerét, illetve bizonyos nyilvántartások vezetését vizsgáljuk meg.

Ennek következtében nem kerülnek elemzés alá közjegyzői eljárások közül a bizonyos őrzési és letéti eljárás, közgyűjteményben elhelyezett dologra vonatkozó valószínű öröklési jogcím igazolására irányuló eljárás, az európai fizetési meghagyásos eljárás, valamint a közjegyző hatáskörébe tartozó végrehajtás elrendelésével összefüggő eljárások. A hipotézisek felállításának vizsgálatát ez a szűkítés nem csorbítja, tekintettel arra, hogy a közjegyzői tevékenység gerincét képező nemperes eljárások mind vizsgálatra kerülnek.

III.6.1. A fizetési meghagyásos eljárás

III.6.1.1. A fizetési meghagyásos eljárás szerepe a polgári eljárásjogban

A fizetési meghagyásos eljárás olyan nemperes eljárás, amelyben a közjegyző (korábban a bíróság) a jogosult egyoldalú kérelmére a kötelezettet – meghallgatás nélkül és bizonyítási eljárás mellőzésével – a kérelemben foglalt követelés teljesítésére vagy azzal szembeni ellentmondásra hívja fel. Ha a kötelezett a meghagyást tudomásul veszi – nem lép fel azzal szemben – akkor az eljárás elérte a célját: jogerős határozat létrejöttét anélkül, hogy a követelés ügyében tárgyalást tartottak volna, bizonyítást folytattak volna le. Ha a kötelezett a meghagyást nem veszi tudomásul, ellentmondással él ellene, akkor a nemperes eljárás perré alakul át, és a bíróság az ügyet tárgyalni fogja.[230]

A fizetési meghagyásos eljárásra már sok jelzőt aggattak. MAGYARY Géza szerint a fizetési meghagyás egyoldalú polgári bíráskodás.[231] KOVÁCS Marcell anticipált mulasztási ítéletként tekintett ezen eljárásra.[232] A szocialista jogirodalomban találunk olyan megállapítást is, hogy a fizetési meghagyás átmenetet képez a nemperes eljárásból a polgári perbe.[233]

A fizetési meghagyásos eljárás alapelvek szempontjából történő vizsgálatának idődimenzióját a 2009. évtől kezdődően érdemes megtenni, hiszen ebben az évben hozta meg azt a döntést a jogalkotó, hogy bírósági hatáskörből közjegyzői hatáskörbe kerüljön át. Ettől az időponttól kezdődően megváltozik az eljárás jellege, hiszen ahogy SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf fogalmaz „*az eljárás hatáskörileg, ügyvitelileg, de garanciális jellegét tekintve is élesen elkülönül a pertől, ugyanakkor funkcionálisan vagy teljes körűen helyettesíti azt, illetve beépül abba*.”[234]

A szakirodalomban fellelhető álláspontok egybehangzóak voltak abban a tekintetben, hogy kiszervezhető-e a fizetési meghagyásos eljárás a közjegyzői kar hatáskörébe, alkotmányossági aggály nélkül. UDVARY Sándor álláspontja szerint, tekintettel arra,

---

[230] NÉMETH János, *Fizetési meghagyásos eljárás*. In: NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.), *A bírósági nemperes eljárások magyarázata*, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, 165, valamint KENGYEL [2013] *i.m.* 351.

[231] MAGYARY Géza, *Magyar Polgári perjog*, Budapest, Franklin-Társulat Nyomdája, 1913, 21.

[232] KOVÁCS Marcell, *A polgári perrendtartás magyarázata*, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest, 1929, 1225.

[233] BÁRDOS István, *A polgári peres és nemperes eljárás viszonya, különös tekintettel a fizetési meghagyásos eljárásra*, Acta Juridica et Politica Fasciculus 2. Tomus XIII., Szegedi Egyetem, 1966, 12.

[234] SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf, *Elhatárolási kérdések a fizetési meghagyásos eljárásban*. In: VARGA István (szerk.), *Codificatio Processualis Civilis: studia in honorem Németh János II.*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013, 377.

hogy nem valódi vitafeloldó eljárás, így igazságszolgáltatási jellege nem teljes – közjegyzői hatáskörbe adható.[235]

A fizetési meghagyásos eljárás 2010. évi közjegyzői hatáskörbe telepítését követően egyre növekvő számban választják a pénzkövetelés iránti igényüket érvényesíteni akaró felek, mint permegelőző alternatívát. A statisztikai adatokat vizsgálva megállapítható, hogy a rendszerváltást követően már bírósági hatáskörben is emelkedő tendenciát mutattak: 2006-ban 326.000 új fizetési meghagyásos eljárás indult, 2007-ben 412.000, a 2008. évben már több mint 500.000 ügy indult az illetékes bíróságokon. Számuk a közjegyzői hatáskörbe telepítést követően is tovább növekedett: 2013-ban 551.549, 2014-ben 555.083, 2015-ben 463.650, 2016-ban 526.020, 2017-ben pedig összesen 559.408 fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem került előterjesztésre.[236]

A XXI. századi felgyorsult világban még nagyobb jelentősége van a perpótló, perelkerülő megoldásoknak. A fizetési meghagyásos eljárás is főként gyorsasága és költséghatékonysága miatt lett népszerű nemperes eljárás. Már a fizetési meghagyásról szóló 1893. évi XIX. törvénycikk (továbbiakban: Fmhtc.) általános indokolása szerint is a vitássá nem vált követelések tekintetében a „*gyorsaság, olcsóság és a bíróság munkaerejének lehető kímélete volna helyén.*"

Érdemes utalni a polgári eljárásjogi gondolkodásunkban teret nyerő *igazságszolgáltatás-helyettesítési stratégia* megjelenésére is, amelyhez szintén illeszkedik a fizetési meghagyásos eljárás.[237]

Mindezekből is látszik a mai polgári eljárásjogban a fizetési meghagyásos eljárás központi szerepe, amely miatt kiemelkedően fontos, hogy ebben az eljárásban is érvényesüljenek – a nemperes eljárások sajátosságaiból eredő eltérésekkel – azok az alapelvi rendelkezések, amelyek garanciát nyújthatnak.

[235] Lásd erről részletesebben: UDVARY Sándor, *A közjegyzői fizetési meghagyás és a bíróságok igazságszolgáltatási monopóliuma*. In: De iuris peritorum meritis (7) Studia in honorem Endre Tanka, KRE ÁJK, Budapest 2010, 97-106.
[236] MOKK által vezetett statisztika.
[237] MOLNÁR Judit, *A magyar fizetési meghagyásos eljárás az európai megoldások tükrében*, Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2014, 19.

III.6.1.2. A fizetési meghagyásos eljárás alapelvi vizsgálata

Az alapelvekkel kapcsolatos vizsgálódást döntően meghatározza, hogy az eljárás a hatásköri változás következtében az úgynevezett *tiszta fizetési meghagyásos eljárás* irányába mozdult el, hiszen okirati bizonyítékok csatolására nincs szükség.[238]

Mielőtt a fizetési meghagyásos eljárás tükrében elemzés alá vesszük az egyes alapelveket, fontos itt is megemlíteni, hogy a nemperes eljárások – Plósz Sándor szavaival élve a perenkívüli eljárások – lényegét bizonyos hiányosságokkal tudjuk igazán megragadni, melyek a közvetlenség, mint alapelv érvényesülésének, a szabad bizonyítás, valamint a kétoldalú meghallgatás hiányai és a „jogorvoslati csonkoltság."[239] E jellemzők mentén érdemes a fizetési meghagyásos eljárást is szemlélni.

Egészen a polgári perrendtartás 2017. évben véget ért kodifikációs időszakáig „*Magyarországon nem volt és ma sincsen a nemperes eljárások mindegyikét körülölelő polgári eljárásjogi szabályozás*".[240] Mindezekből következik, hogy a nemperes eljárások egyes különös szabályai nem egységes kódexben, hanem eljárásonként külön kerültek szabályozásra.

A közjegyző hatáskörébe telepített, nem vitatott pénzkövetelések érvényesítésére szolgáló fizetési meghagyásos eljárás is a nemperes eljárások közé tartozik. Ebből következően rendelkezik mindazokkal a hiányosságokkal, amelyek a peres eljáráshoz képest egy nemperes eljárást jellemeznek. Vannak olyan alapelvek, amelyeknek az érvényesülése a nemperes eljárásokban tulajdonképpen fogalmilag kizártak, vagy adott esetben csak rendkívül szűk körben léteznek. Az Fmhtv. nem rendelkezik sem az 1952-es Pp.-hez, sem a Pp.-hez hasonló alapelvekre vonatkozó általános fejezettel. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem lennének alkalmazandóak bizonyos alapelvek: a fizetési meghagyásos eljárásra – ha e törvény másként nem rendelkezik – a Pp. szabályait a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból eredő eltérésekkel kell alkalmazni. A fizetési meghagyásos eljárásra a Kjnp. rendelkezései viszont nem irányadók.

Mindezekre tekintettel az alapelvek érvényesülésének jogszabályi feltételét éppen az Fmhtv**.** 1. § (1) bekezdése teremti meg, mely szerint: „*A fizetési meghagyásos*

[238] MOLNÁR Judit, *A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmek feletti hatósági kontroll terjedelme a jogszabály változások tükrében*, Jogtudományi Közlöny, 2014/5, 242.
[239] ÉLESS Tamás – JUHÁSZ Edit – JUHÁSZ Imre – KAPA Mátyás – PAPP Zsuzsanna – SOMLAI Zsuzsanna – SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf – TIMÁR Kinga – TÓTH Ádám – TÖRÖK Judit – VARGA István, *A polgári nemperes eljárások joga*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013, 41.
[240] MOLNÁR Judit, *Nemperes eljárások a perrendtartásban*. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.) – *50 éves a polgári perrendtartás*, Novotni Alapítvány a Magánjog fejlesztéséért, Miskolc, 2003, 56.

eljárás[ra] … – ha e törvény másként nem rendelkezik – a Pp. szabályait a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból eredő eltérésekkel kell megfelelően alkalmazni." Az Fmhtv. és a mindenkori perrendtartási törvény viszonyára a római jogból ismert *lex primaria derogat legi subsidiariae* elv alkalmazandó, vagyis az eljárásra elsődlegesen az Fmhtv. rendelkezéseit kell alkalmazni, míg szubszidiárius szabályként a Pp. szabályait jelöli meg.

A fizetési meghagyásos eljárás során teljes mértékben alapvetően nem érvényesül a szóbeliség, a közvetlenség, a nyilvánosság, valamint a kétoldalú meghallgatás elve[241], továbbá hiányzik az eljárásból a bizonyítási eljárás lefolytatása is.[242]A kétoldalú meghallgatás elve annyiban mégis érvényre jut, hogy bár meghallgatás nincs, de a kötelezett, mint ellenérdekű fél tudomást szerez az eljárásról. A tudomásszerzés esetén pedig felléphet az eljárásban akár elismerés, ellentmondás vagy fizetési kedvezmények előterjesztése útján. A szóbeliség elvének hiánya sem abszolút, hiszen igen szűk alanyi körnek lehetőség van szóbeli kérelmet előterjesztésére is.

III.6.1.3. A bíróság igazságszolgáltatási monopóliuma elvének kérdése

A korábban kifejtettekre visszautalva, alaposan megváltozott az igazságszolgáltatás kizárólag bíróságok útján alapelv tartalma, amely kölcsönhatást gyakorolt a fizetési meghagyásos eljárásra is.

Az elv lényege az volt, hogy a polgári igényekhez fűződő jogvitákban a végső szó kimondása, vagyis a jogvita rendezése kizárólag a bíróság feladata. Mint fentebb már említést tettünk róla, a bíróságok primátusa nem kizárólagos, vannak olyan hatósági jellegű szervek, amelyek jogállása és eljárása is áttöri az elv érvényesülését. Itt említhetjük meg a választottbíróság előtti nemperes eljárást vagy a közjegyző által lefolytatott nemperes eljárásokat.

A megváltozott tartalmú igazságszolgáltatás kizárólag bíróságok útján elv a közjegyzői nemperes eljárások – köztük a fizetési meghagyásos eljárás – *alkotmányjogi próbájának* is tekinthető. A fizetési meghagyással kapcsolatban, a korában már említésre került alkotmánybírósági gyakorlatot fontos kiemelni. Az Alkotmánybíróság a

[241] A fizetési meghagyásos eljárással kapcsolatban a kétoldalú meghallgatás hiányát MAGYARY Géza már az 1913. évben megfogalmazta. Lásd bővebben: MAGYARY [2013] *i.m.* 359.
[242] NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.), *A polgári perrendtartás magyarázata 2.*, Complex Kiadó, Budapest, 2007, 1848.

közjegyzői tevékenységgel kapcsolatban kimondta, hogy a közjegyző az állam igazságszolgáltató tevékenységének részét képezi.[243]

A közjegyző hatáskörébe utalt fizetési meghagyásos eljárás az Alaptörvény előtti tartalommal megtöltött igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elvét sértette. A problémafelvetést onnan kell megközelítenünk, hogy a fizetési meghagyásos eljárásban – a kötelezett ellentmondása hiányában – jogerős határozat születik.[244] A jogerős fizetési meghagyás a bíróság által hozott ítélettel azonos hatályú, melynek legfontosabb ismérve, hogy anyagi jogerő hatása fűződik hozzá, vagyis *ítélt dolog* keletkezik. A fizetési meghagyás *res iudicata* hatásának következtében felvethető, hogy a közjegyző hatáskörébe utalt fizetési meghagyásos eljárás a bíróságok igazságszolgáltatási monopóliumát sértené. Az Alkotmánybíróság ezt a kérdést határozatában rendezte, és megállapította, hogy a közjegyző a fizetési meghagyás során nem dönti el a felek közötti jogvitát, a fizetési meghagyásos eljárás szorosan véve nem tekinthető igazságszolgáltatási tevékenységnek, így ítélkező tevékenységnek sem.[245] A taláros testület kimondta, hogy a fizetési meghagyás kibocsátása önmagában közhatalmi aktusnak minősül, azonban nem ítélkező tevékenység. Ugyanakkor nem tekinthetünk el attól a ténytől, hogy az Alkotmánybíróság az igazságszolgáltatás és az ítélkezés kategóriáját elkülöníti, azokat különálló tevékenységeknek ismeri el.

[243] 944/B/1994. AB hat.
[244] Fmhtv. 36. § (1) bek.
[245] 1208/B/2010 AB hat.

III.6.1.4. Az észszerű határidőn belüli eljárás követelményének alapelvi tartalma

Az alapelv szerepének fontosságát mutatja, hogy az Alaptörvény, az 1952-es Pp. és a Pp. is rendelkezik róla. Az Alaptörvény kimondja, hogy „*mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a bíróság észszerű határidőn belül bírálja el*”.[246] Az állammal szemben ez elvárásként, egyfajta követelményként fogalmazható meg. A polgári eljárásjogban is érvényesülő fenti követelményt egyes nemzetközi egyezmények is előírják. Az alapelv polgári eljárásjogunkban 1993-ban az V. Pp. novella elfogadásával jelent meg, amikor kifejezett rendelkezésben nyert formát. Indoka, hogy „*a jogvédelem nem lehet hatékony, ha a döntés késve születik meg*”.[247] Az észszerű határidő fogalma nincs meghatározva, a jogvita tárgyát és az eset összes körülményeit figyelembe kell venni.

A fizetési meghagyásos eljárás során az *észszerű határidőn belüli eljárás* a közjegyzővel szembeni követelményként jelenik meg. Az Fmhtv. rendkívül sok helyen tartalmaz szigorú és rövid törvényi határidőket. A rövid határidők a nemperes eljárás jellegéből is adódnak, azonban a fizetési meghagyásos eljárásban ez hatványozottan jelenik meg.

A közjegyző a fizetési meghagyást legkésőbb a kérelem beérkezésétől számított tizenöt napon belül – elektronikus úton beadott kérelem esetén három munkanapon belül – papír alapon bocsátja ki.[248] A *három munkanapos szabály* rendkívül rövid határidőnek mondható még a nemperes eljárásokhoz képest is, főképp a fizetési meghagyások éves számát tekintve. A fizetési meghagyás kibocsátásával azonban nem ér véget a közjegyzővel szembeni elvárás az eljárási határidőkre vonatkozóan: „*A közjegyző az ellentmondásról szóló értesítést az ellentmondás beérkezésétől számított nyolc napon belül kézbesíti a jogosultnak.*”[249]

Az Fmhtv. bevezette a magyar polgári eljárásjogban eddig ismeretlen *automatikus kibocsátás* intézményét, amely bírósági hatáskörben ismeretlen fogalom volt. Amennyiben a közjegyző a fenti határidőt elmulasztja, a határidő utolsó napját követő munkanapon a fizetési meghagyás a törvény erejénél fogva a MOKK elektronikus rendszere útján a közjegyző nevében automatikusan kerül kibocsátásra. Álláspontunk szerint az automatikus kibocsátás jelentősége eljárási garanciák érvényre jutásában mutatkozik meg. Előmozdítja az észszerű időn belüli eljáráshoz való jogot, hiszen

[246] Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek.
[247] OSZTOVITS – PRIBULA – SZABÓ – UDVARY – WOPERA *i.m.* 34.
[248] Fmhtv. 26. § (1) bek.
[249] Fmhtv. 37. § (2) bek.

gyorsítja a nemperes eljárást, valamint egyúttal a kérelemre történő eljárás elvének kiteljesedését is jelenti. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy az automatikusan kibocsátott fizetési meghagyás sértheti a materiális igazságot, mivel hatósági kontroll nélkül, esetleges hiányosságaival együtt kerül kibocsátásra a fizetési meghagyás.

A fentiekre tekintettel álláspontunk, hogy az elektronikus eljárásnak is köszönhetően a közjegyző által lefolytatott fizetési meghagyásos eljárásban az *időszerű ítélkezéshez való jog* a törvényi szabályozásban és a gyakorlatban is érvényesül. A törvényben meghatározott rövid határidők hozzájárulnak a fizetési meghagyás, mint nemperes eljárás hatékonyságának növeléséhez.

III.6.1.5. A jogorvoslathoz való jog

Az igazságszolgáltatásra vonatkozó egyik alkotmányos alapelvnek tekinthetjük a jogorvoslathoz való jogot. Az alapelvek közötti kiemelkedő szerepét jelzi jogforrási megjelenése is. A Rómában 1950-ben elfogadott *Emberi Jogok Európai Egyezménye* rendelkezik nemzetközi szinten az alapelvről, melynek szó szerinti átvétele történt meg hatályos Alaptörvényünkben: „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.*”[250]

Sem az 1952-es Pp. I. fejezete, sem a Pp. I. fejezete külön nem nevesíti a jogorvoslathoz való jogot. Ez azzal indokolható, hogy olyan igazságszolgáltatással kapcsolatos alkotmányos alapjogról van szó, amelynek helye az Alaptörvényben van.[251]

Az Alkotmánybíróság szerint a hatékony jogorvoslat két feltétel együttes fennállást kívánja meg: a sérelmes fél jogát, jogos érdekét sérti a határozat, illetve ennek a felülbírálata végett más hatósághoz vagy magasabb fórumhoz fordulhat.[252] A bírói gyakorlat szerint a jogorvoslathoz való jogot azonban az *érdemi* határozatokkal szemben kell biztosítani, de bizonyos esetekben egyes nem érdemi határozatok tekintetében is elvárt.

A fizetési meghagyásos eljárás során is feltétlen érvényesülnie kell a jogorvoslathoz való jognak. MOLNÁR Judit szerint „*ahhoz azonban, hogy a fizetési meghagyásos eljárás is eleget tegyen a jogorvoslathoz való jog, mint alapvető eljárásjogi alapelv*

[250] Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bek.
[251] WOPERA Zsuzsa, *A jogorvoslathoz való jog hatékonysága az új Pp. másodfokú eljárásában*, Miskolci Jogi Szemle, 2017, 12. évfolyam, különszám, 143.
[252] 5/1992 AB hat.

biztosításának, szabályozni kell a kibocsátott meghagyással szembeni védekezés lehetőségét."[253]

Amennyiben az Fmhtv. normarendszerét elemezzük, megállapíthatjuk, hogy „egyéb perorvoslatok" címen rendelkezik a jogorvoslatokról. A szóhasználat megtévesztő, a perorvoslatnak az eljárásjog a perben igénybe vehető jogorvoslatokat nevezi.[254] Erre tekintettel a nemperes eljárásnak tekintendő fizetési meghagyásos eljárásban kizárólag jogorvoslatról beszélhetünk. Az Fmhtv. jogorvoslati rendszere összetett, összesen hat jogorvoslati típusra oszthatjuk.

A legjelentősebb – általános jellegű – jogorvoslat az ellentmondás, mely a kibocsátott fizetési meghagyással szemben illeti meg a kötelezettet. Az Fmhtv. úgy rendelkezett, hogy a kötelezett (adós) a fizetési meghagyást, minden más jogorvoslat kizárásával, csakis ellentmondással támadhatja meg. Ez a szabályozás főszabályként jelenik meg az Fmhtv.-ben is, azonban további jogorvoslatokról is szót kell ejtenünk.

Mielőtt az egyéb jogorvoslatokat részletesen elemeznénk, fontosnak tartjuk kiemelni, hogy az ellentmondás jogintézményének a hatályos Fmhtv. két fajtáját ismeri: rendes és rendkívüli ellentmondás. A rendkívüli ellentmondás nem tekinthető általános jogorvoslatnak, hiszen csak speciális esetekben, a végrehajtási eljárás során illeti meg a kötelezettet, amelynek szigorú időbeli és tartalmi feltételei vannak.[255]

„*A fizetési meghagyásos eljárásban hozott azon végzések ellen, melyek ellen a Pp. a fellebbezést megengedi, fellebbezésnek van helye, ha a fellebbezést törvény ki nem zárja.*"[256] A felek részére biztosított jogorvoslat jogszabályi hátteréhez, tehát a polgári perrendtartási törvényhez kell visszanyúlni. Az 1952-es Pp. 233. § (1) bekezdése általános jelleggel mondta ki, hogy az elsőfokú bíróság határozata ellen – amennyiben a törvény ki nem zárja – fellebbezésnek van helye. Az 1952-es Pp. e rendelkezése a jogorvoslathoz való jognak a polgári eljárásjogban megjelenő általános leképeződése. A fellebbezés a végzésekkel szembeni rendes fellebbviteli jogorvoslat, mely a fizetési meghagyásos eljárás során a közjegyző végzésével szemben is igénybe vehető, ahol a törvény ki nem zárja. A Pp.-ben a fellebbezés tekintetében koncepcionális változás következett be.[257] Ennek következtében a fizetési meghagyásos eljárásban a közjegyző

[253] MOLNÁR Judit [2014] *i.m.* 60.
[254] NÉMETH – KISS [2007] *i.m.* 1881.
[255] Ellentétben a német modell *kétfokú eljárásával*, ahol a végrehajtási eljárás során is élhet rendes ellentmondással a kötelezett a végrehajtást elrendelő végzés kézhezvételét követő 30. napig.
[256] Fmhtv 39. § (1) bek.
[257] A fellebbezéssel kapcsolatos újítás, hogy a Pp. a fellebbezhető határozatok körének egyértelmű meghatározására törekszik. A Pp. 365. § (2) bek. a.) pontja szerint fellebbezésnek – amennyiben a

határozatával szemben fellebbezésnek van helye, ha azt a Pp. vagy az Fmhtv. kifejezetten megengedi.[258] Összehasonlítva elmondható, hogy a felek fellebbezési joga nem szenved sérelmet a Pp.-vel összefüggő módosítások miatt.

A fizetési meghagyás ellen fellebbezéssel nem lehet élni, főszabály szerint a rendes jogorvoslat az *ellentmondás*. A kötelezett által előterjesztett ellentmondás tartalmazhat érdemi és alaki kifogásokat is, irányulhat a jogosult követelése jogalapjának vagy összegszerűségének teljesen vagy részben való vitatására. Az ellentmondás olyan jogorvoslat, amely devolutív, nem fellebbviteli, önálló és a végrehajtásra nézve halasztó hatállyal bír.[259]

További jogorvoslatnak tekinthető a *határozat kijavítása iránti kérelem, a határozat kiegészítése iránti kérelem*, melyekre külön szabályozást nem ír elő az Fmhtv., azokra a Pp. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. A Pp. visszahozta a Plósz-féle Pp. által ismert *kiigazítás* jogorvoslatát, amelynek célja az ítéletek indokolása homályosságának kiküszöbölése.[260] Ezt azonban kizárólag az ítéletekkel szemben engedi meg, így a fizetési meghagyásos eljárásban alkalmazása kizárt.

További vizsgálat alá véve az Fmhtv. jogorvoslati rendszerét, megállapítható, hogy megjelenik a perújítás és a felülvizsgálat lehetősége, amely egyrészt erősíti a nemperes eljárás jellegét, valamint megengedhetőségük szempontjából közelebb viszi – erősíti az eljárásjogi kapcsolatot – a fizetési meghagyásos eljárást a polgári per rendelkezéseihez.

A *perújítás* a jogerős ítélet, valamint a jogerős ítélet-hatályú határozatok ellen igénybe vehető rendkívüli, nem fellebbviteli perorvoslat. Az ellentmondás hiányában a jogerős fizetési meghagyás ítélet hatályú, ebből következően ellene a Pp. szabályai szerint van helye perújításnak.

A *felülvizsgálat*, a perújítás mellett eljárásjogunkban a másik rendkívüli – jogszabálysértésre hivatkozással előterjeszthető – perorvoslati lehetőség, amelynek a jogerős fizetési meghagyással szemben nincs helye.[261] Ez a rendelkezés azonban nem zárja ki, hogy a közjegyző által a fizetési meghagyásos eljárásban hozott bizonyos

---

törvény ki nem zárja – elsősorban az elsőfokú bíróság ítélete ellen van helye. Ugyanezen § (2) bek. b.) pontja szerint a végzések esetében csak akkor van helye fellebbezésnek, ha e törvény azt külön megengedi. Ennek megfelelően a jogorvoslati jogosultságot a törvény egyéb részeiben következetesen úgy kell szabályozni, hogy az adott végzés esetében a fellebbezési lehetőséget külön kimondja, ahol pedig a fellebbezésről említés nincs, ott e rendelkezés értelmében nincs helye fellebbezésnek.

[258] Lásd erről bővebben: MIKÓ – RÁDONYI [2018] *i.m.* 2301.

[259] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 826.

[260] Pp. 354. §.

[261] Fmhtv. 41. §.

végzések ellen ne lehetne előterjeszteni felülvizsgálati kérelmet. A gyakorlatban – bizonyos megszorításokkal – a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet elutasító és eljárást megszüntető jogerős végzések ellen a jogosult által terjeszthető elő.[262] A felülvizsgálati kérelem elbírálása, a peres eljáráshoz hasonlóan a Kúria hatáskörébe tartozik.

Összegezve megállapításainkat a jogorvoslathoz való jog érvényesülésével kapcsolatban, kijelenthető, hogy a fizetési meghagyásos eljárásban – főként a többi, akár bírósági nemperes eljárásokkal is összehasonlítva – széles körű jogorvoslati rendszert állított fel a jogalkotó.

III.6.1.6. A szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség elvének megnyilvánulásai

A fizetési meghagyásos eljárásban a szóbeliség elve általánosan nem érvényesül, mint eljárásjogi alapelv.[263] A szóbeliség ellenpárja, az írásbeliség dominanciája figyelhető meg. A szigorú írásbeliség indoka az eljárás elektronikus jellegéből fakad, amely egyben az eljárás sikerének záloga is, ezáltal tud gyors és egyszerű eljárássá válni. Azonban a fizetési meghagyásos eljárásban is vannak olyan eljárási cselekmények, amelyeket akár szóban is meg lehet tenni. Itt említhetjük meg, hogy „*a fizetési meghagyásos eljárásban a fél meghallgatásának nincs helye, kivéve a beadvány szóbeli előterjesztését, a fél szóbeli tájékoztatását és a költségkedvezmény iránti kérelem tárgyában való döntéshez szükséges meghallgatást. Egyebekben ahol a Pp. meghallgatást említ, ott ezen a fél írásbeli nyilatkoztatását kell érteni.*”[264]

Az eljárás *elektronikus jellegének* köszönhetően az írásbeliség jobban előtérbe kerül. A szóbeli előterjesztésre főszabályként a jogi képviselővel nem rendelkező természetes személy, valamint a társasház nevében a közös képviselő jogosult.

A fizetési meghagyásos eljárásban leggyakrabban az ellentmondás és a részletfizetés, fizetési halasztás engedélyezése iránti kérelem előterjesztése történik szóban, amely nem kizárólag az ügyben eljáró közjegyzőnél, hanem bármelyik közjegyzőnél lehetőség.[265]

A szóbeliség elvének “nyitva hagyása” a fizetési meghagyásos eljárásokban szereplő felek oldaláról az *eljárási garanciák* miatt indokolt, hiszen az eljárásban – főként

[262] ASBÓTH–HERMÁNYI Lőrinc, *Módszertani útmutató a fizetési meghagyásos eljáráshoz*, HVG–ORAC, Budapest, 2012, 209.
[263] SZÉCSÉNYI-NAGY [2012] *i.m.* 29.
[264] Fmhtv. 18. § (1) bek.
[265] Fmhtv. 14. § (1) bek.

kötelezetti oldalon – nagyrészt természetes személyek vesznek részt, akiknek a jogban való jártassága alacsonyabb fokú. Ezáltal is követni lehet a Ptk. kodifikációs szabályozási modelljében megfogalmazott „gyengébb fél védelme” elvét.

A nyilvánosság elve, mint igazságszolgáltatási alapelv polgári perrendtartási értelmében tekintve kizárt a fizetési meghagyásos eljárásban, mivel az eljárást a tárgyalás általános hiánya jellemzi. A Pp. 231. § (1) bekezdésében foglalt nyilvánosság elve már azért sem érvényesülhet, mivel a közjegyző sem a felek közötti jogvitát nem bírálja el, és ítéletet nem hoz.

A közvetlenség elve értelmében a közjegyző csak az általa észlelt tényekre és esetleges bizonyítékokra alapítottan hozhatja meg a döntését. Nem tartjuk teljesen kizártnak a közvetlenség elvének érvényre jutását a fizetési meghagyásos eljárásban. Az alapelv vizsgálata a szóbeli kérelmek esetén merülhet fel, azonban a bizonyítási eljárás hiánya miatt meglehetősen korlátozottan jelenik meg. A közjegyző előtt jegyzőkönyvbe mondott kérelmek esetén lehet képes az eljáró közjegyző közvetlenül észlelni a felek által előadott tényeket, nyilatkozatokat. Így ezekben az esetekben – ellentmondás, részletfizetési kérelem, kézbesítési kifogás, igazolási kérelem előterjesztése esetén – a közvetlen észlelései alapján alakíthatja ki jogi álláspontját.

III.6.1.7. A polgári eljárás sajátos alapelveinek vizsgálata

Mint fentebb láttuk, az alapelveket érintő második nagy csoporthoz tartozó polgári eljárás sajátos alapelvei számukat tekintve kevesebb, mint az igazságszolgáltatási alapelvek, ám ettől függetlenül szerepük megkérdőjelezhetetlen a fizetési meghagyásos eljárásban. Az alább részletesen ismertetett alapelveken kívül fontos megemlíteni a peranyag-szolgáltatási elvet (tárgyalási elv), a jóhiszemű eljárás elvét, valamint a jogérvényesítés segítségének elvét, amelyekre jelen értekezésben, a fizetési meghagyásos eljárás szempontjából, terjedelmi okok miatt nem térünk ki.

III.6.1.7.1. A kérelemre történő eljárás elve

A polgári peres eljárás alapvető jellemzője, hogy a bíróság a polgári ügyekben felmerülő vitát csak és kizárólag erre irányuló kérelem esetén bírálja el, hivatalból nem járhat el. A bíróságot erre feljogosító kérelmet nevezzük keresetnek vagy viszontkeresetnek.

A nemperes eljárásokban főszabályként érvényesül a kérelemre történő eljárás elve, azonban vannak olyan esetek, amikor előfordulhat, hogy hivatalból indul meg az eljárás.[266] Példaként hozható fel a cégbírósági törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatása. A fizetési meghagyás nem tartozik a hivatalból induló nemperes eljárások közé, kizárólag kérelem alapján indulhat meg. A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem „az eljárás megindító irata”[267], amely előterjesztésének ugyanaz a hatálya, mint a keresetlevél beadásának. A kérelem beadásával megkezdődik a polgári nemperes eljárás, a jogosult és a közjegyző között létrejön egyfajta polgári eljárásjogi jogviszony. E közjogi jogviszony alapján a közjegyző köteles foglalkozni a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelemmel, megtenni a szükséges intézkedéseket.

III.6.1.7.2. A rendelkezési elv

A rendelkezési elv a polgári eljárásjogban résztvevő felek önrendelkezési joga, amelyet a fizetési meghagyásos eljárásban is lehetséges értelmezni.

Annak ellenére, hogy nem a fizetési meghagyásos eljárással kapcsolatos, de érdemes idézni MAGYARY Géza gondolatait, aki szerint „*a bíróság csak akkor adjon jogvédelmet, ha a fél kéri, de ekkor mindenesetre köteles azt megadni. Vagyis a fél az ő*

[266] Ezt testesíti meg az officialitás elve.
[267] SZÉCSÉNYI-NAGY [2012] *i.m.* 219.

rendelkezéséből kifolyólag a magánjogi viszony fölött, a fölött is rendelkezik, hogy kapjon-e vagy ne kapjon-e jogvédelmet. Ez tehát a fél akaraturalmát jelenti a bíróság akarata fölött a magánjogi védelem tekintetében és a bíróság köteles hozzá alkalmazkodni."[268]

Mint láttuk a korábbi szabályozásban, az 1952-es Pp. 3. § (2) bekezdése szerint a bíróság – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. Ez az elv a legtöbb nemperes eljárásokhoz képest fokozottabban érvényesül a fizetési meghagyásos eljárásban. A jogosult maga döntheti el, hogy egyáltalán meg kívánja-e indítani a pénz megfizetésre irányuló igényérvényesítési eljárást. A közjegyző *ex officio* nem kezdeményezheti az eljárás megindítását.

Álláspontunk szerint a fizetési meghagyásos eljárásban a rendelkezési elv két vetülete érvényesül: a hivatalbóliság kizárása és kérelemhez kötöttség elve. A közjegyző a fizetési meghagyásos eljárás során csak és kizárólag kérelemre járhat el, hivatalból sosem. A fizetési meghagyásos eljárás kizárólag a közjegyzőhöz intézett, és a törvény által előírt formában – szóban vagy írásban – kérelemre indulhat meg. A kezdőirat a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem, amely előterjesztésének ugyanolyan hatálya van, mint polgári perben a keresetlevélnek.[269] A kérelemhez kötöttség elve plasztikusabban jelenik meg, mint a polgári perekben, mivel a törvény az írásban beadott kérelmek tekintetében kötelezővé teszi az űrlap használatát.[270]

Tovább erősíti a rendelkezési elvet, valamint a kérelemhez kötöttség elvét annak normaszöveggé emelése, hiszen „*a fizetési meghagyást a kérelemtől eltérően nem lehet kibocsátani.*"[271] A gyakorlatban azonban ez az elv nem érvényesül teljes körűen.[272] Példaként hozható fel, hogy a jogosult díjfeljegyzési joga alapján a meg nem fizetett díj tekintetében a közjegyző marasztalja – a jogosult kérelme nélkül is – a kötelezettet.

Összehasonlítva a bíróság által lefolytatott fizetési meghagyásos eljárás szabályaival, megállapíthatjuk, hogy a kérelmező rendelkezési joga a közjegyzői hatáskörbe telepítéssel *erősödött* és *kiteljesedett*. A korábbi szabályozás szerint ugyanis a bíróságnak lehetősége volt a törvényesség védelmében szélesebb körben "rendelkezni" az eljárás alakulásával. Ennek magyarázatát abban foglalhatjuk össze, hogy a

[268] MAGYARY Géza, *Magyar polgári perjog*, Franklin–Társulat Nyomdája, Budapest, 1924, 218.
[269] Fmhtv. 27. § (3) bek.
[270] Megállapította az 1957. évi VIII. törvény (II. Ppn.).
[271] Fmhtv. 26. § (5) bek.
[272] SZÉCSÉNYI-NAGY [2012] *i.m.* 280.

rendelkezési jog nem terjed ki a törvénytelen követelések érvényesítésére. A bíróság hivatalból dönthetett a fizetési meghagyásos eljárás perré alakítása tárgyában, amennyiben úgy ítélte meg, hogy a követelésnek nincs jogalapja, fennállása kétségesnek mutatkozott, vagy a követelés jogszabály megkerülésére irányult.[273] Ezzel ellentétben a közjegyzőnek nincs joga hasonló esetekben hivatalból eljárni, ennek következtében nem sérül a kérelmező eljárás feletti rendelkezési joga.

A kérelemhez kötöttség elve érvényre jutása tekintetében szintén a kérelmező irányába való elmozdulás figyelhető meg. A közjegyző csak szűk körben térhet el a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelemtől. A bíróság részéről azonban szélesebb körben volt lehetőség a kérelem hivatalbóli felülírására.[274]

Tovább vizsgálva a fizetési meghagyásos eljárást, szükséges megemlítenünk, hogy az 1952-es Pp. 3. § (2) bekezdése is irányadó volt a fizetési meghagyásos eljárásban, vagyis a közjegyző a fél által előadott kérelmeket, nyilatkozatokat nem alakszerű megjelölésük, hanem tartalmuk szerint vette figyelembe. Ennek jelentősége kiemelkedő, amikor a közjegyző a kötelezett fizetési meghagyásra reagáló beadványát vizsgálja. Ezen elv szerint a kötelezett bármely olyan tartalmú nyilatkozatát, amelyben a jogosult által megjelölt követelést vitatja – akár jogalapjában, akár összegszerűségében, vagy csak bizonyos részében – ellentmondásnak kell tekinteni.

Fontos kiemelni, hogy a fizetési meghagyásos eljárásban a jogosult rendelkezési joga széles körben, míg a kötelezett rendelkezési joga korlátozottan érvényesül. A fizetési meghagyásos eljárásban a rendelkezési jog nem alakul át kétoldalúvá, mint a peres eljárásban, hanem egyoldalú marad. Ez azzal magyarázható, hogy az eljárásból hiányzik a kontradikció. A kontradikció hiánya akkor is igaz, ha a kötelezettnek lehetősége van fellépni és ellentmondással élhet.

A fizetési meghagyásos eljárásban a jogosult döntése irányítja az eljárás alakulását. Ezt igazolja, hogy a jogosult elállási lehetőségei jóval szélesebbek, mint a peres eljárásban, hiszen a kötelezett jóváhagyása nem kell az elálláshoz.[275] Ezzel ellentétben a polgári peres eljárásban bizonyos esetekben az alperes hozzájárulása szükséges a per megszüntetéséhez.[276] A jogerős fizetési meghagyást követően pedig a jogosult marad

[273] 2008. december hó 31. napjáig hatályban lévő 1952-es Pp. 316. § (3) bek.
[274] Lásd erről bővebben: MOLNÁR Judit, *A fizetési meghagyás…,i.m.* 240.
[275] A fizetési meghagyásos eljárásban elállásra az Fmhtv. 34. § (1) bekezdése alapján „*a meghagyásnak a kötelezett részére történő kézbesítése után, de annak jogerőre emelkedése, ellentmondás esetén pedig az ügynek a bírósághoz való megküldése előtt*” van lehetőség.
[276] Pp. 241. § (2) bek.

továbbra is „az ügy ura”, hiszen ő rendelkezhet arról, hogy megindítja-e a végrehajtási eljárást.

III.6.1.8. További alapelvek vizsgálata

További igazságszolgáltatási alapelveket és a polgári per sajátos alapelveit vizsgálva a következőkre juthatunk. A fizetési meghagyásos eljárás során a már korábban felsorolt igazságszolgáltatási alapelvek közül – a nemperes eljárás sajátosságai miatt – értelmezhetetlen a bírák függetlenségének elve, a társasbíráskodás elve, a nem hivatásos bírák (ülnökök) részvételének elve. A polgári per sajátos alapelvei közül a *perkoncentráció elve* kizárható, tekintettel arra, hogy a fizetési meghagyásos eljárás a polgári peres eljáráshoz képest nem különül el perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra.[277] Ennek következtében az osztott perszerkezetből fakadó és a polgári per teljes életciklusa alatt érvényesülő perkoncentráció követelménye sem indokolható. Amennyiben a kötelezett ellentmondása következtében a fizetési meghagyásos eljárás perré alakul, akkor sem beszélhetünk az eljárás két szakra történő elkülönítéséről. Ennek esetében egy nemperes eljárás fordul át polgári peres eljárásra, és majd a fizetési meghagyásos eljárást követő polgári per különül el perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra.

A *felek eljárástámogatási kötelezettségének elve* azonban már felmerülhet a fizetési meghagyásos eljárás során is, hiszen a fél fokozott eljárási felelőssége nem csupán a bíróság elé vitt jogvita előrevitelével lehet kapcsolatban, hanem a fizetési meghagyásos eljárás során a közjegyző előtti eljárásban. Álláspontunk szerint az eljárástámogatási kötelezettség mind a jogosult, mind a kötelezett oldaláról jelentkezik, amely tevőlegességet és aktivitást kíván meg. Gyakorlatban az elv valamennyi eljárási cselekményre vonatkozhat, így a kötelezett teljesítésére vagy ellentmondására, fizetési könnyítés engedélyezése iránti kérelemre, vagy a jogosult által tett azon nyilatkozatra, amelyben elismeri a kötelezett esetleges teljesítésére vonatkozó állítását. Ezekből következik az *igazmondási kötelezettség elve*, amely álláspontunk szerint azért is jelentős, mert a fizetési meghagyásos eljárásban az írásbeliség dominál, vagyis a közjegyző a felek írásbeli nyilatkozatait vizsgálja. Ezért elengedhetetlen, hogy a felek

[277] Fmhtv. 18. § (6) bek.

következetesen eleget tegyenek az igazmondási kötelezettségnek.[278] Az igazmondási kötelezettség elvével szoros összefüggésben van a jóhiszeműség elve, amely szintén a jogosultra és a kötelezettre, valamint képviselőikre vonatkozó elvárás. Ebbe beletartozik a fizetési meghagyás elhúzásától a különböző felesleges költségek okozásán keresztül az olyan magatartásokból való tartózkodás, amelyek a fizetési meghagyásos eljárás befejezését elnehezítik. Az Fmhtv. egy helyen nevesíti a jóhiszeműség követelményét, amikor kimondja, hogy a fizetési könnyítés elbírálása során a közjegyző figyelembe veszi a feleknek az ügy vitelében megnyilvánult jó- vagy rosszhiszeműségét is.[279]

A bíróság közrehatásának elve, a tényállás szabad megállapításának elve, valamint a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve szintén nem értelmezhető a fizetési meghagyásos eljárás alatt.

III.6.1.9. Megállapítások

A vizsgálat alá vett alapelvek fizetési meghagyásos eljárásban való érvényesülésük tekintetében kijelenthető, hogy vannak olyan alapelvek, amelyek *egyáltalán nem érvényesülnek* az eljárásban: a nyilvánosság elve nem jut érvényre.

Adódnak olyan alapelvek, amelyek bár *érvényesülnek, de lényeges eltéréssel*: a szóbeliség és a rendelkezési elv más-más tartalommal bír a vizsgált közjegyzői nemperes eljárásban. Végül, de nem utolsó sorban megállapíthatjuk, hogy *széleskörűen érvényesülnek* az észszerű időn belüli eljáráshoz való jog, a jogorvoslathoz való jog, az anyanyelv használatához való jog, valamint a kérelemre történő eljárás elve.

Álláspontunk szerint a fizetési meghagyásos eljárással kapcsolatos alapelvek megnyilvánulása abban ragadhatók meg, hogy a közjegyzőnek nincsen mérlegelési lehetősége a kérelem vizsgálata során, a törvény kizárólag a kérelem alaki vizsgálatát teszi lehetővé és egyben kötelezővé a közjegyző számára. Ennek eredményeként a közjegyző a *formális igazság* felett "őrködik", vagyis biztosítja a törvényben megszabott eljárás kereteinek való megfelelést, nem pedig az *anyagi igazság* kiderítésére fókuszál.

[278] A gyakorlatból hozott példaként említhetjük a kötelezett részletfizetés vagy fizetési halasztás engedélyezése iránti kérelem előterjesztése során tanúsított igazmondási kötelezettségét. A közjegyző a fizetési könnyítés engedélyezése során a kötelezett fizetési készsége és képessége során a kötelezett által előadott nyilatkozatok alapján hozza meg döntését.
[279] Fmhtv. 29. § (2) bek.

III.6.1.10. Javaslatok

De lege ferenda érdemes lehet annak átgondolása, hogy a fizetési meghagyásos eljárás közjegyzői hatáskörbe tartozása bővítésre kerüljön *ingó dolog kiadása* iránti nemperes eljárásokkal.

A fizetési meghagyás nem kizárólag pénzkövetelésre való elrendelése nem lenne új gondolat, hiszen a XIX. század végétől a fizetési meghagyás ingó dolog kiadására is irányulhatott. Az ingó dolog kiadása iránti eljárás nem idegen a fizetési meghagyásos eljárástól, hiszen a 2010. május 31-ig hatályban lévő szabályozás – bírósági hatáskörben – is tartalmazta.[280]

Tekintettel arra, hogy a magyar fizetési meghagyásos eljárásban kizárólag pénzkövetelések érvényesíthetőek, ezzel a német, osztrák, francia modellek alkotta csoportba tartozik.[281] Ezzel ellentétes modelleket is találunk Európában: az olasz fizetési meghagyásos eljárás (procedimento d'ingiunzione) a pénzkövetelések mellett a helyettesíthető dolog és ingóságok kiadását is lehetővé teszi fizetési meghagyásos eljárásban.[282] A görög szabályozás szerint pénzkövetelések mellett értékpapír és egyéb helyettesíthető dolog szolgáltatása is az eljárás tárgya lehet.[283]

A szakirodalomban is találunk olyan álláspontot, hogy amely hiányosságként kezeli az ingó dolog kiadására irányuló igények érvényesítésére vonatkozó polgári eljárás kizárólagosságát. MOLNÁR Judit szerint: „*A magyar jog szempontjából nem tekinthető problémamentesnek az eljárás pénzkövetelésekre korlátozása. A magyar polgári eljárásjogi szabályozás nem bővelkedik olyan peres eljáráson kívüli, illetve egyszerűsített peres eljárási szabályokban, amelyek az igények érvényesítése során a „rendes" polgári per kiváltására alkalmasak lennének.*"[284]

Nagy valószínűséggel a gyakorlatban nem lenne tömeges ingó dolog kiadása iránti fizetési meghagyás, ám dogmatikailag illeszkedne a fizetési meghagyás és a közjegyzői eljárások rendszerébe. Ezáltal a bíróságok további tehermentesítése érhető el, hiszen ha

[280] 2010. május 31. napján hatályban lévő 1952-es Pp. 313. § (1) bek.
[281] MOLNÁR Judit [2014] *i.m.* 103.
[282] BALBI Celso Edoardo, *Injonction de payer: Le modéle italien*. In: RECHBERGER, WALTER H. – KODEK –GEORG E. (szerk.), *Orders for payment in the European Union. Civil Procedure in Europe*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York, 2001, 171.
[283] NIKOLOPOULOS G., *Order for Payment in Greece*. In: RECHBERGER,WALTER H. –KODEK –GEORG E. (szerk.), *Orders for payment in the European Union. Civil Procedure in Europe*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York, 2001, 165.
[284] MOLNÁR Judit [2014] *i.m.* 205.

a kötelezett az ingó dolog kiadását nem vitatja ellentmondásában, akkor a jogosult végrehajtható határozathoz juthatna.

A fizetési meghagyásos eljárás kedvező időmenziója, valamint a közjegyző közhatalmi tevékenysége is igazolhatóvá teszi az ingó dolog kiadása iránti igények fizetési meghagyásos eljárásban való érvényesíthetőségét.

III.6.2. Hagyatéki eljárás

III.6.2.1. A hagyatéki eljárás bírósági és közjegyzői hatáskörbe tartozása közötti elvi különbségek – történeti kitekintés

A magyar közjegyzők több mint 100 évre visszamenőlegesen intézkednek hagyatéki eljárásokkal kapcsolatban. A közjegyző hatáskörének tartalma és terjedelme az évtizedek alatt sokat változott.

SÁRFFY Andor egyenesen úgy látja, hogy „*a perenkívüli eljárások közül a legfontosabb az örökösödési eljárás, amely a haláleset következtében bekövetkező öröklési és házassági vagyonjogi kérdések rendezésére irányul.*”[285]

SURI Noémi megállapítása szerint a magyar öröklési eljárásnak az öröklés intézményében betöltött szerepe egészen a XIX. században rögzített elvekben gyökerezik. Az 1870-es évektől kezdődően dogmatikai kihívásként jelentkezett az ipso iure öröklés elve és az örökség – osztrák hagyományokban gyökerező − bírói úton történő átadása (legalitas) jogszabályok általi párhuzamos előírásának a felszámolása.[286]

A „beszavatolás”, vagyis a hagyaték bírói úton történő átadása intézményének magyar jogrendszerbe történő bevezetése megágyazta a közjegyzői közreműködés lehetőségét. Előzményként tekinthetünk arra, hogy az ipso iure öröklés elve mellett a legalitas elve előtérbe kerülésével az Öe. VI. fejezete a hagyaték átadásáról rendelkezett. Ugyanakkor ez az „átadás” a korabeli mintaadónak tekintett osztrák jog hagyatéki vagyontárgyak bírói úton történő átadásának intézményétől némiképp elkülönült.

Az 1890-es évektől kezdődően az átadás intézménye azt a célt szolgálta, hogy az öröklés folytán keletkező „*[…] szerzett jogokat «hatóságilag» is igazolja, a megállapodásokat sanctionálja, s az örökhagyó halálának beálltával átalakult jogviszonyokat rendezze, s a jogszerzést nyilvántartsa.*”[287]

Meg kell említenünk BÖLÖNI László – a legalitas elvének egyik magyarországi képviselője – álláspontját, aki szerint a legalitas elvében rejlő szabályok tárgya az

[285] SÁRFFY Andor, *Magyar Polgári Perjog*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1946, 10.
[286] SURI Noémi, *Az öröklési jog európaizálása a tagállami öröklési eljárások fényében* (doktori értekezés), Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2015, 152. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Suri_Noemi_dolgkuthely.pdf (letöltés dátuma: 2019. január 20.)
[287] KELEMEN Ernő, *Az örökösödési eljárás reformálása*, A jog, 1900/26, 204.

örökösödési törvény alaki részét képezik.[288] Mai felfogásunkkal a legalitas elve a hagyatéki eljárás szabályrendszere, vagyis az eljárási normák összessége.

Összefoglalva megállapítható, hogy az öröklés tényének hatóság általi igazolása először a hagyatéki bíróság, majd később a közjegyző személyéhez kapcsolódott. A legalitas elvének előretörése pedig a közjegyző hagyatéki eljárásban való közreműködésének táptalajaként szolgált.

III.6.2.2. Az osztott eljárási modell

A XIX. század végétől a hagyatéki ügyekben való eljárás *osztott eljárási megoldást* követett, amely megoszlott a királyi közjegyzők és a járásbíróságok között.[289] A Kktc. szerint a királyi közjegyzők hatásköre kiterjedt a „*hagyatéki ügyek körüli eljárásra*".[290] E rendelkezésből következik, hogy nem a hagyatéki eljárás főkérdéseiben való döntés – a hagyaték átadása és a jogutódlás megállapítása – volt a közjegyző feladata.[291]

Az örökösödési eljárás – a hagyatéki eljárás korabeli szóhasználata – szabályozását tartalmazó Öe. kimondta, hogy „*az örökösödési eljárás kizárólag a királyi járásbíróságnak hatáskörébe tartozik*."[292] Ezt erősítette az Öe. 1927. évi IV. törvénycikk elfogadásával bekövetkezett módosítás is, amely még mindig a járásbíróság kizárólagos hatáskörében tartotta az eljárást.

Az *osztott eljárási modellben* a közjegyző alárendelt szerepben volt a bírósággal szemben. Ezt jól mutatja azon rendelkezés, amely szerint ha a királyi közjegyző túlterjeszkedett a hatáskörén, akkor jogorvoslattal – panasszal – a hagyatéki bírósághoz lehetett fordulni.[293] A modell lényege, hogy a hagyatéki bíróság utasítási joggal bír a közjegyzővel szemben, egyfajta kisegítő szerepet szánva a közjegyzőnek. A közjegyző *bírósági küldött* funkcióként működött. Megállapítható, hogy a hagyatéki leltár felvételére, az örökösök személyének felkutatására korlátozta a közjegyző

[288] Lásd erről részletesebben: BÖLÖNI László, *A magyar örökösödési eljárás és a hagyatéki hatóságok szervezése* című munkáját.
[289] IMREGH [2003] *i.m.*172.
[290] Kktc. 53. §.
[291] A teljesség igénye miatt meg kell említenünk, hogy az Öe. előtti hagyatéki eljárást megelőzően hatályban volt 1868. évi LIV. törvény 559-594. §-ai foglalkozott az örökösödési eljárással. A hatáskör ekkor megoszlott egyrészt a járásbíróságok és a törvényszékek, másrészt a gyámhatóságok között. E szabályozási modellben a gyámhatóság a hatáskörébe tartozó hagyatéki ügyekben bírói funkciót végzett. Lásd erről bővebben: GELLÉRT György – HEGYHÁTI István, *A hagyatéki eljárás*, Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest, 1959, 23.
[292] Öe. 6. §.
[293] Kktc. 126. és 127. §-a.

tevékenységét.[294] A szabályozási koncepció egy lépcsőfok volt a kizárólagos közjegyzői hatáskör elfogadásának létráján, amelynek köszönhetően egyrészt nem érte felkészületlenül a közjegyzőket a hagyatéki eljárások lefolytatásának kötelezettsége, másrészt szerves fejlődés eredményének is felfogható.

Az örökösödési eljárás novellaalkotása során a szakirodalomban heves viták bontakoztak ki a közjegyző szerepét illetően. Ennek következtében két nézet vált uralkodóvá.

Az első nézet képviselői szerint „az örökösödési eljárás lefolytatása bírói tennivaló, amit tehát annak során a közjegyző végez, azt mint bírói kiküldött végzi".[295] E nézetet képviselők – köztük SÁRFFY Andor – szerint a közjegyző nem fejezhet be saját hatáskörben hagyatéki ügyet, hanem minden örökösödési ügy a bíró elé kerül, aki a közjegyző eljárását felülvizsgálva hozza meg a szükséges intézkedéseket, rendelkezik a hagyaték átadásáról hagyatékátadó végzés meghozatalával. Az irányzat képviselői még célszerűségi és hatékonysági okokból sem fogadták el a bíróság közreműködésének kizárását.

A másik nézetet képviselők szerint – e körben a királyi közjegyzők széles körét említhetnénk, köztük CHARMANT Oszkár, KRENNER Zoltán, ÖKRÖS Bálint királyi közjegyzőket – a felek megegyezésével elintézendő hagyatéki ügyekben a bírónak nem kellene beleavatkoznia, hanem a közjegyzőnek kellene saját hatáskörben lefolytatni és befejezni az eljárást. Ebben az esetben kizárólag akkor kerülne bíró elé az ügy, amikor perre utasításra van szükség, vagy olyan intézkedést kell foganatosítani, mint például zárlat elrendelése.

Az örökösödési eljárással szemben az az egyhangú közjegyzői álláspont alakult ki, hogy a teljes eljárás lefolytatását a hagyaték átadásáig közjegyzői hatáskörbe kellene adni, mivel a hagyaték tárgyalása és átadása olyan ténytanúsítási feladat, amely a közjegyző szoros értelemben vett hatáskörébe tartozik.[296]

Napjainkban az osztott modell nem tűnt el teljesen a magyar polgári eljárásjogban, a hatályos jogban is felfedezhető, csak más szereposztásban: a jegyző és a közjegyző feladatmegosztásában. Megállapítható, hogy e szabályozási modellben viszont már a közjegyző rendelkezik döntési jogkörrel, vagyis a korábbi hagyatéki bíróság szerepkörével. Az örökösödési eljárás volt az első ütközőpont a bírósági és közjegyzői

[294] A Kktc. 125. §-a felsorolja, mely esetekben nem járhat el a közjegyző. Többek között végrendelet kihirdetése, gondnok kinevezése, ingatlanhagyaték, biztosítási intézkedés esetén.
[295] SÁRFFY Andor, *A közjegyző szerepe az örökösödési eljárásban*, Ügyvédek lapja, 1927/5, 5.
[296] KRENNER *i.m.* 137–141.

eljárások között, amikor egy nemperes eljárásban bírósági és közjegyzői eljárási elemek vegyültek. Megfigyelhető, hogy nem egyenrangú viszony, hanem erős hierarchia jellemezte a bíróság és a közjegyző közötti függelmi helyzetet.

A jogalkotó 1953. január 1. napján hatályba lépett szabályozással bírói hatáskörből közjegyzői hatáskörbe utalta a hagyatéki eljárás lefolytatását.[297] A részletes szabályokat tartalmazó miniszteri utasítás értelmében a hagyatéknak az örökösök részére való átadása tárgyában a közjegyző végzéssel határoz.[298] Innentől kezdve kétségtelen a közjegyző kizárólagos közreműködése a hagyatéki eljárásokban. A hagyatéki eljárást több évtizedig meghatározó, garanciális szabályokat nélkülöző He. – GÁSPÁRDY László szavaival élve – „*baljós politikai konstellációban jött létre.*"[299]

Tekintettel arra, hogy a hagyatéki eljárás az állampolgárok alapvető jogait – tulajdonhoz való jogot, személyhez fűződő jogokat, személyes adatok védelméhez való jogot – és kötelességeit érinti az Alkotmánybíróság 13/2008. (II. 21.) AB határozatában az eljárás korábbi törvényi szintű kodifikáltságának hiánya miatt – 1958. szeptember 1. és 2011. január 1. között a magyar öröklési eljárást ugyanis miniszteri rendeleti szinten szabályozták − mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg, és felhívta az Országgyűlést 2008. december 31-i határidő tűzésével a hagyatéki eljárás rendjének törvényi szintű szabályozására. A Hetv. 2011. január 1-jén lépett hatályba, amely egyrészről a szabályozott tárgykörre tekintettel – alapvető jogok és kötelezettségek érintettsége folytán − eleget tett a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény jogforrási szintjére vonatkozó előírásoknak, másodsorban expressis verbis törvényileg deklarálta a hagyaték átadásának magyar jogrendszerben betöltött szerepét.

III.6.2.2.1. Az osztott eljárási modell nemzetközi kitekintése

Amennyiben kitekintünk, Európa egyes országaiban a közjegyzők a hagyatéki eljárásban bírósági megbízottként (Gerichtskommissär) járnak el.[300] Ennek lényege, hogy az örökhagyó halálát követően a bíróság a teljes hagyatéki eljárás lefolytatásával (Csehország, Horvátország) vagy a hagyatéki leltár felvételével és a hagyatéki határozat előkészítésével (Ausztria) megbíz egy közjegyzőt. Ezekben az országokban a közjegyző a hagyatéki eljárásban nem a törvény által meghatározott elsőfokú bíróként, hanem a

[297] 105/1952. (XII.28.) MT rendelet 32. § g.) pontja.
[298] 38/1954. (IK15.) IM számú utasítás 46. §.
[299] GÁSPÁRDY László, *A hagyatéki eljárás kapcsolata a polgári perjoggal*, Közjegyzők Közlönye, 2001/7-8, 7.
[300] Ide sorolható Ausztria, Csehország, Horvátország.

bíróság megbízása alapján jár el.[301] További sajátos jellemző Németország és Szlovénia esetén is megfigyelhető: előbbi államban csekély, utóbbiban viszont semmilyen szereppel nem rendelkeznek a közjegyzők az örökhagyó hagyatékának átadása esetén.[302]

Olaszországban a közjegyző szintén hagyatéki bíróság mellett tevékenykedik az öröklési eljárásokkal kapcsolatban, azonban a bíróság hatáskörének dominanciája figyelhető meg. A közjegyző feladatai közvégrendeletek készítése, az örökösök elfogadó nyilatkozatainak közokirat foglalására, adózási nyilatkozatok beszerzése, valamint tulajdon átruházásra vonatkozó tevékenységre terjed ki.[303] A bíróság feladata a hagyatékkal kapcsolatos eljárás lefolytatása. Ennek indokoltsága, hogy Olaszországban – hasonlóan a német szabályozáshoz – nem beszélhetünk a magyar modellhez hasonló hagyatéki eljárásról. Az olasz öröklési jogban nem létezik az öröklési eljárás fogalma. Az öröklési eljárás intézményének hiányára tekintettel az öröklés eljárásjogi aspektusait szabályozó önálló jogforrás sincs. A hagyaték bírói felosztásáról szóló eljárásjogi rendelkezések megoszlanak a *Codice Civile,* a *Codice di procedura* 741-791. cikkei, valamint a *Disposizioni per l'attuazione del Codice Civile* törvények között. Olaszországban az örökléssel összefüggő hatósági, illetve közfeladatok részben az olasz bíróság, részben a közjegyző feladatkörébe tartoznak. [304]

Franciaországban nincs a magyarországi hagyatéki eljárás mintájára kidolgozott formális eljárás. A francia örökösödési eljárás esetében külön hagyatéki eljárási törvény nem került elfogadásra, ennek köszönhetően nem szabályozottak a hagyatéki tárgyalás, idézés, jegyzőkönyv magyar polgári perrendben megismert jogintézményei.[305] Nem kötelező közjegyző igénybevétele sem, ám szinte minden esetben közjegyző előtt zajlik a hagyaték átadásának tanúsítása. A közjegyző által készített kiállított acte de notoriété szolgál az örökösök személyének megállapításához, valamint az úgynevezett *declaration de succession* pedig a hagyatéki vagyont tartalmazza.[306]

---

[301] A Hetv. 2. § (2) bekezdése szerint Magyarországon sem elsőfokú bíróként jár el a közjegyző, hanem a közjegyző eljárása az elsőfokú bíróság eljárásával azonos hatályú.
[302] SAJBEN Tamás, *Közjegyzők Európában*, Ügyvédvilág, 2016/2.
[303] PATON G. Andrew: *Italy*. In: GARB Louis – WOOD John, *International Succession*, Oxford University Press, Oxford, 2010, 402.
[304] SURI Noémi, *Haláleset folytán történő tulajdonszerzés Olaszországban*, Közjegyzők Közlönye 2016/3, 5.
[305] CSILLAG Attila, *A közjegyző szerepe a francia örökösödési eljárásban*. Közjegyzők Közlönye, 2014/6, 28.
[306] CSILLAG [2014] *i.m.* 31-33.

III.6.2.3. A hagyatéki eljárás hatályos szabályozási háttere

A hagyatéki eljárás a közjegyző hatáskörébe utalt *önálló nemperes eljárás*, amelynek „*jelentősége abban áll, hogy lehetőséget biztosít az örökléssel kapcsolatos kérdések rendezésére, a felek jogainak érvényesülésére és érvényesítésére*."[307] Célja az örökléssel együtt járó polgári jogi változások tanúsítása, vagyis az örökhagyó vagyonában bekövetkezett jogutódlás közhitelű deklarálása. A hagyatéki eljárás *permegelőző* és *perelhárító* funkcióval is bír, hiszen bár öröklési jogvita eldöntésére nem kerülhet sor, a közjegyző előtt az öröklésben érdekeltek egyezséget köthetnek. A felek egyezségét – amennyiben megfelel a jogszabályoknak – a közjegyző külön, alakszerű végzéssel jóváhagyja. A közjegyző végzésével jóváhagyott egyezség a bíróság által jóváhagyott egyezséggel azonos hatállyal bír.[308] Megfigyelhető a hagyatéki eljárásban a közjegyző funkciójának kettős rendeltetése: bírói és egyfajta mediátori szerepet is betölthet.[309]

A hagyatéki eljárás, mint polgári nemperes eljárás közjegyzői hatáskörbe utalását igazolják a statisztikai számok: a hagyatéki eljárások 99,5 %-a véglegesen a közjegyző előtt lezárul, nem kerül sor polgári peres eljárásra, bírói út igénybevételére.[310] A fennmaradó 0,5 %-ba tartoznak azok az esetek, amikor a hagyatéki eljárásban érdekeltek között jogvita alakul ki, amelynek következtében hagyatéki perben szükséges rendezni a felek által előterjesztett polgári jogi igényeket. Ezen igények mögött döntő többségben végintézkedéssel kapcsolatos vita húzódik meg.

A szabályozási koncepció tekintetében a hagyatéki eljárást azon nemperes eljárások közé soroljuk, amelyek esetében megoszlik a szabályozás a perrendtartási törvény és más, a közjegyzői nemperes eljárásra vonatkozó külön jogforrás között.[311] A szabályozás középpontjában a Hetv. helyezkedik el. Háttérjoga egyrészt a mindenkor hatályos polgári perrendtartási törvény – a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból fakadó eltérésekkel – másrészt pedig amennyiben a Hetv. másként nem rendelkezik, kizárt a hagyatéki eljárásban a Kjnp. rendelkezéseinek alkalmazása.

---

[307] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 790.
[308] Hetv. 12. § (1) bek.
[309] A mediátori szerepkörről lásd részletesebben: KUTI Szilvia, *A közjegyző „dobozba zárt" mediátor*, Közjegyzők Közlönye, 2018/1, 42, valamint NEMCSIK Orsolya, *Mediáció, avagy közjegyzők „új" szerepben – közokirat szerkesztés és hagyatéki eljárás a közvetítés tükrében*, Jogelméleti Szemle, 2004/4.
[310] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 729.
[311] FERENCZI Fanni, *A hagyatéki eljárás alapjai és lefolytatása, különös tekintettel a feladatok megoszlására az eljárás során, valamint a jogorvoslat egyes lehetőségeire*, Debreceni Jogi Műhely, 2016/3–4, 1.

Fontos megállapítás, hogy a hagyatéki eljárásban a közjegyző által hozott hagyatékátadó végzéshez nem társul anyagi, csupán alaki jogerő. Az anyagi jogerő negatív hatása, vagyis a római jogból ismert *res iudicata* megakadályozza fél-, tény- és jogazonosság esetén az újabb eljárás megindítását. Ezzel kapcsolatban a Kúria leszögezte, hogy „*a hagyatékátadó végzésnek anyagi jogereje nincs, ezért bármely érdekelt esetleges öröklési igényét perben utóbb is érvényesítheti*”.[312] Az alsóbb fokú bíróságok is következetesek a hagyatékátadó végzés jogerő hatását illetően.[313]

III.6.2.4. Alapelvek a permegelőzés szolgálatában

A hagyatéki eljárás – nem célját és szerkezetét tekintve, de az alapelvek tükrében – a többi nemperes eljáráshoz képest a polgári perhez legközelebb álló közjegyzői nemperes eljárás. Ennek számos megjelenési formája tapasztalható, köztük a hagyatéki tárgyalás, az egyezség jóváhagyása esetén ítélt dolog keletkezése, ellenérdekű felek, kontradikció. Természetesen a hagyatéki eljárásnak a polgári peres eljárással ellentétben nem célja a jogvita eldöntése.

A hagyatéki eljárás alapelvi vizsgálatának kiindulópontjaként kell megemlítenünk a hagyatéki tárgyalást, amely az eljárásban lévő felek között kialakult kontradikción keresztül kidomborítja az eljárás jellegét. Nem elhanyagolható sok esetben a perjogi analógia alkalmazása sem. Ebből az a feltételezés következik, hogy az alapelvek megjelenése is széleskörűen nyilvánul meg a nemperes és főként a közjegyzői nemperes eljárások közül. Érdemes megvizsgálni, valóban helyes-e ez az állítás.

Korábban említésre került, hogy a nemperes eljárások egyik jellemzője a *kétoldalú eljárás* elmaradása.[314] Sok esetben hiányzik a polgári peres eljárás klasszikus felperesi-alperesi viszonyából fakadó jogviszony, ami az ellenérdekű fél hiányában jelenik meg. A nemperes eljárásokban általánosságban megfigyelhető a tárgyalás generális hiánya. Ezzel szemben a hagyatéki tárgyalás tartása az ellenérdekű felek – például örökös és hitelező – álláspontjának ütköztetését is lehetővé teszi.

A hagyatéki eljárás ez alól – vagyis a tárgyalás általános hiánya alól – kivételt képez, hiszen a közjegyzőnek főszabály szerint tárgyalást kell tartania. IMREGH GÉZA szerint „*a tárgyaláson a közjegyzőnek módot kell adni valamennyi érdekeltnek arra, hogy a*

[312] Kúria Pfv.II.22.420/2001. – BH 2004. 466.
[313] 1.Pkf.20.651/2018/2. számú Debreceni Törvényszék másodfokú határozat 3.
[314] Az egyes iparjogvédelmi nemperes eljárások kivételével.

hagyatéki üggyel kapcsolatos észrevételeit, kifogásait, nyilatkozatait megtehesse".[315] E megállapítással teljes mértékben egyet kell értenünk. A tárgyalás széles körben ad lehetőséget az érdekelteknek nyilatkozataik megtételére. A tárgyalás fontossága külön kihangsúlyozandó, amennyiben a hagyatéki eljárás végrendeletet tartalmaz. Ebben az esetben az örökösöknek meg kell adni az esélyt arra, hogy a végrendelettel kapcsolatos jognyilatkozataikat megtegyék, amelyeket a közjegyző a tárgyalási jegyzőkönyvben rögzít. E követelménynek való megfelelés a hagyatéki eljárásban érdekeltek tisztességes eljáráshoz való alapjogát is érinti.

A hagyatéki eljárásban kiemelkedő szerep tulajdonítható a hivatalbóliság elve, a rendelkezési elv, a szóbeliség–nyilvánosság–közvetlenség hármas alapelve, a bizonyítással kapcsolatos elvek és a kétoldalú meghallgatás elve szabályainak. Az eljárási alapelvek egyik speciális vonatkozását tapasztaljuk a hagyatéki eljárás során, amennyiben a végrendelet szóbeli formája jelenik meg, mivel a szóbeli végrendelet esetén fokozottan előtérbe kerül a szóbeliség és a szabad bizonyítás elve.[316]

Az itt felsorolt és tárgyalt alapelvek mind alkalmasak lehetnek a közjegyző előtti hagyatéki eljárás hatékony lezárására, ezáltal elkerülhetővé teszik a polgári peres eljárást. Ennek köszönhetően az alapelveknek a permegelőzés tekintetében is jelentőségük lehet.

III.6.2.5. Kontroll a hagyatéki eljárás felett: A nyilvánosság elve és a tárgyaláshoz való jog

Amint az előbb említésre került, a közjegyzői nemperes eljárások közül a hagyatéki eljárásban központi szerepe van a tárgyalásnak, ennek következtében a nyilvánosság elvének.

A nyilvánosság elvének teljes és nem teljes fokozatát különböztetjük meg. A teljes nyilvánosság akkor valósulhatna meg, amennyiben a bíróság (közjegyző) minden cselekménye a közönség előtt zajlana le. A polgári eljárásokban teljes nyilvánosság elve jogpolitikai és célszerűségi indokok alapján nem érvényesül. Sem az 1952-es Pp., sem a Pp. nem követi a teljes nyilvánosság elvét, amelyhez a hagyatéki eljárás is igazodik. Álláspontunk szerint a hagyatéki eljárásban a nyilvánosság nem teljes fokozata érvényesül. A hagyatéki tárgyalás előkészítése alatt a nyilvánosság korlátozott, az

[315] IMREGH [2003] *i.m.* 211.
[316] Lásd erről bővebben: MOLNÁR Tamás, *A polgári eljárásjog alapelveinek megnyilvánulása a szóbeli végrendeletet tartalmazó hagyatéki eljárás esetén*, JURA, 2018/1, 369–377.

előkészítő cselekmények nem a nyilvánosság előtt zajlanak, ellentétben a hagyatéki tárgyalással. A nyilvánosság elvét szolgálta a 2015. szeptember 22. napjáig hatályban lévő, adott tárgyalási napra vonatkozó ügyekre tárgyalási jegyzéke. A tárgyalási jegyzék egy példányát a tárgyalások megkezdése előtt a tárgyalóterem ajtajára ki kellett függeszteni.[317]

A nyilvánosság elvének érvényre jutása a hagyatéki eljárás – ezzel együtt a közjegyző eljárása feletti – ellenőrzéshez járul hozzá azáltal, hogy a közönségnek módot ad a közjegyző és a felek „perbeli" cselekményeinek a megfigyelésére. A végintézkedés esetén különös jelentősége van annak, hogy a végrendelet közreműködői a nyilvánosság előtt tegyék meg jognyilatkozataikat a végrendelet körülményeire vonatkozóan. Ezáltal a nyilvánosság érvényre juttatása biztosítéka lehet az *anyagi igazság* kiderítésének.

A hagyatéki eljárás során a nyilvánosság elve nem teljes, hiszen mind a közjegyzőnek, mind a feleknek bizonyos fokú titoktartási kötelezettsége van. Ez leggyakoribb esetekben a személyes adatok védelmét[318], valamint a banktitok eseteit érinti. Ezekben az esetekben a közjegyzőnek korlátoznia kell a nyilvánosság elvét, amelyre a megoldás a szóbeli végrendeleti tanúk adatainak zártan történő kezelése és a jogerős hagyatékátadó végzés kivonatolása, vagyis kizárólag az egyes hagyatéki vagyonok külön íven történő feltüntetése az illetékes hatóságok irányába.

A hagyatéki eljárás másik kontrolljának tekinthető a *tárgyaláshoz való jog*. Kijelenthető, hogy alanyait tekintve a tárgyaláshoz való jog alapvetően az örökösként érdekelteket illeti meg. Álláspontunk szerint bizonyos esetekben az öröklésben érdekelteket – igénylőt, hagyatéki hitelezőt – is megilleti a tárgyaláshoz való jog, hiszen kérelmükre is megindulhat a hagyatéki eljárás. Ezekben az esetekben pedig tárgyalás tartása is szükséges.

A hagyatéki eljárás a tárgyalás szempontból is különleges nemperes eljárás, hiszen főszabályként érvényesül a tárgyalás tartásához való jog, a közjegyzőnek a hagyaték átadásáról hagyatéki tárgyaláson kell döntenie. A hagyatéki ügy tárgyalása kapcsán IMREGH GÉZA néhány, de annál jelentősebb kritikai észrevételt fogalmazott meg, amikor kimondta, hogy a hagyatéki tárgyalás sok esetben nem követi a szabályos

[317] 37/2003. (X.29.) IM rendelet a közjegyzői ügyvitel szabályairól 17. § (3) bek.

[318] Ezzel kapcsolatban kell megemlítenünk a közjegyzői eljárással összefüggő adatkezelést érintő, a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2016. április 27-i (EU) 2016/679. európai parlamenti és tanácsi rendelet (GDPR) rendelkezéseit, amely 2018. május 25. napján lépett hatályba.

tárgyalási formát, a megjelentek egyfajta „kötetlen” viselkedést tanúsítanak.[319] Teljes mértékben helyeselhető a kritika, hiszen a hagyatéki tárgyalás is polgári tárgyalás, vagyis a tárgyalási fegyelem megtartása mellett, a közjegyző által vezetett tárgyalás kereteit be kell tartani a tárgyalás megnyitásától a berekesztésig. A hagyatéki tárgyalásra a Pp. tárgyalásra vonatkozó szabályai szintén alkalmazhatóak, akár a rendreutasítás és a pénzbírság kiszabása.[320] A tárgyaláshoz való jog kizárólag a tárgyalás megtartását foglalja magába, nem pedig a tárgyalás kereteinek felek által történő meghatározását. A tárgyalás nem kizárólag a felek érdekét szolgálja, hanem a közjegyző pártatlan eljárását is, amely a közvetlenség elvében ölt testet.

A Hetv. rendelkezései szerint bizonyos esetekben lehetőség van a közjegyző részéről tárgyalás tartása nélkül átadni a hagyatékot. Amennyiben az örökhagyó után végintézkedés nem maradt, a közjegyző a hagyatékot tárgyalás nélkül is átadhatja, amennyiben csak egy törvényes örökös van; ha az örökösként érdekeltek egyezően, teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglaltan nyilatkoznak arról, hogy az örökhagyónak kizárólagos törvényes örökösei, és a hagyaték átadását a törvényes öröklés rendje szerint kérik, vagy csatolják az iratokhoz a közöttük a hagyatékra vonatkozóan létrejött teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt olyan egyezséget, amelynek alapján a hagyaték átadható; a póthagyatéki eljárásban; illetve ha az örökhagyó után csak olyan ingóság maradt, amelynek átadása az öröklési illeték alól mentes. Fontos szabály, hogy amennyiben végintézkedés maradt, a közjegyző nem hozhat döntést tárgyaláson kívül, ezekben az esetekben kötelező tárgyalást tartania. [321]

Érdemes kitérni a tárgyalás megtartásához fűződő (alkotmányos) érdekre. Helyeselhetőnek tartjuk a tárgyalás tartásának általános és széleskörű szabályozását. Ugyanakkor egyben igazolhatónak tekintjük a tárgyalás megtartása nélkül lefolytatott hagyatéki eljárás előbb felsorolt lehetőségeit. Ekkor ugyanis az észszerű határidőn belüli eljárás elve valósul meg, hiszen tárgyalás nélkül a közjegyző gyorsabban tud határozatot hozni, így kedvező hatást gyakorol az eljárás idődimenziójára is. Megemlíthető továbbá a költséghatékonysági tényező is, hiszen idézés kibocsátása nélkül csökkenthető a hagyatéki eljárás költsége. Az örökösként érdekeltek tárgyaláshoz

[319] IMREGH [2003] *i.m.* 210.
[320] A rendreutasításról lásd részletesen a Pp. 236. §-ában foglaltakat.
[321] Hetv. 95. § (1) bek.

való jogukban nem korlátozottak, hiszen megfelelő határidőn belül lehetőségük van tárgyalás tartását kérni.[322]

III.6.2.6. A közvetlenség és szóbeliség elve

A hagyatéki tárgyalás tartása nem kizárólag a felek érdekeit szolgálja, hanem a közjegyző előtti eljárásban megnyilvánuló garanciális elemeket is magában hordozza, amelyek a közvetlenség elvében öltenek testet.
A közvetlenség és szóbeliség elve messzemenően érvényesül, természetesen a nemperes eljárás sajátosságainak a keretei között.

A legtöbb nemperes eljárásban a *közvetlenség elve* fogalmilag fel sem merül, egyrészt a bizonyítás kizártsága, másrészt a tárgyalás tartásának általános hiánya miatt. A közvetlenség és szóbeliség elve a hagyatéki eljárásban a hagyatéki tárgyaláson nyilvánul meg, amelynek következtében a közjegyző és a felek személyes jelenléte módot adhat a hatásos tárgyalásvezetés megvalósítására. A közjegyző kérdéseket intézhet a hagyatéki eljárásban érdekelt felekhez, az általa célravezetőnek tartott szempontok szerint. Álláspontunk szerint a közvetlenség és szóbeliség elvének előtérbe kerülése meggyorsítja a hagyatéki tényállás tisztázását, ezáltal a hagyatéki eljárás lefolyását. Mindkét alapelv egyik közös megnyilvánulása, amikor a közjegyző a tárgyaláson a végintézkedést kihirdeti, az elejétől a végéig felolvassa, tartalmát megmagyarázza.

A hagyatéki eljárásban megfigyelhető alapvetően rossz és napjainkban talán visszaszorulóban lévő gyakorlati eset, hogy amennyiben nem állnak fenn a tárgyalás tartása nélküli átadás feltételei, a közjegyző a hagyaték tárgyalás tűzésére alkalmas ügyben az örökösként érdekelteket végzés formájában, írásban felhívja nyilatkozattételre. A nyilatkozattétel arra vonatkozik, hogy elfogadják-e a rendelkezésre álló iratok alapján a közjegyző döntését, amely szerint a törvényes öröklés rendje szerint adja át a hagyatékot. Amennyiben az örökösként érdekeltek a megszabott határidőn belül nem nyilatkoznak, a közjegyző meghozza a hagyatékátadó végzést, amelyet kézbesítteti a felek részére. Ez a gyakorlat bár csökkenti az eljárás időtartamát és esetleg költséghatékony elemei is mutatkoznak, azonban a közvetlenség elve hiánya miatt hátránnyal is járhat. Álláspontunk szerint ebből kifolyólag a tárgyaláshoz való jog mellett a közvetlenség és szóbeliség elve is sérelmet szenved. Ez esetben a feleknek

[322] A Hetv. 95. § (2) bekezdése szerint a törvényes örökös a tárgyalás nélkül meghozott hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedése előtt kérheti a tárgyalás kitűzését.

nincs lehetőségük álláspontjaikat, esetleges igényüket tárgyaláson előadni. Az örökösként érdekeltek nem mindig vannak olyan helyzetben, kellő információk birtokában, hogy eldöntsék: a tárgyalás tartása érdekükben állhat-e.

A tárgyalás megtartása *contra legem* egyébként sem mellőzhető, hiszen a Hetv. 43. § (1) bekezdése nem ad lehetőséget a közjegyzőnek a tárgyalás meg nem tartására. E szabály kimondja, hogy ha az ügy alkalmas a tárgyalásra, a közjegyző haladéktalanul kitűzi a hagyatéki tárgyalást. A rendelkezés alól kizárólag a már említett a Hetv. 95. § (1) bekezdésében foglaltak szerint lehetséges eltérni és tárgyalás tartása nélkül átadni a hagyatékot.

III.6.2.7. A polgári perjog sajátos alapelveinek egyes kérdései

Mint már fentebb taglaltuk, a perrendtartás kodifikációja során elfogadásra került új alapelvként a *felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége,* amelynek értelmében a felek kötelesek előmozdítani az eljárás koncentrált lefolytatását és befejezését.[323] E magatartás tevőlegességet, egyfajta aktivitást kíván meg a felektől. A hagyatéki eljárásban ez is lefordítható a célirányos, adekvát, lényegre törő nyilatkozatok kívánalmára, illetve a költségtakarékosságra.

A hagyatéki eljárásban külön kiemelkedő szerep tulajdonítható a *felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettségének*, amely végig kíséri az egész eljárást. Már a leltárfelvétel során döntő jelentősége lehet annak, hogy a megjelent örökösként érdekeltek milyen tartalmú nyilatkozatokat tesznek. A büntetőjogi felelősségre vonás eseteit most nem taglalva[324], jelentős érdeksérelmet okozhatnak a felek, amennyiben nem tesznek eleget igazmondási kötelezettségüknek.

Álláspontunk szerint a hagyatéki eljárásban – ellentétben a polgári peres eljárással – *más tartalommal bír* a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége. A más tartalom minőségi változást hordoz magában, hiszen a polgári perben a feleknek nincs abszolút igazmondási kötelezettségük[325], viszont a hagyatéki eljárásban igen. Ez megvalósulhat más örökösök személyéről vagy más hagyatéki vagyontárgyról való tudomással is. A hagyatéki eljárásban szereplő örökösként érdekelt nem teheti meg,

[323] Pp. 4. § (1) bek.
[324] Ezek között a Btk. 272. § (1) bekezdés szerinti hamis tanúzás, a Btk. 373. § (1) bekezdés szerinti csalás, valamint a Btk. 393. § (1) bekezdés szerinti készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés bűncselekménye említhető. A közjegyzői gyakorlatból felhozható példa, amikor az örökösként érdekeltek által az örökhagyó halálát követően az örökhagyó nevén lévő bankkártya használatával vesznek fel pénzt, amelyet az esetek döntő részében az örökhagyó illő eltemetésére fordítanak.
[325] Lásd részletesebben: II.7.3.4. pont.

hogy nem az abszolút igazmondási kötelezettséget követi, hiszen azzal akadályozza a hagyatéki eljárás sikerességét.[326]

Nem kizárt az igazmondási kötelezettség abban az esetben sem, ha például a törvényes örökösként érdekelt abból az okból nem hozza a közjegyző és a többi fél tudomására az örökhagyó létező írásbeli végrendeletét, hogy abban őt az örökhagyó kizárta az örökségből. Ennek egyik oka, hogy a bizonyítási eljárás hiánya miatt sok esetben a közjegyző ki van szolgáltatva a felek nyilatkozatainak főként az öröklött vagyon és további örökösök személyére vonatkozóan. A közjegyzői gyakorlatban nem ritka az olyan eset, amikor az egyik örökös „letagadja" örököstársát, amely csak hónapok vagy esetleg évek elteltével derül ki. Ilyen esetben – amennyiben a törvényi feltételek fennállnak – megismételt hagyatéki eljárás keretében orvosolható a jogsérelem.[327]

Az igazmondási kötelezettséget – korábban már NÉMETH JÁNOS által idézett, PLÓSZ SÁNDOR által megfogalmazott – *hazudozás tilalma* követelményként értelmezhetjük, amelynek hagyatéki eljárásban az egyik oldala *bejelentési kötelezettségként* realizálódik: más örökösök, vagyontárgyak és végrendelet tudomására jutása esetén áll fenn.

Említést kell tennünk újra a szóbeli végrendeletet tartalmazó hagyatéki eljárásban a szóbeli végrendeleti tanúk, illetve a szóbeli végrendeleti örökösök felé irányuló aktivitásra épülő fokozott *eljárástámogatási kötelezettség* elvére, amely előrébb mozdíthatja az eljárás befejezését, végső soron a hagyaték átadását. A szóbeli végrendelet rekonstruálása esetén kiemelkedően fontos, hogy a felek együttműködjenek egymással és a közjegyzővel, valamint hogy az igazmondási kötelezettségüknek is teljes mértékben eleget tegyenek.

A hagyatéki eljárás szempontjából releváns alapelvként vizsgálható a *jóhiszeműség elve*. A Pp. 5. §. (1) bek. szerint: „*A felek és más perbeli személyek eljárási jogaik gyakorlása és kötelezettségeik teljesítése során jóhiszeműen kötelesek eljárni*". A jóhiszeműség alapelve szintén irányadó a hagyatéki eljárásra is, fenntartva ezzel a közjegyző pénzbírság kiszabására vonatkozó döntésének jogkörét.

Tekintettel arra, hogy az alapelvek normatív rendelkezések, ezáltal megsértésükhöz szankció is párosulhat. Jól mutatja ezt a jóhiszeműség elvének szankciója, amely

[326] A közjegyzői gyakorlatban az igazmondás kötelezettsége teljesítésének elősegítése a felek által előadott nyilatkozatok tárgyalási jegyzőkönyvben való rögzítésével is megvalósulhat. A közjegyző nyilatkoztatja a megjelent örökösöket, hogy nincs tudomásuk más örökösről vagy végintézkedésről.

[327] Meg kell említenünk, hogy e jogsérelem helyreállítása nem biztos, hogy a közjegyző előtt történik, hiszen 1 éven túl már kizárólag bíróságtól lehet kérni a hagyatéki eljárás megismétlését.

kimondja, hogy „*a bíróság azt a felet vagy más perbeli személyt, aki a jóhiszeműség követelményével ellentétes magatartást tanúsít, pénzbírság megfizetésére kötelezi, valamint az e törvényben meghatározott más jogkövetkezménnyel sújtja*".[328] Megvizsgálva a hagyatéki eljárás szankciórendszerét, egyértelműen kijelenthető, hogy a pénzbírság vagy esetleg az okozott költségek megtérítése merülhet fel szankcióként. A hagyatéki eljárás célja, vagyis az „öröklés közhitelű tanúsításától" való megfosztás semmilyen esetben sem szolgálhat szankcióként.[329] E megállapítás párhuzamba vonható a polgári peres eljárás vonatkozásában azzal, hogy a rosszhiszeműség a Pp. szerint sem eredményez önmagában pervesztességet.

Mindezek fényében kijelenthető, hogy a közjegyző eljárások közül a hagyatéki eljárásban bír a legnagyobb jelentőséggel a felek *eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége,* valamint a *jóhiszeműség elve,* mint alapelvi kötelezettség.

III.6.2.8. A rendelkezési elv és a kérelemre történő eljárás elve

A rendelkezési elv – a perrel való szabad rendelkezés, vagyis a diszponálási jog[330] – megnyilvánulását két aspektusból érdemes megvizsgálni. Egyrészt abból, hogy az öröklésben érdekeltek mennyiben rendelkezhetnek a hagyatéki eljárással – pontosabban az eljárásba vitt anyagi és eljárási jogosultságokkal; másrészt abból, hogy a közjegyző mennyiben végezhet hivatalból cselekményeket.

A feleket megillető kérelemre történő eljárás elve nem teljesen bontakozik ki a hagyatéki eljárásban. Korlátozásnak tekinthetjük, hogy a hagyatéki eljárás nem minden esetben az érdekelt kérelmére indul meg, számos esetben törvényi kötelezettség az eljárás hivatalból való megindítása. Ezáltal a hagyatéki eljárás – ellentétben a peres eljárással[331] – nem csupán az érdekelt indítványával (kérelmével) és kérelme alapján jöhet létre.[332] Igazolhatónak tartjuk a kérelemre történő eljárás e formájának megszorítását, hiszen nagyobb társadalmi és gazdasági érdek mutatkozik a hagyatéki eljárások megindítása és sikeres lefolytatása mellett. Ennek köszönhetően elkerülhető, vagy legalábbis redukálható az "uratlan" hagyatéki vagyonok kialakulása.

---

[328] Pp. 5. § (2) bek.

[329] Ahogy nem szolgálhat szankcióként a jogerős hagyatékátadó végzés „visszatartása", vagyis az illetékes hatóságok felé való megküldésének akadályozása.

[330] SZALMA József, *A rendelkezési elv az európai és a magyar polgári peres eljárásban*, Közjegyzők Közlönye, 2017/4, 30.

[331] Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a polgári peres eljárásban is találkozhatunk olyan esettel, amikor nem az anyagi jogi érdekelt kérelmére indul a per, például fogyasztóvédelmi perek esetében.

[332] Lásd bővebben: SZALMA [2017] *i.m.* 34.

A rendelkezési elv korlátozásaként említhetjük – igazodva a polgári perben a „perbe vitt jog" intézményéhez – a hagyatéki eljárás tárgyát, hiszen a közjegyző csak a hagyatékhoz tartozó azon vagyontárgyak átadásáról dönthet, amelyek a halálakor az örökhagyó tulajdonában álltak. Amennyiben egy vagyontárgy hagyatékhoz tartozása vitatott, annak átadását a hagyatékból való kihagyás útján a közjegyző mellőzi. Ezek ugyanis, mint tulajdoni igények, bírósági úton érvényesíthetők.[333] Negatív megközelítésben viszont, ha van hagyatéki vagyon, akkor annak átadása felől a közjegyzőnek döntenie kell. Az örökösként érdekeltek még közös nyilatkozatukban sem indítványozhatják, hogy a közjegyző ne adja át az adott hagyatéki vagyontárgyat.

A hagyatéki eljárás során a közjegyző bár folytathat le bizonyos megkereséseket, ha olyan adat vagy irat szükséges, amellyel a megkeresett rendelkezik, azonban hivatalból nyomozási cselekmények nem végezhetőek. Vagyis a közjegyzői oldalról tekintve a *nyomozati elv* nem teljesülhet ki.[334] E körben érdemes azonban megemlíteni, hogy a közjegyző, amennyiben erre utaló körülmény merül fel, a szolgáltató (pl. pénzintézet) irányába megkereséseket folytathat le.[335] Ez azonban álláspontunk szerint nem feltétlenül a hivatalbóliság jele, hiszen a közjegyzőnek értesülnie kell – akár a hagyatéki leltárból, akár kérelemre – a hagyatéki vagyon esetleges létéről. Mindazonáltal a nyomozati elv egyik jelének is felfogható.

A nemperes eljárás jellegéből következően nem beszélhetünk peranyagról, azonban az 1952-es Pp.-ben is meghatározott peranyag-szolgáltatási kötelezettség részben érvényesülhet, hiszen az öröklésben érdekelteknek kell kellő mennyiségű adattal, információval ellátnia a közjegyzőt.[336] A gyakorlatban mégis sokszor előfordul, hogy az örökösként érdekeltek a közjegyzőtől kérik a hagyatéki vagyon felkutatását. Ez leggyakrabban akkor fordul elő, ha az örökösként érdekelteknek csak arról van tudomásuk, hogy az örökhagyó valamelyik pénzintézetnél folyószámlával, esetleg más

[333] Hetv. 81. § (1) bek.
[334] E témával kapcsolatban lásd: TÓTH Ádám, *Dr. Sherlock Holmes Közjegyző*, Közjegyzők Közlönye 2000/11, 13.
[335] A 2017. évi CXXXVI. törvény az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények és egyéb igazságügyi tárgyú törvények módosításáról új eljárást vezetett be a szolgáltatók megkeresése tekintetében, amelynek során a közjegyző elektronikus úton, erre a célra kialakított informatikai rendszeren keresztül keresi meg a szolgáltatókat. Az új eljárás önmagában nem növeli a hivatalbóliságot, azonban hatása lehet a hagyatéki eljárás gyorsabb és hatékonyabb befejezésére.
[336] Ennek címzettje nem mindig az öröklésben érdekelt, hiszen például amennyiben az öröklésben olyan személy látszik érdekelnek, akinek nincs törvényes képviselője, vagy tényleges akadály miatt nem járhat el az ügyben vagy ügyeiben akadályozott természetes személy, akkor a leltárelőadó feladata, hogy az illetékes gyámhivatalt értesítse a hagyatéki leltár egy példányának megküldésével. Lásd erről Hetv. 24. § (1) bek.

banki termékkel rendelkezett, azonban a pontos pénzintézetet nem tudják megnevezni. Más a helyzet az ingatlanhagyaték esetében, hiszen a közjegyző országos megkeresést tud alkalmazni az ingatlan-nyilvántartás rendszerében.[337]

A fentiekből megállapítható, hogy a hagyaték eljárás céljából fakadóan más nemperes eljárásokhoz képest a közjegyzőnek tágabb mozgástere van a felek rendelkezési jogának esetleges limitálására. A hagyatéki eljárás megindítása felett a felek nem rendelkeznek szabadon, illetve a kérelemre történő eljárás mellett a hivatalbóli eljárás túlsúlya mutatható ki.

III.6.2.9. A közjegyző által foganatosítható bizonyítás szabályai

A XX. század első felében uralkodóvá vált nézet szerint „*bizonyítás alatt a félnek azt a cselekvényét érti, mellyel az a bíróságot a tényállítás valóságáról vagy valótlanságáról meggyőzni törekszik, s a Pp. szerint a bíróságnak a tényállítás valóságát vagy valótlanságát kell megállapítani, s e tekintetben a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét juttatja érvényre, amely a leghathatósabb eszköz az igazság kiderítésére*.”[338]

Az 1952-es Pp. a *szabad bizonyítás* elvén alapul, bizonyítási eljárás lefolytatására – főszabály szerint – bíróság jogosult peres eljárás keretében. Az alapelv azonos tartalommal és más elnevezéssel szerepel a Pp.-ben is.[339] A szabad bizonyítás elve a bizonyítási eszközök alkalmazása területén nem köti a felek kezét, ez a szabály azonban a nemperes eljárásokban nem feltétlenül érvényesül. A bizonyítás kötöttsége a nemperes eljárásoknál egyáltalán nem ritka, amely az okirati bizonyításra való korlátozást jelenti.[340] A tényállás megállapítása és a bizonyítás felvétele központi kérdése a nemperes eljárásoknak.

A Pp.-ben a bizonyítás szabályai jelentős változásokon mentek keresztül. Jelen értekezésnek nem célja a polgári perjogban lévő bizonyítás szabályainak bemutatása, azonban fontos megemlíteni, hogy a bizonyítással kapcsolatos módosítások főként alapelvi szintű változásnak köszönhetőek, hiszen a *perkoncentráció* elvének

[337] Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy 2018. év második felétől a közjegyzők széles körben betekinthetnek és adatokat igényelhetnek a pénzintézetek nyilvántartásaiból, amely felgyorsítja és megkönnyíti a hagyatéki vagyon igazolását. Érdemes lenne elgondolkozni azon, hogy a közjegyző nyomozati elve tovább erősödjön és közvetlenül bejegyezzen, módosítson vagy töröljön a különböző hatóságok által vezetett nyilvántartásokban. Ezt a polgári eljárásjogban megfigyelhető digitalizáció előretörése is segítheti.
[338] BACSÓ Jenő, *A polgári per célja*, Studium Könyvkiadó Rt., Budapest, 1934, 4.
[339] A Pp. 263. §-a foglalja magában a tényállás szabad megállapításának elvét.
[340] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 79.

bevezetésével és az osztott perszerkezet elfogadásával a bizonyítás szabályai is változást igényeltek.[341] A bizonyítással kapcsolatban szükséges itt is kiemelni, hogy a Pp.-ben a szabad bizonyítás elve megnevezés helyett a *tényállás szabad megállapításának* elve, illetve a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve jelenik meg.

FARKAS József a bizonyítás felvétele szempontjából a nemperes eljárásokat négy csoportba sorolta: 1. a bíróság a peres eljárással azonos bizonyítást foganatosít, 2. kész bizonyítást folytat le, 3. bizonyítás helyett a valószínűsítés is engedhető, 4. a bíróság nem folytat le bizonyítást.[342]

A közjegyző valamennyi eljárása nemperes eljárás, amelyekre általánosságban helytálló megállapítás, hogy szűk körben van helye bizonyításnak.[343] A jogirodalomban fellelhető álláspontok a hagyatéki eljárást – a bizonyítás felvétele szempontjából – az első kategóriába, a rendes bizonyítást foganatosító körbe sorolják.[344] Máig helytálló megállapítás, hogy „*a hagyatéki eljárásban folyó bizonyítás így a peres és a nemperes eljárások bizonyítási szabályainak tarka szőttese.*"[345] A bizonyítás szabályaira elsődlegesen a Hetv. vonatkozik, figyelemmel a Pp. bizonyításra vonatkozó rendelkezéseire is.

Megállapítható, hogy a hagyatéki eljárásban – mint nemperes eljárásban – a bizonyítás felvétele, illetve a bizonyítás köre és az ezek során felhasználható bizonyítási eszközök is korlátozottak.[346] ANKA TIBOR szerint „*fő szabályként a hagyatéki eljárásban bizonyítás felvételének helye nincs*."[347] Ezt az álláspontot erősíti a normatív szabály is, miszerint „*ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a hagyatéki eljárásban – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – bizonyítás felvételének nincs helye, azonban a*

[341] A bizonyítással kapcsolatban új fogalmakkal és jogintézményekkel kell megismerkedni: állítási és bizonyítási szükséghelyzet, bizonyítási kötelezettség helyett bizonyítási érdek, valamint a magánszakértői vélemények térnyerése.

[342] FARKAS József, *A nemperes eljárások néhány elméleti kérdése*, Jogtudományi Közlöny, 1962/8, 415.

[343] A Kjnp. általános indokolása kifejti, hogy a közjegyzői nemperes eljárások jellegéből kiindulva az eljárásban nincs helye bizonyításnak, ha annak elvégzéséhez kényszerintézkedésre lenne szükség, harmadik személy számára kötelezettség teljesítését tenné szükségessé, és a kérelmező nem rendelkezik e személy kötelezettségvállaló nyilatkozatával, vagy pedig a bizonyítás lefolytatásához harmadik személy jogszabályon alapuló hozzájárulása szükséges, és ez nem áll a kérelmező rendelkezésre.

[344] Lásd bővebben: KENGYEL Miklós, *A jogrendszer tarka mikrovilága: A nemperes eljárások*, Közjegyzők Közlönye, 2003/2, 8, valamint KIRÁLY Lilla – SIMON Károly László, *Bizonyítás a nemperes eljárásokban*, Magyar Jog, 2006/1, 23.

[345] KIRÁLY – SIMON *i.m.* 23.

[346] Megfigyelhető, hogy milyen kiemelkedő jelentősége van a bizonyításnak a hagyatéki eljárást követően, amennyiben végrendelet határozza meg az öröklési rendet. A bírói gyakorlat szerint a végintézkedés érvénytelenségének a megállapítása iránti perekben, ha a végintézkedés az örökhagyó aláírásának eredetisége tekintetében válik vitatottá, a szakértői bizonyítás nem mellőzhető. Lásd: BH2015. 306.

[347] ANKA Tibor, *Öröklési jog – Hagyatéki eljárás*, HVG–ORAC, Budapest, 2014, 50.

hagyatéki eljárásban érdekelt és az eljárásban részt vevő más személy álláspontja alátámasztására okiratot csatolhat be."[348] A bizonyítási indítványok felek általi előterjesztésének kizártsága, hogy a hagyaték átadása tárgyában a tényállást a közjegyzőnek hivatalból kell megállapítani.[349]

A bizonyítási eljárás korlátozottsága főszabály, amely szabály alól több kivételt említ a Hetv. Ezek a rendelkezések áttörik a bizonyítás kizártságának elvét. A kivételeket négy csoportba sorolhatjuk.

Az *első csoportba* tartozó kivétel a hagyatéki eljárás nemperes jellegéből fakad, amely szerint okirati bizonyítás megengedett. Ezt támasztja alá a Hetv. 13. § (1) bekezdése. Az okirat becsatolása lehetséges, és egyben szükséges is lehet az öröklési rend megállapításához, például a születési és házassági anyakönyvi kivonatok bemutatása. Helyesen értelmezve az ehhez a csoporthoz tartozó kivételeket, inkább a hagyatéki eljárás részvevői álláspontjuk és a tényállítás bizonyítására szolgáló okiratok igazolásáról beszélhetünk, hiszen azokat mérlegelni nem lehet.

A *második csoportba* sorolható a Hetv. speciális rendelkezése, amely szerint bizonyításnak van helye, amennyiben a hagyatéki eljárásban érdekelt a hagyatéki eljárásban a hagyaték átadását érintő lényeges kérdésben a Kjnp. szerinti előzetes bizonyítás felvételét vagy igazságügyi szakértő kirendelését indítványozza.[350]

A *harmadik csoportba* a holtig tartó haszonélvezeti jog megváltása tárgykörében lefolytatandó bizonyítási eljárás tartozik. A Ptk. kodifikációja során a túlélő házastársat megillető özvegyi haszonélvezeti jog megváltásának a szabályai változtak, hiszen a házastárssal szemben a holtig tartó haszonélvezeti jog megváltása nem igényelhető, azonban a házastárs – a jövőre nézve – bármikor igényelheti a haszonélvezeti jog megváltását.[351] Az özvegyi (holtig tartó) haszonélvezeti jog megváltása esetén a Hetv. nem korlátozza a bizonyítási eljárás során felhasználható bizonyítási eszközöket, így arra a polgári perrendtartás általános szabályai vonatkoznak.[352] A túlélő házastárs haszonélvezeti jogának megváltása tárgyában folyó eljárás keretében a közjegyző nincs korlátozva az igénybe vehető bizonyítási eszközök köre tekintetében, így teljes bizonyítás foganatosítható.[353]

---

[348] Hetv. 13. § (1) bek.
[349] Hetv. 70. § (1) bek.
[350] Hetv. 13. § (2) bek.
[351] Ptk. 7:58. § (2) bek., valamint 7:59. § (1) bek.
[352] Hetv. 97. § (2) bek.
[353] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 736.

A *negyedik csoportba* tartozik a szóbeli végrendelet esetén lefolytatható bizonyítási eljárás. A szóbeli végrendelettel kapcsolatos bizonyítás a szóbeli végrendeleti tanúk, illetve a közvetett tanúk bevonásával, meghallgatásával történhet.[354] A szóbeli végrendelet tartalmának és alakiságának vizsgálata legtöbbször bizonyítási eljárás lefolytatását teszi szükségessé.

Megállapítható, hogy a hagyatéki eljárásban a közjegyzőnek *korlátozott* lehetőségei állnak rendelkezésre, amennyiben bizonyítási eszközök igénybevétele válna szükségessé, vagy éppen bizonyítási eljárást kellene lefolytatni. Bizonyítási eszközként felhasználható a szóbeli végrendeleti tanúk vallomása. Megengedett a bizonyítás a szóbeli végrendeleti tanúk és a közvetett tanúk meghallgatása során. Ezekben az esetekben a tanúk által előadott előzetes nyilatkozatoknak a felolvasása lehetséges. A jogirodalomban található álláspont szerint nincs helye a bizonyításnak a szóbeli végrendeleti tanúk vallomásának alátámasztására, kiegészítésére vagy megcáfolására, esetleg a szavahihetőségük lerontására. A tanúk vallomását a bizonyító erejük szempontjából sem értékelni, sem mérlegelni nem lehet.[355] Megfontolás tárgya lehet, hogy a közjegyző korlátozott bizonyítási lehetősége mennyiben hátráltatja a hagyatéki eljárás eredményes befejezését, vagy éppen a bizonyítás hiánya ad lehetőséget a hagyatéki eljárás gyors és hatékony lezárására. Álláspontunk szerint bizonyos mértékig igazolható a bizonyítás foganatosítása, ám védhetőnek látjuk annak – a nemperes eljárás sajátosságai miatti – korlátozását.

A bizonyítási eljárás egyéb esetekben egyáltalán nem folytatható le. Akkor sincs erre lehetőség, ha azt valamennyi érdekelt közösen előterjesztett beadványban kérelmezi. A bírói gyakorlat egységes abban, hogy bizonyításnak nincs helye az írásbeli végrendelet érvényessége és a bejelentett hitelezői igénnyel kapcsolatban sem, az érdekelt ezzel kapcsolatos igényét csak a polgári perben érvényesítheti.[356] A közjegyző által a bizonyítási indítványok elutasítása tárgyában hozott végzés ellen külön fellebbezésnek nincs helye, a polgári peres eljárás szabályaihoz hasonlóan az eljárást befejező határozatban kell a közjegyzőnek indokolnia, miért mellőzte a bizonyítást. A hagyatéki eljárásban érdekelt fél az eljárást befejező határozat elleni fellebbezésben sérelmezheti a

[354] Amennyiben a szóbeli végintézkedés tanúja elhunyt, vagy más okból nem képes nyilatkozni, a végintézkedés megtételének körülményeiről és tartalmáról az általa azokról korábban tett olyan személy (közvetett szóbeli végrendeleti tanú) nyilatkozata alapján is meg lehet győződni, aki az elhunyt tanú által hallottakról tudomással bír.
[355] ANKA [2014] *i.m.* 51.
[356] Legfelsőbb Bíróság Pfv. 21119/1996. – BH 1997. 401.

bizonyítási indítványának mellőzését. A hagyatéki eljárásban az özvegyi (holtig tartó) haszonélvezeti jog és a szóbeli végrendelet eseteiben folytatható le bizonyítási eljárás.

A szakirodalomban ugyanakkor megfigyelhető olyan álláspont is, amely szerint viszonylag széles körben nyílik lehetőség a különböző bizonyítékok beszerzésére a hagyatéki eljárás során, amire szükség is van, hiszen a szóbeli végrendelet érvényessége a törvényi feltétel egyidejű és egymás mellett, a végrendelkezés időpontjában történő fennállásán múlik, amelyet viszont megtámadása esetén csak kellő bizonyítottság alapján ismer el a bíróság.[357]

Összességében vizsgálva a közjegyzői nemperes eljárásokat, kijelenthető, hogy a fizetési meghagyásos eljárás és a végrehajtási eljárás mellett a legnagyobb részben a hagyatéki eljárás töri át a bizonyítás felvételének hiányát.[358] Azonban ezek a megszorító szabályok a közjegyzőt korlátozzák abban, hogy a tények fennállásáról közvetlenül meggyőződjön, így többnyire csak a bizonyítás nélküli tényállás-megállapítást teszik lehetővé.[359]

III.6.2.10. A jogorvoslathoz való jog vizsgálata jogorvoslati modellek tükrében

A hagyatéki eljárás jogorvoslati rendje mára kiforrott, törvényi szinten szabályozott zárt rendszert képez. A jogalkotó a hagyatéki eljárás során igénybe vehető jogorvoslatok a Hetv. külön jogorvoslati szabályaiban ölt testet. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni a Pp. rendelkezéseit sem, főként a fellebbezés részletszabályaira, mint például a fellebbezés alaki és tartalmi rendelkezéseire vonatkozóan. A Hetv. és a Pp. jogorvoslati rendszere közötti legfőbb kapcsolat a fellebbezés jogintézménye, hiszen a közjegyző által hozott végzés ellen – amennyiben a Hetv. engedi – fellebbezésnek van helye, amelynek elbírálása az illetékes törvényszék hatáskörébe tartozik.

GÁSPÁRDY László szerint – aki álláspontját a He. szabályainak kritikájaként fogalmazta meg – nem indokolt fellebbezési jogot biztosítani a közjegyző végzésével

[357] Lásd erről bővebben: GÁJERNÉ SZABÓ Andrea, *A szóbeli végrendelet problémái a bírói gyakorlatban*. Jogi Fórum 2016. augusztus, http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gajerne_szabo_andrea__a_szobeli_vegrendelet_problemai_a_biroi_gyakorlatban[jogi_forum].pdf (letöltés dátuma: 2019. január 20.)

[358] Fmhtv. 18. § (3) bek. szerint: „*A fizetési meghagyásos eljárásban bizonyítási eljárás lefolytatásának nincs helye*.” Ez a rendelkezés nem akadályozza a költségkedvezmény, valamint a részletfizetés és fizetésre halasztás engedélyezése iránti kérelem alaposságának a közjegyző általi vizsgálatát, amely esetleges okirati bizonyítási eljárást is magában foglal. A végrehajtási eljárásban a végrehajtás elrendelése körében a jogutódlás megállapítása során van további bizonyításra lehetőség közjegyzői eljárásban. A közjegyző akár meghallgatást is tarthat a jogutódlás tárgyában.

[359] Lásd bővebben: FARKAS József, *A bizonyítás a polgári perben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1956, 65–85.

szemben. Meglátása szerint ez logikus volt akkor, amikor a közjegyző az állam alkalmazottja volt, *egy hierarchia alsó-első láncszeme*. A helyzet azonban a magánközjegyzőség visszaállításával megváltozott. Érvelésében kifejti, hogy a választottbíróság ítéletével és a közigazgatási aktusok bírósági felülvizsgálatával szemben sincs helye fellebbezésnek. Megoldási javaslatként megfogalmazta, hogy a közjegyző sérelmesnek tartott határozatával szemben perindítási jogot kellene biztosítani, ha ellentétesen érdekelt felek vannak a hagyatéki eljárásban.[360]

Álláspontunk szerint továbbra sem indokolt megvonni a fellebbezési jogot a közjegyző végzésével szemben. Egyrészt a fellebbezési jog, mint rendes jogorvoslat gyors és hatékony jogvédelmet tud biztosítani a hagyatéki eljárásban érdekelt felek részére, hogy a közjegyző által okozott sérelmes döntést orvosolja. Másrészt egységes közjegyzői gyakorlat kialakítását is szolgálja, hiszen iránymutatást szab a közjegyzők részére. Mindezeken felül a fellebbezés a jogorvoslathoz való jog, mint Alaptörvényben lefektetett alapjog érvényesülését is szolgálja.

IMREGH Géza akként fogalmaz, hogy a közjegyző határozatai az érintettek részére nézve három alapon lehetnek sérelmesek: jogszabálysértő, megalapozatlanság, törvénysértő és egyben megalapozatlan.[361]

A jogorvoslatra vonatkozó statisztikai adatokat megvizsgálva nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a 2016. évben a hagyatéki eljárásban mindösszesen 301, míg a 2017. évben összesen 269 fellebbezést nyújtottak be a felek.[362] Ez a statisztikai adat GÁSPÁRDY László által fent megfogalmazott fellebbezés kizártsága elvét erősíti. A fellebbezések alacsony száma ellenére azonban indokolt fenntartani a fellebbezés lehetőségét, mint általános jogorvoslati fórumot.

A fellebbezési jog kizártsága azért sem indokolt, mivel számos esetben fontos jelentősége lehet a hagyatékátadó végzés hibájának gyors, peren kívüli orvoslására. Példaként hozható fel a gyakorlatban a közjegyző által hibásan átadott azon hagyaték, amelynek során alakilag aggályos végintézkedésre alapozza a hagyatékátadó döntését. Ebben az esetben az ideiglenes hagyatékátadó végzésben perre „utasított" örökösként érdekeltet terheli a perindítási teher, a magas illeték megelőlegezése, illetve a bizonyítási indítvány előterjesztése. Ezt elkerülve a közjegyző esetleges anyagi jogi és eljárásjogi tévedését a másodfokú bíróság tárgyalás tartása nélkül meghozott végzésével

[360] GÁSPÁRDY [2001] *i.m.* 7.
[361] IMREGH [2003] *i.m.* 261.
[362] MOKK által közölt 2017. évre vonatkozó statisztika.

orvosolhatja. Meglátásunk szerint ezen okból is érdemes fenntartani a fellebbezés lehetőségét a hagyatéki eljárásban.

Annak érdekében, hogy teljes képet kapjunk a hagyatéki eljárás során igénybe vehető fellebbezésről, érdemes néhány gondolat erejéig a Pp. megváltozott fellebbezési szabályaira is kitekinteni. Mint már a fizetési meghagyás jogorvoslati rendszerénél említettük, a Pp.-ben a fellebbezés tekintetében koncepcionális változás következett be.[363] A korábbi nehezen átlátható szabályozási megoldással szemben az új megoldás a végzés elleni fellebbezési jog egyértelműsége érdekében a végzéssel szemben főszabályként a rendes jogorvoslat kizártságát, és a fellebbezéssel támadható végzések kifejezett felsorolását mondja ki.

A Pp. fellebbezésre vonatkozó változásai a hagyatéki eljárás során csak részben érzékelhetőek. Ez annak tudható be, hogy a Hetv. külön jogorvoslati struktúrával rendelkezik. Másrészt azokban az esetekben, ahol a Pp. mögöttes jogszabályként alkalmazandó, figyelembe kell venni az átalakult fellebbezési szabályokat. Következésképpen azokban az esetekben, amelyeket a Hetv. 109. § (1) bekezdése nem tartalmaz, a Pp.-t kell alkalmazni. Ide sorolhatóak az igazolási kérelem, a kézbesítési kifogás tárgyában meghozott végzések elleni fellebbezési szabályok.

III.6.2.11. További alapelvek vizsgálata

A hagyatéki eljárást tekintve az igazságszolgáltatási alapelvek közül – hasonlóan a fizetési meghagyásos eljárásnál tett megállapítással – nem értelmezhető a bírák függetlenségének elve, a társasbíráskodás elve, a nem hivatásos bírák (ülnökök) részvételének elve.

A polgári per sajátos alapelvei közül a bíróság közrehatásának elve és a perkoncentráció elve szintén kizárható. A hagyatéki eljárás a polgári peres eljáráshoz képest nem különül el perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra.[364] Ennek következtében az osztott perszerkezetből fakadó és a polgári per teljes életciklusa alatt érvényesülő perkoncentráció követelménye sem indokolható. Amennyiben a hagyatéki eljárásban érdekeltek között jogvita alakul ki, és a közjegyző ideiglenes hatállyal adja át a hagyatékot, az ezt követő hagyatéki per a főtárgyalási modell szerint két szakra különül el. Ebben az esetben a hagyatéki eljárás nem tekinthető a perfelvételi szaknak. Ezzel

[363] Pp. 365. § (2) bek. b.) pontja.
[364] Hetv. 10/A. § (4) bek. első fordulat.

kapcsolatban fontos megjegyezni – amelyet a jogalkotó a fizetési meghagyásos eljárás esetében nem emelt normaszöveggé – hogy azokat az eljárási cselekményeket, amelyek megtételét a Pp. a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig teszi lehetővé, a hagyatéki eljárást befejező végzés meghozataláig lehet megtenni.[365]

A felek peranyag-szolgáltatásának elve annyiban érvényesül, hogy egyrészt az örökösként érdekeltek feladata a közjegyző rendelkezésére bocsátani a nemperes eljárás eldöntéséhez szükséges jelentős tényeket. A hagyatéki eljárás során a tárgyalási elv és a nyomozati elv egyfajta keveredése figyelhető meg: főszabály szerint a feleknek kell a közjegyző részére előterjeszteni a hagyatéki eljárásra vonatkozó tényeket – örökösök adatai, hagyatéki vagyontárgyak megjelölése – azonban ennek igazolása sok esetben már a közjegyző feladata. Sarkalatos példája ennek ingatlan esetén az ingatlan-nyilvántartás adatainak lekérdezése.

A tárgyalási elv érvényesülésének korlátozása is megmutatkozik, amely abból fakad, hogy a hagyatéki eljárásban a bizonyítási indítványok előterjesztésének korlátozása áll fenn.

[365] Hetv. 10/A. § (4) bek. második fordulata.

III.6.3. A közjegyzői okirat-szerkesztési eljárás

III.6.3.1. A közjegyző okiratszerkesztő tevékenységének elhelyezése a polgári eljárásjogban

A közjegyző okiratszerkesztő tevékenysége régi hagyományra nyúlik vissza a magyar polgári eljárásjog történetében. Jelentőségét meghatározza a magyar jog kontinentális jogrendszerben betöltött szerepe, mivel a kontinentális jogrendszerekben – így a magyar polgári eljárásjogban is – az *okirati bizonyítás* központi szerepet tölt be. A szakirodalomban fellelhető álláspont szerint „az okirati bizonyításnak a polgári perben kiemelkedő a jelentősége, hiszen az okirat a legmegbízhatóbb bizonyítéknak minősülhet."[366]

E körben fontos rámutatni arra, hogy a Pp. megerősíti az okirati bizonyítás szerepét, amikor kimondja: „*olyan tényre vonatkozóan, amely okirattal bizonyítható, a bíróság az egyéb bizonyítást mellőzheti*."[367] E rendelkezés igazolja az okiratok szerepének – köztük a közjegyzői okiratoknak – a kiemelkedő jelentőségét.

CORDIER Michel megfogalmazásában „*a közjegyzői okirat elkészítése nem más, mint hivatalosan megállapítani a felek egyetértését, meggyőződni a megállapodás törvényességéről és védelmet nyújtani mind a szerződő felek, mind a harmadik személyek általi megtámadhatósággal szemben*."[368] Kétségkívül igazolható, hogy a közjegyzői okirat a felek megállapodása alapján jön létre.

A jogirodalom sokáig nem volt egységes a közjegyzői okiratszerkesztés mibenlétének megítélésével kapcsolatban.

A XX. század közepén BECK Salamon nem tulajdonított kiemelkedő szerepet a közjegyző okiratszerkesztő tevékenységének. A közjegyző tevékenységének értékelése során – szűkebb értelemben véve a közjegyzői nemperes eljárásokat – a hagyatéki eljárást, az értékpapírok és okiratok megsemmisítését, valamint az előzetes bizonyítást emelte ki.[369]

---

[366] PRIBULA László, *A bizonyítás általános szabályai*. In: OSZTOVITS András – PRIBULA László – SZABÓ Imre – UDVARY Sándor – WOPERA Zsuzsa, *Polgári eljárásjog I.,* HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013, 365, illetve a Pp.-vel kapcsolatban ezzel egyező álláspont: NAGY Adrienn, *A bizonyítás*. In: NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa (szerk.), *Polgári eljárásjog I.*, Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 325.
[367] Pp. 320. § (5) bek.
[368] CORDIER Michel, *A közjegyzőség intézménye*, Közjegyzők Közlönye, 2000/4, 5.
[369] BACSÓ – BECK – MÓRA – NÉVAI [1959] *i.m.* 431.

FARKAS József 1962-ben ezzel némileg ellentétben már arra az álláspontra helyezkedett *„miszerint a közjegyzői nemperes eljárásának kategóriáját tágabban kell értelmezni, s így ebbe a keretbe tartozó a közjegyző felek részére végzett tevékenységei közül az okiratszerkesztés…”*[370] Fontos kiemelni, hogy e megállapítás a szocialista jogrendszerben lévő viszonyok között került megállapításra, nem pedig a mai piacgazdasági környezetben, ahol tömegesen fordulnak elő a közjegyzői okiratok.

KENGYEL Miklós 1998-ban úgy vélekedett, hogy a közjegyzői nemperes eljárások egyik nagy csoportjába tartozik a közokiratszerkesztés.[371]

IMREGH Géza megállapítása szerint „*a közjegyző okirat-szerkesztési tevékenysége olyan pártatlan és közhiteles, az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként végzett nemperes eljárás, melynek célja a közjegyző által személyesen észlelt adatoknak és tényeknek a közhiteles okiratban való rögzítése.*”[372]

A legújabb szakirodalom pedig egyértelműen nevesíti az okirat-szerkesztési eljárást a közjegyzői hatáskörök felsorolása körében, kiemelve annak fontosságát.[373] REVICZKY Renáta és SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf egyező álláspontja szerint a közjegyzőség jelenlegi hatáskörei között a jogviták megelőzésének leghatékonyabb eszköze többek között az okirat-szerkesztési eljárás.[374]

III.6.3.2. Az okirat-szerkesztési eljárás bírósági megítélése

Az Alkotmánybíróság szintén foglalkozott a közjegyző által kifejtett tevékenységgel, melynek során kimondta, hogy *„a közjegyző – egyebek között az általa szerkesztett és hitelesített közokiratok által – a jogviták megelőzése érdekében végez olyan jogi szolgáltatást, amely tehermentesíti a bíróságokat, az igazságszolgáltatást, de elősegíti a forgalom szabadságát, biztonságát és a szerződési fegyelem erősödését is.*”[375]

A közjegyző okirat-szerkesztési tevékenységével kapcsolatban a Kúria jogelődje, a Legfelsőbb Bíróság a 3/2004. számú Polgári jogegységi határozatában foglalt állást. A jogegységi határozat alapjául szolgáló jogeset központi kérdésének tekinthető, hogy a közjegyző elleni kártérítési perben az elsőfokú bíróság megbízási szerződésnek minősítette a szerződés közokiratba foglalását. Ugyanezzel kapcsolatban, a másodfokú

[370] IMREGH [2003] *i.m.* 58.
[371] KENGYEL Miklós, *Magyar Polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998, 448–449.
[372] IMREGH [2003] *i.m.* 59.
[373] KISS [2008] *i.m.* 572, valamint Szakértői Javaslat, 832.
[374] NÉMETH – VARGA [2014] *i.m.* 619.
[375] 108/B/1992. AB hat.

bíróság álláspontja szerint a közjegyző okiratszerkesztése *„nem minősül közhatalom gyakorlása során kifejtett szervező-intézkedő tevékenységnek, hanem ilyen esetben a közjegyző megbízottként jár el.*"[376]

Mindezekre tekintettel nem tekinthetjük egységesnek a régi bírói gyakorlatot a közjegyzői okirat-szerkesztés mint nemperes eljárás elfogadása terén, sőt kifejezetten tagadta a nemperes jellegét. Ezzel ellentétben a polgári eljárás jogtudománya önálló nemperes eljárásként definiálta. Az előzőekben hivatkozott jogegységi határozat végül a nemperes eljárás meghatározását a közhatalom kérdése felől közelítette meg: „*Megállapítható tehát, hogy közjogi helyzetéből és a tevékenységére vonatkozó hatályos szabályozásból következően a közjegyzőnek nincs olyan tevékenysége, amely ne volna közhatalmi jellegűnek tekinthető.*"[377] Megerősítette, hogy „*a közjegyző közokirat-készítési tevékenységét a polgári eljárásjog tudománya önálló nemperes eljárásnak tekinti.*"

Az okirat-szerkesztési eljárás *per definitionem* közokirat-szerkesztési eljárás, hiszen a közjegyző a fél részére magánokiratot nem készíthet.[378] Kivételt képez ez alól az aláírási címpéldány tervezete, amely az eljárás befejezését – a névaláírás tanúsítását kivéve – követően sem válik közokirattá.

III.6.3.3. Az okirat-szerkesztési nemperes eljárás jogszabályi környezete – múlt és jelen

Hazánkban először a közjegyzői okirat-szerkesztés jogszabályi háttere a XIX. században jelent meg. A Kktc. kimondta, hogy „*a közjegyző hatásköre kiterjed a közokiratok felvételére.*"[379] A korabeli *terminus technicus* nem szerkesztés, hanem felvétel kifejezést használ, amely azonban a gyakorlatban egyező tartalmat jelent és szigorú formalitást követelt meg.[380] Nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy a közjegyzői okiratok készítése volt az első bíróságtól átvett hatáskör a magyar polgári eljárásjog történetében.[381] Említésre méltó, hogy a Kktc. az okirat felvétele során tárgyalásról beszél, amely azonban nem tévesztendő össze a polgári perben használt tárgyalás fogalmával.

[376] 3/2004. PJE határozat I. pont.
[377] 3/2004. PJE határozat V. pont.
[378] Kjtv. 7. § (4) bek.
[379] Kktc. 53. § a) pontja.
[380] A közjegyzői okirattal szemben elvárt szigorúan szabályozott formalitást lásd bővebben Kktc. 79. §.
[381] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 867.

A közjegyző okiratkészítő tevékenysége a közjegyzőség államosítása (1949) után sem tűnt el, a szocialista jogrendszerben is igény mutatkozott rá az „*állampolgárok és a szocialista szervezetek jogi segítségben való részesítése terén*”.[382] Érdemes megemlíteni, hogy a szocialista jogrend a közjegyző feladatául a felek részére a jogi segítségnyújtást határozta meg szemben a mai hatályos „*jogi viták megelőzésében nyújtott pártatlan jogi szolgáltatással*.”[383] Álláspontunk szerint az okirat-szerkesztés ebben az időszakban inkább háttérbe szorult a közjegyzői eljárásokat tekintve, főként a hagyatéki eljáráshoz viszonyítva. Ezt mutatja az alábbi statisztikai adat is: a közjegyzők az 1987. évben összesen csupán 22.919 közjegyzői okiratot készítettek.[384]

A közjegyző okirat-szerkesztő tevékenységére vonatkozó hatályos szabályanyag a Kjtv.-ben került lefektetésre. Az általános rendelkezéseket a Kjtv. „A közjegyzői okiratok általános szabályai” című IX. fejezet 111-132. §-ai tartalmazzák. A magyar polgári eljárásjog tekintetében jogtörténeti jelentőségű változásként értékelhető a jogalkotó azon döntése, hogy 2015. július 1. napjától a Kjtv. módosítása során *explicite* kimondásra került, hogy egyrészt a Kjtv.-ben szabályozott eljárások háttérjogszabálya a Kjnp., másrészt hogy a Kjtv.-ben szabályozott eljárások mindegyike nemperes eljárásnak tekinthető.[385]

A fenti rendelkezésből az következett, hogy amennyiben a közjegyző okirat-szerkesztési eljárása háttérjogszabályát akarjuk meghatározni, akkor elsősorban közvetlen szubszidiárius jogként nem a polgári perrendtartás alkalmazandó, hanem a Kjnp. szabályrendszere. Tovább haladva pedig a Kjnp. 1. §-a kimondja: a polgári perrendtartás háttérjogszabálynak tekinthető, így egyfajta hármas tagolást vezetett be a jogalkotó, amely végeredményeként a közjegyzői okirat-szerkesztő nemperes eljárás háttérjogának a perrendtartási kódexünk is tekinthető. E levezetésnek azért van jelentősége, mert mind a bírósági, mind a közjegyzői nemperes eljárások háttérjogszabályának mindig a polgári perrendtartást kell tekinteni, mivel jelenleg az egyes nemperes eljárások szabályanyaga nem képes minden egyes részletszabályt

[382] NÉVAI – SZILBEREKY [1977] *i.m.* 162–163.
[383] Kjtv. 1. §.
[384] ROKOLYA Gábor, *Egy jogi hivatásrend újjászületése és annak eredményei*, Közjegyzők Közlönye, 2017/6, 5.
[385] Kjtv. 1. § (5) bek. szerint: „*az e törvényben szabályozott közjegyzői eljárások polgári nemperes eljárások, amelyekre – ha e törvény eltérően nem rendelkezik, vagy az eljárás sajátosságaiból más nem következik – az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (a továbbiakban: Kjnp.) általános szabályait kell megfelelően alkalmazni*.”

megalkotni.[386] Fontos rögzíteni, hogy így tagozódik be a polgári eljárásjog rendszerébe az adott közjegyzői nemperes eljárás. A 2015. július 1. napján hatályba lépett törvénymódosítás célja a Kjtv. pontosításával egyértelművé teszi a Kjtv.-ben szabályozott eljárások és a Kjnp. általános szabályainak az egymáshoz való viszonyát annak egyértelmű rögzítésével, hogy a Kjnp. ezekben az eljárásokban is szubszidiárius norma.

Az okirat-szerkesztés kapcsán nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy nemperes eljárás keretében a bíróságok is végezhettek okirat-szerkesztési tevékenységet a közvégrendelet felvétele során. E rendelkezést azonban a jogalkotó megszüntette.[387]

III.6.3.4. A kérelemre történő eljárás elvének elemzése

A kérelemre történő eljárás elve a polgári perjog kiemelkedően fontos alapelve, rendszertanilag a rendelkezési elv egyik részét képezi. A rendelkezési elv olyan igazságszolgáltatási alapelv, amely a büntetőeljárásban és a polgári perrendtartásban egyaránt érvényesül, azonban ellentétes tartalommal.[388] Mint fentebb láttuk, a kérelemre történő eljárás elve a polgári perjog sajátos alapelve közé tartozik.

A felek önrendelkezési jogának elvi, alkotmányos (alapjogi) tartalmát – és ez által a kérelemre történő eljárás tartalmát – az Alkotmánybíróság számos határozatban fejti ki.[389] Az 1/1994. (I.7.) AB határozat szerint „*[a] feleket megillető rendelkezési jog azt jelenti, hogy a fél anyagi és eljárási jogaival szabadon rendelkezik, így mindenkinek szabadságában áll anyagi jogainak eljárási érvényesítése, a bíróság igénybevétele, peres vagy nem peres eljárás kezdeményezése is.*”

A kérelemre történő eljárás elvéhez szorosan kapcsolódik – a rendelkezési elv másik elemét képező – *kérelemhez kötöttség elve* is, amelynek szintén jelentősége van a polgári perben, illetve a közjegyzői nemperes eljárásokban egyaránt. A kérelemhez kötöttség elvével kapcsolatban a Kúria 2/2010. (VI.28.) PK vélemény 5.a. pontjában kimondott elvi jelentőségű álláspont változatlanul irányadónak tekinthető: a bíróság a

[386] A hatályos magyar polgári eljárásjogunkban nincs egy közös polgári nemperes eljárásokra vonatkozó kódex, amely háttérjogszabályt biztosítana a bírósági és akár a közjegyzői nemperes eljárásoknak.
[387] A Ptk. szerint közvégrendeletet *csak közjegyző előtt* lehet tenni. A közvégrendelet bíróság előtti tételét az 1959-es Ptk. megengedte, de ez a végrendelkezési forma nem ment át a gyakorlatban. A bírósági szervezeti törvény által meghatározott feladatok közé sem illeszthető az okiratszerkesztés kötelezettsége. Mindezek miatt a Ptk. a közvégrendelet tételének ezt a lehetőségét elhagyta.
[388] MOLNÁR Tamás, *A rendelkezési elv, mint alapelv rendeltetése a polgári perrendtartásban, valamint a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárásban – kodifikációs kérdések.* In: P. SZABÓ Béla, SZEMESI Sándor (szerk.), *Profectus In Litteris VIII.*, Lícium–Art Kft., 2016, 235.
[389] 26/1990. (XI.8.) AB hat, valamint 1/1994. (I.7.) AB hat.

kereseti tényállásban előadottakhoz, valamint a kereset tárgyához általában – főszabályként – kötve van.

A 2016. évben lezárult polgári perrendtartás kodifikációja során a kérelemre történő eljárás elve, valamint a kérelemhez kötöttség elve a rendelkezési elv „újragondolása" kapcsán merült fel. A Pp. törvényjavaslatának az indokolása kiemeli, hogy *„[a] magánautonómiából következő önrendelkezési jognak messzemenően érvényesülnie kell a magánjogi jogviták bíróság elé vitele, és bíróság előtti érvényesítése során, ami a rendelkezési elvben fejeződik ki.*"

A Szakértői Javaslat[390] a rendelkezési elv mint alapelv tartalmához kapcsolja a kérelemre történő eljárás elvét és egy közös §-ban fogalmazza meg tartalmát. Egyrészről rögzíti, hogy a bíróság a jogvitát kérelemre bírálja el. E rendelkezés természetesen főszabályként fogható fel, mivel felmerülhetnek olyan esetek, amikor az adott fél nincs olyan helyzetben, hogy képes legyen a jogainak érvényesítésére. Ezekben az esetekben a bíróság kérelem nélkül, hivatalból is intézkedik a törvény egyes külön felhatalmazása alapján.[391] Másrészről a Szakértői Javaslat a kérelemhez kötöttség elvét fogalmazza meg, amikor kimondja: „*A bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. A fél által előadott kérelmeket, nyilatkozatokat a bíróság nem alakszerű megjelölésük, hanem tartalmuk szerint veszi figyelembe.*"[392]

Ezzel ellentétben a jogalkotó a Pp.-ben külön helyen nevesíti és „kettébontja" a kérelemre történő eljárás elvét, valamint a kérelemhez kötöttség elvét. Az előbbit – mint alapelvet – a törvény hatályánál rögzíti, és kimondja, hogy „[a] bíróság az e törvény hatálya alá tartozó jogvitát erre irányuló kérelem esetén bírálja el."[393] A kérelemhez kötöttség elvét pedig a rendelkezési elv szabályanyagánál deklarálja: „a bíróság – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van."[394]

Megállapítható, hogy a kérelemre történő eljárás szabályanyagát – hasonlóan a Szakértői Javaslattal[395] – nem a Pp. alapelvi fejezete, hanem a törvény hatálya címszó tartalmazza.

---

[390] Szakértői Javaslat, 35.
[391] Elsősorban a személyállapoti perekhez köthető eljárási cselekményeknél van lehetősége a bíróságnak hivatalból intézkedni.
[392] Szakértői Javaslat, 33.
[393] Pp. 1. § (2) bek.
[394] Pp. 2. § (2) bek.
[395] A Szakértői Javaslat 3. §–a fogalmazza meg.

III.6.3.5. A kérelemre történő eljárás elvének kiteljesedése az okirat-szerkesztési eljárásban

A fentiekből levezethető tehát, hogy a polgári peres eljárás alapvető jellemzője, miszerint a bíróság a polgári ügyekben felmerülő vitát csak és kizárólag erre irányuló kérelem esetén bírálja el, hivatalból nem járhat el. A bíróságot erre az eljárásra feljogosító kérelmet nevezzük keresetnek vagy viszontkeresetnek.

A nemperes eljárásokban főszabályként érvényesül *a kérelemre történő eljárás elve*, mint a polgári eljárás sajátos alapelve, azonban vannak olyan esetek, amikor előfordulhat, hogy hivatalból indul meg az eljárás, illetve a bíróság hivatalból végez egyes eljárási cselekményeket. KENGYEL Miklós a hivatalból való eljárás elvét (*officialitás*) a rendelkezési elv ellenpárjaként határozza meg.[396] A nemperes eljárások osztályozását lehetséges az eljáró szervek felől megközelíteni.[397] E szerint megkülönböztetünk bírósági, közjegyzői és egyéb szervek által végzett nemperes eljárást.[398] A bírósági nemperes eljárások közül hivatalból indulhat többek között a cégeljárás során a cégbíróság törvényességi felügyelet eljárása. A közjegyzői nemperes eljárások között fogalmilag kizárt az *ex officio* eljárás. A közjegyzői eljárások kizárólag kérelem alapján indulnak.[399] Mindezekből következik, hogy az okirat-szerkesztési eljárás sem tartozik a hivatalból induló nemperes eljárások közé, kizárólag a felek kérelme alapján indulhat meg. Az okirat-szerkesztés iránti kérelem „az eljárás megindító irata", amely előterjesztésének azonban semmi esetben sincs ugyanolyan hatálya, mint a keresetlevél beadásának. A kérelem beadásával csupán megkezdődik a polgári nemperes eljárás, amikor a kérelmező és a közjegyző között létrejön egyfajta polgári eljárásjogi jogviszony. Ezen közjogi jogviszony alapján a közjegyző köteles elbírálni az okirat-szerkesztési kérelmet, ennek során a szükséges eljárási cselekményeket – például hiánypótlásra felhívás, visszautasítás – megtenni.

A közjegyzői okirat-szerkesztési eljárás során a felek által előterjesztett okirat-szerkesztési kérelemben foglaltakhoz a közjegyző bizonyos mértékben nem térhet el. A közjegyző – hasonlóan, mint a bíróság – a felek által előterjesztett kérelmekhez és

[396] KENGYEL [2014] *i.m.* 72.
[397] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 37.
[398] Az egyéb szervek által lefolytatott nemperes eljárások közé sorolhatjuk az önálló bírósági végrehajtó által végzett végrehajtási eljárás foganatosító szakaszát.
[399] A hagyatéki eljárás e tekintetben speciális, hiszen a Hetv. rendelkezései szerint a jegyző és a közjegyző bizonyos esetekben hivatalból is megindíthatja az eljárást.

jognyilatkozatokhoz kötve van. Amennyiben analógia útján a fél kérelmét a perben előadott kereseti kérelemhez hasonlítjuk, akkor elmondható, hogy a nemperes eljárás sajátosságaiból is következően a felek a kérelmüket megváltoztathatják, de a kvázi keresetváltoztatás (kérelemváltoztatás) joga sokkal rugalmasabban értelmezhető, mint egy polgári perben. A közjegyző az érdemi döntés meghozatala, vagyis a közokirat elkészítése során nem terjeszkedhet túl az eredeti kérelmen, azaz a polgári perhez képest hatványozottabban érvényesül, hogy az ügy urai a felek: ők határozzák meg a közjegyzői eljárás tárgyát és ez által a törvényesség keretein belül a közjegyző mozgásterét is. A közjegyzőnek ki kell merítenie az okirat-szerkesztési kérelemben előterjesztett kérelmeket. Ellentétben a polgári peres eljárással, ahol előfordulnak kivételes esetek, amikor a kérelemhez kötöttség elve nem érvényesül, a közjegyzői okirat-szerkesztési eljárásban kivételeket nem említhetünk.[400]

További kérdés, hogy a kérelemre történő eljárás (kérelemhez kötöttség) elvére a közjegyzőnek mennyiben van hatása. Hogyan érvényesül a felek akarata, és lehetséges-e ezt korlátozni a közjegyző eljárása során? A kérdésre csakis igen lehet a válasz. A korlátozást maga a Kjtv. tartalmazza két jogintézményen keresztül: a közreműködés megtagadása, valamint az aggályos körülmény észlelésének feltüntetése kapcsán.[401] Mindezek alapján, a közjegyző tilos közreműködni olyan jogügylet során, amely jogszabályba ütközik vagy a jogszabály megkerülésére irányul, illetőleg amelynek célja tiltott, tisztességtelen. E törvényi rendelkezés, mint tiltó szabály tekinthető a felek rendelkezési joga törvényi korlátozásának.[402]

III.6.3.6. Az okiratszerkesztés iránti kérelem mint eljárást megindító irat

Az eljárást megindító iratra – ellentétben a peres eljárással, ahol keresetnek (keresetlevélnek) nevezik – a polgári nemperes eljárásokban nincs egységes fogalom-meghatározás.[403] A Szakértői Javaslat a könnyebb áttekinthetőség, az egyértelmű, egységes és szakszerű jogalkalmazás biztosítása céljából „kérelem” fogalom-

[400] A polgári peres eljárásban nem érvényesül a kérelemhez kötöttség elve – többek között – a kártérítés módjának megállapításáról, a túlépítés jogkövetkezményének alkalmazásáról, a közös tulajdon megszüntetésének módjáról döntés során.
[401] Kjtv. 3. §.
[402] A közjegyzői okiratszerkesztés során a közreműködés megtagadásának számai az elmúlt években változó tendenciát mutatnak. A MOKK által közölt statisztikai adatok szerint a 2010. évben 9, a 2011. évben 268, a 2012. évben 3, a 2013. évben 90, a 2014. évben 645, a 2015. évben 518, a 2016. évben pedig 193 eljárásban volt szükség a közreműködést végzés formájában megtagadni.
[403] Például a Ctv. szóhasználata szerint a cégeljárásban kérelemnek, a Cstv. rendelkezései szerint a csődeljárás során bejelentésnek nevezzük.

meghatározást javasol, amely szerint „*nemperes eljárásban a keresetlevélen az eljárás lefolytatása iránti kérelmet tartalmazó beadványt, kereseti kérelmen pedig az eljárás lefolytatása iránti kérelmet kell érteni.*”[404]

A tipikus közjegyzői nemperes eljárásokban könnyen és egyszerűen beazonosítható, hogy mit nevezünk eljárást megindító iratnak. A hagyatéki eljárás *bejelentés* alapján indul.[405] A fizetési meghagyásos eljárás a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem előterjesztésével kezdődik, amely „az eljárás megindító irata”[406]. Előterjesztésének ugyanaz a hatálya, mint a keresetlevél beadásának.[407] A végrehajtási eljárás megindítása – akár közjegyzői okirat végrehajtási záradékkal történő ellátása, akár jogerős fizetési meghagyás alapján indul – a végrehajtási kérelem benyújtásával kezdeményezhető.[408]

Amennyiben általánosságban vizsgáljuk egy nemperes eljárás *létszakait,* megállapíthatjuk, hogy minden egyes nemperes eljárás tartalmaz kezdő és befejező cselekményt, jogi aktust. A kezdő cselekményt kérelem, a befejező cselekményt pedig valamilyen érdemi vagy nem érdemi döntés, határozat testesít meg. E kezdő és befejező cselekmények időben behatárolják az adott nemperes eljárást, egyfajta időbeli és eljárásjogi keretet biztosítanak, amelynek a joghatásokra nézve garanciális jelentősége van.

A közjegyzői okirat szerkesztésére irányuló eljárás megindítására 2015. július 1. napját megelőzően semmilyen *formális kérelem* előterjesztése nem volt szükség, ennek jogszabályi előírásai nem voltak. A közjegyzői gyakorlatban mindennapos volt, hogy az ügyfelek – magánszemélyek és pénzintézetek képviselői egyaránt – személyesen eljárva szóban, telefonon vagy akár elektronikus úton (e-mail) formájában kezdeményezték az egyes okiratok elkészítését. Eljárásjogi szempontból értékelve így nem volt megállapítható, hogy mikor jött létre a közjegyző és a felek közötti közjogi jogviszony. Ezáltal „*nehéz bizonyítani a közjegyző és a fél közötti jogviszony fennállását, kezdő időpontját, tartalmát…*”[409]

A közjogi jogviszony létrejötte fontos problémakört vetett fel. Kérdésként merül fel, hogy mely időponttól áll fenn a közjegyző eljárási kötelezettsége. A Kjtv. alapján ugyanis a közjegyzőnek abszolút eljárási (közreműködési) kötelezettsége van, amelyet

[404] Szakértői Javaslat, 855.
[405] Hetv. 19. § (1) bek. c. pontja.
[406] SZÉCSÉNYI-NAGY [2012] *i.m.* 219.
[407] Fmhtv. 19. §.
[408] Fmhtv. 52. § (1) bek., valamint Vht. 11. § (1) bek.
[409] RÁDONYI Dénes – REVICZKY Renáta, *Joghézagok egy nemperes eljárásban. Kérdőjelek a közjegyző okiratszerkesztési tevékenysége körül,* Közjegyzők Közlönye, 2015/4, 22.

kizárólag szűk körben, végzés meghozatalával tagadhat meg.[410] Formális kérelem hiányában e kötelezettség betartása nem volt ellenőrizhető és követhető. Ebben az esetben fel sem merülhet a polgári peres eljáráshoz hasonlóan a keresetlevél beadásához fűződő joghatások beállta, amely a peres eljárásban az adott bíróság, míg a közjegyzői nemperes eljárásban a közjegyző „illetékességének" rögzülésével járna.

Összességében megállapítható, hogy a közjegyző eljárási kötelezettségét a kérelmező okirat-szerkesztési kérelmének előterjesztése keletkezteti, mivel ekkor jön létre ténylegesen a közjogi jogviszony.

III.6.3.7. Az okirat-szerkesztési kérelem alaki és tartalmi vizsgálata

A jogalkotó 2015. július 1. napjától a Kjtv.-beli eljárások tekintetében is bevezette a *formális kérelem* alkalmazását, melyet *közjegyzői okirat-szerkesztési eljárásra irányuló kérelemnek* nevez.[411] A törvény általános indokolása kifejti, hogy bevezetésének célja egyrészt, hogy az ügyfelek irányába erősíti a közjegyző eljárásának hatósági jellegét, másrészt lehetővé teszi annak bizonyítását, hogy a közjegyző és az ügyfél között eljárási, azaz közjogi jogviszony mikor és milyen tartalommal jött létre.

E kérelem előterjesztésével indul el a nemperes eljárás. A közjegyzői okirat-szerkesztés részletes szabályait a közjegyzőkről szóló törvény végrehajtási rendelete tartalmazza. Az 13/1991. (XI.26.) IM rendelet 23/B. §-a határozza meg a kérelem előterjesztésének lehetséges módjait, valamint a rendelet 6. számú melléklete pedig az okirat-szerkesztési kérelem formanyomtatványát.

Az eljárásban főszabályként az írásbeliség érvényesül, ám a szóbeliség, mint a polgári eljárás sajátos alapelve itt is megjelenik, hiszen a kérelmet írásban formanyomtatványon, vagy szóban jegyzőkönyvbe diktálással lehet előterjeszteni.[412] Az írástudatlan, illetőleg olvasásra vagy nevének aláírására képtelen, illetve vak személy felek részére a kérelem szóban akként is előterjeszthető, hogy azt a közjegyző az okirat-szerkesztési eljárás során elkészített közjegyzői okiratba foglalja. Az írásbeli formánál a jogszabály nem követeli meg a teljes bizonyító erejű magánokirati formát, megelégszik

[410] Kjtv. 3. § (1) bekezdése szerint a közjegyző köteles megtagadni a közreműködését, ha az kötelességeivel nem egyeztethető össze, így különösen ha közreműködését olyan jogügylethez kérik, amely jogszabályba ütközik, vagy jogszabály elkerülésére irányul, illetőleg amelynek célja tiltott vagy tisztességtelen.
[411] 2015. évi LXXI. törvény a 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvénymódosításokról.
[412] 13/1991. IM rendelet 23/B. § (1) bek.

az egyszerű írásbeliséggel.[413] A szabályozás rugalmasságát jelzi, hogy a kérelem hagyományos postai út mellett faxon és elektronikus úton is előterjeszthető. Kérdésként merül fel, hogy, amennyiben elektronikus úton történik a kérelem benyújtása, akkor mikortól kezdődik a közjegyzői ügyintézési határideje. A kérelem postafiókba történő beérkezésekor? A posta és fax útján érkezett kérelmek esetén világosabb a helyzet, hiszen egyértelműen meghatározható az érkezés ideje.[414]

Korábban a magyar és európai fizetési meghagyásos eljárás tárgyalásánál is tapasztalhattuk, hogy a formanyomtatvány alkalmazása a közjegyzői nemperes eljárásokban széles körben elterjedt. Magyarázata abban foglalható össze, hogy meggyorsítja a – polgári perhez képest – egyszerűsített nemperes eljárást. A nyomtatványok bevezetése és kitöltése a jogot kevésbé ismerő, az igényeiket érvényesíteni kívánó személyeknek is könnyebbséggel jár. A közjegyzői nemperes eljárásokban is találkozhatunk formális kérelemmel induló eljárással, például a fizetési meghagyásos eljárás, az európai fizetési meghagyásos eljárás, a hagyatéki eljárás, a végrehajtási eljárások (jogerős fizetési meghagyás alapján vagy okirati záradékolás során), a hitelbiztosítéki nyilvántartásba való bejegyzés. E nemperes eljárások mind egyfajta tipikus formális kérelem kitöltésével és benyújtásával kezdeményezhetők. Szintén az eljárás gyorsítását célozza, hogy a közjegyzői okirat-szerkesztési eljárás megindítására a feleknek – a felek számától függetlenül – eljárásonként egy kérelmet kell benyújtani, amelyet elegendő csak az egyik kérelmezőnek vagy képviselőjének aláírnia.

A formális kérelem egyúttal felgyorsítja magát az eljárást is, mivel a közjegyző is hatékonyabban és gyorsabban tudja megvizsgálni az eljárás – okiratszerkesztés – feltételeit. A formális kérelem tartalmi elemeit a jogszabály részletesen tartalmazza. A kérelem elemei két csoportra oszthatók. Az első csoportba a kérelmező és a konkrét jogügylet adatai, míg a második csoportba különböző nyilatkozatok tartoznak. A kérelmező személyes adatain és idézési címén túlmenően fontos megjelölnie a jogállását.[415]

[413] 13/1991. IM rendelet 23/B. § (2) bek.
[414] Postai út esetén az átvétel napja, fax útján pedig a beérkezés dátuma az irányadó.
[415] A kérelmező személyes adatai közé tartozik: neve, születési helye, dátuma, anyja neve; jogi személy vagy más szervezet esetén elnevezése, székhelye, cégjegyzékszáma illetve nyilvántartási száma. A jogállás anyagi jogi természetű, és mindig a jogügylettől, az elkészítendő okirat tartalmától függ, például: bérlő, ajándékozó, végrendelkező, adós, zálogkötelezett, kezes, stb.

A peres és nemperes eljárásokban általánosságban megilleti a feleket, hogy képviselő útján járjanak el.[416] Erre lehetőség van a közjegyzői okirat-szerkesztési eljárásban is, amelyre már a kérelemben utalni kell.[417] A kérelemhez meghatalmazást csatolni még nem szükséges, a jogszabály a fizetési meghagyásos eljárásban már ismert megoldást veszi át: a kérelemben nyilatkozni kell, hogy a képviselő az ügyben érvényes és hatályos meghatalmazással rendelkezik, vagy képviseleti jogosultsága az ügyben jogszabály alapján fennáll, és képviseleti joga a kérelem benyújtására is kiterjed. A képviseleti jog igazolása – például meghatalmazás csatolása – a közokirat elkészítése során esedékes, erre minden esetben a formális kérelmet követően kerül sor.

A kérelem fontos része az eljáró (illetékes) közjegyző megjelölése. A Kjnp.-ben, illetve a külön törvényekben szabályozott közjegyzői nemperes eljárások jellemzője, hogy a közjegyző illetékességét az eljárást megindító személy lakóhelye vagy tartózkodási helye, ha a kérelmező jogi személy, a jogi személy székhelye vagy az annak képviseletére hivatott szerv székhelye alapozza meg. A Kjtv. szabályai alá tartozó okiratszerkesztési nemperes eljárás jellemzője – eltérően a többi közjegyzői eljárásoktól – hogy érvényesül a *szabad közjegyzőválasztáshoz való jog:* „*az e törvényben szabályozott eljárásokban az a közjegyző jár el, akihez a fél a kérelmét előterjeszti*”.[418] E tekintetben a megelőzés elve érvényesül.

Ellentétben az ügyvéd okirat-szerkesztő tevékenységével,[419] a közjegyző kizárólag az illetékességi területén járhat el és készíthet okiratot. Mindez azt jelenti, hogy a kérelmező választhat melyik közjegyző szolgáltatást veszi igénybe, viszont “neki kell mennie” a közjegyzőhöz az illetékességi területén.

A kérelem kötelező tartalmi eleme a jogügylet tárgyának, az ügyértéknek, az elkészítendő okirat megnevezésének a meghatározása. Ez a legfontosabb része az okirat-szerkesztési kérelemnek, hiszen ez fogja behatárolni a nemperes eljárás eredményeként létrejött közokiratot. A jogügyletek nagyon széles körét szinte lehetetlen tételszerűen felsorolni, gyakorlatilag bármely jogügylet – ha nem ütközik jogszabályba – elkészítését végezheti a közjegyző.[420] E fontos információk meghatározzák a

[416] 1952-es Pp. V. fejezet.
[417] A személyes jellegű jognyilatkozatok okirat–szerkesztési eljárásában kizárt képviselet, mint például végrendelet vagy házassági és élettársi vagyonjogi szerződés.
[418] Kjtv. 12. § (6) bek.
[419] Ütv. 2. §.
[420] A mindennapi gyakorlatban előforduló jogügyletek közé tartoznak az alábbi kétoldalú jogügyletek: adásvételi szerződés, ajándékozási szerződés, bérleti szerződés, öröklési és tartási szerződés, hitelszerződés. Egyoldalú jogügyletek közé sorolható a végrendelet, meghatalmazás, egyoldalú kötelezettségvállaló nyilatkozat, kiköltözési nyilatkozat, stb.

közjegyzői eljárási díj összegét. Az okirat elkészítésének határideje is kötelező tartalmi elem. Fontos leszögezni, hogy e határidő nem feltétlenül az okirat elkészítésének napja. E határidő nem teremt a közjegyző számára olyan kötelezettséget, hogy a kérelemben megjelölt napon kell elkészítenie az okiratot. Amennyiben a kérelmező a feltüntetett időpontig nem jelenik meg a közjegyzőnél, akkor a közjegyző befejezetté nyilvánítja a nemperes eljárást.[421]

A formális kérelem szerves részét képezi *négy* kötelező nyilatkozattétel. E nyilatkozatok erősítik a közjegyző hatósági szerepét, illetve eljárásának polgári nemperes jellegét.

Az első kötelező nyilatkozat szerint a kérelmet előterjesztő félnek nyilatkozni kell, hogy formális kérelmet megegyező tartalommal más közjegyzőhöz nem terjesztett elő. E szabályozás alapját és jelentőségét a polgári perben érvényesülő perfüggőség jogintézményével magyarázhatjuk. Amíg perfüggőség – mint a perindítás egyik joghatása – fennáll, addig a felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt újabb per nem indítható. A közjegyző hatáskörébe tartozó fizetési meghagyásos eljárásban beszélhetünk a keresetindítás hatályának beállásáról, e szabály az okirat-szerkesztési eljárásnál kizárt, azonban jelentőségét érdemes átgondolni, hiszen előfordulhatnak olyan esetek, amikor a felek több közjegyzőnél – akár rosszhiszeműen – ugyanolyan vagy hasonló tartalmú közjegyzői okirat elkészítését kérelmezik. E tekintetben garanciális jelentősége van e nyilatkozat felek általi megtételének.

Második kötelező nyilatkozat a fél hozzájárulása ahhoz, hogy személyes adatait és az okirat elkészítéséhez rendelkezésre bocsátott adatokat az eljáró közjegyző kezelje. E nyilatkozat az adatkezelési kérdéseket is megoldja: ha a későbbiekben a fél visszavonja a kérelmét, nem kérdőjelezhető meg, hogy a közjegyző jogosult volt a fél adatainak a kezelésére.[422]

Harmadik kötelező nyilatkozat a fél tudomásul vétele arra vonatkozóan, hogy okirat-szerkesztési eljárásért a közjegyzői díjszabásról szóló külön jogszabály szerinti díjat kell fizetni, abban az esetben is, ha a közjegyző eljárása a közjegyzőn kívül álló okból hiúsul

[421] Kjtv. 174. §.

[422] A 2015. évi LXXI. törvény indokolása kifejti, hogy sok esetben volt az a kialakult gyakorlat, hogy a közjegyzők szóbeli bejelentkezés és e-mailen elküldött tervezetek alapján kezdenek el okiratokat szerkeszteni, ha pedig az ügyfél meggondolja magát, a közjegyző nem tudja igazolni, milyen jogcímen kezelte a fél adatait, az is nehezen bizonyítható, hogy volt-e valódi, komoly felkérés a közjegyzői közreműködésre.

meg. E rendelkezés a közjegyző okirat-előkészítő munkája időarányos megtérítését jelenti.[423]

Negyedik nyilatkozattételi kötelezettség a fentebb már ismertetett közjegyző és a fél közötti közjogi jogviszonyból fakadó eljárási és közreműködési kötelezettségre utal: a fél tudomásul veszi, hogy a közjegyzőt a közjegyzőkről szóló törvény alapján eljárási kötelezettség terheli, és közreműködését csak a törvényben meghatározott okból tagadhatja meg.

Fontos kiemelni, hogy nem minden esetben kötelező a formális kérelem alkalmazása. Azokban az egyszerű, de nagyszámú ügyekben, ahol a közjegyző előtt megjelenő fél szóbeli kérelme nyomban elintézésre kerül, felesleges adminisztratív teher lenne a formális kérelem előírása, így ezekben az esetekben mellőzhető a kérelem előterjesztése.[424]

III.6.3.8. Az okirat-szerkesztési eljárás befejezése

A bírósági nemperes eljárások befejezése általában érdemi határozattal, végzés meghozatalával történik. A közjegyző okirat-szerkesztési nemperes eljárás érdemi befejezése a közokirat – amely lehet ügyleti okirat vagy ténytanúsító okirat – elkészítését jelentheti. Azonban nem minden esetben készíthető el a közjegyzői okirat, viszont az eljárást – eljárásjogi szempontból is – be kell fejezni, erről a közjegyzőnek végzést kell hozni, mely ellen fellebbezésnek van helye.[425] Abban az esetben, amennyiben *„a fél a kérelmét visszavonja vagy az eljárás lefolytatása a fél általi mulasztása miatt hiúsul meg, a közjegyző az eljárást végzéssel befejezetté nyilvánítja.”*[426] A törvénymódosítás indokolása erre tekintettel kifejti, hogy a formális kérelem bevezetése magával vonja az eljárás lezárásának a rendezését is arra az esetre, ha az nem a kérelem teljesítésével (például az okirat elkészítése) vagy megtagadásával végződik. Ha a fél érdekkörében felmerült ok miatt lesz eredménytelen az eljárás (visszavonja a kérelmét, vagy az okirat elkészítésére szánt időpontban nem jelenik meg, stb.), a közjegyző fellebbezhető végzéssel befejezetté nyilvánítja az eljárást.

[423] Lásd erről részletesen: RÁDONYI – REVICZKY *i.m.* 8.
[424] Ezek az eljárások az úgynevezett záradéki tanúsítvány kiállítása iránti ügyek, például a másolat hitelesítése vagy az aláírás hitelesítése.
[425] Kjtv. 174. § második fordulata.
[426] Kjtv. 174. § első mondata.

KENGYEL Miklós szerint „*a közjegyző egyik legfontosabb tevékenysége a jogügyletek vagy egyéb jogi tények közhitelű okiratban történő rögzítése.*”[427] IMREGH Géza a közjegyző okirat szerkesztésével kapcsolatosan öt tényezőt – fogalmazhatunk úgy, kötelezettséget – emel ki: *meggyőződésszerzés* a fél ügyleti képességéről és jogosultságáról; *tájékoztatásadás* a jogügylet lényegéről és jogi következményeiről; *írásba foglalás* a felek nyilatkozatainak megfelelően úgy, hogy a nyilatkozatok és a ténymegállapítások egyértelműek, félreérhetetlenek legyenek; *felolvasása* a szerkesztett közjegyzői okiratnak a felek előtt; valamint *meggyőződés szerzése* arról, hogy az okirat tartalma megfelel a felek akaratának.[428]

Az okirat készítése során kétirányú vizsgálatot kell lefolytatnia a közjegyzőnek. Egyrészről meg kell győződni a közokirat fogalmi elemeiről, amelyet nem a Kjtv., hanem a polgári perrendtartás határoz meg. A Pp. 323. § (1) bekezdés szerint: „*A közokirat olyan papír alapú vagy elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő módon állított ki.*”

A fenti polgári perjogi definíció a legfontosabb tartalma, hogy a közjegyző által a saját ügykörén belül és a jogszabályban megfogalmazott alakiságok megtartásával készített okirat minősülhet közokiratnak. A szigorú alakiságokat viszont már a Kjtv. határozza meg, amely kimondja, hogy „*a közjegyző által e törvényben előírt alakszerűségek megtartásával elkészített közjegyzői okirat, ennek hiteles kiadmánya és hiteles másolata: közokirat.*”[429]

A közjegyző által kiállított okirat minősül közokiratnak, a közjegyző által hitelesített magánokirat azonban a hitelesítéssel nem válik közokirattá. Amennyiben a közjegyző az aláírásokat hitelesíti, úgy az okirat csupán teljes bizonyító erejű magánokiratnak minősül.

A közjegyzői okirat alaki és tartalmi követelményeit a következőkben foglalhatjuk össze: a közjegyzői okiratot világosan és rövidítések nélkül kell szövegezni; a leírásnál az üresen maradó sorokat vízszintes vonallal kell kitölteni; a közjegyzői okiratban a határidőt, határnapot, a pénzkötelezettség végösszegét, az okirat keltét és más fontos számadatot számmal és betűvel is ki kell írni; a közjegyzői okiratban törölni, átütni vagy a sorok közé írni nem szabad. Ha a szó törlése szükséges, a javítást úgy kell

[427] KENGYEL [2013] *i.m.* 507.
[428] IMREGH [2003] *i.m.* 69.
[429] Kjtv. 111. § (2) bek.

elvégezni, hogy az áthúzott szó olvasható maradjon. A törölt szavak számát a lapszélen vagy az okirat végén fel kell tüntetni, és a közjegyző, valamint a felek aláírásával kell ellátni; a közjegyzői okiratot ügyszámmal, oldalait folyamatos sorszámmal kell ellátni; a közjegyző a közjegyzői okiratot a végén aláírásával, közjegyzői minőségének feltüntetésével és bélyegzőjével látja el; a fél és más érdekelt a közjegyzői okiratot a végén aláírja, vagy kézjegyével látja el. Ha erre nem képes, az aláírást a közjegyző aláírása pótolja; ha a közjegyzői okirat több lapból áll, ezeket zsinórral össze kell fűzni, és a közjegyző bélyegzőjével kell megerősíteni. A közjegyzői okirat mellékleteit, amelyek az okirat részét képezik, ugyanígy kell az okirathoz fűzni. Ha a melléklet erre nem alkalmas, azt a közjegyzői okirat ügyszámával ellátva az okirathoz csatolva kell őrizni.

Fontos kötelezettség, hogy a közjegyzői okiratban kötelező megjelölni a közjegyző által lefolytatott eljárás helyét, évét, hónapját és napját; a közjegyző családi és utónevét, továbbá székhelyét; a felek, az azonossági és az ügyleti tanúk, a bizalmi személy, valamint a tolmács családi és utónevét; a jogügylet tartalmát, utalva az esetleges meghatalmazásra vagy más mellékletre, feltéve hogy ezek a közjegyzői okirathoz nincsenek hozzáfűzve; a közjegyzői okirat felolvasásának, illetve az ezt helyettesítő eljárásnak a megtörténtét, vagy a felolvasás mellőzésének tényét és a feleknek ezt indítványozó nyilatkozatát; azt, hogy a fél a közjegyzői okiratban foglaltakat az akaratával megegyezőnek találta; a felek, az azonossági és az ügyleti tanúk, a bizalmi személy, valamint a tolmács aláírását vagy kézjegyét; a közjegyző aláírását és bélyegző lenyomatát.

A 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvénymódosításokról szóló 2015. évi LXXI. törvény új szabályként bevezette a közjegyzői okiratszerkesztés során a közokirat felolvasása időpontjának (órában és percben) rögzítését, mely mint garanciális elem, a jogbiztonság és a forgalom biztonságát erősíti.[430]

Összességében elmondhatjuk, hogy a közjegyzői okirat alakiságának szabályai rendkívül szigorúak, összehasonlítva például az ügyvéd által készített magánokiratokkal.[431] A szigorú alakiságok természetesen nem öncélúak: bár a

[430] Kjtv. 120. § (1) bekezdés d) pontja.
[431] A korábban hatályos, ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 27. § (1) bekezdése tartalmazza az ügyvédi okirati ellenjegyzés részletes szabályait, mely lényegében a felek kinyilvánított akaratát és az

közjegyzői okirat elkészítése nem keletkeztet ítélt dolgot, nem párosul hozzá anyagi jogerő, azonban a közjegyzői okirat alapján – a Kjtv.-ben felsorolt feltételek esetén[432] – közvetlen végrehajtási nemperes eljárás megindításának van helye, azaz állami kényszer igénybevételét teszi lehetővé a közjegyzői okiratot megszegő féllel szemben. Az okiratszerkesztés szabályai olyan szigorú garanciális elemeket foglalnak magában, amelyek megsértése végrehajthatatlanná teszi a közjegyzői okiratot.

A Kjtv. nevesíti az okirat-szerkesztési eljárás egyes különleges eseteit: végrendelet, tanúsítvány, valamint a hiteles kiadmány, másolat, kivonat és bizonyítvány kiadása iránti eljárásokat.[433] Az okiratszerkesztés általános szabályain túlmenően ezekre a külön nevesített eljárásokra a törvény speciális rendelkezéseket is előír, amelyek ismertetése jelen értekezés kereteit meghaladják. Azonban annyit érdemes megemlíteni, hogy a *kérelemre történő eljárás elve* mellett *a kérelemhez kötöttség elve* is magas szinten érvényre jut. Ennek indoka az eljárások személyes jellegében keresendő: a végintézkedés (végrendelet, öröklési szerződés stb.) megtétele a legszemélyesebb jogügyletek közé tartozik, a képviselet bármely formája kizárt, ennek következtében ezekben az okirat-szerkesztési eljárásokban a fél által személyesen előadott jognyilatkozat, mint kérelem tartalma alapvetően meghatározó.

III.6.3.9. Szóbeliség, közvetlenség, nyilvánosság elve

Az okirat-szerkesztési eljárás során a szóbeliség elve az összes közjegyzői nemperes eljárás közül a legdominánsabban jelenik meg. Még a hagyatéki eljárás esetén is van lehetőség a szóbeliség visszaszorítására a tárgyalás tartása nélkül átadott hagyatékot tekintetében. Az okirat-szerkesztési eljárásban viszont a *teljes* szóbeliség elve érvényre jut. Az okirat-szerkesztési eljárás indulhat írásbeli kérelemre, hiszen az okirat-

---

okiratban megjelölt fél ügyvéd vagy helyettese előtti aláírását tartalmazza.

[432] Kjtv. 112. § (1) és (2) bekezdése szerint: A közjegyző végrehajtási záradékkal látja el a közjegyzői okiratot, ha az tartalmazza:
a) a szolgáltatásra és ellenszolgáltatásra irányuló vagy egyoldalú kötelezettségvállalást,
b) a jogosult és a kötelezett nevét,
c) a kötelezettség tárgyát, mennyiségét (összegét) és jogcímét,
d) a teljesítés módját és határidejét.
Ha a kötelezettség feltételnek vagy időpontnak a bekövetkezésétől függ, a végrehajthatósághoz az is szükséges, hogy a feltétel vagy időpont bekövetkezését közokirat tanúsítsa.

[433] A Kjtv. 136. § (1) bekezdése szerint a közjegyző tanúsítványt állít ki: arról, hogy a másolat az előtte felmutatott okirattal megegyező, a fordítás helyességéről, az aláírás és kézjegy valódiságáról, az okirat felmutatásának időpontjáról, a nyilatkozat vagy értesítés közléséről, a tanácskozásról és határozatról, egyéb jogi jelentőségű tényről, váltó, csekk és más értékpapír óvásáról, a közhitelességű nyilvántartás tartalmáról.

szerkesztési kérelem akár írásban is előterjeszthető. Az eljárás fő része azonban már szóbeli, az okirat felolvasása szóbeli meghallgatás keretében történik.

A nyilvánosság elvének érvényesülése során nem lehet eltekinteni a közjegyző általános titoktartási kötelezettségétől. Ennek köszönhetően a nyilvánosság nagymértékben korlátozódik, hiszen az okirat-szerkesztés iratanyaga sem nyilvános.
A közvetlenség elve a szóbeliséghez hasonlóan erőteljesen jelenik meg. A közjegyző az okirat-szerkesztési eljárás során személyesen is meggyőződik a felek személyazonosságáról, valódi szándékáról. Az okiratszerkesztés különös formája esetén – végrendelet készítése – a közvetlenség elvének intenzitása is megfigyelhető. Nagy jelentősége van, hogy a közjegyző ilyen esetekben csak az általa észlelt tényekre alapítottan hozza meg döntését. A közjegyzőnek eredeti forrásból kell ismereteit megszereznie, és személyes észlelése, benyomása alapján kell álláspontját kialakítania.

III.6.3.10. További alapelvek vizsgálata

Az okirat-szerkesztési eljárás során az alapelvek még kevésbé dominálnak, mint a fizetési meghagyásos eljárás és a hagyatéki eljárás során.

A polgári per sajátos alapelvei közül a bíróság közrehatásának elve és a perkoncentráció elve alkalmazhatósága szintén kizárható. Az okirat-szerkesztési eljárás a polgári peres eljáráshoz képest nem különül el perfelvételi és érdemi tárgyalási szakra, fogalmilag is kizárható az osztott perszerkezet esetében megismert két szak.

Az igazságszolgáltatási alapelvek közül nem értelmezhető a bírák függetlenségének elve, a társasbíráskodás elve, a nem hivatásos bírák (ülnökök) részvételének elve.

A peranyag-szolgáltatásának elve kapcsán kiemelhető, hogy az okirat-szerkesztési eljárásban bár nincs peranyag, azonban az eljárás lefolytatása és eldöntése szempontjából jelentős tények feltárása, azok rendelkezésére bocsátása a felek feladata. Ilyen értelemben a nyomozati elv nem érvényesül. A polgári perben a peranyag-szolgáltatásának elve a bizonyítékok megjelölését is jelenti, viszont ennek vizsgálata – a bizonyítási eljárás hiánya okán – kizárt az okirat-szerkesztési eljárásban.

Az igazságszolgáltatási alapelvekhez tartozó jogorvoslathoz való jog tekintetében az a megállapítás tehető, hogy az okirat-szerkesztési eljárás során készített ügyleti és ténytanúsító okirat ellen nincs fellebbezési jog. A Ktv. kizárólag két esetben, az okirat-szerkesztési kérelem alapján indult közreműködés megtagadása, valamint a befejezetté

nyilvánító végzés esetén enged fellebbezést a felek részére.[434] Fellebbezésnek van helye a kijavítás tárgyában hozott végzések esetén is, a közjegyző a kijavítás iránti kérelmet visszautasító vagy elutasító végzése ellen, illetve amennyiben a kijavítás hivatalból történt.[435]

A felülvizsgálat és perújítás esetkörei kizártak az okiratszerkesztési eljárásban, e rendkívüli jogorvoslatok biztosítását a jogalkotó nem találta indokoltnak.

Álláspontunk szerint a felek jogorvoslathoz való joga az okirat-szerkesztési eljárás során nem sérül, csupán az eljáráson kívülre koncentrálódik, amely a közjegyzői okirat jellegéből fakad. A jogorvoslat eljáráson kívüli érvényesülése azt jelenti, hogy a közjegyzői okirat által megtestesített ügyletet, jognyilatkozatot külön polgári peres eljárásban, bírósági úton meg lehet támadni a Ptk.-ban foglaltak szerint.

III.6.3.11. Megállapítások

A közjegyzői okirat szerkesztése iránti eljárás során készült közokiratok egyrészről különleges bizonyító erővel rendelkeznek.[436] Másrészt jelentőségük abban ragadható meg, hogy bizonyos ügyleti okiratok esetében a Kjtv. szerint közvetlen végrehajtásnak van helye. A végrehajthatóság szempontjából a közjegyzői (jogügyleti) okiratok közel állnak a polgári bíróság által hozott jogerős ítéletekhez. IMREGH GÉZA megállapításával teljes mértékben azonosulni lehet, amely szerint „*az okiratszerkesztés a közjegyzői tevékenység egyik legjelentősebb és talán szakmailag legnehezebb része.*”[437]

Kijelenthető, hogy mind a jogtudomány, mind a jogszabály normatív rendelkezései igazolják az eljárás nemperes jellegét. Amennyiben a jogalkalmazói gyakorlatban eddig kérdéses lett volna a közjegyző okiratszerkesztő tevékenységének nemperes eljárásként való elfogadása, ez a helyzet 2015. július 1. napjával vitathatatlanná vált. Leszögezhetjük, hogy a már említett Kjtv.-t érintő törvénymódosítás legfőbb eredménye, hogy a közjegyző okirat-szerkesztési tevékenysége törvényben rögzített nemperes eljárássá vált, így polgári eljárásjogi szempontból is jogtörténeti jelentőséggel bír.

[434] Kjtv. 5. § (2) bek., valamint Kjtv. 174. §.
[435] Kjtv. 116. § (4). bek.
[436] Lásd erről részletesen: HARSÁGI Viktória, *Megelőző jogvédelem – A közjegyző okiratszerkesztő tevékenysége*, Közjegyzők Közlönye, 2014/2, 41-43.
[437] IMREGH [2003] *i.m.* 68.

Kiemelkedő jelentősége van a *formális kérelem* bevezetésének, tekintettel arra, hogy a közjegyző nem a fél megbízásából jár el, hanem az eljárás nemperes voltából fakadóan a fél kérelmére. A kérelem bevezetése egyértelműen megerősíti a polgári nemperes eljárás jelleget, hiszen időbeli és térbeli eljárásjogi keretet ad a közjegyző előtti közokirat készítési eljárásnak.

Fontos előrelépés továbbá, hogy könnyen megállapítható a nemperes eljárás kezdetének időpontja, aminek garanciális jelentősége van. Összességében megállapítható, hogy bár az okirat-szerkesztési eljárás nem illeszkedik be a klasszikus polgári nemperes eljárások közé, ám ettől függetlenül megkérdőjelezhetetlen a nemperes eljárásként való kezelése, amelyben még a polgári peres eljáráshoz képest is kiemelt szerep jut a kérelemre történő eljárás, mint a polgári eljárás sajátos alapelvének.

Az okirat-szerkesztési kérelem bevezetésével az írásbeliség elvének dominanciája jelenik meg, felfoghatjuk az írásbeliség elvének nyúlványaként is. Azonban fontos, hogy a kérelem – mint az írásbeliség elvének erősítése, előretörése – ne legyen az eljárás hátránya, vagyis túlzott formalizmus. Az okirat-szerkesztési eljárásban, amennyiben nem befejezetté nyilvánító (megszüntető) végzés meghozatalával, hanem a közokirat létrejöttével zárul, a szóbeliség elve kerül előtérbe, hiszen az okirat felolvasása a teljes szóbeliség elvét juttatja érvényre.

De lege ferenda az okirat-szerkesztés során érdemes lenne annak megfontolása, hogy a jelenleg az okirat felolvasására vonatkozó szigorú szabályozás enyhítésre kerüljön bizonyos szűk esetkörökben. A hatályos szabályozás szerint az okirat felolvasásának mellőzését a Kjtv. abban az esetben engedi, ha jogi képviselővel eljáró jogi személyek szerepelnek az adott jogügyletben (mindkét oldalon).

Álláspontunk szerint indokolható lenne a felolvasás mellőzése nem csupán a jogi személyek, hanem a természetes személyek jogi képviselő útján történő eljárása esetén. Ez alól kivételt képeznének az olyan személyes jellegű jognyilatkozatok (végrendelet, házassági vagyonjogi szerződés) amelyeket ezek után sem lehet képviselő útján létrehozni. Ezekben az esetekben maradna a felolvasási kötelezettség elve.

Fontosnak tartjuk azonban megjegyezni, hogy mindezzel együtt kétségkívül igazolható a felolvasás garanciális jellege. A felolvasás összekapcsolható a szóbeliség–nyilvánosság–közvetlenség eljárásjogi alapelveivel. Ennek magyarázata abban ragadható meg, hogy az okirat teljes felolvasása esetén lehet kizárólag észlelni azokat a tényeket, amelyek döntőek lehetnek a felek és a közjegyző szempontjából is. Kizárólag

ebben az esetben képes a közjegyző a Kjtv.-ben meghatározott teljes kioktatási kötelezettségének eleget tenni.

De lege ferenda javaslatként fogalmazzuk meg, hogy az okirat-szerkesztési nemperes eljárásra vonatkozó normák a Kjtv. szabályai közül a Kjnp. szabályai közé kerüljenek áthelyezésre. Az eljárás áthelyezése a Kjnp.-be egyrészt igazodna a közjegyzői nemperes eljárások rendszertani elhelyezéséhez, másrészt biztosítaná az eljáráshoz szükséges "dogmatikai nyugalmat". Ennek kialakítása során kell dönteni az eljárás illetékességi szabályozásáról is, amely álláspontunk szerint a Kjtv. mostani, rugalmasabb rendszerét kellene, hogy kövesse. A módosításnak köszönhetően az okirat-szerkesztési eljárás megtalálná a helyes jogforrási helyét a többi közjegyzői nemperes eljárás között.

III.6.4. A bizonyítás körébe tartozó közjegyzői nemperes eljárások

Az előző fejezetekben részletes vizsgálat alá került, hogy a közjegyző hatáskörébe utalt nemperes eljárás sértheti a bíróságok kizárólagos jogát az igazságszolgáltatásra vonatkozóan.

Amennyiben tovább elemezzük az igazságszolgáltatás monopóliumához való jogot, hamar eljutunk olyan közjegyző nemperes eljárásokhoz, ahol úgyszintén felvetődik, hogy a közjegyző által lefolytatott eljárás ütközik a bíróság által lefolytatott eljárással.

Megállapítható, hogy a bíróság „kizárólagossága" az úgynevezett bizonyítással kapcsolatos közjegyzői eljárás területén *valós ütközőpontot* képezhet.

Amíg a fizetési meghagyásos eljárás a közjegyző hatáskörére utalt nemperes eljárás – vagyis a bíróság kizárólag perré alakulás esetén, mint perbíróság járhat el – addig az előzetes bizonyítás, az igazságügyi szakértő kirendelése, az egyezségi eljárások olyan nemperes eljárások, ahol a jogalkotó *kettős*, vagyis *párhuzamos* hatásköri szabályozást rendel alkalmazni. Ennek következtében bíróság és közjegyző előtt is megindulhat a nemperes eljárás.

III.6.4.1. A bizonyítás körében felmerülő közjegyzői eljárások

A közjegyzői eljárások önálló csoportját képezik a bizonyítással kapcsolatos nemperes eljárások. Mind az előzetes bizonyítás, mind az igazságügyi szakértő kirendelése a polgári peres eljárás bizonyítási szabályaihoz illeszkedik.

Fontos megemlíteni, hogy a közjegyzőnek az okirat-szerkesztési nemperes eljárás során is van bizonyítással kapcsolatos eljárása, a közjegyzői okirati körbe tartozó ténytanúsítványok elkészítése. A ténytanúsítás során a közjegyző jogi jelentőségű tényeket tanúsíthat közhitelesen, közokirati formában. A közjegyző az általa tapasztalt tényekről közhiteles leírást, fényképet, kép- vagy hangfelvételt készít, amelyek egy jogvita során, adott esetben a polgári perben felhasználhatóak.

Felmerülhet a kérdés, hogy ezekben a közjegyzői eljárásokban *a polgári eljárás sajátos alapelvei* közül a szabad bizonyítás (tényállás szabad megállapítása) elve kerül fókuszba, azonban ez téves feltevés lenne. E két közjegyzői eljárás közül egyik sem veszi át a bírósági bizonyítás szerepét, hiszen a közjegyző nem dönthet jogvitában.[438] Vagyis az eljárások eredményeként létrejövő bizonyítéknak és a bizonyítás eredményének nem a közjegyzőt kell meggyőznie – nem a közjegyző mérlegi azokat –, hanem az esetleges polgári perben eljáró bírót. Ebből adódóan a polgári perbeli bizonyítási eljárás lefolytatása főszabály szerint mindkét eljárásban kizárt.

III.6.4.2. A közjegyző előtti előzetes bizonyítás általános megközelítése

E két eljárás közös pontja, hogy céljuk azonos, ami – SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf szavaival élve – a *bizonyítékgyártás*.

A megfelelő eljárási keretek között foganatosított előzetes bizonyítás kellő időben "konzerválja" a bizonyítékokat a bíróság megalapozott ítéleti döntéséhez, vagy éppen a felek perbeli egyezségéhez nyújt alapot. E két eljárásban a közjegyző garanciális szerepe az, hogy az eljárás szabályszerű kereteit biztosítsa. Ezáltal tud megfelelni a "legyártott" bizonyíték a polgári perrendtartás követelményeinek.

Fontos megemlíteni, hogy a közjegyzői eljárások közül talán a legtöbb kritika mind a jogirodalom, mind a bírói gyakorlat oldaláról az előzetes bizonyítás, és az igazságügyi szakértő kirendelése kapcsán mutatkozik. Elsősorban az eljárás garanciáit érte bírálat. UDVARY Sándor szerint a közjegyzői eljárások az eljárási garanciák érvényesülése tekintetében távolról sem ideálisak.[439] Az eljárási garanciák hiányát nem a közjegyző személyében látja, hanem azok az eljárás természetében rejlenek. A jogalkotó számos alkalommal nem párosított garanciális elvet az adott eljárásnak. Például a hagyatéki eljárásban a közjegyzőnek tárgyalást kell tartania, ezzel ellentétben az élettársi

[438] SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf, *A bizonyítási célú közjegyzői nemperes eljárások egyes kérdései*, Magyar Jog, 2010/1, 42.
[439] Lásd erről bővebben: UDVARY [2013] *i.m.*

nyilatkozat bejegyzése kapcsán már meghallgatásnak és nem tárgyalásnak van helye. Megfogalmazása szerint „*az eljárási garanciák sokkal jelentősebb szerepet töltenek be annál, hogy pusztán csillogó díszek legyenek a polgári eljárások karácsonyfáján: társadalmi célt szolgálnak*”[440]. UDVARY Sándor de lege ferenda javasolja a Kjnp. módosítását, a felek kontradiktórius jogának megfelelő védelmét szorgalmazza.[441]

Az előzetes bizonyítás és a szakértő kirendelésével kapcsolatos közjegyzői eljárásban az egyes eljárási garanciákkal foglalkozott CSERNÁK András is. Leszögezi, hogy véleménye szerint indokolható a közjegyzői hatáskör e fenti két eljárás során, hiszen a jogkereső polgár kérelmét egy olyan hatósághoz terjeszti elő, amely időszerűen, költséghatékonyan és eredményesen tudja elvégezi az eljárási cselekményeket. Ezek pedig a perelőkészítés, valamint a helyes bírói döntés meghozatalában segítségül szolgálhatnak.[442]

Azonban CSERNÁK András – hasonlóan UDVARY Sándor fent kifejtett álláspontjához – kétséget fogalmaz meg az eljárási garanciák érvényre jutásával kapcsolatban, amely elsősorban a kontradiktóriusság sérelmével járhat, amennyiben a közjegyző nem hallgatja meg a feleket az előzetes bizonyítás elrendelése előtt. Meglátása szerint az előzetes bizonyítással kapcsolatban a felek meghallgatása – az ellenérdekű fél nyilatkozattételi, észrevételezési joga – csak sürgős esetben maradhat el, és a tárgyalási időköz betartása is fontos része a szabályszerű meghallgatásnak.[443] Összességében a kontradikció, a felek egyenlőségének elve, a hatóság tájékoztatási kötelezettségének elve sérülhet.

Megállapítható, hogy az előzetes bizonyítás esetén a hatályos szabályok szerint költséghatékonyság tekintetében a bírósági út kedvezőbb. Míg a perindítást megelőzően a járásbírósági hatáskörbe tartozó ügyekben a bíróságon előterjesztett előzetes bizonyítás elrendelése iránti kérelem esetén a kérelmezőnek 6.000,- Ft tételes illetéket kell lerónia, addig a közjegyzői eljárásban ez a többszöröse is lehet, hiszen a munkára fordított idő határozza meg az eljárási díjat.[444] Azonban a közjegyző előtti előzetes bizonyítás kapcsán illetékkedvezményről is említést kell tennünk.[445] Az idődimenziót

[440] UDVARY [2013] *i.m.* 42.
[441] UDVARY [2013] *i.m.* 44.
[442] CSERNÁK András, *Eljárási garanciák a közjegyző előtti előzetes bizonyításban*, Közjegyzők Közlönye, 2009/3, 2.
[443] CSERNÁK *i.m.* 4.
[444] Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (továbbiakban: Itv.) 39. § (3) bek., valamint régi közjegyzői díjrendelet 29. § (1) bekezdés c. pontja.
[445] Az Itv. 42. § (7) bek. szerint: „*Az eljárási illeték az egyébként fizetendő illeték 50%-a, ha a polgári pert – akár közjegyző, akár bíróság előtt lefolytatott – előzetes bizonyítási eljárás előzte meg*”.

figyelembe véve azonban igazolható a közjegyző előtti bizonyítási eljárás, hiszen a közjegyzői eljárásokra általánosan jellemző gyorsaság itt is megfigyelhető.

Nemzetközi példát elemezve, megtalálhatjuk az előzetes bizonyítás szabályait a mértékadó német polgári eljárásjogban is. A ZPO második könyv 12. cím 485. §-ától kezdődően szabályozza az előzetes bizonyítást *Sicherung des Beweises* cím alatt. Ennek értelmében a bizonyíték biztosítását csak bíróságnál lehet kérni, amennyiben a kérelmező jogi érdeke megállapítható, illetve ha az idő múlásával a bizonyítás elvész vagy felhasználása elnehezül. A bíróság által lefolytatott előzetes bizonyítás eredményét a peres eljárásban bármelyik fél felhasználhatja.[446]

[446] ZPO 493. § 1. bek.

III.6.4.3. Az előzetes bizonyítás története közjegyzői szempontból

A magyar polgári eljárásjogban az előzetes bizonyítás bevezetése iránymutatást jelentett a korabeli külföldi kódexek részére. Azon ritka esetek közé tartozik az előzetes bizonyítás jogintézményének elődje, amelyet nem a magyar polgári eljárásjog vett át a mintául szolgáló külföldi perrendtartási kódexektől, hanem éppen fordítva: példaként szolgált a külföldi eljárási törvények számára.

Az előzetes – korabeli szóhasználattal „előleges" – bizonyítás szabályait a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV törvénycikk honosította meg, így bő egy évtizeddel megelőzte az 1877. január 30. napján hatályba lépett ZPO-t. A törvénycikk nem adott feladatot a közjegyzőnek az előleges bizonyítással kapcsolatban, azt kizárólag a bíróság hatáskörébe sorolta, mint a bizonyítási eljárás különleges módját.

A Plósz-féle Pp. fenntartotta a bíróság kizárólagos hatáskörét, azonban az 1930. évi XXXIV. törvénycikk 21. §-a kimondta, hogy „*ha a bíróság előleges bizonyítás felvételét rendeli el, annak foganatosítását kir. közjegyzőkre bízhatja*". E rendelkezés elfogadásával nyílt meg a lehetőség a közjegyző előtt az előzetes bizonyítás körében való közreműködésre. Fontos leszögezni azonban, hogy e körben a közjegyző a bíróság megbízása alapján és felügyelete mellett járt el, hasonlóan, ahogy fentebb láttuk az örökösödési eljárás során. IMREGH GÉZA megállapítása szerint a jogalkotó ekkor ismerte fel a ma sem vitatható tényt, hogy a közjegyzői eljárás idődimenziója minden bírósági peres és nemperes eljárásnál jóval kedvezőbb.[447]

III.6.4.4. Az előzetes bizonyítás elméleti megközelítése közjegyzői aspektusból

Elméleti alapokra helyezve az előzetes bizonyítást, a legszemléletesebb megfogalmazás a szakirodalomban IMREGH GÉZA nevéhez köthető, aki szerint a *periculum in mora,* vagyis „veszedelem a késedelemben" latin mondásban ragadható meg az előzetes bizonyítás lényege.[448]

A polgári eljárásjoggal kapcsolatban e kijelentés arra utal, hogy az egyes bizonyítékok észlelésének igen sok esetben időbeli korlátai vannak. Ha ezeket az időbeli korlátokat nem vesszük figyelembe, akkor bizonyos esetekben elveszhetnek az adott bizonyíték észlelelésének, rögzítésének lehetőségei, s ezen keresztül megnehezül vagy

[447] IMREGH Géza, *A közjegyző és az előzetes bizonyítás*, Magyar Jog, 2007/10, 597.
[448] IMREGH [2007] *i.m.* 595.

lehetetlenné is válhat a bizonyítás. Ennek következtében sem a felek, sem a bíró nem jut hozzá a perben releváns, bizonyítandó tények észlelésének lehetőségéhez.

A polgári perben az általános felfogás szerint bizonyítás lefolytatásának legkorábbi időpontja a felperes keresetének és az alperes védekezésének az előadását követően történik.[449]

A Pp. szerint az osztott perszerkezet esetében az elsőfokú eljárás elméletileg és a gyakorlatban is két szakaszra tagolódik: egyrészről a perfelvételi szakra, ahol a peres felek az egyes perfelvételi nyilatkozatokat teszik meg, amelyek között már bizonyítási indítványok is helyet foglalnak. A perfelvételi szakaszt lezáró végzésben a bizonyítási indítványok és a bizonyítékok rögzülnek, ennek következtében az érdemi tárgyalási szakban főszabály szerint már csak a bizonyítás foganatosítására kerül sor. E szabályozással kapcsolatban azonban fontos leszögezni, hogy rugalmas és nem merev rendszer. Több jogintézmény is biztosítja az átjárhatóságot, köztük az előzetes bizonyítás, vagy éppen az utólagos bizonyítás teszi lehetővé azt, hogy a felek az érdemi tárgyalási szakban – bizonyos korlátokkal –, de a másodfokú eljárásban is előterjeszthessenek bizonyítási indítványokat.

Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy az osztott perszerkezetben már a keresetlevél (ellenkérelem) előterjesztésével egyidejűleg kell a feleknek rendelkezésre bocsátani a bizonyítékokat, meg kell tenniük a szükséges bizonyítási indítványokat, amely a „*bizonyítékok pertaktikai célból történő csepegtetését*” hivatott meggátolni.[450] Kivételt képez ez alól az előzetes bizonyítás, hiszen a perindítás előtt is elő lehet terjeszteni – lásd periculum in mora – az erre vonatkozó kérelmet.

A közjegyző által elrendelt előzetes bizonyítást taglalva megállapítható, hogy a Pp. 334. §-ában foglaltakon kívül előzetes bizonyítás iránti kérelmet – hasonlóan a korábbi szabályozáshoz – a közjegyzőnél is elő lehet terjeszteni a Kjnp. 17. §-ának megfelelően. A Pp.-ben rögzített szabályokhoz képest jelentős eltérés az, hogy a közjegyző nemcsak a késedelem miatt előálló bizonyítási nehézségek miatt vagy a per elkerülése érdekében rendelheti el az előzetes bizonyítást, hanem akkor is, ha a kérelmezőnek a bizonyíték beszerzéséhez – különösen jelentős tény vagy állapot megállapításhoz – jogi érdeke fűződik. A közjegyzőtől az előzetes bizonyítás lefolytatása azonban csak a per

[449] KENGYEL [2006] *i.m.* 286.
[450] Lásd erről bővebben: NAGY Adrienn, *Új jogintézmények a polgári perbeli bizonyítás szabályozásában*, Jogtudományi Közlöny, 2018/1, 1–9.

megindítását megelőzően kérhető. A közjegyző által elrendelt előzetes bizonyítás eredménye a Pp. 270. § rendelkezései szerint lesz a perben felhasználható.

Az 1952-es Pp. kapcsán és a hatályos polgári perrendtartás normaszövege egyik kritikájaként említhető meg, hogy túl *általános jelleggel* került megfogalmazásra az előzetes bizonyítás lehetősége. A per elkerülését, illetve észszerű időn belül történő befejezését elősegítő megfogalmazás túl általános jellegű, amelyből következően a gyakorlatban minden peres ügyben megalapozottan lehetne hivatkozni az előzetes bizonyítás felvételére.

Tekintettel arra, hogy a Kjnp. 17. § (1.) bekezdés a.) pontja szerint, a Pp. 334. §-ában foglalt esetekben is lehet kérni előzetes bizonyítást közjegyzőtől, ezért a gyakorlatban a közjegyzői eljárásban is túl általános jelleggel került rögzítésre az előzetes bizonyítás elrendelhetőségének esetköre.

E tekintetben is egyetértünk IMREGH Géza álláspontjával – aki az 1952-es Pp. módosításával kapcsolatban fejtette ki az álláspontját, amikor még nem volt hatályban a Kjnp. –, hogy ez viszont azt eredményezheti szükségszerűen, hogy maga a per, illetve a kontradiktórius eljárás kiüresedik, megfosztva a megfelelő tényállás felvételéhez szükséges bizonyítás felvételtől.[451]

Álláspontunk szerint, de lege ferenda két javaslat megfontolásra is érdemes lehet az előzetes bizonyítás hatályos szabályozásával kapcsolatban.

Egyrészről a jogalkotónak érdemes átgondolni az előzetes bizonyítás kizárólagos közjegyzői hatáskörbe utalását, amely igazolható egyrészt a közjegyzői eljárások idődimenziójára is kiterjedő hatékonyságával, másrészről a bíróságok tehermentesítése is fokozható. Álláspontunk szerint ebben az esetben bíróság előtt kizárólag a perben lehetne kérni előzetes bizonyítás foganatosítását. A biztosítéka a közjegyző személyében rejlő garancia, valamint a közjegyzőre vonatkozó ügyviteli szabályok, hiszen e szabályok lehetővé teszik a gyorsabb ügymenetet, ami egy előzetes bizonyítás lefolytatásánál perdöntő jelentőséggel bírhat.

Másrészről viszont érdemes felülvizsgálni a hatályos szabályozást, és az „egyoldalú" előzetes bizonyítási eljárást kétpólusává változtatni. Ez a változás kidomborítaná a nemperes eljárás kontradiktórius jellegét, a kétoldalú meghallgatáshoz való jog szélesítésével pedig az eljárási garanciák (alapelvek) is jobban érvényesülnének.

[451] IMREGH [2007] *i.m.* 599.

III.6.4.5. Igazságügyi szakértő közjegyző általi kirendelése

Az általánosan érvényes meghatározás szerint: a bizonyítás azt terheli, aki jogot vagy jogi érdeket kíván érvényesíteni. Ezzel kapcsolatban már a római jog is kimondta: *ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.*[452] Vagyis a bizonyítással kapcsolatos fellépést mindig annak a félnek kell megtenni, aki valamilyen igényt formál az adott bizonyítás sikerességére. Ennek egyik formája a pert megelőző közjegyző előtt kérelmezett szakértői vélemény beszerzése lehet.

Az előzetes bizonyítás mellett sui generis eljárás az igazságügyi szakértő kirendelése is. Hasonlóan az előzetes bizonyításhoz, párhuzamos hatásköri megosztásról beszélhetünk, tekintettel arra, hogy létezik bírósági hatáskörben lévő nemperes változata is.

Az eljárásban nem érvényesül a kétoldalú meghallgatás elve és a kontradikció sem, amely abban mutatkozik meg, hogy az ellenérdekű fél nem is szerepelhet az eljárásban, így nem is indítványozhat kérdéseket a kirendelt szakértőhöz. Az eljárás *egyoldalúságát* igazolja, hogy az elkészült szakvéleményt az anyagi jogi értelemben vett ellenérdekű fél nem ismerheti meg, a közjegyzőtől nem kérhet iratbetekintést sem.

Nem érvényesül a polgári perben az a rendelkezés sem, hogy a bíróság (közjegyző) nem hallgatja meg a feleket a szakértő személyéről. SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf éppen a meghallgatás hiányában látja a garanciális szabályt, mivel a meghallgatás hiánya erősíti a szakértő pártatlanságát. Ezzel a megállapítással egyetértünk, ugyanakkor fontos leszögezni, hogy az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (továbbiakban: Szaktv.) a szakértőkre vonatkozóan általános, objektív pártatlanság követelményét írja elő: „*Az igazságügyi szakértő feladata […] a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.*”[453]

[452] A bizonyítás arra hárul, aki mondja, és nem arra, aki tagadja.
[453] Szaktv. 3. § (1) bek.

III.6.4.5.1 A Pp.-ben szabályozott szakértői bizonyítás közjegyzői szempontból

Némi kitérővel érdemes megvizsgálni a Pp. szakértőkre vonatkozó változásait. Ennek eredményeként a közjegyző általi igazságügyi szakértő kirendelése iránti nemperes eljárás célját is könnyebben igazolhatjuk.

A Pp. lényeges változásokat hozott a szakértői eljárásokkal kapcsolatban. A Pp. törvényjavaslata nyilvánvalóvá tette azt, hogy a szakértőt bizonyítási eszközként, a szakvéleményt bizonyítékként rendeli szabályozni.[454] Ezt a szabályozási módszert az új perrendtartás normaszövege is követi: a szakértői bizonyítást az egyik bizonyítási módnak tekinti[455], a szakértőt egyfajta alanyi bizonyítási eszköznek[456], a szakvéleményt bizonyítéknak[457], a kirendelt szakértőt közreműködőnek minősíti[458].

Tekintettel arra, hogy a Pp. a szakvéleményt következetesen bizonyítékként fogadja el, a tárgyalási elvből fakadóan ezt a bizonyítékot a feleknek kell a bíróság rendelkezésére bocsátaniuk. E rendelkezésre bocsátáshoz nem szükséges bírói közrehatás (kirendelés), hanem a fél felkérése, vagyis megbízása alapján a szakértő szakvéleményének benyújtásával[459], más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásával[460] vagy szakértő kirendelésével is megtörténhet.[461]

A szakértői bizonyítás tehát *három módon* lehetséges, ugyanakkor ezek egyenrangúak, ebből következően párhuzamosan nem alkalmazhatók. Kérdés azonban, hogy van-e valamifajta rangsor vagy "erősorrend" a magánszakértő és a szakértő kirendelése között. Álláspontunk szerint rangsor megállapítható, amelynek során a kirendelés elsődlegessége érvényesül. Ez kihat a közjegyzői eljárásra is, hiszen hasonlóan a bírósághoz, a közjegyző is kirendeli a szakértőt, és nem felkéri (magán) szakvélemény adására.

A szakértői bizonyítás terén SZÉKELY János megállapítja, hogy komoly változást hozott az új perrendtartás.[462] Megszüntette annak a lehetőségét, hogy azonos szakkérdésben eldöntésére a bíróság több szakértőt rendeljen ki, és az alkalmazható szakértőket az állandó szakértők közül írja elő kijelölni, ha más szakértő alkalmazását

[454] T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról.
[455] Pp. 267. §.
[456] Pp. 268. § (2) bek.
[457] Pp. 279. § (3) bek.
[458] Pp. 271. §.
[459] Pp. 300. § (3) bekezdés, valamint Pp. 302. §.
[460] Pp. 307-308. §.
[461] Pp. 306. §.
[462] SZÉKELY [2017] *i.m.* 65.

valamely fontos ok nem igazolja.[463] Ezzel ellentétben az 1952-es Pp. a felek rendelkezési jogának szélesebb teret engedett: együttes indítványuk előterjesztése esetén nem állandó szakértő is kirendelhető volt.[464]

A legfontosabb megállapítás, amely egyrészt a közjegyző közhatalmi tevékenységéből, másrészt az eljárás nemperes természetéből fakad, hogy a közjegyző soha nem kéri fel a szakértőt, a közjegyző nem a kérelmező képviselőjeként, egyfajta megbízás alapján keresi meg a szakértőt, hanem jogszabályban meghatározott garanciák mellett kirendelés felől dönt (kirendelő végzés).[465]

Tekintettel arra, hogy még rövid idő telt el a Pp. alkalmazása során, és a gyakorlat nem kristályosodott ki, a következő évek fogják eldönteni, hogy a közjegyző által kirendelt igazságügyi szakértő által adott szakvélemény a Pp. szakértői bizonyítási rendszerében milyen helyet foglal majd el.

III.6.5. A közjegyző előtti egyezségi eljárás sajátosságai

Az egyezség fogalmi elemeit vizsgálva, SZALMA József megfogalmazásában „*az egyezség olyan permegszüntetéshez vezető perrel való rendelkezés, mely a felperes és alperes megállapodásán és kölcsönös engedményén múlik.*”[466]

A jogalkotó amellett, hogy a magyar perjogi hagyományokat és az európai jogfejlődés vívmányait is igyekezett felhasználni a Pp. megalkotásakor, kiemelt jogalkotó célként fogalmazta meg a *perelterelés* lehetőségét. Ezt azzal kívánta elérni, hogy olyan szabályozási környezetet valósít meg, amely a felek választási lehetőségére bízza a pert megelőző, *perhelyettesítő alternatív* megoldásokat.[467]

A 2017. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról (továbbiakban: Ppn.) a Pp.-vel szorosan összefüggő jogszabályok átfésülésének, felülvizsgálatának eredménye. Azt hivatott szolgálni, hogy az „*új Pp. hatálybalépése a jogrendszer koherenciájának, egységességének megőrzésével történjen meg.*”[468] A felülvizsgálat eredményeképpen született meg a közjegyző előtti egyezségi eljárás önálló nemperes eljárásként. Ezzel a jogalkotó egy új jogintézmény bevezetése mellett döntött. Ha

[463] Pp. 177. §.
[464] 1952-es Pp. 350. § (4) bek.
[465] Kjnp. 21. § (1) bek.
[466] SZALMA *i.m.* 36.
[467] Az évtizedes kodifikációs folyamatról lásd bővebben: WOPERA, Az új polgári…, *i.m.* 153–154.
[468] A hatályba léptető törvény Általános indokolása.

visszatekintünk az első közjegyzői rendtartás, a Kktc. rendelkezéseire, abban sem találunk ehhez hasonló hatáskört, így kijelenthető, hogy a magyar polgári eljárásjogban előzmény nélküli hatáskör került a közjegyzőkhöz.

Indokoltságát egyrészről a közjegyzői eljárások növekedő hatékonyságával lehet alátámasztani, amelyre jó példa a 2010. évi fizetési meghagyásos eljárás eredménye. ANKA TIBOR – aki a fizetési meghagyásos eljárással kapcsolatban tette e megállapítását – álláspontja szerint „*a közjegyzőség alkalmas mindazon igazságszolgáltatási feladatok ellátására (átvételére), ahol nincs (avagy még nincs) jogvita…*”[469]

A másik indoka pedig, hogy a közjegyzők előtt nem ismeretlen az egyezségkötés lehetősége, több eljárásban már komoly tapasztalat mutatkozik bizonyos egyezségi eljárások foganatosítására.

III.6.5.1. Párhuzamos hatásköri kollízió kérdése

A kodifikáció során felmerült annak a lehetősége, hogy a közjegyző előtti egyezségi eljárás kizárólagos legyen, vagyis csak közjegyző előtti nemperes eljárásként érvényesüljön, felváltva az 1952-es Pp. 127. §-ában szabályozott egyezségi kísérletre idézés jogintézményét, ezáltal növelve a perelterelés hatékonyságát.[470]

A jogalkotó azonban – ahogy azt fentebb láthattuk – meghagyta a kettős szabályozást: nem zárta el a feleket a bírósági út lehetőségétől. Indokolható és mindenképp helyeselhető a jogalkotó e döntése, mivel ezáltal a jogkereső állampolgárokra bízza a döntést: bírósági vagy közjegyzői nemperes eljárás lefolytatását veszik igénybe. Mindebből következik, hogy a felek előtt nem “vágja el” a bírósági utat. A bírósághoz fordulás jogát nem korlátozza úgy, mint az tapasztalható a kisértékű követelések esetében a fizetési meghagyásos eljárással kapcsolatban.[471]

Fontos megállapítás, hogy a közjegyző hatáskörébe telepített egyezségi eljárás tárgyi hatálya szűkebb a bíróság előtti pert megelőző tárgyi hatálynál, mivel döntő részben vagyonjogi ügyekre korlátozódik. Azt, hogy mit tekintünk vagyonjogi ügyeknek, sem a

[469] ANKA [2008] *i.m.* 6.
[470] Lásd erről bővebben: NÉMETH – VARGA [2014] *i.m.* 623–624.
[471] Lásd erről bővebben: MOLNÁR Judit, *A bírósághoz fordulás joga és a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárás*. In: TRÓCSÁNYI László – AMBRUS István – KÖBLÖS Adél – STRIHÓ Krisztina – SULYOK Márton – SZALAI Anikó (szerk.) *Dikaiosz logosz: Tanulmányok Kovács István emlékére*, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2012, 249–253.

1952-es Pp., sem a Pp. nem határozta meg, döntően a jogfejlesztő bírói gyakorlat alakította ki.[472]

A kettős szabályozás nem új megoldás eljárásjogunk történetében: az előzetes bizonyítás és az igazságügyi szakértő kirendelése iránti nemperes eljárások esetében hasonló megoldás született, fenntartva a bírósági és közjegyzői eljárás kettősségét. A tapasztalatok azt mutatják, hogy jól működik a két hatáskör egymás mellett, és a közjegyzői eljárások növekvő száma figyelhető meg: előzetes bizonyítás elrendelése iránti kérelem alapján, míg a 2010. évben 141 ügy indult, addigra a 2016. évben már 374 érkezett ügyről beszélhetünk.[473] Az igazságügyi szakértő kirendelése közjegyzői eljárás iránti ügyek 6 év alatt megduplázódtak: a 2010. évben 315 ügy, míg a 2016. évben már 685 ügy került a közjegyzők elé.[474] Mindezek a statisztikai adatok egyértelműen alátámasztják a hatáskör bővítésének indokoltságát, valamint a közjegyző előtti egyezségi eljárás esetén is bizakodásra adhatnak okot.

III.6.5.2. A közjegyző előtti egyezségi eljárás szabályozásának főbb jellemzői

A közjegyző előtti egyezségi eljárás részletes szabályai a Kjnp.-ben kerültek rögzítésre, az egyes (különös) eljárásoknál. Ezáltal a nemperes eljárásra a Kjnp. általános, közös eljárási szabályai is alkalmazandóak, figyelemmel a különös szabályok eltérő rendelkezéseire. Mint láttuk, a mindenkor hatályos Pp. a *funkcionális hatály* által kiterjed a nemperes eljárásokra is, jelen eljárásra a perrendtartás mögöttes szabályozása szintén érvényesül.[475]

Az új szabályozás úgy rendelkezik, hogy „*polgári peres útra tartozó ügyekben*" van helye egyezségi kísérletre idézésnek.[476] A jogszabály nyelvtani értelmezéséből következően nincs helye polgári nemperes útra tartozó ügyekben. A megfogalmazás így pontatlan, feltehetően nem az volt a jogalkotó szándéka, hogy elzárja a feleket a nemperes útra tartozó ügyek esetén az eljárás megindításától. Célszerűbb lett volna a

[472] Lásd erről bővebben: PRIBULA László, *Hatásköri és illetékességi szabályok az új polgári perrendtartásban*, Jogtudományi Közlöny, 2017/6, 263, valamint az 1/2009. Polgári jogegységi határozat III. pontja.
[473] PULINKA *i.m.* 46.
[474] PULINKA *i.m.* 47.
[475] Ezt erősíti a Kjnp. 1. § (1) bekezdés szerinti utaló szabálya is: „az e törvényben szabályozott, a közjegyző hatáskörébe tartozó eljárásokban (a továbbiakban: eljárás) – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) szabályait a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból eredő eltérésekkel kell alkalmazni."
[476] Kjnp. 27/H. § (1) bek. első mondata.

„*polgári bírósági (bírói) útra tartozó ügyek*” megfogalmazás használata. Ezzel ugyanis egyértelművé vált volna az a jogalkotói szándék, hogy nem kizárt a fizetési meghagyásos eljárás alá tartozó, hárommillió forint alatti pénzkövetelések közé sorolható igények érvényesítése esetén.

III.6.5.3. Az eljárás lefolytatásának korlátai

Az eljárás megengedhetősége vonatkozásában a jogalkotó *időbeli, személyi* és *tárgyi* korlátozást rögzített. Ezáltal lefolytatásának a bíróság előtti egyezségi eljárástól eltérően szűkebb körben van helye.

Időbeli korlátozás az eljárás kezdeményezésére irányul: a közjegyzőtől csak a keresetindítást megelőzően, a keresetlevél előterjesztéséig lehet kérni az egyezségi kísérletre történő idézést. Az eljárás lefolytatásának akadályát jelenti az is, ha már csak az eljárás alatt merül fel arra vonatkozó adat, hogy valamelyik fél a bírósághoz keresetlevelet nyújtott be, vagy másik közjegyzőnél kezdeményezte korábban egyezségi eljárás megindítását.[477]

A személyi korlátozások körében fontos annak hangsúlyozása, hogy csak akkor van helye az eljárás lefolytatásának, ha legalább az egyik fél rendelkezik belföldi lakóhellyel (székhellyel).[478] Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy nem feltétlenül a kérelmezőnek kell belföldi lakóhellyel (székhellyel) rendelkezni, elegendő a kérelmezettnek. Így előfordulhat olyan különleges helyzet – ami nem biztos, hogy a jogalkotó céljával egyező –, ahol külföldi természetes vagy jogi személyek kérelmezi az egyezségi kísérletre való idézést magyar kérelmezettel szemben.

Mint ahogy korábban említésre került, a jogalkotó az eljárás tárgyi hatálya esetében kivételeket határozott meg, amelyek esetén nem kérelmezhető az eljárás lefolytatása. Így nincs helye közjegyző előtti egyezségi eljárásnak szerzői jogi, szomszédos jogi és iparjogvédelmi ügyben, a közhatalom gyakorlásával kapcsolatos kártérítés, illetve sérelemdíj megfizetése tárgyában, a közérdekből indított perekkel összefüggő ügyben[479], a jogi személyek alapításával és törvényes működésével kapcsolatos ügyben,

[477] Kjnp. 27/K § (6) bek.
[478] Kjnp. 27/H § (2) bek.
[479] Közérdekből indított perek közé soroljuk azokat a pereket, amelyek kezdeményezését engedélyező külön jogszabály mondja ki, hogy a Pp. közérdekű perekre vonatkozó szabályai alkalmazandók. Példaként említhető a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, amelynek 40. § (9) bekezdése kimondja, hogy „*Az e § szerinti pert a Pp. közérdekből indított perre vonatkozó rendelkezései alapján kell lefolytatni.*”

a jogi személyek és tagjaik, volt tagjaik közötti, illetve a tagok, volt tagok egymás közötti, a tagsági jogviszonyon alapuló ügyben, a személyi állapotot érintő[480] és egyéb családjogi tárgyú ügyben[481], a végrehajtási perre tartozó ügyben, munkaügyi perre tartozó ügyben[482], állami vagyonnal kapcsolatos ügyben, valamint olyan ügyben, melyben külföldi anyagi jogot – ide nem értve a külföldi nemzetközi magánjogi szabályokat – kell alkalmazni.[483]

A tárgyi hatálynál elsőre megfigyelhető, hogy járásbírósági hatáskörbe tartozó ügyekben engedélyezett, a törvényszék hatáskörébe tartozó ügyeknél gyakorlatilag kizárta a jogalkotó az eljárás igénybevételét. Megállapítható viszont, hogy vagyonjogi ügyekben nincs felső értékhatár.[484] Annak ellenére, hogy a Pp. a hatásköri szabályozás logikáját az 1952-es Pp.-hez képest megfordította – nem a járásbíróság, hanem a törvényszék rendelkezik általános hatáskörrel[485] – ez a közjegyző előtti egyezségi eljárás tárgyi hatályát nem befolyásolja.

A tárgyi hatály alóli kivételek indokolhatóak, mivel végrehajtási és családjogi ügyek esetében fontos, hogy ne szülessen a közjegyző előtt anyagi jogerővel rendelkező (ítéleti hatályú) döntés.

III.6.5.4. A közjegyző előtti egyezségi eljárás alapelvi jellemzői

A közjegyző előtti egyezségi eljárásban a hivatalbóliság kizárt, az eljárás kizárólag a fél (felek) kérelmére indulhat meg. Ez azt jelenti, hogy a kérelemre történő eljárás, mint a polgári eljárás sajátos alapelve, teljes mértékben érvényre jut. Az eljárást megindító irat elnevezése nem került külön szabályozásra, így a Kjnp. 6. § (1) bekezdésében

[480] A Pp. 429. §-a szerint személyi állapottal kapcsolatos perek közé soroljuk: gondnoksági perek, házassági perek, származási perek, a szülői felügyelettel kapcsolatos perek és az örökbefogadás felbontásával kapcsolatos perek.
[481] Az „egyéb családjogi tárgyú ügyek” megfogalmazás nem túl szerencsés, hiszen nem derül ki, hogy a jogalkotó pontosan milyen ügycsoportokra gondolt. Feltételezhető, hogy a Ptk. Negyedik könyvében foglaltak lehetnek az irányadóak.
[482] Idetartoznak a közszolgálati jogviszonnyal kapcsolatos perek is.
[483] Kjnp. 27/H § (3) bek.
[484] Ellentétben a járásbíróság hatáskörébe tartozó vagyonjogi perekben, amelyek tárgyának értéke a harmincmillió forintot nem haladja meg, lásd Pp. 20. § (3) a.) pontja.
[485] Lásd erről bővebben: PRIBULA [2017] *i.m.* 261.

szabályozott általános szabályaihoz igazodik, vagyis az elnevezése kérelem.[486] A kérelem előterjeszthető szóban vagy akár írásban egyaránt.[487]

A közjegyző előtti egyezségi eljárásról elmondható, hogy *kontradiktórius* eljárás, ahol a *kétoldalú meghallgatás elve* érvényesül.

A közjegyző idéző végzés útján megidézi a feleket, hogy meghallgatáson, vagyis egyfajta egyezségi tárgyaláson jelenjenek meg. Minden esetben lenni kell processzuális értelemben vett „másik félnek", tehát az eljárás nem lehet egyoldalú, hanem kizárólag kétoldalú nemperes eljárás. A Kjnp. külön nem adott speciális megnevezést a feleknek, így a Kjnp. 12. § (1) bekezdés szerinti általános szabályok az irányadóak: kérelmező és kérelmezett a megnevezés.

A kontradiktórius eljárás indokoltsága abban ragadható meg, hogy a kérelmező és a kérelmezett között valamilyen jogvita húzódik, amelynek a végérvényes rendezése érdekében fordulnak a felek közjegyzőhöz. Az eljárás során lehetőség van a felek személyes meghallgatására, vagyis az ellenérdekű feleknek lehetőségük van az eljárás folyamán álláspontjaik ütköztetésére. Ezen utóbbiból következik, hogy az eljárás kontradiktórius eljárásnak tekinthető.

III.6.5.5. Eljárás befejezése során meghozható végzések

A nemperes eljárásokra általánosságban elmondható, hogy nem ítélettel, hanem végzéssel zárulnak. Ez nincs másképp az egyezségi eljárásban sem: a közjegyző végzés meghozatalával zárja le az eljárást. Fontos azonban kiemelni, hogy míg a nemperes eljárásokban hozott határozatok alaki jogerővel bírnak, addig a közjegyző egyezséget jóváhagyó végzése anyagi jogerővel is rendelkezik. Mindebből egyenesen következik egyezséggel szemben általános elvárás: *világos, érthető* és *végrehajtható* legyen. A közjegyző által jóváhagyott egyezségnek a bírói egyezséggel szemben támasztott követelményekkel azonos szinten kell megfelelniük.[488]

[486] Célszerűnek mutatkozik a kérelmet a bíróság előtti egyezségi eljárásban használt „egyezségi kísérlet lefolytatása iránti kérelem" megnevezéssel ellátni.

[487] A kérelem előterjesztésének módja esetében figyelemmel kell lenni a Pp. mellett az elektronikus ügyintézés részletes szabályaira, amelyeket az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. év CCXXII. törvény határoz meg.

[488] Erre a megszilárdult bírói gyakorlat is felhívja a figyelmet. Lásd: BH1993. 364.: Az egyezség jóváhagyása előtt vizsgálni kell a jóváhagyás feltételeit, beleértve a végrehajtási lehetőségeket is., illetve BH1992. 485.: Az egyezségből egyértelműen ki kell annak tűnnie, hogy az egyezség jóváhagyása esetén mit kell majd ítélt dolognak tekinteni.

Ha az eljárás lefolytatásának a Kjnp.-ben foglalt feltételei nem állnak fenn, a közjegyző a kérelmet – a Pp. szóhasználata szerint nem elutasítja, hanem – visszautasítja.[489] Amennyiben a felek egyezsége a jogszabályoknak megfelel, a közjegyző azt végzéssel jóváhagyja, ellenkező esetben a jóváhagyást megtagadja.[490] Ha a felek között nem jön létre egyezség, akár azért, mert az egyik fél nem jelenik meg a meghallgatáson, akkor a közjegyző az eljárást megszünteti.[491] Így hasonlóság mutatkozik a bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése iránti eljárás menetével: amennyiben a meghallgatásra megidézett valamelyik fél nem jelenik meg a közjegyző előtt, a közjegyző nem alkalmaz kényszerítő eszközöket, végzéssel megszünteti az eljárást.

III.6.6. Bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző általi megszüntetése

A bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése – a hagyatéki eljáráshoz hasonlóan – a közjegyző hatáskörébe tartozó *par excellence* nemperes eljárások közé sorolható.[492] Közjegyzői hatáskörbe utalása 2009. július 1-jén lépett hatályba. Részletes eljárásjogi szabályai a közjegyzői nemperes kódexben törvényi szintre emelkedtek.

E nemperes eljárás nem a mindennapi közjegyzői gyakorlatban előforduló ügyek közé tartozik. A statisztikai adatok[493] szerint pár tucat ilyen eljárás zajlik évente közjegyző előtt. Eljárásjogi értelemben viszont érdemes vizsgálat alá venni, hiszen ebben az eljárásban is ítélt dolgot eredményez a közjegyző által jóváhagyott végzés. Elmondható az eljárásról, hogy párhuzamos hatásköri szabályok érvényesülnek: a bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény (továbbiakban: Bék.) szerint ugyanis bírósági felbontással vagy közjegyző általi megszüntetéssel is meg lehet szüntetni a fennálló bejegyzett élettársi kapcsolatot.[494]

A kérelemre induló eljárásban a megszüntetés során a közjegyző személyesen meghallgatja a feleket, így a *kontradikció* és a *szóbeliség elve* előtérbe kerül.[495] A

[489] Kjnp. 27/K § (1) bek.
[490] Kjnp. 27/K § (2) bek.
[491] Kjnp. 27/K § (5) bek.
[492] ANKA Tibor, *A közjegyzői nemperes eljárás*, Közjegyzők Közlönye, 2008/9, 5.
[493] PULINKA Mihály, *A közjegyzőség új hatáskörei vagy az új közjegyzőség hatáskörei? – Jubileumi visszatekintés a közjegyzői hatáskörök változásaira*, Közjegyzők Közlönye, 2017/4, 48.
[494] Bék. 4. § (1) bek.
[495] Kjnp. 36/B. § (2) bek.

meghallgatás eredményétől függően – amennyiben a bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetésének törvényi feltételeit a felek teljesítik – a közjegyző formális végzés meghozatalával jóváhagyja a létrejött egyezséget.[496] A felek egyezségét jóváhagyó végzés a bíróság által jóváhagyott egyezséggel, a bejegyzett élettársi kapcsolatot megszüntető végzés pedig a bíróság ítéletével azonos hatályú.

Fontos kiemelni azt is, hogy kérelemre induló eljárásról van szó, a felek egyezségre vonatkozó megállapodására a törvény széles mozgásteret ad. A felek közötti egyezség kiterjedhet az őket egymással szemben terhelő, jogszabályon alapuló tartásról, a közös lakás használatáról, valamint – az ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetése kivételével – az élettársi közös vagyon megosztásáról szóló megállapodásra is. Ezáltal a felek szabadon rendelkezhetnek a nemperes eljárásba vitt anyagi és eljárási jogosultságaikkal, amely a rendelkezési jog egyfajta széles érvényesülésének színtere. Bármelyik fél közjegyző előtti meghallgatáson való személyes megjelenésének hiánya viszont az eljárást megszüntetését vonja maga után.[497]

Mindezekből megállapítható, hogy a hagyatéki eljárást követően, e nemperes eljárásban jelent meg szabályozási szinten a közjegyző előtti egyezségkötés lehetősége, amely a felek egyező akaratnyilvánításán alapul.

[496] CSŰRI Éva, *Párkapcsolati formák a hatályos magyar jogban*, Közjegyzők Közlönye, 2010/6, 15.
[497] Kjnp. 36/B. § (6) bek.

III.6.7. A közjegyzői nyilvántartási és regisztrációs eljárások

III.6.7.1. A közjegyzői nyilvántartások vezetése, mint nemperes eljárások

A szakirodalomban a közjegyzői nyilvántartások vezetésének hangsúlyozása, a többi közjegyzői nemperes eljárás mellett, talán némiképp elmaradt. Ennek oka a nyilvántartás jellegében, annak "csöndességében" ragadható meg, hiszen ezen eljárások döntő többségben egyoldalú, ellenérdekű felet nem tartalmazó eljárások.

Továbbá azzal is magyarázható, hogy a különböző nyilvántartások a magyar polgári eljárásjogban nem nyúlnak vissza több évtizedre, az elmúlt évtized polgári anyagi és eljárásjogi kodifikációs eredménye következtében kerültek bevezetésre.

Sok esetben a közjegyzői eljárások csoportosításánál az „egyéb közjegyzői eljárások" körében kerültek említésre. A legújabb szakirodalomban azonban már találhatunk arra példát, hogy szerepüket külön kiemelik.[498]

A nyilvántartások vezetésére vonatkozó eljárások a nemperes eljárások rendszerében is nehezen helyezhetők el, hiszen a közjegyzői nyilvántartások vezetéséhez hasonló bírósági nemperes eljárással alig találkozunk. Ide sorolható a bíróságok által vezetett Általános Meghatalmazások Nyilvántartása, vagy éppen a Gondnokoltak Országos Nyilvántartása.[499]

A közjegyzői regiszterek a polgári anyagi jog valamely jogintézmények szolgálatában állnak. Létrejöttük az adott anyagi jogi jogintézmény működésének elősegítése. Ezt igazolja a végrendeletek tekintetében a VONY, a zálogjog esetén a ZONY, a hitelbiztosítékok esetében a HBNY, az egyedi azonosításra kétséget kizáróan alkalmas ingó dolgok zálogjogi nyilvántartása (gkZONY), az élettársi viszonyok esetén az ENYER, vagy éppen a HÉVSZENY a vagyonjogi szerződések terén.

A közjegyzői regiszterek közötti különbségtétel – ezzel együtt sajátos jellemzője is – közhiteles nyilvántartásnak tekinthetőek-e. Míg a ZONY közhiteles nyilvántartás, addig a HBNY nem tekinthető annak.

[498] Lásd IMREGH [2003] *i.m.* 119, illetve PULINKA *i.m.* 42.

[499] Az Általános Meghatalmazások Nyilvántartását a bírósági peres és nemperes eljárásokra adott általános meghatalmazások közhiteles nyilvántartásáról szóló 2017. évi XLIII. törvény, míg a Gondnokoltak Nyilvántartását a gondnokoltak és az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásáról szóló 2013. évi CLXXV. törvény bevezette be.

A regiszterek közös jellemzője, hogy kor követelményeinek megfelelően nem papír alapú nyilvántartások, hanem korszerű, elektronikus rendszerek, amelyeket a MOKK működtet.

Ahogy említésre került, a nyilvántartási eljárások nehezen illeszthetők be a nemperes eljárások rendszerébe, azonban kétségtelen, hogy a *nemperes eljárások tarka mikrovilágába* tartoznak. Amennyiben sorra vesszük a polgári nemperes eljárások osztályozását, elmondható, hogy szabályozási helyüket tekintve nem a mindenkor hatályos polgári perrendtartásban, hanem más jogszabályokban szabályozottak. A polgári nemperes eljárások tárgya szerint vegyes képet mutatnak: megtalálhatóak benne személyiséggel összefüggő eljárások és vagyoni jellegű eljárások egyes elemei is. Céljukat tekintve pedig jogok gyakorlását segítő eljárások, vagy éppen perelhárító, illetőleg perelőkészítő eljárások is lehetnek (például a VONY).

A regisztratív eljárások általános céljaként fogalmazható meg, hogy jogok és tények közhiteles, részben közhiteles vagy hiteles tanúsítását szolgálják. Ennek következtében funkciójuk a jogviták elkerülése, a forgalom biztonságának erősítése, amely végső soron a perek számának csökkenését is eredményezheti.

III.6.7.2. A közjegyzői nyilvántartások közös jellemzői

A közjegyzői nyilvántartási eljárások során a közjegyző *megelőző jogvédelmi funkciója* kerül előtérbe. Elmondható az eljárásokról, hogy egyoldalú eljárások, hiányzik az ellenérdekű fél. Kivételt azonban említhetünk a kétoldalú eljárásra, például a HBNY nyilvántartás esetén: a zálogjogosult és a zálogkötelezett személye.

A nyilvántartások vezetésében és kezelésében a MOKK szerepe jelentős, tekintettel arra, hogy működteti és karbantartja a rendszert.[500]

Az eljárásokban a tárgyalás vagy meghallgatás általános hiánya figyelhető meg. Kivétel képez ez alól az ENYER, ahol a közjegyző meghallgatás keretében, jegyzőkönyvbe rögzített nyilatkozatok alapján jár el, és végzést hoz a bejegyzésről.

Megállapítható, hogy a regisztrációs eljárásokban a szóbeliség és közvetlenség elve háttérbe kerül, és az írásbeliség, azon belül is az elektronikus eljárások döntő szerepe mutatkozik meg.

[500] Ez a központosított kezelés a bírósági nyilvántartások esetén is megfigyelhető az Országos Bírósági Hivatal szerepén és informatikai rendszerén keresztül.

Az elektronikus eljárás – ezáltal a szóbeliség, közvetlenség elvének teljes hiánya – egyik markáns példájaként hozható fel, hogy a hitelbiztosítéki nyilvántartásban a felek bejegyzéséhez nem kell közösen megjelenniük közjegyző előtt, a rendszerbe felvitt nyilatkozatukon keresztül „kommunikálnak", ezáltal történik a közöttük lévő jogviszony létrejötte, módosulása, megszüntetése. Ennek következtében tehát az eljárás időbeli terjedelme gyorsabbá válik, a szóbeliség és a közvetlensége elve viszont nem jelenik meg fajsúlyosan.

III.6.7.3. Végrendeletek Országos Nyilvántartása

A VONY rendszer a közjegyzői nyilvántartások első generációjához tartozik, amelyet 1992 óta vezetnek a közjegyzők. A regiszter közhiteles nyilvántartásnak minősül, a benne foglalt tényeket közhitelesen tanúsítja. Annak ellenére, hogy a törvény nem szól a közhitelességről, a közhitelesség fogalmi elemei fennállnak.[501]

A végintézkedések nyilvántartásának nemzetközi szinten hosszú időre visszanyúló múltja van. Az UINL[502] keretén belül már 1950-ben felmerült annak az alapgondolata, hogy minden országban állítsanak fel végintézkedésekre vonatkozó országos nyilvántartásokat. Ennek eredményeként végül megszületett az úgynevezett Bázeli Egyezmény a végrendeletek központi nyilvántartásának felállításáról, amelyet 1972. május 16. napján írtak alá a részes államok.[503] A végintézkedések nyilvántartása nem mondható magyar közjegyzői sajátosságnak, hiszen más országokban is hasonlóan kiépített rendszer működik.

Hollandiában valamennyi végintézkedést a Végintézkedések Központi Nyilvántartásában tartják nyilván, amelynek vezetését 2007. január 1-jétől a Holland Országos Közjegyzői Kamara (Koninklijke Notariële Beroepsorgansatie) hatáskörébe utaltak.[504] A holland rendszer előírja, hogy amennyiben a közjegyző készíti a végrendeletet, a közjegyző az okirat kiállítását követő napon elektronikus úton a végrendeletet a Nyilvántartásba vezesse fel.[505]

---

[501] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 881.
[502] Union International du Notariat Latin – A Latin Típusú Közjegyzőségek Nemzetközi Uniója.
[503] WEYTS Luc, *Végrendeletek központi nyilvántartása: Egy sikeres európai kísérlet*, Közjegyzők Közlönye, 2001/7–8, 17.
[504] SCHÖMMER Hans-Peter – EULE Wolfgang, *Internationales Erbrecht und Erbschaftsteuer. Niederlande.* München, Verlag C. H. Beck, 2010, 256.
[505] A holland rendszer sajátosságairól lásd bővebben: SURI Noémi, *Öröklési eljárás Hollandiában.* In: Iustum Aequum Salutare X, 2014, 221–229.

A regiszter célja az örökhagyó végakarata érvényre jutásának elősegítése. Így elkerülhetőek a *fiókvégrendelettel* kapcsolatos anomáliák, hiszen a végintézkedés megtétele vagy visszavétele pontosan nyomon követhető a nyilvántartásban. A nyilvántartás erősíti a jogbiztonságot is, mivel a meglévő végakarat elősegítheti a perek elkerülését és lezárását.

A nyilvántartás további célja a végrendelkező írásbeli akarata, vagyis a végrendelet meglétének és valóságos tartalmának tanúsítása.

A VONY-ba történő bejegyzésre az okirat-szerkesztési eljárás szabályai az irányadóak közvégrendelet készítése keretében, vagy az okirat megőrzésére irányuló eljárás szabályai, amennyiben a végrendelkező a magánvégrendelet nyíltan vagy a közjegyző által borítékba zárva helyezi letétbe. Meg kell állapítani, hogy a két eljárás között alapvető különbség mutatkozik. Míg az okirat-szerkesztés alatt a közjegyző felel a közokirat tartalmáért, addig a magánvégrendelet letétbe helyezése esetén a Kjtv. csupán őrzési kötelezettséget ró a közjegyzőre.[506] Az őrzési kötelezettség kiterjed a végintézkedést okiratba foglaló vagy letétbe vevő közjegyzőre, a hagyatéki eljárást lefolytató közjegyzőre, valamint a Magyar Országos Közjegyzői Kamarára is.[507]

Utalnunk kell arra, hogy a nyilvántartás elnevezése pontatlan és egyben megtévesztő, hiszen nem kizárólag a végrendeletek, hanem a végintézkedések nyilvántartását jelenti. A végrendelet mellett öröklési szerződést, halál esetére szóló ajándékozást és az öröklésről való lemondást és ezek módosítását, visszavonását vagy visszavételét is tartalmazza.[508]

A végrendelkező rendelkezési joga, vagyis a *magánjogi cselekvési autonómiája* – mind eljárásjogi, mind anyagi jogi értelemben – a *bejegyzési kötelezettség* mellett, vagy éppen azzal szemben érvényesül. A magyar szabályozás jellemzője, hogy a végrendelkező akarata ellenére is köteles a közjegyző bejegyezni a végintézkedést a nyilvántartásba. Ennek magyarázata a végrendelkező személyében rejlik, hiszen a bejegyzés következtében a hagyatéki eljárást lefolytató közjegyző teljes bizonyossággal meg tudja állapítani a nyilvántartás adatainak lekérdezéséből a végintézkedés létét.

[506] Kjtv. 161/A § (2) bekezdés második mondata.
[507] A Végrendeletek Országos Nyilvántartásáról szóló 4/2009. (III. 6.) IRM rendelet (továbbiakban: VONY-rendelet) 3. §.
[508] VONY-rendelet 2. §.

A nyilvántartásba vételre a magyar közjegyzőnek az okirat készítését követő 72 órán belül bejegyzési kötelezettsége áll fenn.[509] A végrendelet nyilvántartásból való törlésére, vagyis visszavonására a végrendelkező életében és kérelem alapján bármikor sor kerülhet.

A szakirodalomban fellelhető olyan álláspont is, amely szerint csupán az okirat-szerkesztési eljárásban kötelező a bejegyzés, míg a letétbe vételre az általános letéti szabályok irányadók azzal, hogy célszerű a letétbe vétel tényét bevezetni a VONY-ba. A bejegyzési kötelezettséget a Kjtv. 135. § (4) bekezdése *expressis verbis* nem tartalmazza, de a nyilvántartás rendeltetését ez az eljárás segíti betölteni.[510] Fontos azonban megállapítani, hogy a Kjtv. 135. § (4) bekezdésben foglalt rendelkezést a jogalkotó 2018. január 1. napjával hatályon kívül helyezte.

A nyilvántartással kapcsolatban kettős alapelvi érvényesülés figyelhető meg: vegyülnek az anyagi jogi és eljárásjogi alapelvek. Az anyagi jogi alapelvek a Ptk.-ból levezethető *favor testamenti* és *mens testatori* elv, valamint a polgári eljárási alapelvek közül a kérelemre történő eljárás, kérelemhez kötöttség elve és a rendelkezési elve kerül előtérbe. Mint ahogy láttuk, a rendelkezési elv korlátozható, hiszen a végrendelkező akarata ellenére is megtörténik a végintézkedés VONY-ba való bejegyzése.

III.6.7.4. Nyilvántartások a biztosítékok köréből – Zálogjogi nyilvántartás, gkZONY, Hitelbiztosítéki nyilvántartás

A zálogjogi nyilvántartás már a múlté. Mondhatnánk ezt határozottan, hiszen a polgári jogi kodifikáció „elsöpörte" létjogosultságát, és helyette bevezetésre került a hitelbiztosítéki nyilvántartás (HBNY). Ez azonban nem teljesen helytálló megállapítás, hiszen bár bejegyezni már nem lehet a zálogjogi nyilvántartásba, azonban törlésre még van lehetőség, így a nyilvántartás nem szűnt meg.

A zálogjogi nyilvántartással összefüggésben jelent meg az ingó dolgokat terhelő jelzálogjog és a vagyont terhelő zálogjog nyilvántartásáról szóló 7/1997. (I. 22.) Korm. rendelet, amely a nemperes eljárás szabályait tartalmazta. A közjegyzőnek a zálogjogi nyilvántartással kapcsolatos eljárása nemperes jellegét azon rendelkezés igazolta, amely

[509] A teljesség igénye miatt fontos megemlíteni, hogy nem kizárólag a közjegyzői nyilvántartás létezik. Az ügyvédek által készített magánokiratba foglalt végintézkedések nyilvántartását a Magyar Ügyvédi Kamara vezeti. A bejegyzés díjköteles, amelynek mértéke 10.000,- Ft nyilvántartási díj.
Az ügyvéd által készített végintézkedések részletes szabályait az ügyvédek által készített vagy letétbe vett végrendeletek és haláleseti rendelkezéseket tartalmazó okiratok központi nyilvántartására vonatkozó szabályokról szóló 2/2018. (III. 26.) MÜK szabályzat tartalmazza.
[510] KISS [2008] *i.m.* 643.

szerint a közjegyző a bejegyzési, illetve nyilvántartás módosítása iránti kérelmekről végzéssel határozott, s a kérelemnek helyt adó végzés ellen fellebbezésnek nem volt helye.[511]

A zálogjogi nyilvántartást később, a zálogjogi nyilvántartás részletes szabályainak megállapításáról szóló 11/2001. (IX. 1.) IM rendelet szabályozta. E szabályozással kapcsolatban IMREGH GÉZA megemlíti, hogy a nemperes eljárás habitusával ellentétben, az új szabályozás a számítógépes nyilvántartás igényeinek kielégítését szolgálja.[512]

A 2014. március 15. napján hatályba lépett Polgári Törvénykönyv egyik újítása volt a HBNY bevezetése. Ehhez hasonló jogintézmény, mint nyilvántartás a magyar jogrendszerben nem volt még, alapjai angolszász gyökerekre vezethetőek vissza. A nyilvántartást több kritika érte, amely azonban főként anyagi joggal összefüggő, zálogjogi tárgyú, így ezek ismertetése kívül esik jelen dolgozat témakörén.

A nyilvántartásról elmondható, hogy nyilvános, tartalmát bárki ingyenesen, személyazonosítása nélkül megtekintheti.[513] A nyilvántartásban az e-kérelemre történő eljárás elve dominál, hiszen a nyilvántartás rendszerében nyilatkozatot tenni kizárólag elektronikus úton, az erre vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően lehet, az ettől eltérő módon tett nyilatkozatot úgy kell tekinteni, mintha azt meg sem tették volna.[514]

A nyilvántartásba való bejegyzés regisztrációhoz és közjegyzői hitelesítéshez (azonossági nyilatkozat megtétele közjegyző előtt) kötött.

A ZONY-hoz hasonló elvek alapján működik tovább az egyedi azonosításra kétséget kizáróan alkalmas ingó dolgok zálogjogi nyilvántartási rendszere is (GKzony). Új zálogjogot nem lehet bejegyezni[515], ugyanakkor a még fennálló, a gkZONY-ba bejegyzett zálogjogok módosítása, valamint törlése továbbra is a 2014. március 14-én hatályban volt szabályok szerint történik.[516]

[511] 7/1997/I./22./ Korm. rendelet 7. § (7) bek.
[512] IMREGH [2003] *i.m.* 127.
[513] Ptk. 5:112. § (2) bek.
[514] Hbnytv. 1. § (5) bek.
[515] A Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. törvényerejű rendelet 48/A. §-a.
[516] Hatályos szabályozására lásd: az egyedi azonosításra kétséget kizáróan alkalmas ingó dolgok zálogjogi nyilvántartásának részletes szabályairól szóló 80/2009. (XII. 28.) IRM rendelet.

IV. A KÖZJEGYZŐI NEMPERES ELJÁRÁSOK SUI GENERIS ALAPELVEI

Amennyiben az alapelvek, és főként az eljárási alapelvek kérdéskörét vizsgálnánk, mindenekelőtt arra kell választ adnunk, hogy egyáltalán van-e szükség alapelvekre a közjegyzői eljárásokban. A kérdés megválaszolásához SÁRFFY ANDOR gondolataihoz érdemes visszanyúlnunk.[517] A XIX. század végén, az örökösödési eljárás elfogadása során újraértékelődött a közjegyzőség jogállása, és ennek következtében eljárása is. Felmerült annak a lehetősége, hogy a közjegyző a teljes örökösödési eljárást maga folytassa le, közvetlen bírói beavatkozás, valamint kontroll nélkül.

Ebben az esetben a bírósági hatáskör egy részét ruházza a törvény a közjegyzőre. Ha elfogadjuk a közjegyzői hatáskörbe való utalást, akkor viszont felül kell vizsgálni a közjegyző szerepét, hiszen ennek következtében a közjegyző már nemcsak hiteles személy, hanem egyben közhatóság is lesz. E kontextusban fejtette ki véleményét SÁRFFY Andor, amikor kimondta, hogy a közjegyző közhatósággá válás során közhivatali jogokat gyakorol és „*olyan közhatósággá válnék, amelyre a perenkívüli joghatóság egy része átruháztatik.*"[518] Ennek következtében viszont a létrejövő, új hatóság eljárásait gondosan el kell látni garanciákkal. E garancia, többek között, a szigorú szakmai felügyelet kell, hogy legyen.

Álláspontunk szerint e garanciák körébe sorolhatóak az alapelvek is, hiszen az alapelvek megfelelő garanciát képesek nyújtani. Mint láttuk a polgári eljárásjogban az alapelvek szerepénél, az alapelvek biztosíthatják az adott polgári eljárás kereteit. Ezáltal a közjegyzői eljárások szigorú rendjének és hatékonyságának zálogai is lehetnek.

IV.1. A közjegyzői nemperes eljárások sui generis alapelveinek kérdése

Az előző részben megvizsgáltuk, hogyan milyen hatással vannak a polgári eljárásra ható egyes alapelvek az egyes közjegyzői nemperes eljárásokra. Megállapítható, hogy a polgári nemperes eljárások sajátosságaihoz viszonyítva megítélésük nem egységes, néhol hatókörük szűkebb, illetve korlátozott (regisztrációs eljárások), de van olyan közjegyzői eljárás, ahol egészen széles körben (hagyatéki eljárás, fizetési meghagyásos eljárás) érvényesülnek.

[517] SÁRFFY [1927] *i.m.*
[518] SÁRFFY [1927] *i.m.* 6.

KISS Daisy a polgári nemperes eljárások általános szabályaival összefüggésben kijelenti, hogy a végrehajtó hatáskörébe tartozó eljárásokra külön elvek kerültek megfogalmazásra a Vht. 5-6. §-ában, míg a közjegyzői nemperes eljárásokkal kapcsolatban azt állapítja meg, hogy azokban az eljárásokban, amikor a közjegyző hatóságként és nem szolgáltatóként jár el, a mindenkor hatályos polgári perrendtartás, valamint a nemperes eljárásokra vonatkozó szabályok – így a Pp.-ben írt alapelvek is – megfelelően irányadóak.[519] Ezzel a megállapítással csak részben értünk egyet. A közjegyző valamennyi eljárására megfelelően irányadóak lehetnek a polgári eljárásjog alapelvei, természetesen a nemperes eljárások sajátosságaira vonatkozóan. Sem a jogalkotó, sem a közjegyzőkre vonatkozó jogszabályok nem tesznek különbséget "hatósági közjegyző" és "szolgáltató közjegyző" között. A közjegyző – álláspontunk szerint – minden egyes eljárásában hatóságként jár el.

Ha kitekintünk a közjegyzői nemperes eljárások világából a polgári eljárásjog rendszerébe, akkor megállapítható, hogy a bírósági nemperes eljárásoknak *általánosságban* nincsenek olyan sajátos alapelvei, amelyek a polgári peres eljárásban nem, viszont minden egyes bírósági nemperes eljárásban érvényesülnek. Sem a jogalkotó, sem a szakirodalom nem fogalmazott meg ilyen általános elvi tételeket.

Az újonnan megszületett Bpnp. sem tartalmaz alapelvi fejezetet, sőt utalást sem alapelvi tételekre. Ebből azonban nem következik, hogy más nemperes eljárásoknak – akár a közjegyzői eljárásoknak – nem lehetnének külön, sui generis alapelvei. Így mielőtt a közjegyzői eljárások sui generis alapelvi vizsgálatát elvégeznénk, érdemes megvizsgálni, hogy van-e olyan nemperes eljárás, amely rendelkezik csak az adott eljárásra vonatkozó eljárásjogi alapelvekkel.

A fentiekből következően, mielőtt megvizsgáljuk az önálló alapelvek létezését a közjegyzői eljárásokban, érdemes kitekinteni egy szerkezetében hasonló eljárásokat összefoglaló nemperes eljárás modelljére: a bírósági végrehajtási eljárásra. Ennek következtében fontos megállapításokat vonhatunk le, amelyek segítenek vizsgálni a közjegyzői eljárások alapelvi szintű megértését, és kihatással lehetnek a közjegyzői eljárásokra is.

Nem új keletű gondolat a *sajátképi,* úgynevezett sui generis alapelvek kérdése, hiszen a közjegyzői eljárásokhoz dogmatikailag hasonló bírósági végrehajtási

[519] KISS [2008] *i.m.* 56.

eljárásokban már elfogadottak bizonyos alapelvi tételek, amelyek kizárólag a bírósági végrehajtásban, mint nemperes eljárásban érvényesülnek.[520]

A végrehajtási eljárással kapcsolatban KENGYEL MIKLÓS még nem használja az alapelv fogalmát, azonban olyan alapvető rendelkezésekről értekezik, amelyek alapelvi tartalommal bírnak: a vagyoni végrehajtás egységessége, a vagyoni kényszer elsődlegessége, a kényszer arányos és fokozatos alkalmazása, a végrehajtást kérő rendelkezési joga, a polgári perrendtartás szabályainak az alkalmazása.[521]

A bírósági végrehajtás sui generis alapelveinek fogalmi meghatározása GÁSPÁRDY LÁSZLÓ nevéhez kötődik. Ezek az elvek kizárólag a bírósági végrehajtásban jellemzőek, és „*önmaguk összességében és belső kapcsolataikban a bírósági végrehajtás rendeltetéséből és az e rendeltetés megvalósulását szolgáló módszerekből vezethetők le*."[522]

GÁSPÁRDY LÁSZLÓ a bírósági végrehajtás sajátképi alapelveit a következőkben határozta meg:[523]

- a perjogi szabályok kisegítő alkalmazásának elve,
- a bírósági végrehajtás szabályai kiterjesztésének elve,
- a fokozatosság elve,
- hitelezői érdek elsőbbségének elve,
- korlátozott adósvédelem elve,
- teljes vagyoni helytállás elve,
- eredményesség elve,
- par conditio creditorum elve.

A bírósági végrehajtási nemperes eljárás és a közjegyzői nemperes eljárások kapcsolatának tekinthető, hogy az adott normát magában foglaló törvény visszautal a hatályos polgári perrendtartás rendelkezéseire, így alapelveire is. Párhuzamként említhető továbbá, hogy a fentebb felsorolt bírósági végrehajtás alapelvei nem a tételes jogból kerültek levezetésre, hanem a jogtudomány eredményei.

Áttekintve a közjegyzőkre vonatkozó normaszabályokat, sem a Kjtv., sem a Kjnp., sem az egyes közjegyzői eljárásokra vonatkozó törvény, mint például a Fmhtv., illetve a

[520] Lásd bővebben: KORMOS Erzsébet*, Alapelvek a bírósági végrehajtási eljárásban.* (doktori értekezés) Miskolc, 2002.
[521] KENGYEL Miklós, *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 508–509.
[522] CSERBA Lajos – GÁSPÁRDY László – KORMOS Erzsébet, *A bírósági végrehajtás*, Egyetemi jegyzet, Miskolci Egyetem, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 1995, 15.
[523] CSERBA – GÁSPÁRDY – KORMOS *i.m.* 15.

Hetv. sem tartalmaz a polgári perrendtartási kódexekhez hasonló külön eljárási alapelveket tartalmazó alapelvi fejezetet. Bár a Kjtv. rendelkezik alapelvi fejezettel, ám felépítésében eltér az 1952-es Pp. és a Pp. alapelvi fejezetétől.

A szakirodalomban néhány tanulmány született a közjegyzői eljárások külön alapelveivel foglalkozó dogmatikai fejtegetésekről. Ezzel kapcsolatban kiemelhetjük PARTI Tamás közelmúltban megjelent tanulmányát, amely alapelvekkel foglalkozik.[524] A hazai szakirodalomból BÓKAI Judit, KADLÓT Erzsébet és ZAKAR András[525] munkássága említhető, míg a külföldi szakirodalomban Eric DECKERS belga közjegyző foglalkozott a témával.

Korábban kifejtésre került, hogy a közjegyzői jog főként eljárásjogi normák összessége. Fontos kiegészíteni e rendelkezést azzal, hogy álláspontunk szerint a közjegyzői jog részét képezik olyan alapelvi tételek, amelyek hatást gyakorolnak a közjegyzői eljárásokra. Ezek az alapelvek speciális jellemzőket mutatnak, összehasonlítva a polgári peres eljárás és a nemperes eljárások alapelveivel. Különös jellemzőjük, hogy nem tisztán eljárásjogi vetületük van, hanem vegyülnek benne bizonyos anyagi jogi elemek is.

Megállapíthatjuk, hogy vannak olyan álláspontok is, amely szerint a közjegyzői alapelveket is két nagy csoportba sorolhatjuk: szervezeti és működési alapelvek.
A működési alapelveket KADLÓT Erzsébet az alábbiakban foglalta össze:[526]

- közhitelesség elve,
- magánvállalkozásként való foglalkozás elve,
- közreműködési kötelezettség elve,
- pártatlanság elve,
- felek esélyegyenlőségének elve,
- függetlenség elve,
- kinevezéshez kötöttség elve,
- székhelyhez kötöttség elve,
- titoktartási kötelezettség elve.

[524] PARTI Tamás, *Ars poetica Notarialis*. In: VARGA István (szerk.), *Codificatio…*, *i.m.* 311–318.
[525] ZAKAR András, *A közjegyzői pálya sajátosságai*. In: GELLÉN Klára – GÖRÖG Mára (szerk.), Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 695–705.
[526] KADLÓT [2002] *i.m.* 6–7.

A közjegyzőség *működésének általános elveit* BÓKAI Judit a közjegyző állam felségjogából levezethető közjogi feladatain keresztül értelmezi. Álláspontja szerint a Kjtv. első részéből levezethető általános elvek:

- függetlenség,
- pártatlanság,
- hivatás kizárólagossága,
- titoktartás kötelezettsége,
- szigorú anyagi és fegyelmi felelősség,
- elmozdítatlanság,
- közbizalom, etikai követelmények,
- közreműködés megtagadása,
- állandó készenlét kötelezettsége,
- magánokiratkészítés tilalma,
- közjegyzői állások szervezettsége,
- székhelyhez kötöttség.

BÓKAI Judit kifejti, hogy az egyes alapelvek nem heterogén jellegűek, egymással és számos, máshol megfogalmazott szabállyal összefüggenek. Példaként hozza fel a hivatás kizárólagossága és a magánokiratkészítés tilalmát, vagy az elmozdíthatatlanság és a függetlenség elveit.[527]

PARTI Tamás, a már fentebb említett közelmúltban megjelent *Ars poetica Notarialis* című tanulmányában foglalkozott a közjegyzőség időszerű kérdésével, megfogalmazva számos alapelvi tételt, amelyek hatást gyakorolnak a magyar közjegyző eljárására.[528] E tanulmány úttörő módon elsőként foglalkozik a közjegyzői hivatásrend alapelveivel, így mérföldkőnek tekinthető.

A közjegyző eljárására ható alapelveket PARTI Tamás két csoportba sorolja. A *közjegyzői hivatásrend általános alapelvei,* valamint *eljárási alapelvek* csoportját különbözteti meg. Összesen 19 olyan alapelvet, illetve (alap)elvi tartalmú kötelezettséget fogalmaz meg, amelyek a közjegyzői hivatásrend során érvényre jutnak:

- közhitelesség elve,
- kinevezéshez kötöttség elve,
- közbizalom megtartásának elve,

[527] BÓKAI – GABÁNYI – KISS – NÉMETH – PISKOLTI – VIDA *i.m.* 502.
[528] PARTI *i.m.* 311.

- hatósági jogszolgáltatás elve,
- területhez kötöttség (illetékesség) elve,
- díjhoz kötöttség elve,
- önfenntartás elve,
- személyi felelősség elve,
- pártatlanság elve,
- függetlenség elve,
- közreműködés megtagadhatóságának elve,
- közreműködési kötelezettség elve,
- kérelemhez kötöttség elve,
- esélyegyenlőség biztosításának elve,
- kioktatási kötelezettség elve,
- személyes közreműködés elve,
- titoktartási kötelezettség elve,
- anyanyelv használatának elve,
- bizonyítás korlátozottságának elve.

A fenti alapelvi katalógusból megállapítható, hogy a közjegyzői alapelvek széles spektrumon mozognak a polgári eljárásjog rendszerében.

A hivatásrendi alapelvek „*határozzák meg a közjegyző szerepét a hivatásgyakorlás során, az alapelveken múlik az ott megnyilvánuló értékítélet, végső soron az eljárás társadalmi haszna, és az alapelvek jelölik ki a hivatásrend fejlődési lehetőségét.*”[529] Mindezekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a közjegyzői eljárás alapelvei nem öncélú tételek, hanem a közjegyzői eljáráson keresztül megvalósuló társadalmi haszon elérését szolgálják.

Kiemelt követelményként megfogalmazható a közjegyzői alapelvekkel kapcsolatban is, hogy koherensek, egymást támogatóak legyenek, és egymással egyensúlyban kell lenniük. Összefoglalva tehát hármas követelmény jelenik meg: a koherencia, a támogatás, az egyensúly megteremtése.

A közjegyzői alapelvek forrását elsősorban a Kjtv.-ből vezethetjük le azzal a kiegészítéssel, hogy a polgári perrendtartás háttere biztosítja a mindenkor hatályos Pp. alapelveinek érvényesülését.[530]

[529] PARTI *i.m.* 311.
[530] PARTI *i.m.* 311.

IV.2. A közjegyzői eljárások sajátos alapelvei

Nem kívánva megkérdőjelezni ugyan a fenti alapelvek PARTI Tamás általi felsorolásának logikai helyességét, de álláspontunk szerint az alapelvek egy másfajta csoportosítása is célravezető lehet. A csoportosítások között természetszerűen átfedések és rokon vonások sorakoznak fel.

A közjegyzői eljárások sui generis alapelvei közé tartozik:

- Függetlenség elve,
- Pártatlanság elve,
- Közhitelesség elve,
- Kinevezéshez kötöttség elve,
- Kötött díjazás elve,
- Tájékoztatási kötelezettség és jogi tanácsadás tilalmának elve,
- Közjegyzői székhelyhez kötöttség elve,
- Szabad közjegyzőválasztás elve.

A következőkben vizsgálat alá vesszük a közjegyzői eljárásokra vonatkozó sajátos alapelveket, igyekezve röviden és tömören összefoglalni, hogy azok milyen tartalommal bírnak és mi a jelentőségük.

IV.2.1. A függetlenség elve

A közjegyző független, mondja ezt ki határozott tömörséggel Eric DECKERS.[531] A függetlenség alatt azonban számos esetet és törvényben rögzített feltételt értünk. De vajon melyek ezek a feltételek és igazolhatóak-e a magyar közjegyzők vonatkozásában?

A függetlenség a közjegyzőre vonatkozó egyik legfontosabb működési (igazságszolgáltatási) alapelv, amely nélkül a közjegyzőség diszfunkcionális működése lépne fel. Eric DECKERS szerint „*a közjegyzői függetlenség egy olyan minőségi követelmény, mely megóv bármely nyomás vagy befolyás káros hatásától, mely a szakmai gyakorlatnak más irányt szab, mint amit a megbízott szakmai lelkiismerete diktál.*”[532]

Megállapításunk szerint a közjegyzői és a bírói függetlenség között sok hasonló tartalom figyelhető meg, hiszen mindkét esetben az igazságszolgáltatás függetlensége

[531] DECKERS *i.m.* 21.
[532] DECKERS *i.m.* 55.

húzódik meg a háttérben. A tételes jogi szabályozásban a Kjtv. rögzíti, hogy „*a közjegyző az eljárása során csak a törvénynek van alávetve, és nem utasítható.*”[533]

Álláspontunk szerint a függetlenség elvének *szervezeti* és *polgári eljárásjogi* vetületét különböztetjük meg. Szervezeti függetlenség alatt azt értjük, hogy a közjegyzőség nem az állami hierarchia részeként fejti ki a tevékenységét. Ami nem jelenti azt, hogy a közjegyző feletti szakmai kontroll nem létezne: a közjegyző eljárása felett sok esetben az illetékes törvényszék elnöke gyakorol felügyeletet, a közjegyző végzését pedig az illetékes törvényszék fellebbezés elbírálása keretében kontrollálhatja.

A függetlenség polgári eljárásjogi „biztosítéka” a közreműködés megtagadása, amely lehetővé teszi – és egyidejűleg kötelessége is – a közjegyző részéről megtagadni a közreműködését, ha a jogügylet jogszabályba ütközik, vagy a jogszabály megkerülésére irányul, illetve ha célja a közjegyző által felismerhetően tiltott vagy tisztességtelen.[534]

A függetlenség több oldalát is érdemes elemezni. A személyhez kötött függetlenség biztosítja a közjegyző részére az életre szóló (nyugdíjkorhatárig tartó) kinevezés, az elmozdíthatatlanság, valamint a vissza nem hívhatóság kritériumait. A függetlenség további biztosítéki a szabad foglalkozás körében végzett tevékenység.[535]

IV.2.2. A pártatlanság elve

A közjegyzői pártatlanság tartalma eltér a bírói pártatlanságtól, mondhatjuk úgyis, hogy a közjegyzői pártatlanság speciális a bírói pártatlansághoz képest. Ez azzal indokolható, hogy a bíró a pártatlanság teljessége talaján áll. Polgári peres eljárásban nem adhat semmilyen jogi tanácsot a peres feleknek.[536] A közjegyző viszont bizonyos eljárásaiban a bíróság kioktatási kötelezettségén túlmutató jogi kioktatást is végez. Ezzel kapcsolatos közjegyzői gyakorlatból említhetjük az okirat-szerkesztés során a közvégrendelet készítése körében adott öröklési anyagi jogi kioktatást[537]. Kiemelhetjük az élettársi kapcsolatra vonatkozó nyilatkozat bejegyzését is. Ez esetben a Kjnp. kifejezetten széles

[533] Kjtv. 2. § (1) bek.
[534] A közjegyzői gyakorlatban nem fordul elő tömegesen a közreműködést megtagadó végzés meghozatala. Általában végrendelet készítése során tapasztalható a közreműködés megtagadása, amikor a végrendelkezni akaró személy olyan állapotban van, amely már nem teszi lehetővé belátási képességének hiánya miatt a végakarata kifejtését.
[535] Lásd erről részletesebben: CORDIER Michel *i.m.* 4.
[536] Ide nem értve a bíró kioktatási kötelezettségét.
[537] Példaként hozható fel az öröklési rend, a kitagadás és a kötelesrész szabályainak alapos kioktatása.

körű kioktatási kötelezettséget ró a közjegyzőre, amely az anyagi jog területére vonatkozó családjogi, vagyonjogi és öröklési jogi kioktatást jelent.[538]

A pártatlanság elvét az UINL alapelvei között is megtaláljuk, amely úgy fogalmaz, hogy a közjegyzőnek a felek viszonylatában a „megbízható harmadik félnek" (Trusted Third Parties) kell lennie.[539]

IV.2.2.1. A pártatlanság elvének egyik aspektusa: a képviseleti jog

Különös jelentőséget kap a pártatlanság elvéhez kapcsolódó képviseleti jog tárgyköre. Amennyiben a bírói jogálláshoz közelítjük a közjegyző jogállását, a képviseleti jog megítélését kétséggel kell fogadnunk, hiszen összeegyeztethetetlennek tűnik.

A képviselet tekintetében megállapíthatjuk, hogy főszabály szerint a közjegyző nem láthat el jogi képviseletet, a hozzá forduló ügyfél képviseletében való fellépést tiltja a jogszabály.[540] E rendelkezés a pártatlanság elvére vezethető vissza, hiszen a képviselet egyfajta megbízást feltételez a háttérben, amely már a pártatlanságot sértheti, helyette az ügyvédhez hasonló jogállás, vagyis pártosság jellemzi.

A közjegyzői nemperes eljárásokat vizsgálat alá véve azonban megállapítható, hogy az okirat-szerkesztési eljárásban a Kjtv. megfogalmaz bizonyos kivételeket a képviseleti jog gyakorlása körében. Amennyiben az okirat-szerkesztési eljárás során meghozott közokirat jognyilatkozat joghatásának kiváltásához bíróság vagy más hatóság eljárása szükséges, e körben a közjegyző az eljárás lefolytatása végett hivatalból megkeresi az illetékes szervet (földhivatal, cégbíróság, gyámhatóság).[541] A Kjtv. úgy határozza meg, hogy a közjegyző megkeresésére indult eljárásban a közjegyzőt a közokiratban szereplő fél vagy felek képviselőjének jogállása illeti meg.

Fontos kiemelni, hogy ez a meghatalmazás nem ügyleti képviselet – mint amely az ügyvédet megilleti szerződéskészítés során –, hanem a törvényből eredő törvényes képviselői jogállás. Ezzel kapcsolatban egyetértünk PARTI Tamás megállapításával, hogy a közjegyző e jogosítványa kizárólag a megkeresésre terjed ki, és nem értelmezhető kiterjesztően.[542]

---

[538] Kjnp. 36/F § (2) bek.
[539] Az UINL által 2013. évben Peruban elfogadott ajánlás 5.3. pontja.
[540] Kjtv. 175. § (2) bek.
[541] E tekintetben formabontó a Kjtv., hiszen egy nemperes eljárásban (közjegyzői eljárás) egy hatóság (közjegyző) keres meg egy hatóságot. Azonban nem példa nélküli, hiszen polgári bíróság is megkeresés útján keresi meg az illetékes földhivatalt a per megindítása ingatlan-nyilvántartásba történő feljegyzése végett.
[542] PARTI *i.m.* 312.

Az is megállapítható, hogy ezeknél az eljárásoknál nincs ellenérdekű fél, nincs olyan személy, akivel szemben képviselne a közjegyző; pusztán arról van szó, hogy az adott közjegyzői eljárás befejezéséhez szükséges mértékben képviselőként jár el a közjegyző. Enélkül a közjegyző nem tudná végezni a közhitelességgel járó feladatát sem.[543]

A képviseleti jog hatókörét vizsgálva – az okiratszerkesztésen túl – a másik csoportot a cégeljárással kapcsolatos eljárások képezik. Általánosságban véve valamennyi cégeljárással kapcsolatban igaz, hogy a közjegyző képviselheti a felet, vagyis a cégeljárásban nem kizárólag ügyvéd, mint jogi képviselő, hanem közjegyző is eljárhat.

E tekintetben mérföldkőnek tekinthető a Legfelsőbb Bíróság 1998. évben meghozott döntése, amely kimondta, hogy a cégeljárásban a jogszabály szerint kötelező jogi képviselet – a felek erre vonatkozó, akár közjegyzői okiratba foglalt meghatalmazásával – a közjegyző képviselőként való eljárásával is megvalósulhat.[544]

A közelmúltban a Fővárosi Ítélőtábla egyik döntésében foglalkozott a közjegyző képviseleti jogának terjedelmével, amikor kimondta, hogy a közjegyzőt a közjegyzőkről szóló törvény speciális rendelkezése alapján sem illeti meg az alapító vagy az alapítvány képviselőjének jogállása a civil szervezet közhasznúságának bejegyzése iránti nemperes eljárásban.[545] Indokolásában a Fővárosi Ítélőtábla rámutatott, hogy e nemperes eljárásban a megindító kérelem közjegyző által közokiratba foglalt mellékletei önmagukban joghatás kiváltására nem alkalmasak, valamint hogy polgári nemperes eljárás közjegyzői megkereséssel nem indítható, ilyen eljárásban a közjegyző meghatalmazottként sem láthatja el az érdekelt fél képviseletét.

Mindezek alapján levonható az a megállapítás, hogy a magyar polgári eljárásjogban a közjegyző képviselete kizárólag az okirat-szerkesztési eljárásban és a cégeljárásban igazolható, a többi eljárásban fogalmilag teljes egészében kizárt a közjegyző képviseleti joga. A fizetési meghagyásos eljárás, valamint a hagyatéki eljárás során a pártatlanság alapelvi szinten kell, hogy megjelenjen a közjegyző eljárásának követelményeként.

Bár a képviselet jogintézménye kerülendő a magyar közjegyző eljárásaival kapcsolatban, azonban számos nemzetközi példát láthatunk arra, hogy a közjegyző képviselőként is eljárhat. Franciaországban bizonyos esetekben a közjegyző büntető bíróság előtt is képviselheti a felet. A magyar szabályozás megszorító jellege nem

[543] Kétségkívül igazolható az okirat-szerkesztés során a közjegyző képviseleti joga, hiszen például egy írásképtelen ügyfél közokiratba foglalt adásvételi szerződése a joghatás kiváltására alkalmatlan lenne, ha a közjegyző nem tudná megkeresni az illetékes földhivatalt a tulajdonjog bejegyzése iránt.
[544] BH 1998. 43.
[545] BDT 2015.3324, valamint a Fővárosi Ítélőtábla előtt folyamatban volt 4.Pkf.25.137/2015. számú nemperes eljárás.

kizárólag a pártatlanság elvéből fakad, hanem a közjegyző közhivatali jellemzője is indokolja.

IV.2.3. A közhitelesség elve

A Kjtv.-ben foglalt alapelvek között első helyen szereplő és – annak ellenére, hogy az alapelv között nem szokás fontossági sorrendet kialakítani[546] – kiemelkedő jelentőséggel bíró alapelv a *közhitelesség elve*.

Egyfajta *keret–alapelv,* illetve *vezér–alapelv* szerepe is értelmezhető. Álláspontunk szerint hasonló jelentőséggel bír, mint a polgári perrendtartásban a perkoncentráció elve, vagyis a közjegyzői eljárások egészét át kell hatnia, az eljárások részletszabályaiban és a közjegyzői attitűdben is egyaránt meg kell jelennie. A közhitelesség elve a közjegyzői eljárások rendezőelvének tekinthető. A jogalkotó is kiemelt szerepet szánt neki a Kjtv. elfogadása során, amelyet a törvényben elfoglalt helye is mutat.[547]

A közhitelesség kérdése arra vezethető vissza, hogy társadalmi igény mutatkozik bizalmi személy alkalmazására, amely igénynek a magyar közjegyző képes megfelelni.[548]

Az alapelv nélkül a magyar közjegyző nem tartozna a latin-típusú közjegyzőség körébe, hiszen a közhitelesség a legfontosabb rendező elve a latin-típusú közjegyzők közjogi státusának.[549] A közhitelesség nélkül elképzelhetetlen lenne a közjegyzői hatáskörébe tartozó fizetési meghagyás, hagyatéki eljárás, vagy éppen a közokiratok kiállítása iránti eljárás, hiszen a közjogi felhatalmazást adja meg ezen eljárások lefolytatására.

A közhitelesség elvéből fakad a közjegyző állami jogosítványa is. Ez az alapelv teremti meg annak a lehetőségét, hogy a közjegyző az állam nevében, közjogi felhatalmazáson alapuló eljárásokat folytasson le. Ebből következően a közhitelesség alapfeltétele a közjegyzői nemperes eljárások működésének is.

---

[546] Lásd Fővárosi Törvényszék fent idézett álláspontját az alapelvekkel hierarchiájával kapcsolatban.
[547] Kjtv. 1. § (1) bek.
[548] Lásd erről részletesebben: IMREGH [2003] *i.m.* 28–31.
A bizalmi személy a római jogban az írás és olvasni tudás képességével rendelkező, ellenérték fejében okmányok szerkesztésével foglalkozó személyre, a tabelliókra vezethető vissza. A iustiniánusi korszakban a tabelliók okiratait szakszerűség és hitelesség jellemezte.
[549] Megjegyzendő, hogy a közhitelesség hiányában a magyar közjegyző az angolszász felfogás szerinti notary public kategóriájában találná magát, amelyeket a közokiratok hiánya jellemzi.

A közhitelességgel kapcsolatban szintén fontos ismérv, hogy *általános közhitelesség* jellemzi a közjegyző eljárásait. A közhitelesség nem abszolút, hiszen megszűnhet, amennyiben a közjegyző nem tartja be azokat a szigorú eljárási szabályokat, amelyeket az adott eljárására a jogszabály meghatároz.[550]

Érdemes a közhitelesség fogalmi elemeit a szakirodalomban lévő álláspontokon keresztül vizsgálat alá venni. KISS Daisy fogalom-meghatározásában a közhitelesség egyfajta *törvényi vélelem* amellett, hogy a közjegyzői hivatásának gyakorlása során végzett cselekménye, illetve annak tartalma – a törvény erejénél fogva, a törvény által rögzített terjedelemben – valódi, hiteles és jogszerű.[551]

Megállapítható, hogy a közhitelesség elve végigkíséri és áthatja az összes közjegyzői eljárást. Akár okirat-szerkesztési eljárás során meghozott közokirat, akár más nemperes eljárás során kiállított jegyzőkönyv jön létre, – az ellenkező bizonyításig – a közjegyző által kiállított tartalommal kell elfogadni.

SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf osztja a fenti vélelemre vonatkozó álláspontot. Kiemeli, hogy a közhitelesség a valódiság vélelmének fennállását jelenti. Érdekes összefüggés továbbá, hogy a közhitelességet eszköznek tekinti a cél, vagyis a jogviták megelőzése érdekében.[552]

Megvizsgálva nemzetközi példákat, azt tapasztaljuk, hogy bizonyos jogrendszerekben a közhitelesség nem feltétlen létkérdése a közjegyző működésének. A közhitelesség elsősorban a római jogon alapuló kontinentális jogrendszerekben lévő közjegyzők „kiváltsága”, amely a közokirat bizonyító erejére vezethető vissza. A közhitelesség elve így Angliában, az Amerikai Egyesült Államokban vagy Ausztráliában nem bír különös jelentőséggel.[553]

[550] Példáként említhető az okiratszerkesztési eljárás során az alakiságok megsértésével kiállított közjegyzői okirat, amely elveszti annak közokirati jellegét, és csupán magánokirati formaként kezelhető. A határozatokkal (végzéssel) záruló eljárások pedig, amennyiben jogszabálysértő közjegyzői határozat születik, a másodfokú eljárás keretében hatályon kívül helyezhetők.
[551] KISS [2008] *i.m.* 579.
[552] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 698.
[553] A közokiratok fogalmát az angol jogra visszavezethető államokban kizárólag az állami intézmények saját működésére alkalmazott irataira értik, fogalmilag nem tartoznak ide a közjegyző által készített okiratok.

IV.2.4. A kinevezéshez kötöttség elve

PARTI Tamás a kinevezéshez kötöttség elvét a hatósági tevékenység ellenőrzésének állami privilégiumában látja, ami a közjegyzői székhelyek számának állam általi meghatározásán alapul.[554]

Ugyanakkor megállapítható az is, hogy a kinevezés során a közjegyzőt *az állam jogkörének egy darabkájával* ruházza fel.

A kinevezéshez kötöttség elve szerint a közjegyzők zárt száma működik.[555] A közjegyzői kinevezés pedig nem az ügyvédi jogálláshoz hasonlóan a kamarai névjegyzékbe történő felvétellel jön létre. Megállapítható, hogy a bíróhoz közeli kinevezési rendszer működik, azonban ellentétben a bíróval, akit a köztársasági elnök nevez ki, a közjegyzőt az igazságügyért felelős miniszter nevezi ki szolgálati helyére.

IV.2.5. A kötött díjazás elve

A közjegyző az állam által meghatározott díj ellenében látja el a tevékenységét, amelyet nem csökkenthet és azon nem is léphet túl, annak érdekében, hogy mindenki ugyanolyan feltételek mellett vehesse igénybe a közjegyzői eljárásokat. A díjhoz kötöttség elve a kötelező díjszabáson alapul.

A díjazás vezérelve a kompenzáció. E szerint a díjazás a jelentős ügyértékekre vonatkozó eljárások költsége és a *nem jövedelmező,* vagyis csekély ügyértékkel bíró eljárások költsége között képez átmenetet, egyfajta ellensúlyt.

A kötelező díjszabás fogalma elválaszthatatlan a hatósági feladattól, mert a kötetlen közjegyzői díjak rendszere szükségszerűen bizonyos hátrányokkal jár. Egyrészt magukban hordozzák annak a lehetőségét, hogy a közjegyző visszautasítsa a "nem jövedelmező" okiratok elkészítését, az ezekben való eljárásokban a közreműködést. Másrészt – ahogy CORDIER Michel fogalmaz – elfogadhatatlan "színlelésekre" csábítana. Harmadrészt a piaci versenyben kiszolgáltatottá teszi a „gyengébbik felet”.

Kitekintve a külföldi közjegyzői rendszerekre, megállapítható, hogy a kötött díjszabás elve nem általánosan érvényesülő alapelv. A nyugat-európai országokban a közjegyzők eljárásaihoz sok esetben piaci szolgáltatások is párosulnak, így például ingatlanközvetítés. A díjrendszerek közötti különbségtételekre példaként említhető

[554] PARTI *i.m.* 312.
[555] 2019 januárjában Magyarországon 315 közjegyző teljesít szolgálatot.

Németország, ahol kötött díjazás elve érvényesül. Romániában minimális díj meghatározására került sor, míg Ausztriában a díjtételek maximalizálása érvényesül.[556]

A szakirodalomban fellelhető olyan megállapítás, hogy a kötött díjszabás megszüntetése a latin típusú közjegyzőség torzulásához és hatékonyságának csökkenéséhez vezethet.[557] Erre példaként említhető Hollandia esete, ahol a 2000-es évek elején megszüntetésre került a kötött díjszabás. Ennek következtében aránytalanul csökkentek a vidéki közjegyzők eljárásai, szemben a nagyobb városokban lévő közjegyzői eljárásokkal. A holland kísérlet szerint, az új holland közjegyzői törvény eltörölte a kötött díjszabást, amelyet 1999. október 1-jei hatállyal három év alatt fokozatosan vezettek be. Megjegyezendő, hogy a kötött díjszabás a családjogi tárgyú szerződéseknél – végrendelet, házassági vagyonjogi szerződés – továbbra is fennmaradt.[558]

Álláspontunk szerint a kötött díjazás elve mutatja meg, hogy a *közjegyzői alapelvek mennyire összefüggő és egységes rendszert alkotnak,* hiszen összefüggésbe hozható a függetlenség és a pártatlanság elvével is. A függetlenség pénzügyi biztosítéka a kötött díjazás rendszere.

A közjegyzői eljárás igénybevételekor a kérelmező a bírósági nemperes eljárásokhoz képest nem illetéket köteles fizetni az állam részére, hanem közjegyzői eljárás díjat kell fizetni. A közjegyzői díj részletes szabályait jelenleg a 14/1991. (XI. 26.) IM rendelet (továbbiakban: régi közjegyzői díjrendelet) rögzíti. A közjegyző díjjal kapcsolatos fontos megállapítás, hogy nem a közjegyző dönti el eljárásának díjösszetételét, a közjegyzői eljárási díj nem „alku tárgya".[559]

A kötött díjszabás rendszere kapcsán fontos megállapítani, hogy a közjegyzői eljárások költsége nem terheli a központi költségvetést, hanem a felekre telepíti az eljárási költségek viselésének kötelezettségét.[560]

---

[556] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 724.

[557] DECKERS *i.m.* 46, valamint ugyanitt található lábjegyzet: LUIJTEN E.A.A., *De nieuwe notariswet in Nederland; een opzienbarend stuk, Tijdschrift voor Privaatrecht, Story-Scientia,* Kluver Rechtswetwnschappen België, Antwerpen, 1998, 1352, valamint ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 722.

[558] A holland közjegyző törvényről és a díjszabás megreformálásáról lásd részletesebben: STEINER Erika, *Az új holland közjegyzői törvény*, Közjegyzők Közlönye, 2002/1, 9-11.

[559] A közjegyzői eljárások díjának teljes katalógusát nem tartalmazza a Díjrendelet, hiszen egyes közjegyzői eljárások díját külön törvény rögzíti: A fizetési meghagyás díját az Fmhtv. 42.§–46.§-a, a végrehajtás elrendelésének díját a Vht. 31/E. § (3)–(5) bekezdése állapítja meg.

[560] E megállapítást osztja PARTI TAMÁS is, lásd PARTI *i.m.* 313.

A kötött díjszabás kapcsán említést kell tenni TÓTH ÁDÁM álláspontjára: a közjegyző munkadíja nem tekinthető a szolgáltatás árának, hiszen tulajdonképpen nem ár, mert nem megegyezés eredményeként jön létre, hanem jogszabály határozza meg. A magyar közjegyzőséggel a hatósági és közjogi jelleg miatt csak a jogszabályban meghatározott, valamennyi közjegyzőnél azonos díj egyeztethető össze.[561]

Nem mehetünk el szó nélkül a kötött díjszabással kapcsolatban a legújabb jogszabályváltozás mellett. A 2019. április 1. napjával hatályba lépő 22/2018. (VIII.23.) IM rendelet (továbbiakban: új közjegyzői díjrendelet) megújult díjszabási rendelkezést vezet be.[562] A korábban évtizedekig hatályban lévő díjrendelet megreformálásának okaként a díjrendeletben lévő ellentmondások kiküszöbölését, valamint az eltérő gyakorlatot jelölhetjük meg.

Az új közjegyzői díjrendelettel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy tovább erősödött a kötött díjszabás elve, tekintettel arra, hogy megszüntetésre került a közjegyző mérlegelési joga, és a közjegyzőt díjfelszámítási kötelezettség terheli. Ez annak köszönhető, hogy az új szabályozás normái teljesen kógens szabályok, azoktól eltérés nem lehetséges. A díjrendelet változásának köszönhetően a jogalkotó bevezeti a közvetlenül végrehajtható költségjegyzék jogintézményét.[563]

Álláspontunk szerint a változással a jogalkotó egyértelművé tette, hogy a közjegyző összes eljárása hatósági jellegű nemperes eljárás, amely lefolytatásáért a közjegyző irányába hatósági díjat kell fizetni. Az okirat-szerkesztési nemperes eljárással kapcsolatban külön érdemes kiemelni az eljárási díj egységesítésének követelményét.

IV.2.6. A tájékoztatási kötelezettség és jogi tanácsadás tilalmának elve

A közjegyző előtti eljárásokkal kapcsolatban megfigyelhető, hogy sok esetben a közjegyző nem kizárólag eljárásjogi, hanem anyagi jogi tájékoztatásra is köteles. E kötelezettség eljárásonként változó szinten mozog. A közjegyzőt az okirat-szerkesztésnél teljes anyagi jogi és eljárásjogi tájékoztatás, illetve inkább már kioktatás terheli (pl. adó és illeték), amely azonban a hagyatéki eljárásban nem áll fenn. A Kjnp. normaszövegét elemezve tovább erősödik a fokozott tájékoztatási kötelezettség, amely az ENYER esetén már kioktatási kötelezettséggé fordul át. Az élettársi kapcsolatra

[561] ÉLESS – JUHÁSZ – JUHÁSZ – KAPA – PAPP – SOMLAI – SZÉCSÉNYI-NAGY – TIMÁR – TÓTH – TÖRÖK – VARGA [2013] *i.m.* 723.
[562] Fontos megjegyeznünk, hogy az új közjegyzői díjrendelet normaszövege tekintetében jelenleg még egyeztetések zajlanak, így nem tekinthető véglegesnek.
[563] Új közjegyzői díjrendelet 22.§ –23.§–24.§-ai.

vonatkozó nyilatkozat megtétele előtt a közjegyzőnek általános kioktatási kötelezettség keretében kell felhívni a felek figyelmét, hogy mi tekinthető élettársi kapcsolatnak, hogyan keletkezik, hogyan szűnik meg, és milyen családjogi, vagyonjogi és öröklési jogi következményekkel jár.[564]

Az elmúlt évtizedben még találunk olyan szakirodalmi állásfoglalást, amely a közjegyző jogi tanácsadását is kiemeli, mint a közjegyző hatáskörébe tartozó feladatok egyikét.[565] Azonban e forrás is megemlíti, hogy a közjegyzőnek az ilyen jellegű feladatköre nem azonos az ügyvédi tevékenység körében ismert tanácsadással, ugyanis a közjegyzői tevékenység korlátozás alá esik: a közjegyző csak a hatáskörébe utalt eljárásokkal kapcsolatban, és a felek esélyegyenlőségét biztosítva, vagyis mindegyik fél tekintetében azonos módon köteles megadni a tájékoztatást.

A Kjtv. hatályos normaszövege elhagyja a jogi tanácsadás kifejezést, helyette a polgári perrendtartásból ismert, főként a korábbi bírói gyakorlatra vonatkozó kioktatás szóhasználatát alkalmazza. A kifejezések közötti különbségtétel szembeötlő. E módosítás a közjegyző eljárása, jogi megítélésének – nemperes jellegének – megváltoztatását jelzi, amely az ügyvédi „jogi tanácsadástól" a bírói (nemperes) eljárásban tapasztalható kioktatási kötelezettség felé helyezi a hangsúlyt.

A jogi tanácsadással kapcsolatban érdemes megemlíteni a holland modellt, tekintettel arra, hogy a jogi tanácsadás és a kioktatás kettős talaján áll.[566]

[564] Kjnp. 36/F. § (2) bek.
[565] Lásd erről bővebben: GÁSPÁRDY László (szerk.), *A polgári nemperes eljárások*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2001, 396.
[566] DECKERS *i.m.* 32–33.

IV.2.7. A közjegyzői székhelyhez kötöttség elve

A székhelyhez kötöttség elve, mint sui generis alapelv értelmében a közjegyző feladatainak ellátása során *székhelyhez kötött*, azon kívül kizárólag akkor járhat el, ha az ügy természete vagy sürgőssége indokolja.[567] A székhely „*azt a működési területet jelenti, amelyen a jogszabály rendelkezése alapján, települések szerint megjelölve a közjegyző köteles és jogosult eljárni.*”[568]

A székhelyhez kötöttség elve egyfelől kizárja a közjegyzői illetékességi területek átjárhatóságát, ezáltal a közjegyzőt az illetékességi területéhez köti, másfelől garanciát jelent a jogkereső állampolgárok számára, hogy a közjegyzői eljárásokat a lehető legközelebb igénybe tudják venni.

A Kjtv. 5. § (1) bekezdése rögzíti, hogy „*a közjegyző csak a saját illetékességi területén elvégezhető eljárási cselekményeket foganatosíthatja közvetlenül.*” Hasonlóan a bíróságokhoz, a közjegyző az illetékességi területén kívül elvégzendő eljárási cselekményeket megkeresés útján foganatosítja.[569] A jogalkotó a közjegyzőnek más közjegyző illetékességi területén végzett eljárási cselekményeit érvénytelennek mondja ki.[570]

IV.2.8. A szabad közjegyzőválasztás elve

A szabad közjegyzőválasztáshoz való jog vizsgálatát a polgári eljárásjog illetékességre vonatkozó szabályrendszerében érdemes elvégezni. A polgári perben az illetékesség az azonos bírósági szintek közötti horizontális ügyelosztást jelenti. PRIBULA László szerint az illetékességi szabályok megalkotásánál arra kell törekedni, hogy a jogvitát az a bíróság bírálja el, amely a szükséges perbeli cselekményeket a leggyorsabban, legegyszerűbben el tudja végezni, azonban figyelembe kell venni a jogkereső felek igényét is, hogy ügyeiket lehetőleg a lakóhelyükhöz közeli bíróság bírálja el.[571]

[567] Kjtv. 30. §.
[568] KADLÓT [2002] *i.m.* 13.
[569] Az 1952-es Pp. számos helyen tartalmaz rendelkezéseket az egyes bírói cselekmények megkeresés útján való foganatosításáról, főként a bizonyítási eljárásban: tanúkihallgatás, szakértő meghallgatása, előzetes bizonyítás, stb.
[570] Kjnp. 5. § (3) bek.
[571] Lásd bővebben: PRIBULA [2017] *i.m.*

IV.2.8.1. A közjegyzőhöz fordulás joga a második polgári közjegyzőség időszaka előtt

A polgári közjegyzőség intézményét 1949-ben megszüntették, hiszen a szocialista jogrendbe nem illet bele a "burzsoá" jelzővel illetett magánközjegyzőség.[572] A közjegyzőket, közjegyzőhelyetteseket állami szolgálatba vették, gyakorlatilag betagozódtak a járásbírósági rendszerbe. Ezzel létrejött az állami közjegyzőség intézménye.

A szabályozás szintje jól jellemzi a korszak szocialista szemléletét a közjegyzőkről, hiszen törvényi szabályozással alig találkozunk.[573] A közjegyzők jogállását, helyzetét, működését a törvénynél alacsonyabb rendeleti szintű jogszabályok rendezték.[574] Ahogy már említésre került korábban, például az alapjogokat érintő hagyatéki eljárás szabályai miniszteri rendeletben voltak meghatározva.

A közjegyzőhöz fordulás jogát a következőként lehetséges értelmezni a szocialista jogrendszerben: „*a közjegyzőség – a többi törvénykezési szervhez hasonlóan – igen fontos tevékenységet fejt ki az állampolgárok és a szocialista szervezetek jogi segítségben való részesítése terén. Ez a jogi segítségnyújtás azonban természetszerűleg különbözik a többi törvénykezési szerv által nyújtott jogi segítségtől. A közjegyzőnek az a feladata, hogy az egyes nemperes eljárások (elsősorban a hagyatéki eljárások, valamint a hatáskörébe utalt egyéb nemperes eljárások) intézése, közokiratok készítése, okiratok és értéktárgyak megőrzése és a hozzá forduló felek jogi vonatkozású ügyeiben való közreműködés útján nyújtson segítséget az állampolgároknak és a szocialista szervezeteknek.*"[575]

E rendelkezésekből levonható következtetés, hogy az állami közjegyzői tevékenység a felek jogi felvilágosításával is párosul: a közjegyzőnek közvetlen segítséget kell nyújtania a feleknek, amennyiben a közjegyzői okiratba foglalt jogügylet teljessé válásához még további intézkedések szükségesek, például gyámhatósági vagy tanácsi jóváhagyás.[576]

Az állampolgárok az állami közjegyzőket a járásbíróságoknál – a bíróság helyiségeiben – kereshették fel. A közjegyző határozata egyébként a járásbíróság

[572] 4.090/1949. (VI.14.) Korm. rendelet.
[573] A bíróságról szóló 1972. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Bszi.) néhány szakasza tartalmaz rendelkezéseket a közjegyzőkről, mely gyakorlatilag az „azért még létezünk" kategóriával jellemezhető.
[574] 50/1954. (IK) IM számú utasítás.
[575] NÉVAI – SZILBEREKY [1977] *i.m.* 162–163.
[576] NÉVAI – SZILBEREKY [1977] *i.m.* 163.

határozatával egyenlő hatályú volt.[577] A közjegyző jogi felvilágosítási kötelezettsége a szocialista eljárásjogi szemlélet bírósággal szembeni támasztott azon követelményből eredt, amely az anyagi igazság kiderítését írta elő.

Megállapítható, hogy az állami közjegyzők öröklési ügyekben, végrehajtható közokiratok készítésében, hitelesítések, valamint okiratok, értéktárgyak megőrzésében jártak el.

A szocialista jogrendszerben a szabad közjegyzőválasztás joga mind elméleti, mind gyakorlati szinten fel sem merült, *értelmezhetetlen a szocialista igazságszolgáltatásban.* Az ügyelosztás, az illetékességi szabályok szigorú, kivételt nem tűrő rendszere nem tette lehetővé, hogy az állampolgárok megválasszák, mely közjegyző járjon el az ügyeikben.

IV.2.8.2. A közjegyzőhöz fordulás joga a második polgári közjegyzőség után

Az 1992-ben hatályba lépett második közjegyzői törvény – Kjtv. – megszüntette az állami közjegyzőség intézményét, és visszaállította a polgári közjegyzőséget. Érdekes megemlíteni, hogy a bírósági végrehajtók tekintetében a jogalkotó a „kettős szabályozást" választotta: a járásbíróságok mellett működő önálló bírósági végrehajtók és a megyei (jelenleg törvényszéki) végrehajtók.[578]

A megszülető második közjegyzői törvény a közjegyzőhöz fordulás joga tekintetében kiemelkedő jelentőségű, hiszen ekkor rögzültek a ma is hatályban lévő – illetékességi – szabályok.

IV.2.8.3. A közjegyző illetékessége, mint a szabad közjegyzőválasztás elvének korlátja

A latin típusú szabadfoglalkozású polgári közjegyzőséggel újraszabályozásra került a közjegyzőhöz fordulás joga. A Kjtv. elfogadásával a közjegyző szerepe is átformálódott. A megváltozott szerepnek igazodni kellett az átalakult polgári eljárásjoghoz is, hiszen a szocialista polgári eljárásjogot követően egy másfajta eljárásjoghoz kellett alkalmazkodni. A jogalkotó a közjegyző tevékenységét a közjegyző székhelyéhez kötötte, amikor kimondta, hogy „*a közjegyző a helyszíni*

[577] Régi Bszi 39. § (1) bek.
[578] Lásd erről még: 16/2001. (X.26.) IM rendelet a bírósági végrehajtás szervezetéről.

eljárást az illetékességi területén folytathat."[579] Az illetékességi szabályok a Kjtv.-ben, illetve a Kjnp.-ben kerültek rögzítésre.

Alapvetően az 1952-es Pp.-ben szabályozott illetékességi szabályok figyelembe vételével kerültek megállapításra a közjegyzői illetékességi szabályok, amelyek „*a közjegyzői szolgáltatások területileg egyenletes elosztását*" szolgálták.[580] A közjegyzők illetékessége általában a helyi (járás) bíróságokhoz igazodott. Az „általában" jelző a kivételt mutatja a főszabály alól, hiszen „*a Budapesten működő közjegyzők illetékessége a főváros egész területére kiterjed.*"[581]

A közjegyzői eljárások területileg egyenletes elosztását a nemperes eljárásokban a Pp.-nek az illetékességre vonatkozó szabályai szolgálják. A közjegyző illetékessége általában a helyi bíróság illetékességi területéhez igazodik; mint láttuk, kivétel ez alól Budapest, ahol nem célszerű a közjegyzők illetékességét az itt működő bíróságok szerint meghatározni. A Kjtv. 12. § (3) bekezdés kisegítő rendelkezést tartalmaz arra az esetre, ha a közjegyző olyan székhelyen működik, ahol nincs bíróság: az igazságügyért felelős miniszter rendelettel állapítja meg az eljáró közjegyzőt.

Az egyéb közjegyzői ügyek elintézése során általános szabály, hogy a közjegyző helyszíni eljárást az illetékességi területén folytathat, ez azonban nem sérti a felek szabad közjegyzőválasztáshoz való jogát.

IV.2.8.4. Az egyes közjegyzői eljárásokban való illetékességi szabályok

Az egyes eljárásokat elemezve, kiindulási pontként érdemes megemlíteni, hogy a polgári perekben az illetékességre vonatkozó általános rendelkezést a Pp. 25. § (1) bekezdése rögzíti: *„az a bíróság, amelynek területén az alperes lakik, mindazokban a perekben illetékes, amelyekre más bíróság kizárólagos illetékessége megállapítva nincs (általános illetékesség).*" Természetesen ezen kívül a Pp. számtalan kizárólagos, különös, vagylagos illetékességi okot is tartalmaz.

A közjegyző hatáskörébe tartozó egyes nemperes eljárásokban az illetékességi szabályok rendkívül változóak. Az adott nemperes eljárásra vonatkozó törvény határozza meg azt, hogy az adott ügyben melyik közjegyző illetékes, ezért érdemes sorra venni a közjegyzői eljárásokat szabályozó jogszabályokat.

[579] Kjtv. 12. § (4) bek.
[580] Kjtv. Indokolása.
[581] Kjtv. 12. § (2) bek.

IV.2.8.4.1. A fizetési meghagyásos eljárás

A bírósági nemperes eljárásokban nem találhatóak olyan eljárások, amelyekre bármely bíróságnak az ország egész területére kiterjedő illetékessége lenne. Ezzel ellentétben a közjegyzői eljárásokban a végrehajtás elrendelése marasztalást tartalmazó közjegyzői határozat, illetve közjegyző által jóváhagyott egyezség alapján, az értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása iránti eljárásban, magyar és az európai fizetési meghagyásos eljárásban a közjegyző az ország egész területére illetékes.[582]

Az Fmhtv. törvényjavaslat indokolása kifejti, hogy a fizetési meghagyásos eljárásban mindegyik közjegyző az ország egész területére illetékes, így biztosítható, hogy az ügyek területi egyenlőtlenségektől függetlenül, rugalmasan, a lehető leghatékonyabban legyenek elosztva. E szabály pedig elősegíti az eljárások lefolytatásának további gyorsítását.

A fizetési meghagyásos eljárás közjegyzői határkörbe telepítésétől eltelt 8 év gyakorlati tapasztalataiból megállapítható, hogy az egész országra kiterjedő illetékesség eredményes volt, és nem fosztotta meg az eljárásban részt vevő feleket a közjegyzőválasztáshoz való jogtól, sőt inkább kiszélesítette annak lehetőségét. Ez azzal magyarázható, hogy a pénzkövetelések egyszerűsített eljárásban történő érvényesítésére vonatkozó fizetési meghagyásos eljárásban a jogosultak teljes köre elektronikus úton terjesztheti elő fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmét, valamint hogy a természetes személyek, társasház képviselői papír alapon vagy szóban bármely közjegyzőnél is kezdeményezhetik az eljárást. Ezáltal a jogkeresők a fizetési meghagyással kapcsolatos ügyeiket a lakóhelyükhöz vagy a tartózkodási helyükhöz közeli közjegyzőnél is intézhetik.

Fontos leszögezni, hogy nem kizárólag a jogosult közjegyzőhöz fordulásának a joga *széles körű*, hanem a kötelezetté is: a jogi képviselő által nem képviselt fél a beadványát bármelyik közjegyzőnél szóban is előterjesztheti.[583]

A szóban előterjesztett beadvány adatait az a közjegyző, akinél azt előterjesztették, az esetleges hiányok pótlása után nyomban rögzíti a MOKK rendszerében, és erről igazolást ad. Ha az ügyben nem az a közjegyző jár el, akinél a kérelmet előterjesztik, a

[582] Fmhtv. 8. § (1) bek.
[583] Fmhtv. 14. § (1) bek.

kérelemnek az eljáró közjegyző részére történő megküldésére a kérelem adatainak a MOKK rendszerébe történő rögzítésével kerül sor.[584]

Megállapítható tehát, hogy általános, a feleknek kedvező szabály, hogy a jogi képviselő által nem képviselt fél a beadványát bármelyik közjegyzőnél szóban is előterjesztheti (azaz a kötelezettnek nem kell a jogosulthoz közel lévő közjegyzőhöz fordulnia). Természetesen a törvény – hasonlóan a polgári peres eljáráshoz – szigorúbb szabályokat tartalmaz a jogi személy, a külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepe, az egyéni cég és a jogi képviselővel eljáró felek részére, akiknél főszabályként rögzíti, hogy beadványaikat elektronikus úton terjeszthetik elő.[585]

Az elmúlt évek gyakorlati tapasztalatai nem indokolják a fizetési meghagyásos eljárásban az országos illetékesség megváltoztatását illetve az illetékesség kikötését sem.[586] Erre a megállapításra jutott a jogalkotó is a polgári perrendtartás kodifikációja során.

Az európai fizetési meghagyásos eljárás esetén még rugalmasabb szabályok kerültek elfogadásra, hiszen bármely jogosult (akár jogi képviselővel jár el, akár személyesen) bármely közjegyző előtt megindíthatja az eljárást.

IV.2.8.4.2. A hagyatéki eljárás

Mint fentebb részletesen bemutattuk, az Öe. esetében még királyi járásbírósági és a gyámhatósági hatáskörbe tartozott az örökösödési eljárás.[587] Azonban az eljárásban már ekkor megjelent a közjegyző eljárási jogköre.[588] A közjegyző hatásköre a He. bevezetésével teljes változáson ment keresztül. Innentől kezdve kizárólag közjegyzők működtek közre a hagyatéki eljárás lefolytatásában, amely nem változott hatályos Hetv. szabályaival sem.

Látható, hogy *a hagyatéki eljárásban a szabad közjegyzőválasztáshoz való jog nem jut érvényre*, az öröklésben érdekeltek nem dönthetnek arról melyik közjegyző adja át

[584] A kötelezett más közjegyzőnél előterjesztett szóbeli kérelmei: ellentmondás a fizetési meghagyással szemben, részletfizetés vagy fizetésre halasztás engedélyezése iránti kérelem, igazolási kérelem, kézbesítési kifogás, végrehajtással kapcsolatos jogorvoslatok.

[585] Kivételt itt is találunk: A költségkedvezmény iránti kérelem, az igazolási kérelem, a kézbesítési kifogás, részletfizetés és fizetésre halasztás engedélyezése iránti kérelem, valamint a félbeszakadással összefüggő beadványok esetében lehetőség van nem csak kizárólag az elektronikus út igénybevételére.

[586] Fmhtv. 8. § (2) bek.

[587] Öe. 6. § Az örökösödési eljárás kizárólag a kir. járásbíróságok hatáskörébe tartozik.

[588] Öe. 6. § második bek kimondja, hogy „*A gyámhatóság, a kir. közjegyző és a községi előljáróság örökösödési ügyekben a törvényben megállapitott korlátok között járnak el.*”

az örökhagyó hagyatékát. A jogalkotó szigorú sorrendiséget állapított meg a hagyatéki eljárásban illetékes közjegyzőre.

A jelenlegi szabályokat áttekintve azt láthatjuk, hogy a közjegyzői eljárások közül a hagyatéki eljárásban érvényesülnek a legösszetettebb illetékességi szabályok.[589]

További kisegítő szabályként kizárólagos illetékességi szabályt találunk a póthagyatéki eljárás, valamint a megismételt hagyatéki eljárás lefolytatására, amelyre az alaphagyatéki eljárást lefolytató közjegyző illetékes.[590] E szabályozásnak egyrészt célszerűségi oka van, hiszen az alaphagyatéki eljárást lefolytató közjegyző irattárában fellelhetőek a hagyatéki ügy iratai, másrészt a szabályozás a megismételt hagyatéki eljárás esetén követi a Pp.-ben szabályozott polgári peres eljárásra vonatkozó perújítás rendelkezéseit.[591]

Megállapítható az is, hogy amennyiben az adott hagyatéki eljárásban több illetékességi ok is fennáll, a törvény akkor sem biztosít választási lehetőséget az öröklésben érdekelteknek az eljáró közjegyző személyére vonatkozóan. Ezekben az esetekben a jegyző vagy a Magyar Országos Közjegyzői Kamara kijelölése lesz az irányadó.

Nemzetközi kitekintést vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy Románia esetében a jogalkotó olyan szabályozási modell elfogadása mellett döntött, amely megengedi az örökösöknek, hogy maguk válasszák meg – bizonyos korlátok között –, melyik közjegyző adja át a hagyatékot. A korlátok földrajzi – tehát illetékességi – korlátozásokat jelentenek, hiszen kizárólag az örökhagyó utolsó lakóhelye szerinti városban (település, közigazgatási egység) működő közjegyzők közül lehet választani az eljárás lefolytatására.

Franciaországban és a Benelux államokban szintén érvényesül az örökösök részéről a közjegyző választásának joga, amely a hagyatéki eljárás hiányával is indokolható.

Oroszországban szintén szabad közjegyzőválasztás van, csupán az elsőbbség elve érvényesül, ami azt jelenti, hogy ha egy örökhagyó után az eljárást az örökösök az egyik

[589] A hatályos magyar szabályozás szerint, a Hetv. 4. § (1) bek. alapján a hagyatéki eljárás lefolytatására:
a) az örökhagyó utolsó belföldi lakóhelye,
b) az *a)* pontban foglaltak hiányában az örökhagyó utolsó belföldi tartózkodási helye,
c) az *a)* és *b)* pontokban foglaltak hiányában az örökhagyó belföldi elhalálozásának helye,
d) az *a)-c)* pontokban foglaltak hiányában a hagyatéki vagyon fekvésének helye,
e) az *a)-d)* pontokban foglaltak hiányában a Magyar Országos Közjegyzői Kamara – az öröklésben érdekelt hozzá benyújtott kérelme alapján történő – kijelölése szerinti közjegyző illetékes.
[590] Hetv. 4. § (5) bek.
[591] Pp. 397. § (1) bek.

közjegyzőnél már megindították, akkor egy központi rendszerben kap egy "vonalkódot", így ezt követően az örökhagyó után már más közjegyző nem járhat el.[592]

IV.2.8.4.3. Az okiratszerkesztési eljárás

Korábban megállapításra került, hogy az okiratszerkesztési eljárás szabályozására a Kjtv. rendelkezései az irányadóak, amely szerint a közjegyző illetékességi területe általában annak a járásbíróságnak az illetékességi területével egyezik meg, amely a közjegyző székhelyén működik, azzal, hogy a Budapesten működő közjegyzők illetékessége a főváros egész területére kiterjed. Annak ellenére, hogy a Kjtv. háttérjogszabálya a Kjnp., azonban a Kjnp. kötött illetékességi szabályai nem alkalmazhatók. A Kjtv. szerinti eljárásokban az a közjegyző jár el, akihez a fél a kérelmét előterjesztette (megelőzés elve).

A hatályos szabályozás szerint, az okiratszerkesztési eljárás során érvényesül a legtágabb körben a felek szabad közjegyzőválasztása: az ország bármely közjegyzője jogosult az eljárás lefolytatására, a fél választása szerint. Ez a bizalmi jelleggel, a rugalmassággal és a forgalom biztonságával indokolható.[593]

A közelmúltban felmerültek olyan vélemények, hogy az okiratszerkesztési eljárásra is kötött illetékesség bevezetése történjen meg. Ennek indoka egyrészt az országos egyenletes ügyelosztás, a jogbiztonság és a közbizalom erősítése.[594]

Álláspontunk szerint, bár kétségkívül elméletileg megalapozott, és a jogbiztonság, valamint az ügyek elosztása esetén pozitív változással is járhatna az általános (kötött) illetékesség bevezetése, azonban a mindennapi gyakorlatban a felek érdekét nem szolgálná, hiszen a lakóhely (tartózkodási hely) megnehezítené a közjegyzőhöz fordulás jogát, így a szabad közjegyzőválasztás korlátozását eredményezné.

[592] Notarius Hungaricus VIII. évfolyam, 6. szám, 45.
[593] Nem életszerű, hogy egy másolat hitesítése esetén a fél a lakóhelye szerinti közjegyzőhöz forduljon, hanem a földrajzilag hozzá legközelebbihez.
[594] Lásd erről bővebben: CSERNÁK András, *A fővároson kívül működő közjegyzők illetékességének vizsgálata a 2011. évi népszámlálási, valamint a 2010-2015 évi országos statisztikai adatok tükrében*. In: BÁN TAMÁSNÉ Tóth Dóra, ROKOLYA Gábor (szerk.), *Ünnepi Tanulmányok a Közjegyzőség Jubileumára,* Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2017, 161.

IV.2.8.4.4. A Kjnp.-ben szabályozott egyes nemperes eljárások illetékessége

A Kjnp.-ben nevesített eljárásokra általános jelleggel helytálló, hogy az a közjegyző járhat el, akinek az illetékességi területén a kérelmező lakóhelye vagy tartózkodási helye van (jogi személy esetén székhelye, vagy a képviseletre hivatott szerv székhelye, központi ügyintézés helye), míg ennek hiányában bármely közjegyző.

Első vizsgálatra kitűnik a Kjtv. és a Kjnp. eljárások közötti különbségtétel: míg a Kjtv. a szabad közjegyzőválasztás elvén alapul, addig a Kjnp. korlátozza és meghatározza azokat a feltételeket, amelyek befolyásolják az eljáró közjegyző személyét.

A jogalkotó szerint ennek indoka a közjegyzői eljárások közötti különbségekben keresendő. Míg a Kjtv.-ben meghatározott eljárásoknak „bizalmi" jellege van a közjegyző és a kérelmező között, addig a Kjnp.-ben lévő eljárásoknál ez a bizalmi elem hiányzik.[595] CSERNÁK András szerint ez a „bizalmi" jelleg megkérdőjelezhető, hiszen „magánbizalmi" helyzetet teremthet a közjegyző és az ügyfél között, amely a közbizalom és a jogbiztonság csorbítását eredményezheti.[596]

Megvizsgálva a szabad közjegyzőválasztáshoz való jogot, a Kjnp.-ben lévő eljárásokban megállapítható, hogy nem egységes a szabályozás. A fentebb említett általános illetékesség ugyanis több eljárásban is kiegészül vagylagos illetékességi okokkal, amelyek mindig az adott eljárás jellegzetességéhez igazodnak.

A következő vagylagos illetékességi okokat sorolhatjuk fel:

- előzetes bizonyítási eljárásban a bizonyítás helye,
- igazságügyi szakértő kirendelésére irányuló eljárásban a szakértői vizsgálat tárgyát képező ingatlan vagy dolog fekvésének helye,
- közgyűjteményben elhelyezett dologra vonatkozó valószínű öröklési jogcím igazolására irányuló eljárásban a vagyontárgy fekvésének helye,
- bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző általi megszüntetésére irányuló eljárásban a kérelmezők utolsó közös lakóhelye, vagy a felek valamelyikének lakóhelye, illetőleg ha a kérelem előterjesztésekor a felek nem rendelkeznek belföldi lakóhellyel, az anyakönyvvezető illetékességi területe is irányadó lehet,

[595] A 2015. évi LXXI. törvény a 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvénymódosításokról szóló törvény 12. §-ához tartozó általános indokolás.
[596] CSERNÁK [2017] *i.m.* 168.

- ENYER vezetése során, közös kérelem esetén az élettársak, mint kérelmezők bármelyikének lakóhelye vagy tartózkodási helye,
- HÉVSZENY vezetése során a házastársak, illetve az élettársak bármelyikének lakóhelye vagy tartózkodási helye,
- közjegyzői letéti eljárás esetén a letét jogosultjának lakóhelye, tartózkodási helye, illetve székhelye vagy képviseletének helye, a letétbehelyezéssel teljesítendő kötelezettség keletkezésének helye, vagy a teljesítés helye.
- közjegyző előtti egyezségi eljárás esetén: időszakos szolgáltatás teljesítésére irányuló kötelezettség során az eljárásra az a közjegyző is illetékes, akinek az illetékességi területén az igény érvényesítésére jogosult lakóhelye található; az ingatlan tulajdona, birtoka vagy ingatlant terhelő dologi jog esetén az eljárásra az a közjegyző is illetékes, akinek az illetékességi területén az ingatlan fekszik; a gazdálkodó szervezet által tevékenysége körében kötött ügyletből eredő kötelezettség során az eljárásra az a közjegyző is illetékes, akinek az illetékességi területén az ügyletkötés vagy a teljesítés helye található; kártérítés tárgyú ügyekben az eljárásra az a közjegyző is illetékes, akinek az illetékességi területén a károkozás vagy a kár bekövetkeztének a helye található.[597]

A Kjnp. egy kivételt tartalmaz, ahol bármelyik közjegyző eljárhat, vagyis országos illetékessége van: értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása iránti eljárás. A jogalkotó ezt a kérelmezők helyzetének könnyítésével, illetve az eljárások nem túl gyakoriságával indokolta.

A fentiekből látható, hogy ezekben az eljárásokban a jogalkotó a kérelmező lakóhelye, vagy tartózkodási helye szerinti közjegyzőn kívül többlet jogot biztosít a feleknek az eljárás megindítása esetén illetékes közjegyző megválasztására. A szabályozásból látszik, hogy a bírósági eljáráshoz hasonló, hiszen a Pp.-ben is számos vagylagos illetékességi szabállyal találkozunk.[598]

A Pp. a polgári perek illetékességi szabályain is módosított. Az illetékesség fő szabálya – általános illetékesség – továbbra is az, hogy a természetes személy alperes

[597] Kjnp. 27/I §.
[598] Lásd például az ingatlan fekvése, vagy a károkozás helye szerinti illetékességi okokat a Pp. 28-ában foglaltakra.

elleni perekben az a bíróság illetékes, amelynek területén az alperes lakik, nem természetes személy esetén ahol az alperes székhelye található.[599]

A Pp. az általános illetékességi szabályoknál két új kizárólagos illetékességi okot is meghatároz, azonban e szabályok nem érintik a hagyatéki eljárás illetékességi rendszerét. Az illetékesség felek általi kikötésére vonatkozó szabályok természetesen továbbra sem alkalmazhatóak általánosságban a közjegyzői nemperes eljárásokra, így a hagyatéki eljárásokra sem.[600]

Álláspontunk szerint a Kjnp.-ben lévő nemperes eljárások – ellentétben a Kjtv.-ben lévő okiratszerkesztési eljárással – közelebb állnak a bírósági nemperes eljárásokhoz, ezzel magyarázható a kötött és vagylagos illetékességi szabályok alkalmazása.

IV.2.8.4.5. Megállapítások

Álláspontunk szerint egyértelműen kijelenthető, hogy a közjegyzői eljárásokat kötött illetékességi és kötetlen illetékességi szabályok kettősége jellemzi. A kötött illetékességi szabályok túlsúlya figyelhető meg, például a hagyatéki eljárás, HÉVSZENY, ENYER vezetése esetén, viszont a VONY-ba való bejegyzés esetén már nem. A kötetlen illetékességi szabályok az okiratszerkesztés, az értékpapír és okirat semmissé nyilvánítása és a magyar és európai fizetési meghagyásos eljárásban, hitelbiztosítéki nyilvántartás szabályozásában tapasztalhatók.

A közjegyzőhöz fordulás jogát nagyban korlátozzák földrajzilag a törvényben rögzített illetékességi szabályok. Álláspontunk szerint az illetékességi szabályok számos közjegyzői eljárásban korlátozzák a szabad közjegyzőválasztáshoz való jogot. További megállapítás, hogy a szabad közjegyzőválasztás elve normatív szabályozásnak tekinthető.

A *szabad közjegyzőválasztáshoz való jog* meghatározható, mint a közjegyzői nemperes eljárások önálló alapelve. Érvényesülése azonban korlátozott, nem minden egyes közjegyzői eljárásban teljes.

Megállapítható, hogy azokban a közjegyzői eljárásokban, ahol a közjegyző eljárás keretében "szolgáltatást" végez a felek felkérésére, a közjegyző megválasztása rugalmasabb, szabadabb, de kötöttségeket itt is találunk. Azokban a közjegyzői nemperes eljárásokban, ahol dominánsabb a közjegyző hatósági jellege, restriktív

[599] PRIBULA [2017] *i.m.* 267.
[600] Fmhtv. 8. § (2) bek. szerint „*fizetési meghagyásos eljárásban illetékesség kikötésének helye nincs*."

szabályozást találunk: a jogalkotó normatív illetékességi szabályokat rögzíti, ezáltal korlátozva a szabad közjegyzőválasztáshoz való jogot.

Fontos továbbá megemlíteni, hogy a székhelyhez kötöttség elve külön, önálló alapelvként értelmezhető, azonban szoros kölcsönhatásban van a szabad közjegyzőválasztás elvével.

IV.3. Nemzetközi kitekintés – Az UINL alapelveinek vizsgálata

A latin típusú közjegyzőség mint hivatásrend egyik legnagyobb szervezete a Latin Típusú Közjegyzőségek Nemzetközi Uniója.[601] A civil szervezetként működő UINL az 1948. évben, Buenos Airesben alakult meg, 19 tag részvételével. Az UINL-nek jelenleg 86 részes tagja van, többek között Magyarország is.[602]

Az UINL több alkalommal is foglalkozott a közjegyzőségre vonatkozó alapelvek kidolgozásával. 2004. évben Mexikóban és 2005. évben Rómában, valamint ezeknek az elveknek az aktualizált és egységes szerkezetbe foglalása 2013. évben Peruban történt meg. A latin típusú közjegyzőkre kidolgozott alapelvek bár nem bírnak kötelező erővel, azonban *iránymutatásul* szolgálnak és forrásként felhasználhatóak a tagállami jogalkotás során.

Az alapelvekről általánosságban elmondható, hogy nem kizárólag eljárásjogi tartalommal bírnak, hanem szervezeti, működési és etikai előírásokat is magukba foglalnak. Az alapelveket abban a reményben fogadták el, hogy az UINL valamennyi tagsági közjegyzősége tiszteletben tartja és alkalmazza; ennek következtében az elvek „valósággá váljanak", vagyis érvényre jussanak. Az UINL által megfogalmazott alapelvek katalógusa összesen 60 cikkelyből áll és 5 nagy fejezetből tevődik össze, amelyek tartalmukat tekintve elkülönülnek egymástól.[603]

A „közjegyzőség alapelvei és szervezete" című első fejezetben szervezeti alapelveket és szabályokat gyűjtöttek össze.

A második fejezet „A közjegyzők államokkal való kapcsolata" címet viseli, és szabályozza a közjegyző helyzetét az adott állam igazságszolgáltatási rendszerével.

A harmadik fejezet elnevezése „A közjegyzők kapcsolata a kamarákkal és szakmai szervezetekkel". E fejezet tartalmazza a közjegyzők közötti vertikális kapcsolatokat, a közjegyzőség szervezetrendszerének az igazságszolgáltatásba való integrálását is.

[601] Union International du Notariat Latin, továbbiakban: UINL.
[602] https://www.uinl.org/mission (letöltés dátuma: 2019. január 20.).
[603] https://www.uinl.org/organizacion-de-la-funcion (letöltés dátuma: 2019. január 20.).

A negyedik fejezet „A közjegyzők kapcsolata más közjegyzőkkel, alkalmazottakkal és felekkel" címmel a közjegyzők horizontális kapcsolataira, a mindennapi tevékenységükre tartalmaz előírásokat.

Végül az ötödik fejezet „Összeférhetetlenség, tilalmak és szankciók rendszere" címmel zárja le az ajánlást.

Összefoglalóan elemezve az UINL által alkotott alapelveket, az alábbi alapelvi tételeket emelhetjük ki.

A közjegyzők az eljárásaik során *(köz)hitelesség*gel vannak felruházva, és tanácsot adnak azoknak a személyeknek, akik a szolgáltatásaikat igénybe veszik. Fontos alapelvek a közjegyzők *pártatlansága* és *függetlensége*, valamint hogy a közjegyző által kifejtett tevékenység (szolgáltatás) igazságszolgáltatási tevékenységnek minősül a nem vitatott ügyekben. A nem vitatott ügyek a jogvita nélküli (nemperes) eljárásokat jelentik.

A közjegyzői okiratok közhitelességgel vannak felruházva. A közjegyzői okirat bármilyen jogügyletre vonatkozhat. A közhitelesség alapja az okirat aláírásán, dátumán és tartalmán alapul. A feleknek joguk van a hiteles kiadmányok kiadásához, tekintettel arra, hogy az eredeti közjegyzői okiratot a közjegyző őrzi. A közjegyzői okiratok csak bírósági úton vitathatók, és más tagállamokban is *közvetlen végrehajthatósággal* rendelkeznek.

A közjegyzők számát és illetékességi területét a nemzeti jog határozza meg, valamint biztosítani kell a közjegyzők számára az *önkormányzatiság elvét.*

A negyedik fejezet etikai szabályokat tartalmaz. A közjegyző kötelessége, hogy jóhiszeműen és tisztességesen járjon el, nem kizárólag az ügyfelek, hanem a többi közjegyzővel szemben is. A közjegyző szakmai titoktartása is itt kap helyet. Az etikai szabályok betartása céljából a részes államoknak állandó fegyelmi bizottságokat kell felállítani.

Fontos kiemelni, hogy több helyen is megjelenik a szabad közjegyző választáshoz való jog.[604]

A közjegyzői díjszabás tekintetében az UINL megfogalmazza, hogy *átlátható díjak* rendszerét kell létrehozni. A közjegyzők díját főszabályként jogszabályban kell szabályozni. További előírás, hogy a közjegyzői díjaknak biztosítaniuk kell a közjegyzői szolgáltatás pártatlanságát és függetlenségét, valamint az állampolgárok

[604] Choice of notary is a matter for the parties alone. Free choice of a notary.

általános hozzáférhetőségét a közjegyzői eljárásokhoz. A közjegyzői díjnak egyszerűnek, átláthatónak és a nyilvánosság számára könnyen hozzáférhetőnek kell lenniük.

V. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Kutatásunk során arra a következtetésre jutottunk, hogy a polgári eljárásjog alapelvei kihatással vannak a közjegyzői eljárásokra, azonban vannak sajátos alapelvei a magyar közjegyzőknek és eljárásaiknak, amelyek elkülönülnek a Pp.-ben foglalt alapelvektől. A különböző közjegyzői nemperes eljárásokban sokszínű megjelenési formái tapasztalhatók a polgári eljárás alapelveinek.

Megállapítható, hogy ezek az alapelvek vegyülnek az igazságszolgáltatási és az eljárási alapelvek rendelkezéseivel. Példaként hozható fel a *függetlenség elve*, amely egyrészt a közjegyző eljárása során az utasítás tilalmát, valamint az igazságszolgáltatási szervezetrendszerben lévő szervezeti függetlenséget is magában foglalja.

Egyetértünk OSZTOVITS András azon álláspontjával, amely szerint az eljárásjogi alapelvek érvényre juttatása eszköz, de nem az eljárás célja. A cél az, hogy a peres felek jogvitájuk megnyugtató rendezését várják el a bíróságtól, ennek eszköze lehet az eljárásjogi alapelvek érvényesülése.[605]

A polgári eljárásjogban az alapelvek stabil és komplex rendszert képeznek. Az alapelvek folyton változó örökérvényűsége kimutatható, azonban a polgári perrendtartási kodifikáció eredményeként hosszabb időtávlatban is állandóak lehetnek.

A polgári eljárásjogban a kodifikáció eredményeképpen az alapelvek száma csökkenést mutat, azonban koncentráltabb, jobban körülhatárolt elveket rögzített a jogalkotó, amelyek egyaránt figyelemmel voltak a polgári anyagi jogi alapelvekre. A Pp. kodifikáció területén azt a megállapítást tettük, hogy az alapelvi fejezet stabilabb lett, annak köszönhetően, hogy számukat tekintve csökkenést mutatnak az alapelvek és koncentráltabban megjelenésük figyelhető meg. Fontos lépésnek tartjuk, hogy a Pp. alapelvi fejezete kizárólag a polgári eljárás sajátos alapelveit tartalmazza, ennek következtében nem terhelve azt az igazságszolgáltatási alapelvekkel.

Álláspontunk szerint feltétlenül szükséges az alapelvek minél szélesebb körű érvényesülése a közjegyzői eljárásokban ahhoz, hogy az eljárás garanciái biztosítva legyenek. Azonban *nem szükséges külön eljárási alapelvi fejezettel terhelni* a Kjnp.-t, tekintettel arra, hogy a Kjtv. I. fejezete tartalmaz alapelvi rendelkezéseket, és a Pp. alapelvi fejezete mögöttes szabályként érvényesül. Megfontolást igényelhet azonban, hogy az adott közjegyzői eljárásra vonatkozó törvény (Fmhtv., Hetv.) elejére egy-egy

[605] Lásd erről bővebben: OSZTOVITS [2011] *i.m.* 192–203.

alapelv normaszövegként beilleszthető legyen. Ennek következtében egyértelműen igazolható lenne normatív jellege.

Fontos megállapításként értékeljük, hogy a közjegyzői alapelvek esetében az anyagi és eljárásjogi alapelvek egyfajta vegyülése is megfigyelhető, amelynek során a sui generis alapelvek vegyes tartalommal rendelkeznek. Ez főként a nyilvántartási eljárások esetében mutatható ki.

A közhitelesség elvéből adódóan megfontolandó a közhitelesség kiterjesztése az összes közjegyző által vezetett nyilvántartásra, hiszen ennek köszönhetően jobban be tudná tölteni a funkcióját, és jobban illeszkedne a magyar jogrendszerbe is. Erre példaként hozható fel a zálogjoggal kapcsolatos nyilvántartások helyzete. Az angolszász eredetű hitelbiztosítéki nyilvántartással szembe lehet állítani a zálogjogi nyilvántartást, amely már közhitelességgel van felruházva.

A regisztrációs eljárások esetén eljárási alapelvek mellett inkább anyagi jogi alapelvek kerülnek előtérbe, hiszen ezekben az eljárás időtartama is jellemzően rövid, valamint az eljárás jellegéből adódóan az alapelvek magas fokú garanciális védelme sem szükséges. A közjegyzőnek a regisztratív eljárás keretében nem szükséges a polgári peres és más nemperes eljárásokhoz hasonló alapelvi szintet alkalmazni.

A kutatás során a polgári eljárás alapelveinek vizsgálatai lehetőséget adtak arra, hogy *a bíróság és a közjegyző közötti polgári eljárásokat elemezzük*. A két közhatóság eljárása közötti kollízió azonban nem mutatható ki, még annak ellenére sem, hogy vannak olyan eljárások, amelyeket ugyanolyan keretek között mindkét szerv lefolytathatja (előzetes bizonyítás, egyezségi eljárás, bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése). Az "összeütközés" hiánya annak tudható be, hogy a közjegyzői eljárások célja nem a bírósági eljárásokkal való konkurencia. A közjegyző évszázadokra visszamenőleges funkciója: a bíróságok tehermentesítése a hatékonyabb igazságszolgáltatás elérése érdekében.

Az első kutatási hipotézis tekintetében kutatásaink során arra a következtetésre jutottunk, hogy igazolhatóak a polgári eljárásjogban érvényesülő alapelvek, azonban ezek az alapelvek inkább a polgári perre szabottak. A nemperes eljárás során érvényesülésük *részleges* és *relatív*. Vagyis nem jelenthető ki, hogy a polgári per alapelvei változtatások nélkül érvényesülnek a bírósági és közjegyzői nemperes eljárásokban.

A második hipotézisünkkel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a polgári eljárásjog sajátos alapelvei érvényesülést mutatnak a közjegyzői eljárásokban is. Emellett az igazságszolgáltatási alapelvek is fontos szerepet játszanak a közjegyzők vizsgálata esetében.

A fizetési meghagyásos eljárás során a 2010. évi közjegyzői hatáskörbe telepítés következtében az alapelvek tekintetében megfigyelhető a kérelmező (jogosult) rendelkezési jogának, valamint a kérelemhez kötöttség elvének prosperálása. Érdemes megállapítani azt a különös helyzetet, hogy ennek következtében a polgári eljárás sajátos alapelvei egy bíróságon kívüli, nemperes eljárásban fokozottabban kerülnek előtérbe, mint 2010 előtt, a bíróság által lefolytatott eljárásban.

A hagyatéki eljárással kapcsolatban kimutatható, hogy a közjegyzői eljárások közül a legmesszemenőbben érvényesülnek eljárásjogi alapelvek, már-már a polgári perhez hasonló szinten. Ennek indokát abban látjuk, hogy a hagyatéki eljárás kétoldalú, kontradiktórius eljárás, ahol a tárgyalás tartásából egyenesen következik az alapelvek előtérbe kerülése, főként a nyilvánosság, szóbeliség, közvetlenség elve.

Az okirat-szerkesztési nemperes eljárással kapcsolatos kutatásunk legfontosabb megállapítása, hogy a közjegyzői okiratszerkesztő tevékenysége is betagozódik a nemperes eljárások rendszerébe. Nem tartjuk jó iránynak, hogy a közjegyző okiratszerkető eljárását “alacsonyabb” szintűnek tartják a többi nemperes eljáráshoz képest. Annak ellenére, hogy sok esetben nem tapasztalható gyakorlati különbségtétel például egy adásvételi szerződés ügyvéd által készített és ellenjegyzett magánokirat és egy közjegyzői okiratba foglalt adásvételi szerződés között, a különbség a magánokirat és közokirat között, valamint a pártatlanság elve lényeges különbözőségében rejlik. Az okirat-szerkesztési eljárással kapcsolatban külön említést érdemel, hogy a többi nemperes eljáráshoz képest, főként a hagyatéki eljárással összehasonlítva, nagyobb fokú, - tartalmát tekintve anyagi jogi – kioktatási kötelezettség is terheli a közjegyzőt.

Értekezésünkben megállapítottuk, hogy a közjegyzői eljárások közül az előzetes bizonyítás a legproblematikusabb az alapelvi garanciák szemszögéből nézve. Azonban itt sem indokolható a közjegyzői nemperes eljárás létének a megkérdőjelezése, viszont indokolt lehet de lege ferenda javaslatok átgondolása. Ezzel elérhetővé válhatna az előzetes bizonyítás kizárólagos közjegyzői hatáskörbe utalása is.

A harmadik hipotézisünkben megfogalmazott kérdésre pozitív választ adhatunk. A kutatás eredményeként a közjegyzői eljárásokban az alábbi önálló alapelvek létezése

igazolható: *függetlenség*, *pártatlanság*, *közhitelesség*, *kinevezéshez kötöttség*, *kötött díjazás elve*, *kioktatási kötelezettség és jogi tanácsadás tilalma*, *közjegyzői székhelyhez kötöttség*, valamint a *szabad közjegyzőválasztás* elvei. Elfogadjuk tehát, hogy a közjegyzői eljárásokban más bírósági nemperes eljárásoktól eltérően önálló, sui generis alapelvek is kimutathatóak. Ezek a speciális alapelvek megfelelnek a közjegyzőkre vonatkozó nemzetközi szinten megfogalmazott elveknek is. Az UINL által kidolgozott elvek rendszerébe illeszkednek a magyar közjegyzőkre vonatkozó alapelvek.

Napjainkban is aktuális és időszerű BOGNÁR József királyi közjegyzőhelyettes 1911. évben tett megállapítása, amely szerint „*peres eljárásban a közjegyzői tevékenységnek nincs sok tere.*”[606] Ebből azonban nem következik az, hogy a közjegyző számos eljárása ne rendelkezzen *perpótló* vagy *perelhárító* szereppel, amelyet a fenti kutatás eredményeként is megállapíthatunk.

A magunk részéről azt a megállapítást valljuk, hogy ahol *gyenge a közjegyzőség, gyenge a jogállam*. A polgári eljárásjog és a jogállam rendszerszintű hatékony működése együtt jár az erős, jogállásában körülbástyázott, polgári nemperes eljárások hatásköreivel felruházott közjegyzőség intézményével. Ennek az elérésében segítségre lehetnek a polgári eljárás és a közjegyzői eljárás alapelvei.

[606] BOGNÁR József, *Az új polgári perrendtartás és a királyi közjegyzők*, Közjegyzők Közlönye, 1911/4, 110.

VI. FELHASZNÁLT IRODALOM

FELHASZNÁLT MAGYAR NYELVŰ IRODALOM

KÖNYVEK, KÖNYVFEJEZETEK, FOLYÓIRATCIKKEK, TANULMÁNYOK

ANKA Tibor, *Öröklési jog – Hagyatéki eljárás*, HVG–ORAC, Budapest, 2014.

ANKA Tibor, *Általános indokolás a nemperes eljárások általános szabályaihoz*. In: Szakértői Javaslat.

ANKA Tibor, *A közjegyzői nemperes eljárás*, Közjegyzők Közlönye, 2008/9.

ASBÓTH–HERMÁNYI Lőrinc, *Módszertani útmutató a fizetési meghagyásos eljáráshoz*, HVG–ORAC, Budapest, 2012.

BACSÓ Jenő, *A polgári per célja*, Studium Könyvkiadó Rt., Budapest, 1934.

BACSÓ Jenő, *Tudományos Perjog*, Stúdium könyvkiadó Rt., Budapest 1937.

BACSÓ Ferenc – BECK Salamon – MÓRA Mihály, *Magyar polgári eljárásjog*, Budapest, 1957.

BACSÓ Ferenc – BECK Salamon – MÓRA Mihály – NÉVAI László, *Magyar Polgári Eljárásjog*, Tankönyvkiadó, 1959.

BACSÓ Ferenc – BECK Salamon – MÓRA Mihály – NÉVAI László, *Magyar polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1962.

BAKA András, *A bírósági tárgyalások nyilvánossága*, Magyar Jog, 2010/7-8.

BÁRDOS István, *A polgári peres és nemperes eljárás viszonya, különös tekintettel a fizetési meghagyásos eljárásra*, Acta Juridica et Politica Fasciculus 2. Tomus XIII., Szegedi Egyetem, 1966.

BECK Salamon, *Magyar Polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1959.

BODNÁR Eszter – CHRONOWSKI Nóra – KUKORELLI István – LÁPOSSY Attila – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SOMODY Bernadette – VISSY Beatrix, *Alkotmányos tanok I.*, Szemelvények és kommentárok, HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018.

BENKŐ Orsolya – BODNÁR Eszter – CHRONOWSKI Nóra – KOLLARICS Flóra – KUKORELLI István – LÁPOSSY Attila – LUKONITS Ádám – MÉCS János – MILÁNKOVICH András – PÁSZTOR Emese – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SOMODY Bernadette – SZALBOT Balázs – VISSY Beatrix,

Alkotmányos tanok II., Szemelvények és kommentárok, HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018.

BOGNÁR József, *Az új polgári perrendtartás és a királyi közjegyzők*, Közlönye, 1911/4.

BÓKAI Judit – GABÁNYI Józsefné – KISS Daisy – NÉMETH János – PISKOLTI Sándor – VIDA István, *Polgári nemperes eljárások*. Ligatura Kiadó, Budapest, 1996.

BÓKAI Judit, *„Eretnek nézetek" a közjegyzői szervezet korszerűsítéséről*, Magyar Jog, 1989/1.

BÖLÖNI László, *A magyar örökösödési eljárás és a hagyatéki hatóságok szervezése*, Békéscsaba, 1891.

CORDIER Michel, *A közjegyzőség intézménye*, Közjegyzők Közlönye, 2000/4.

CZOBOLY Gergely, *A polgári perek elhúzódása,* In: JAKAB András – GAJDUSCHEK György (szerk.), *A magyar jogrendszer állapota.* MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2016.

CSATSKÓ Imre, *A francia polgári törvénykezés, különösen a bírósági szervezet és annak alapelvei*, Első Magyar Egyesületi Könyvnyomda, Pest, 1867.

CSERBA Lajos – GÁSPÁRDY László – KORMOS Erzsébet, *A bírósági végrehajtás*, Egyetemi jegyzet,Miskolci Egyetem, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 1995.

CSERBA Lajos – ETLÉNYI Edit – GÁSPÁRDY László – KORMOS Erzsébet – LÖVEINÉ NAGY Anita, *Perjogi kislexikon*, Miskolci Egyetem, Miskolc, 1995.

CSERNÁK András, *Eljárási garanciák a közjegyző előtti előzetes bizonyításban*, Közjegyzők Közlönye, 2009/3.

CSERNÁK András, *A fővároson kívül működő közjegyzők illetékességének vizsgálata a 2011. évi népszámlálási, valamint a 2010-2015 évi országos statisztikai adatok tükrében*. In: BÁN TAMÁSNÉ Tóth Dóra, ROKOLYA Gábor (szerk.), *Ünnepi Tanulmányok a Közjegyzőség Jubileumára,* Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2017.

CSILLAG Attila, *A közjegyző szerepe a francia örökösödési eljárásban*. Közjegyzők Közlönye, 2014/6.

CSŰRI Éva, *Párkapcsolati formák a hatályos magyar jogban*, Közjegyzők Közlönye, 2010/6.

DEÁK Beáta, *A polgári perrendtartás alapelveinek kihívásai napjainkban*. In: HARSÁGI Viktória − RAFFAI Katalin − SURI Noémi (szerk.): *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*, Budapest, Pázmány Press, 2014. 149-157.

DECKERS Eric, *A közjegyzői hivatás deontológiája és szerkezete*, Magyar Országos Közjegyzői Kamara, Budapest, 2000.

ÉLESS Tamás – JUHÁSZ Edit – JUHÁSZ Imre – KAPA Mátyás – PAPP Zsuzsanna – SOMLAI Zsuzsanna – SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf – TIMÁR Kinga – TÓTH Ádám – TÖRÖK Judit – VARGA István, *A polgári nemperes eljárások joga* (szerk.: VARGA ISTVÁN), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013.

FABINYI Tihamér: *A polgári perrendtartás törvénye és joggyakorlata*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1931.

FARKAS József – NÉMETH János – NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő – VARGA Gyula – VIDA István, *Polgári Eljárásjog I.*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.

FARKAS József, *A nemperes eljárások néhány elméleti kérdése*, Jogtudományi Közlöny, 1962/8.

FARKAS József, *A bizonyítás a polgári perben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1956.

FARKAS József, A jogerő a magyar polgári peres eljárásban, Akadémia kiadó, Budapest, 1976.

FERENCZI Fanni, *A hagyatéki eljárás alapjai és lefolytatása, különös tekintettel a feladatok megoszlására az eljárás során, valamint a jogorvoslat egyes lehetőségeire*, Debreceni Jogi Műhely, 2016/3–4.

GÁJERNÉ SZABÓ Andrea, *A szóbeli végrendelet problémái a bírói gyakorlatban.* Jogi Fórum, 2016. augusztus.

GÁSPÁRDY László (szerk.), *A polgári nemperes eljárások*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2001.

GÁSPÁRDY László – WOPERA Zsuzsa – KORMOS Erzsébet – CSERBA Lajos – NAGY Andrea – HARSÁGI Viktória, *Polgári perjog Általános Rész*, Kjk Kerszöv. Kiadó, Budapest, 2003.

GÁSPÁRDY László, *Alapvető elvek*. In: Polgári eljárásjog - Kommentár a gyakorlat számára (szerk: Petrik Ferenc), HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 1994.

GÁSPÁRDY László, *A hagyatéki eljárás kapcsolata a polgári perjoggal*, Közjegyzők Közlönye, 2001/7.

GELLÉRT GYÖRGY – HEGYHÁTI ISTVÁN, *A hagyatéki eljárás*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959.

HARGITAI József, *Jogi fogalomtár*, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005.

HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa (szerk.), *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században*. Tanulmánykötet Gáspárdy László professzor emlékére. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2007.

HARSÁGI Viktória, *A fizetési meghagyásos eljárások hasonlóságai és különbözőségei Európában,* Jogtudományi Közlöny, 2012/1.

HARSÁGI Viktória, *A svájci polgári perjog egységesítésének módszere – valóban lehetne modellértékű Európa számára?,* Európai jog, 2013/6.

HARSÁGI Viktória (szerk.), *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás*, HVG Orac Lap- és könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.

HARSÁGI Viktória, *Megelőző jogvédelem – A közjegyző okiratszerkesztő tevékenysége*, Közjegyzők Közlönye, 2014/2.

HORVÁTH E. Írisz, *Egyszerűsített polgári peres eljárás Svájcban*. In: Iustum Aequum Salutare VIII. 2012/2.

HORVÁTH E. Írisz, *A kis értékű ügyek története Magyarországon*, Iustum Aequum Salutare XIII, 2017/2.

IMREGH Géza – NAGY Andrea, *Közjegyzői és ügyvédi jog*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2004.

IMREGH Géza, *A közjegyzői eljárás*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2003.

IMREGH Géza, *A közjegyző és az előzetes bizonyítás*, Magyar jog, 2007/10.

ISÉPY Tamás, *Közjegyző – a bíró és az ügyvéd között*. In: ISÉPY Tamás, *Politikai forgácsok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2000.

JUHÁSZNÉ ZVOLENSZKI Anikó, *A Pp. I. fejezetének múltja, jelene, jövője, avagy a törvény célja és alapelvei a kodifikációk tükrében.* In: Gellén Klára – Görög Mára (szerk.), *Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 262-273.

KADLÓT Erzsébet, *A közjegyzői szervezet és ügyvitel*, PTE Állam– és Jogtudományi Kar, Pécs, 2002/6–7.

KELEMEN Ernő, *Az örökösödési eljárás reformálása*, A jog, 1900/26.

KENGYEL Miklós, *Polgári Eljárásjog I.*. Pécs, 1996.

KENGYEL Miklós, *A rendelkezési elv és a tárgyalási elv a Polgári perrendtartás 1995. évi módosítása után*, Magyar Jog, 1996.

KENGYEL Miklós, *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

KENGYEL Miklós, *A jogrendszer tarka mikrovilága: A nemperes eljárások*, Közjegyzők Közlönye, 2003/2.

KENGYEL Miklós, *Magyar Polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998.

KENGYEL Miklós, *Magyar Polgári Eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2006.

KENGYEL Miklós, *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2012.

KENGYEL Miklós, *Magyar Polgári Eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2013.

KENGYEL Miklós, *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2014.

KISS Daisy – NÉMETH János – PAPP Zsuzsanna – SOMLAI Zsuzsanna – SZILBEREKY Jenő, *Magyar polgári perjog I.*, Ligatura Kiadó, Budapest, 1993.

KISS Daisy, *Per vagy nem per? Kérdések és válaszok a polgári nemperes eljárások témaköréből*, HVG–ORAC, 2008.

KISS Daisy, *A polgári per titkai*. Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből. Budapest, HVG-ORAC, 2009.

KIRÁLY Lilla – SIMON Károly László, *Bizonyítás a nemperes eljárásokban*, Magyar Jog, 2006/1.

KIRÁLY Lilla, *Az új magyar polgári perrendtartás megszületése és legújabb szabályai (Kodifikáció vagy reform?)*, JURA, 2017/2.

KOVÁCS Marcell, *A polgári perrendtartás magyarázata*, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest, 1929.

KORMOS Erzsébet, *Alapelvek a bírósági végrehajtási eljárásban.* (doktori értekezés) Miskolc, 2002.

KÖBLÖS Adél, *A közjegyzők és az Alaptörvény*, Magyar Jog, 2014/3.

KÖBLÖS Adél, *Új megoldások az elsőfokú eljárás szabályaiban*, Közjegyzők Közlönye, 2017/2.

KÖBLÖS Adél, *A közvetlenség elve a polgári perben*. In: Gellén Klára – Görög Mára (szerk.), *Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 347-357.

KUTI Szilvia, *A közjegyző „dobozba zárt" mediátor*, Közjegyzők Közlönye, 2018/1.

KRENNER Zoltán, *A közjegyzői rendtartás reformja*, Királyi Közjegyzők Közlönye, 1934/2.

MAGYARY Géza, *Magyar Polgári perjog*, Budapest, Franklin-Társulat Nyomdája, 1913.

MAGYARY Géza, *A magyar polgári peres eljárás alaptanai (A perbeli cselekvények tana)* Budapest, Franklin-Társulat Nyomdája, 1898.

MAGYARY Géza – NIZSALOVSZKY Endre, *Magyar polgári perjog*, Franklin-Társulat Nyomdája, Budapest, 1939.

MAGYARY Géza, *Magyar polgári perjog,* Budapest, 1924.

MENYHÁRT Gáspár, *A magyar polgári perjog Tankönyv*, Budapest, 1934.

MEZEI Barna (szerk.), *Magyar Jogtörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2007.

MIKÓ Ádám – RÁDONYI Dénes, *A fizetési meghagyásos eljárás új szabályai*. In: VARGA István (szerk.), *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja III/III*, HVG-ORAC, Budapest, 2018.

MOLNÁR Judit, *Nemperes eljárások a perrendtartásban*. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.) *– 50 éves a polgári perrendtartás*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2003.

MOLNÁR Judit, *A magyar fizetési meghagyásos eljárás az európai megoldások tükrében*, Közjegyzői Akadémia Kiadó, Budapest, 2014.

MOLNÁR Judit, *A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmek feletti hatósági kontroll terjedelme a jogszabály változások tükrében*, Jogtudományi Közlöny 2014/5.

MOLNÁR Judit, *A bírósághoz fordulás joga és a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárás*. In: TRÓCSÁNYI László – AMBRUS István – KÖBLÖS Adél – STRIHÓ Krisztina – SULYOK Márton – SZALAI Anikó (szerk.) *Dikaiosz logosz: Tanulmányok Kovács István emlékére*, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2012.

MOLNÁR Tamás, *A közjegyzői nemperes eljárások történeti fejlődése napjainkig, a Pp. kodifikáció tükrében*, In: Tavaszi szél 2015, Eger, 2015.

MOLNÁR Tamás, *A rendelkezési elv, mint alapelv rendeltetése a polgári perrendtartásban, valamint a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárásban – kodifikációs kérdések.* In: P. SZABÓ Béla, SZEMESI Sándor (szerk.), *Profectus In Litteris VIII.*, Lícium–Art Kft., 2016.

MOLNÁR Tamás, *Az igazságszolgáltatás és a polgári eljárás sajátos alapelveinek érvényesülése a magyar fizetési meghagyásos eljárásban, Közjegyzők Közlönye*, 2016/6.

MOLNÁR Tamás, *A közjegyzői okiratszerkesztés mint nemperes eljárás és a kérelemre történő eljárás mint a polgári eljárás sajátos alapelveinek kapcsolódási pontja*, Közjegyzők Közlönye, 2017/3.

MOLNÁR Tamás, *Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás alapelveire*. Közjegyzők Közlönye, 2017/6.

MOLNÁR Tamás, *A polgári eljárásjog alapelveinek megnyilvánulása a szóbeli végrendeletet tartalmazó hagyatéki eljárás esetén*, JURA, 2018/1.

MOLNÁR Tamás, *Az egyezségi eljárások perelhárító szerepe a közjegyzői nemperes eljárásokban*, Magyar Jog, 2018/9.

NAGY Adrienn, *A bizonyítás*. In: Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): Polgári eljárásjog I., Wolters Kluwer, Budapest, 2017.

NAGY Adrienn, *Új jogintézmények a polgári perbeli bizonyítás szabályozásában*, Jogtudományi Közlöny, 2018/1.

NÉMETH János, *Az új Polgári perrendtartás, egyes vitatott kérdések és az elfogadott változat*, Közjegyzők Közlönye, 2017/2.

NÉMETH János – VARGA István (szerk.), *Egy új polgári perrendtartás alapjai*, HVG–ORAC, Budapest, 2014.

NÉMETH János, *Fizetési meghagyásos eljárás*. In: NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.), *A bírósági nemperes eljárások magyarázata*, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002.

NÉMETH János, *Alapvető elvek*. In: Németh János (szerk.), A Polgári perrendtartás magyarázata 1. kötet, KJK Kerszöv Kiadó, Budapest, 1999.

NEMCSIK Orsolya, *Mediáció, avagy közjegyzők „új" szerepben – közokirat szerkesztés és hagyatéki eljárás a közvetítés tükrében*, Jogelméleti Szemle, 2004/4.

NÉVAI László, *A magyar polgári perjog alapelvei*. In: *A magyar polgári perjog főbb kérdései*, Jogi- és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1953.

NÉVAI László, *Magyar Törvénykezési szervezeti jog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1961.

NÉVAI László – SZILBEREKI Jenő, *Polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1977.

NÉVAI László, *Egy új polgári perrendtartás koncepciójáról*, Magyar Jog 1983/4.

NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő, *Polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1977.

NÉVAI László, *A szocialista polgári eljárásjog elméleti alapkérdései*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1987.

NOVÁK István, *A keresetindítás eljárásjogi felelőssége*, Jogtudományi Közlöny, 1988/4.

NOVÁK István, *Polgári eljárásjogunk alapelveinek jövője*, Magyar Jog, 1994/9.

NOVÁK István, *Polgári peres eljárásjogunk jogalkotásának vészhelyzetei.* In: Kengyel Miklós (szerk.), *50 éves a polgári perrendtartás*, Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2003.

OSZTOVITS András: *A magyar polgári perrendtartás szabályozásának kihívásai a XXI. században,* In: BARTA Judit – WOPERA Zsuzsa, *Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében. A Magánjogot Oktató Fiatal Jogászok és a Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozóján 2010. június 3-4-én elhangzott előadások alapján készült tanulmányok gyűjteménye*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2011.

PACZOLAY Péter, *A közjegyzők alkotmányos helyzete, A közjegyzők és a közhatalom*, Közjegyzők Közlönye, 2013/1.

PÁKOZDI Zita, *Új intézmények a Pp. koncepciójában - az anyagi pervezetés jogösszehasonlító megközelítésben*, Acta Universitatis Szegediensis: forum: Acta Juridica et Politica, 2014/2.

PANTILIMON Rikhárd Árpád, *A romániai polgári perrendtartás reformja*. In: HARSÁGI Viktória (szerk.), Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás, HVG-ORAC, Budapest, 2014.

PAP József, *Perjogi elvek a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatában*. Márkus Samu Könyvnyomdája, Budapest, 1901.

PARTI Tamás, *Ars poetica Notarialis*. In: VARGA István (szerk.), *Codificatio Processualis Civilis: studia in honorem Németh János II.*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013.

PULINKA Mihály, *A közjegyzőség új hatáskörei vagy az új közjegyzőség hatáskörei? – Jubileumi visszatekintés a közjegyzői hatáskörök változásaira*, Közjegyzők Közlönye, 2017/4.

PLÓSZ Sándor, *Polgári törvénykezési rendtartás, Egyetemi előadásról készül kézirat*, Budapest I. kötet.

PLÓSZ Sándor, *A polgári peres eljárás reformja*. In: Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatai, Budapest, 1927.

PRIBULA László, *A bizonyítás általános szabályai*. In: Osztovits András (szerk.): Polgári eljárásjog I. HVG-ORAC, Budapest, 2013.

PRIBULA László, *Hatásköri és illetékességi szabályok az új polgári perrendtartásban*, Jogtudományi Közlöny, 2017/6.

PRIBULA László, *A rendelkezési elv az új polgári perrendtartásban*. In: CSÁKI-HATALOVICS GYULA Balázs – SZABÓ Krisztián (szerk.), *Eljárásjogi kodifikáció – nemzetközi hatások*, Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018.

RÁCZ Attila: *Az igazságszolgáltatási szervezet egysége és differenciálódása*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1972.

RICHTER Béla, *A polgári per új alapelve*, Jog, 1936. 3. évfolyam.

RÁDONYI Dénes – REVICZKY Renáta, *Joghézagok egy nemperes eljárásban. Kérdőjelek a közjegyző okiratszerkesztési tevékenysége körül,* Közjegyzők Közlönye, 2015/4.

ROKOLYA Gábor, *Egy jogi hivatásrend újjászületése és annak eredményei*, Közjegyzők Közlönye, 2017/6.

ROKOLYA Gábor, *A közjegyzői intézmény fejlődése a polgári korban*, második kiadás, Gondolat Kiadó, Budapest, 2018.

SAJBEN Tamás, *Közjegyzők Európában*, Ügyvédvilág, 2016/2.

SÁRFFY Andor, *A polgári peres eljárás zsebkönyve*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1942.

SÁRFFY Andor, *Magyar Polgári Perjog*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1946.

SÁRFFY Andor, *A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárások fejlesztése útján*, Magyar Jogászegylet Könyvtára, Budapest, 1930.

SÁRFFY Andor, *A közjegyző szerepe az örökösödési eljárásban*, Ügyvédek lapja, 1927/5.

STEINER Erika, *Az új holland közjegyzői törvény*, Közjegyzők Közlönye, 2002/1.

SURI Noémi, *Az öröklési jog európaizálása a tagállami öröklési eljárások fényében* (doktori értekezés), Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2015.

SURI Noémi, *Haláleset folytán történő tulajdonszerzés Olaszországban*, Közjegyzők Közlönye 2016/3.

SURI Noémi, *Öröklési Eljárás Hollandiában*. In: Iustum Aequum Salutare X, 2014. I.

SUTTER-SOMM Thomas, *A svájci polgári perrendtartás – Keletkezése és súlypontjai*, In: HARSÁGI Viktória (szerk.), *Közép-európai polgári perjogi reformok és*

kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás, HVG Orac, Budapest, 2014.

SZABÓ Imre, *A hatékonyság: megvalósítható cél vagy eljárási elv*. In: HARSÁGI Viktória – WOPERA Zsuzsa, *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században*, HVG–ORAC, Budapest, 2007.

SZABÓ Imre, *A polgári peres eljárás alapelvei.* In: OSZTOVITS András – PRIBULA László – SZABÓ Imre – UDVARY Sándor – WOPERA Zsuzsa, *Polgári eljárásjog I.*, HVG–ORAC Lap– és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013.

SZABÓ Imre, *A perkoncentráció elve*. In: WOPERA Zsuzsa (szerk.), *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2017.

SZALMA József, *A rendelkezési elv az európai és a magyar polgári peres eljárásban*, Közjegyzők Közlönye, 2017/4.

SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf, *A bizonyítási célú közjegyzői nemperes eljárások egyes kérdései*, Magyar Jog, 2010/1.

SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf, *Nagykommentár a fizetési meghagyásos eljárásról szóló törvényhez*, Complex Kiadó, Budapest, 2012.

SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf, *Elhatárolási kérdések a fizetési meghagyásos eljárásban*. In: VARGA István (szerk.), *Codificatio Processualis Civilis: studia in honorem Németh János II.*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013.

SZÉKELY János, *Perintézmények metamorfózisa – A magyarországi és romániai polgári perjog intézményeinek fejlődési sajátosságai a XX. század negyedik évtizedétől napjainkig*. (doktori értekezés) Debrecen, 2017.

SZIGETI Krisztina, *A perhatékonyság. Normatíva vagy alapelv?* In. Harsági Viktória – Horváth E. Ízisz – Raffai Katalin (szerk.), *Nemzetközi magánjog és polgári eljárásjog a megváltozott gazdasági környezetben*, Budapest, 2012.

SZIGETI Krisztina, *Kódex, hatály, értelmezés: az alapelvi rendelkezések és a jogvédelmi eljárás a nem peres ügyek tekintetében.* In: HARSÁGI Viktória − RAFFAI Katalin − SURI Noémi (szerk.): *Új jogalkotási perspektívák és tendenciák Magyarországon és az Európai Unióban*, Budapest, Pázmány Press, 2014.

TÉRFY Gyula, *A Polgári perrendtartás*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1927.

TÓTH Ádám, *Dr. Sherlock Holmes Közjegyző*, Közjegyzők Közlönye, 2000/11.

TÓTH Ádám, *A magyar közjegyzőség dióhéjban*, Közjegyzők Közlönye, 2008/10–11.

TÓTH Károly, *Polgári Törvénykezési jog, II. kötet, Törvénykezés államhatalommal*, Hegedüs és Sándor Könyvkiadóhivatala, Debrecen, 1910.

UDVARY Sándor, *A közjegyzői fizetési meghagyás és a bíróságok igazságszolgáltatási monopóliuma*. In: De iuris peritorum meritis (7) Studia in honorem Endre Tanka, KRE ÁJK, Budapest 2010, 97-106.

UDVARY Sándor, *A közjegyzői eljárások néhány vonatkozása és eljárási garanciái az alkotmányjog tükrében*, Közjegyzők Közlönye, 2013/1.

UDVARY Sándor, *A jövő polgári perrendtartása madártávlatból*, Pro Futuro, 2016/2.

VARGA István, *Perrendi szabályozási igények azonosítása jogösszehasonlító kitekintéssel*. In: VARGA István (szerk.), *Codificatio processualis civilis: Studia in Honorem Németh János*, Budapest, ELTE-Eötvös Kiadó, 2013.

VARGA István, ÉLESS Tamás (szerk.), *Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára*, HVG-ORAC és Magyar Közlöny Lap- és könyvkiadó Kft., Budapest, 2016.

VARGA István, *Alapvetések*. In: VARGA István (szerk.), *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III*, HVG-ORAC, Budapest, 2018.

VITVINDICS Mária – WOPERA Zsuzsa, *Az új polgári perrendtartás koncepciójának sarokkövei*, Fontes Iuris, 2015/1.

VÖLCSEY Balázs, *Jogerő a svájci polgári perjogban*. Themis, 2015/2.

WEYTS Luc, *Végrendeletek központi nyilvántartása: Egy sikeres európai kísérlet*, Közjegyzők Közlönye, 2001/7–8.

WOPERA Zsuzsa, *Előzetes megfontolások egy új polgári perrendtartás alapelveihez*. In: BARTA Judit – WOPERA Zsuzsa, *Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében. A Magánjogot Oktató Fiatal Jogászok és a Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozóján 2010. június 3-4-én elhangzott előadások alapján készült tanulmányok gyűjteménye*, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2011.

WOPERA Zsuzsa, *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 2017/4.

WOPERA Zsuzsa, *A jogorvoslathoz való jog hatékonysága az új Pp. másodfokú eljárásában*, Miskolci Jogi Szemle, 2017, 12. évfolyam, különszám.

WOPERA Zsuzsa (szerk.), *Kommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017.

ZAKAR András, *A közjegyzői pálya sajátosságai*. In: Gellén Klára – Görög Mára (szerk.), *Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016.

FELHASZNÁLT KÜLFÖLDI IRODALOM

ANDREWS Niel, *English Civil Preocedure, Fundamentals of the New Civil Justice System*, Oxford University Press, 2003. reprinted: 2010.

BALBI Celso Edoardo, *Injonction de payer: Le modéle italien*. In: RECHBERGER, WALTER H. – KODEK –GEORG E. (szerk.), *Orders for payment in the European Union. Civil Procedure in Europe*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York, 2001.

BAUMGARTNER P. Samuel, *Civil Procedure Reform in Switzerland and the Role of Legal Transplants*, 2010.

HAY David, *Words and phrases Legally defined*, Fouth Edition, Reed Elsevier (UK) Ltd., 2007.

LUIJTEN E.A.A., *De nieuwe notariswet in Nederland; een opzienbarend stuk, Tijdschrift voor Privaatrecht*, Story-Scientia – Kluver Rechtswetwnschappen België, Antwerpen, 1998.

LUPOI Angelo Michele, *Civil procedure in Italy*, Wolters Kluwer Law International B.V., The Netherlands, 2014.

MALESHIN Dimitry, *Civil Procedure in Russia*, Wolters Kluwer Law International B.V., The Netherlands, 2017.

NIEMI Johanna, *Civil Procedure of Finland*, Wolters Kluwer, 2016.

NIKOLOPOULOS G., *Order for Payment in Greece*. In: RECHBERGER,WALTER H. – KODEK –GEORG E. (szerk.), *Orders for payment in the European Union. Civil Procedure in Europe*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York, 2001.

PICARDI Nicola, *Il bicentenario del codice di procedura civile in Italia. Origine, evoluzione e crisi del monopolio statuale della procedura*. In: Studi in onore di Modestino Acone, Jovene Editore, 2010.

ROBERTO Martino, *Premessa a una ricerca Sul Codice di Procedura Civile delle Federazione Russa 2003*. In: HARSÁGI VIKTÓRIA és WOPERA ZSUZSA (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században. Tanulmánykötet*

Gáspárdy László professzor emlékére. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2007.

SCHÖMMER Hans–Peter – EULE Wolfgang, *Internationales Erbrecht und Erbschaftsteuer. Niederlande.* München, Verlag C. H. Beck, 2010.

SIME Stuart – FRENCH Derek (szerk.), *Civil Practice*, Oxford University Press, 2017.

SUTTER-SOMM Thomas – HASENBÖHLER Franz – LEUENBERGER Christoph, *Kommentar zur Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)*, 3. kiadás, Schulthess Juristiche Medien AG, Zürich, Basel, Genf, 2016.

PATON G. Andrew: *Italy*. In: GARB Louis –WOOD John, *International Succession*, Oxford University Press, Oxford, 2010.

VAN DER POL Ruth, PETROV Anton, *Searching for truth in civil process: The Netherlands and Russia*, Russian Law Journal, 2015.

VIOREL Mihai Ciobanu, Claudia Ana (Moarcas) COSTEA, *Civil Procedure in Romania*, Wolters Kluwer Law International B.V., The Netherlands, 2016.

ZUCKERMAN A.S. Adrian (szerk.), *Civil Justice in Crisis, Comparative Perspectives of Civil Procedure*, Oxford University Press, 2003.

Hazai jogszabályok

1868. évi LIV törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartásról

1874. évi XXXV. törvénycikk a királyi közjegyzőkről

1893. évi XIX. törvénycikk a fizetési meghagyásról

1893. évi XVIII. törvény a sommás eljárásról

1894. évi XVI. törvénycikk az örökösödési eljárásról

1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról

1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

105/1952. (XII. 28.) MT rendelet

38/1954. (IK15.) IM. számú utasítás

50/1954. (IK) IM számú utasítás

1957. évi VIII. törvény (II. Ppn.)

6/1958. (VII.4.) számú IM rendelet a hagyatéki eljárásról

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

1960. évi 11. törvényerejű rendelet a Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról
1972. évi IV. törvény a bíróságról
1987. évi XI. törvény a jogalkotásról
1990. évi XCIII. törvény az illetékekről
1991. évi XLI. törvény a közjegyzőkről
1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
13/1991. (XI. 26.) IM rendelet a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény végrehajtásáról
1994. évi LIII. törvény bírósági végrehajtásról
1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről
7/1997. (I. 22.) Korm. rendelet az ingó dolgokat terhelő jelzálogjog és a vagyont terhelő zálogjog nyilvántartásáról
1998. évi XI. törvény az ügyvédekről
1999. évi CX. törvény Az Országos Ítélőtábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról
16/2001. (X.26.) IM rendelet a bírósági végrehajtás szervezetéről
11/2001. (IX. 1.) IM rendelet a zálogjogi nyilvántartás részletes szabályainak megállapításáról
37/2003. (X.29.) IM rendelet a közjegyzői ügyvitel szabályairól
2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
2008. évi XLV. törvény az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról
2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról
2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásról
4/2009. (III. 6.) IRM rendelet a Végrendeletek Országos Nyilvántartásáról
80/2009. (XII. 28.) IRM rendelet az egyedi azonosításra kétséget kizáróan alkalmas ingó dolgok zálogjogi nyilvántartásának részletes szabályairól
2010. évi XXXVIII. törvény a hagyatéki eljárásról
Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
2013. évi CLXXV. törvény a gondnokoltak és az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásáról
2015. évi LXXI. törvény a 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 31. cikke szerinti megfeleltetési nemperes eljárásról, valamint egyes igazságügyi tárgyú törvénymódosításokról
2015. év CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól
2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról
2017. évi XLIII. törvény az Általános meghatalmazások közhiteles nyilvántartásáról
2017. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
2017. évi CXVIII. törvény a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról
2017. évi CXXXVI. törvény az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények és egyéb igazságügyi tárgyú törvények módosításáról
2/2018. (III. 26.) MÜK szabályzat Végrendeletek és haláleseti rendelkezéseket tartalmazó okiratok központi nyilvántartására vonatkozó szabályokról

Külföldi jogszabályok

1877. évi német polgári perrendtartás
1895. évi osztrák polgári perrendtartás
1940. évi olasz polgári perrendtartás
1998. évi angol polgári perrendtartás
2002. évi litván polgári perrendtartás
2003. évi orosz polgári perrendtartás
A 287/2009. számú Polgári Törvénykönyvre vonatkozó törvény 2011. október 1. napjától, a 134/2010. számú Polgári Eljárásjogi Törvénykönyvre vonatkozó törvény 2013. február 15. napjától hatályos. (Románia)

2009. évi szlovén polgári perrendtartás
2011. évi svájci szövetségi perrendtartás

Hivatkozott joggyakorlat

26/1990. (XI.8.) AB határozat
5/1992 (I.30.) AB határozat
108/B/1992. AB határozat
1/1994. (I. 7.) AB határozat
944/B/1994. AB határozat
1/2008. (I.11.) AB határozat
1208/B/2010. AB határozat

Legfelsőbb Bíróság Pfv. 21119/1996.
3/2004. számú PJE határozat VIII. rész.
Kúria Pfv. (II. 22.) 420/2001.
1/2009. Polgári jogegységi határozat.
Fővárosi Ítélőtábla előtt folyamatban volt 4. Pkf. 25 137/2015/2. nemperes eljárás
1.Pkf.20.651/2018/2 számú Debreceni Törvényszék másodfokú határozat

BH1988. 231.
BH1992. 485.
BH1993. 364.
BH1997.401.
BH1998. 43.
BH2004.466.
BH2015. 306.
BDT 2015. 3324.

Egyéb források

Bázeli Egyezmény a végrendeletek központi nyilvántartásának felállításáról
T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról.

http://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo szotara/kereses.php?kereses=alapelv (letöltés dátuma: 2019. január 20.)

A bizonyításra vonatkozó tájékoztatási kötelezettség a polgári perben című előterjesztés, amelyet a Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma a 2008. december 1.-i ülésén megvitatott. (továbbiakban: Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiumának előterjesztése)

https://www.uinl.org (letöltés dátuma: 2019. január 20.)

A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott „Az új polgári perrendtartás koncepciója” 11. számú melléklete

CEPEJ (European Commission for the Efficiency of Justice) 2006. évi ajánlása (Strasbourg, 8. December 2006 CEPEJ (2006) 13, Compendium of „best practices” on time management of judicial proceedings)

https://www.mokk.hu/ugyfeleknek/index.php#3rdPage (letöltés dátuma: 2019. január 20.)

Az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletet.

A természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2016. április 27-i (EU) 2016/679. európai parlamenti és tanácsi rendelet (GDPR)

VII. A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE

1. **MOLNÁR TAMÁS**: A közjegyzői nemperes eljárások történeti fejlődése napjainkig, a Pp. kodifikáció tükrében. In: Tavaszi szél 2015, konferenciakötet, Eger, 2015.
2. **MOLNÁR TAMÁS**: A rendelkezési elv, mint alapelv rendeltetése a polgári perrendtartásban, valamint a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárásban – kodifikációs kérdések. In: P. Szabó Béla, Szemesi Sándor (szerk.) Profectus In Litteris VIII. Lícium-art Kft., 2016.
3. **MOLNÁR TAMÁS**: Az igazságszolgáltatás és a polgári eljárás sajátos alapelveinek érvényesülése a magyar fizetési meghagyásos eljárásban, Közjegyzők Közlönye, 2016/6.
4. **MOLNÁR TAMÁS**: A közjegyzői okiratszerkesztés mint nemperes eljárás és a kérelemre történő eljárás mint a polgári eljárás sajátos alapelveinek kapcsolódási pontja, Közjegyzők Közlönye, 2017/3.
5. **MOLNÁR TAMÁS**: Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás alapelveire, Közjegyzők Közlönye, 2017/6.
6. **MOLNÁR TAMÁS**: A polgári eljárásjog alapelveinek megnyilvánulása a szóbeli végrendeletet tartalmazó hagyatéki eljárás esetén, JURA, 2018/1.
7. **MOLNÁR TAMÁS**: Az egyezségi eljárások perelhárító szerepe a közjegyzői nemperes eljárásokban, Magyar Jog, 2018/9.

VIII. SUMMARY

The subject of this dissertation is the special examination of the rules on procedures of the civil law notaries. The main objective of the dissertation is a complex analysis of the special rules of notarial procedures after a general analysis of the principles of civil procedure law.

However, this dissertation remains within the framework of notarial procedures, and we do not want to go into the detailed examination of any non-contentious proceedings.

The dissertation consists of three main structural units, which have been processed separately, but are interconnected with organic relationships.

The first major structural unit (chapter) contains the general principle, the concept of the principle, the theoretical overview of the possible systematization of the principles of civil procedure law.

A specific feature of the principles, including eternity and normativity, is summed up. In this chapter, we carry out a baseline assessment of the new Code of Civil Procedure, taking into account critical comments in the literature, and international experience will be processed. At the end of this chapter, we will make general statements about non-contentious proceedings, with particular reference to the impact of civil code codification on non-contentious proceedings. In the subject of the dissertation, this is also necessary because the civil law notary's proceedings are always worth considering in relation to the court's non-contentious proceedings.

In the second chapter, we examine the location and role of notary procedures, which inevitably makes some degree of constitutional approach. In the first part of this chapter, the general characteristics of notarial procedures are listed in the legal literature. The approach to the principles of this chapter is the examination of certain notarial procedures. With more emphasis on the notarial deed procedure, payment order and probate proceeding, we are looking for specific answers to this issue in this chapter. In this chapter, we are trying to answer the parallel and "competing" competences of the court and the notary through the judicial monopoly of the court.

Preliminary evidence, expert assignment, termination of registered partnerships, and rules of settlement before the notary will be analyzed.

The third chapter includes the processing of the so called sui generis principles of the notarial procedure. With regard to the subject of the dissertation, we may try to introduce rules that help to enforce the civil law notary's principle, perhaps in the most

significant structural unit of the principles. In this chapter, we also refer to the principles set out in the framework of international cooperation on civil law notaries, which is an analysis of the principles adopted by UINL.

As a result of this research, the following independent principles can be justified in the civil law notary's proceedings: *independence, impartiality, public authority, appointment, boundary remuneration, prohibition of education and legal counseling, notary's seat* and *the principles of free notary selection*.

The sources of our research are the XIX. and XX. century, as well as current legislation and commentaries, studies. We have tried to find a source of law on civil procedure law in many European countries and include foreign literature on notarial procedures in the dissertation.